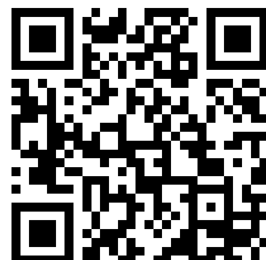

BASILICA
SS. VDALRICI
ET AFRÆ, IMPERI-
ALIS MONASTERII
ORD. S. BENEDICTI
AVGVSTÆ VINDEL.
Historicè descripta atq; æneis
figuris illustrata.
Cum brevi Chronico eiusdem usque ad nostra
tempora, Curis secundis et auspiciis,
Rndissimi & Amplissimi in Christo
P. ac D. Dni BERNARDI
Monasterij eiusdem Abbatis, S. Cæsareæ
Maiestatis Capellani. &c.
Editio Secunda Auctior
AVGVSTÆ VINDELICORVM,
Typis Andreæ Apergeri.
ANNO M. DC. LIII.
Wolf Kilian Sculp.

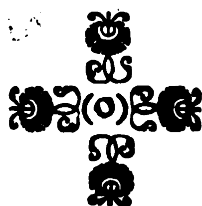
AD LECTOREM.

QVatuor in hoc Opere Partes damus. Prima, eaque sola in Capita distincta est, & Situm, Originem, Incrementa ac Decrementa Loci, eiusq; quidquid est celebre, enarrat.

Secunda in Penetralia ducit, & quæ illic sacra & antiqua adseruantur, oculis spectanda subijcit & explicat,

Tertia Temporis rationem declarat ab initio plantatæ hîc Christianæ Religionis vsque ad nostra Tempora, considerata simul Abbatum huius Cœnobij serie; Vbi & breuitati studuimus & Auctorum citatione superuacaneâ; quia partim obuij, partim in primâ Parte citati, supersedere voluimus. Additur Syllabus seu Index SS. hîc quiescentium & SS. Reliquiarum partim in terram demissarum, partim publicæ venerationi expositarum.

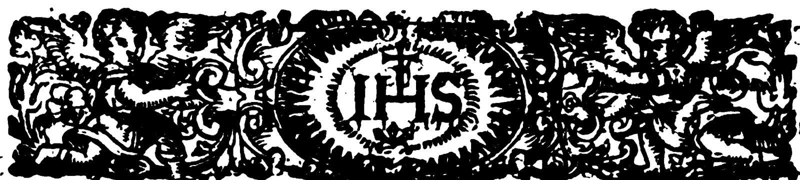
QVarta Pars nouissimé adiecta est, ea potissimùm & paulò fusius complectens, quæ ab annis retrò triginta ac circiter, nouissimis bellorum temporibus Augustæ & locis adsitis contigêre.

INDEX

INDEX CAPITVM
Primi Libri.

CAPVT I.

BASILICÆ SS. VDALRICI ET AFRÆ AVGVSTÆ VINDELICORVM Historiæ.

PARS PRIMA.

CAPVT PRIMVM,

Templorum Religio laudatur. Eam apud antiquos celebrem; In Germaniâ quoq; præcipuam semper fuisse.

INter ea ædificia, quæ publicum Vrbi decus atque ornamentum adferre solent, præcipuam dignitatem jure obtinent Templa. Iis Religionem inesse nemo est qui nesciat. Nam & ipsi Gentiles olim tam longè ab omni Pietate alieni non fuerunt, quin Dijs suis etsi fictitijs, ijsdemq; omni vitiorum turpitudine commaculatis splendidissimas tamen atque sumptuosissimas ædes extruendas, easque ornamentis ac donis largissimis instruendas esse crederent. Hac in re pietatem suorum Atheniensium magnificè laudasse videtur Græcus ille orator Demosthenes (a) qui in tertiâ suâ Olynthiacâ ita loquitur. *In ipsâ Vrbe spectate quales & publicis & priuatis in rebus se præbuerint. Publicè igitur ædificia & ornamenta talia & tanta nobis Fanorum & quæ his continentur donariorum instruxêre, vt ad illorum excellentiam à posteris addi nil poßit.* Taceo alias Gentes, quarum non minus Religionis studium. De Romanis hoc solùm addo ex probatissimo Auctore; (b) Eos vt in ceteris omnibus ita in hac

(a) Demosth. 3. Olynth.

(b) Lips. lib. 3. de Magn. Rom.

A

hac parte alijs populis superiores & verè admirandos fuisse, siue enim Numerũ spectes, inuenies quadringẽta viginti quatuor Tẽpla Romæ fuisse; siue altitudinem tectorum, Rutilius Poëta hyperbolicè ad Romam dixit;

Non procul à Cælo per tua Templa subimus;

Siue denique ornamentorum splendorem ac magnificentiam; Non Marmore solum parietes nitebant, sed auro lacunaria, tecta, foresque radiabant, vt meritò idem Poëta dixerit

Ipsos crediderim sic habitare Deos.

Sed de vanis hisce Gentilium Fanis iam satis hæc; Quæ si non inanibus illis Deorum monstris sed potius vni, vero ac viuo DEO condidissent, quem certè Naturâ ipsâ duce, si voluissent, & scire poterant, & colere debebant, *Nemo enim est*, inquit Damascenus, (c) *cui non naturaliter insitum sit vt DEVM esse perspectum habeat*, prô? quantæ Virtutis ac pietatis laudem apud posteros promeruissent? Ad Christiana igitur secula & Templa conuertimur. Ea primis Ecclesiæ temporibus partim Delubris Gentilium successêre, quorum plurima in Sanctorum Martyrũ Memorias fuêre conuersa, quod multis retrò seculis futurum aliquando præuidens Mercurius ille Trismegistus vehementer indoluit, qui apud D. Augustinũ (d) fatetur venturum esse tempus quo illa Delubra auferrẽtur ex Ægypto, *Tunc terra ista Sanctissima*, inquit *sedes Delubrorũ atq; Templorũ, sepulchrorũ erit mortuorumq; plenissima. Loquebatur nimirũ per eum*, vt idẽ S. Augustinus interpretatur, *dolor Dæmonũ, qui suas futuras pœnas apud Sanctorũ Martyrũ Memorias imminere mœrebant. In multis enim talibus locis torquentur & confitentur, & de possessis corporibus hominũ eijciũtur*. Hactenus Augustinus. Partim etiam à fundamentis per Christianos erecta fuêre Nã ab initio nascẽtis Ecclesię sub ipsis etiã persecutionum procellis Christianos nõ tantum priuatas domos aut cryptas quibus ad Synaxin cõuenire possent, sed etiã Tẽpla satis celebria & ampla, eaq; pretiosissimâ suppellectile, lucernis alijsq; vasis aureis & argẽteis instructa atq; ornata habuisse Ecclesiastica tradit historia. (e) Certe tẽporibus Cornelij Papæ qui Põtificatum

(c) Damasc. l. 1. Orth. Fid. c. 1.

(d) Aug. l. 8. de Ciuit. c. penult.

(e) apud Baron. Anno C. 57.

tificatum inijt Anno CC. LIV. quadraginta & sex Romæ fuisse Ecclesias ad Christianũ vsũ excitatas testatur eiusdem Epistola ad Fabium Antiochenum. Alibi quoq; plurimas fuisse ex eo fit manifestum quod Diocletiani Imperij anno XIX. cùm sæuissima omnium concitata esset persecutio, nouo aduersus Christianos mense Martio aduentante die Paschatis per vniuersum Romanum Imperium promulgato edicto, ipso die Passionis Domini teste Theodoreto,(f) aut certè quod vult Eusebius (g) ipsis diebus Paschalibus omnes Ecclesiæ Christianorum ex composito dirutæ ac prostratæ fuerint.

(f) Theod. 5. hist. 38. in fin. (g) Euseb. in Chron.

Postquam reddita Ecclesiæ Pax per Constantinum Imp. Templaq; Dijs ac eorum vanis cultoribus clausa, Christo ac nobis aperta fuêre, difficilè creditu est, quam effusa munificentia eiusdem Imperatoris fuerit in extruendis ac dotandis tã Romę quam alibi Ecclesijs. Certè Gentiliũ Historici (h) de hoc queruntur, cũ eũ per inuidiã immoderatæ profusionis & inutiliũ structurarum redarguunt. Sed multò rectiùs eũ comendat & summis laudibus effert Anastasius Bibliothecarius in libello quẽ de Munificentia Constantini inscripsit. Ex quibus rectè Henricus Spondanus (i) cõcludit, hac quoq; ex parte nouissimæ domus (k) fuisse maiorẽ quã primę gloriã, cũ superet numerus & pretiũ vasorũ Romanæ Ecclesiæ vasa Templi quę tũ à Salomone collata sunt, tũ denuo in eius reædificatione restituta.

(h) Zos. lib. 2. Vict. in Const.

(i) Spond. A. C. 324. n. 21. (k) Agg. 2.

Quod Romæ Constantinus cœpit, idem toto orbe Romano fieri mandauit, vt scilicet Ecclesiæ amplioribus spatijs ædificarentur. Talibus initijs non parua sumpsit incrementa viresque Sacrorum Religio quãuis nõ sine grauissimis aduersarijs qui Petri Nauiculam per aliquot secula medijs in fluctibus existentem insano furore opprimere ac penitus subuertere nitebantur. Fuit autẽ constans quorundam sed vana assertio, idque passim creditum, annum Christi Millesimum Mundo fore fatalem, vel certè fini propinquum; Nec deerãt prodigia cœlo terráq; visa, Terræmotus, Cometæ, corruptio morum inter homines præsertim Ecclesiasticos,

quæ huiusmodi cladem prænuntiare poterant. Hinc prisci feruoris remissio, neglectus rerum sacrarum, templorum cultus exiguus ac pænè nullus. Verùm elapsis duobus vltra Millesimum annis, euanascente illo vaticinio, euanuit & timor. Ideoq;, vt Glaber Rodulphus (l) scribit, tertio jam fere imminente anno contigit in vniuerso pænè terrarum orbe, præcipuè tamen in Italiâ & Galijs innouari Ecclesiarum Basilicas, licet pleræq; decenter locatæ minimè indiguissent; æmulariq; vnamquamq; gentem Christicolarum aduersus alteram decentiore frui. Erat enim instar ac si Mundus ipse excutiendo semet reiectâ vetustate passim candidam Ecclesiarum vestem indueret. Tunc deniq; Episcopalium sedium Ecclesias pæne vniuersas ac cetera quæq; diuersorum sanctorum Monasteria seu minora Villarum Oratoria, in meliora quique permutauêre fideles. Hæc ex Glabro Spondanus. (m) At Germania nostra quid? Laudatur planè apud Illustrissimum Cardinalem Baronium à Ditmaro (n) Germanicarum rerum scriptore ac Episcopo Mersburgensi summa eius Religio. Et mirum est quod narrat circa annum Domini MXVIII. in quadam eius primariâ ciuitate Kiouiâ plures quam quadringentas Ecclesias numeratas fuisse. Verum Kiouia hæc non Germaniæ sed Russiæ ciuitas est, fuitq; priusquam ab hostibus expugnaretur eius Regionis Metropolis. Maneat nihilominus Germaniæ sua Laus; quæ enim ciuitas in eâ est, in quâ non præclarissima sint exempla, quàm splendida olim Maiores nostri moliti fuerint Templorum ædificia? Nos adhuc ea spectamus, miramur ac possidemus. Quis verò aliter crederet gentem hanc præ alijs etiam nobilissimis Romani Imperij sedem ad se trahere potuisse, nisi pietate ac Religione viam sibi eò parasset? Sed heu? quàm degenerarunt postea recentiores? Videmus ipsi ac dolemus post discessionem illam superiori seculo factam ab Ecclesiâ in plurimas sectas diuisam pluribus in locis Religionem exulantem, pietatem proscriptam, templa spoliata, profanata, omnibus ornamentis ac donis priuata; Quis ergo miretur,

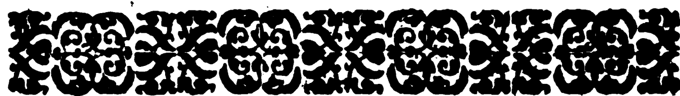
(l.) lib. 3. c. 4.

(m) Spond. A. C. 1003.

(n) Ditm. lib. 7.

retur, si multorum hominum pauidos animos subeat cogitatio de Mundi fine ac interitu? Signa hæc sunt quæ, si alia huius seculi mala adiungas, etiam sapientes perturbare possunt. Sed hæc etsi non vana, nobis tamen, Deo ita volente, incerta sunt. Videtur enim afflictæ nostræ Germaniæ post tam densas errorum tenebras, post graues animorum dissensiones atque etiam inter ipsos bellicos tumultus noua Lux oriri ac fausti aliquid prænuntiari, cùm vbiq; locorum Templa nouas induant facies, Diuinusq; cultus, qui excrescentium malorum fluctibus omnino obrutus existimari poterat, indies fiat eminentior. Quis enim auitæ Religionis Princeps, quæ Ciuitas, qui sacrorum Antistites non toti incumbunt hodie in reparationem, erectionem ornatumq; Ecclesiarum, Monasteriorum siue Collegiorum? Felix Augusta & hac in parte præcipuè commendanda; In quâ cum omnia magnifica, ampla & culta sint, Templa quoq; habet sibi satis æquâ proportione respondentia. Ea, quâ Catholicos agnoscit Pastores in sex discriminata est amplissimas Paræcias; Præter Cathedralem duas habet Collegiatas Ecclesias, loca Religiosa quâ viris quâ fæminis habitata vndecim continet. Plura olim numerabantur, sed ea in alios vsus conuersa fuêre. Maior autem ac felicior multò esset si vnius Religionis existeret. Nos alijs omissis ad S. Vdalrici Basilicam quam illustrandam suscepimus progrediamur.

Hic inserendus Iconismus Monasterij.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

Situs Loci ac Totius Templi forma describitur.

BAſilica SS. Vdalrici & Afræ Auguſtæ Vindelicorum Vrbe totius Germaniæ facilè Principe ac Sueuiæ Metropoli ad Auſtrum obuerſa, loco editiſſimo ac muniтiſſimo Verticis inſtar poſita eſt. Principiò intra veterem Ciuitatis ambitum minimè comprehendebatur, quamuis non ſine periculo tam ſui quam Reipub. cui ſi qua hoſtilis vndecunq; incurſio aut obſidio ſuſtinenda foret (ſenſit autem non rarò eiuſmodi incommoda) timendum ſemper erat ne Eccleſia hæc in Colle Vrbi infeſto ſita hoſti ſedes vel receptus aut certè præda fieret. Conuenerunt eâ de cauſâ Abbas Monaſterij (erat is tunc Adalbero Septimus, qui obijt Anno M. LXIV.) ac Proceres Auguſtani, quorum publico demum conſenſu producto pomærio Monaſterium cũ adiacente agro Ciuitati incluſum fuit; Atq; hoc pacto Ciuitas & Monaſterium in vnum corpus, ſaluo vtriusq; Iure, coaluerunt. Sed hæc à principio quidem, licet non adeo firmo opere, (ſicuti ſolent initia eſſe tenuia) ad ſtabile ac tutum munimentum; Poſteri deinde maiora moliti firmiſſimis propugnaculis, vti hodie cernuntur, foſſis ac Militum præſidio additis, eam præcipuè Vrbis partem quâ S. Vdalrici Baſilica continetur, ad quoſlibet hoſtium impetus frangendos validiſſimè communiuere. Cæptum hoc opus Anno M. D. XLV. vt publica docet inſcriptio, & ſequenti ſtatim anno perfectum.

Ergò hic ſitus loci, atq; is Naturâ excelſus, vt diximus, (libenter equidẽ Benedictinæ familiæ Aſcetæ in edito ædificant & habitant ad exemplũ ſui Inſtitutoris, qui in altiſſimo olim Monte, vbi Caſtrum Caſſinum erat, prima Ordinis ſui fundamenta iecit) Accedit nihilominus ipſius Templi inſignis moles, quæ inter alia Vrbis ædificia adeo caput effert, vt candidam frontem ſuam oculis etiam longiſſimè diſtantium cum rarâ venuſtate obijcere ſoleat. Tota Templi machina quæ oblonga

longa est pedes habens CCCX. (latitudo quippe in pedes XCIV. altitudo si eam à pauimento vsq; ad fornicē metiaris in vnū supra centū protenditur) Crucis formā refert. Antiquò certè more. Equidem vt Durand. in suo Rationali scribit. *Dispositio Ecclesiæ materialis modum humani corporis tenet. Cancellus namq; siue locus vbi altare est, caput repræsentat, & Crux ex vtraq; parte brachia & manus, reliqua pars ab occidente quidquid corpori superesse videtur.* Hæc ad amussim obseruata in nostrâ Ecclesiâ. Tribus enim pars anterior versus Orientem Solem Choris distinguitur, quorum primus paulò ceteris eleuatior, qui etiam subsellia ad Diuina officia decantanda comprehendit, S. Narcisso consecratus est Alij duo Chori binis gradibus inferiores è regione in æquabili pauimento candido marmore strato mutuo sibi respondent, ac Templi longitudinem ex transuerso intersecant, extentisq; velut brachijs Crucem conficiunt. Dexter meridiem versus à S. Vdalrico Episcopo ac Patrono Diæcesis præcipuo, sinister verò Aquilonem versus à S. Afra Martyre nomen habent. In his Choris tres visuntur Aræ operè sculptili magnificentissimæ, quarum Iconismos infra dabimus.

Dur. l. 1. de Eccl. & tim. par. c. 3.

Posteriorem Templi partem, quam Nauim appellant, queúe occiduam partem respicit, nouo è coctili latere structa pergula ab anteriori discriminat, cui quatuor cancelli ferrei faberrimè elaborati paribus interuallis distincti subijciuntur ad arcendos exteros, ne cuiuis liber ad interiora pateat accessus. Nauis hæc quæ ex integro, sicut reliqua Templi pars, testudinata est, septenis æquali ordine vtrinque positis è quadrato lapide pilis incumbit, quas nec secula quidem dissoluere posse credas. Alas duas habet sub tecto quam medianæ Ædis aliquanto humiliori, concameratas tamen. quibus etiam sacella quædam adhærent quæ totius structuræ proportionem ac elegantiam non parùm adaugent. Organa in hac æde duo & operis pulchritudine & concentus suauitate mirè consonantia conspiciuntur; Vnum in medio Templi supra pergulam, quam diximus, ipsius Monasterij sub moderno Abbate sumptu erectū; Alterum

rum in extrema Templi orâ sublimi fornici superbè insistens, Illustris Fuggaricæ Gentis munificentiam exhibet, cuius insignibus refulget.

Suggestum hîc non præteruehamur, opus certè magnificum ac venustum, tantæq; ædis non minimum ornamentum, positum Anno MDCVIII.

Vltimam huic Ædi gratiam quod addit, lumen est per fenestras receptum, quarum numerus, altitudo & claritas mirè commendat hoc quidquid est ædificij.

Ad læuam superioris Chori Turris alta, elegans ac longè conspicua est, inter egregias Germaniæ meritò numeranda. Eam primò emolitus est Conradus Mörlinus Abbas primarium lapidem ponens Anno M. D. VI. cum tali inscriptione.

SVB ANNO INCARNATIONIS CHRISTI MDVI. CALEND. IVNIJ AC REGIMINE D. MAXIMILIANI ROM. REGIS, NEC NON CONRADI ABBATIS HVIVS NOMINIS SECVNDI, HIC LAPIS HVIVS TVRRIS PRIMARIVS IN PRÆSENTIA CLERI AC POPVLI SVMMA CVM DEVOTIONE AC SOLENNITATE LOCATVS EST AB EODEM ABBATE.

Deinde à fundamentis eductam robusto opere templi fastigio adæquauit, ibiq; desijt. At longo pôst interuallo Iacobus Köpplinius Abbas eandem perfecit, ac supremũ verticem imposuit Anno M. D. XCIV. Non surgit æquabiliter in altũ, sed pulchrâ varietate quâ è solo extollitur vsq; ad id spatij quo æs campanũ suspensum est, quadrangulam habet figurã. Deinde nonnihil angustior octogonã recipit formã vsq; ad podium quod totã in orbem cingit Turrim. Hinc rursus attollitur eâdem quidem formâ sed impari crassamento, ac demũ in pulchrum terminatur hemisphærium æreis laminis tectũ. Certè si apud Horatium laudem meretur Domus,

——— *Longos quæ prospicit agros,*

quis inuideat, si Turris ista laudetur, quæ cum in pedes CCCXX. assurgat, omnia circumiecta ad multa millia passuum tam Sueuiæ quã Baioariæ confinia detegit, & oculis in latissimam illam planitiem, quam Lycus amnis interluit, prospectum præbet amænissimum? Ascensus per eam facilis & commodus. Exteri fruuntur, mirantur

rantur & laudant. Sed & alteri Turri initium datum eodem opere ac molitione, cuius infra fiet mentio, quæ tamen fastigium Templi non excedit. Erit fortè aliquando cui ſuppetet animus, & finem tam præclarè inchoato imponet ædificio.

CAPVT TERTIVM.

Origo huius Templi ad Æuum S. Afræ deducitur.

VT à capite igitur ordiamur; Principium huius Ædis S. Afræ Martyris æuo deberi, res eſt extra controuerſiam, ab eâ quippe ſolâ ſexcentis propè annis nomen tenuit & in hodiernum vſque diem, addito & S. Vdalrici conſtanter retinet. Verùm anteà ne aliquis Chriſtianæ Religionis cultus aut fidelium congregatio hîc fuerit non tam facilè quis dixerit aut negauerit. Equidem quis primò & quando Euangelium Auguſtæ docuerit, ibique Chriſtianorum Eccleſiam inſtituerit, dubium eſſe poteſt. Id mouet Doctiſſimus Marcus Velſerus, (a) nec ex inani coniecturâ probabile cenſet ab ipſis Apoſtolorum Principibus aut eorum certè proximis ſucceſſoribus Chriſtianæ Fidei quoſdam radios in hanc Prouinciam iam immiſſos. Palam eſt (b) Petrum Apoſtolum ad pleraſque Occidentis Prouincias, ipſam quoque Germaniam Diſcipulos miſiſſe imò nonnullas earum, Italiam præſertim per ſeipſum obiuiſſe Euangelij promulgandi gratiâ. Nec ſine fructu, potuit enim Iuſtinus Philoſophus & Martyr, qui Anno CLV. pro fide Mortis ſupplicio affectus eſt, de ſuo æuo ita ſcribere; *Ne vna quidem natio vel Græca vel Barbara, vel quocunque tandem cenſenda vocabulo, ne ex his quidem quæ pro domibus plauſtris vtuntur ac tentorijs, agentes vitam paſtoricam, tam aliena eſt à IESV Crucifixi nomine, vt nec preces nec gratiarum actiones in eâ dirigantur ad omnium Patrem Conditoremque.* Audis Barbaras Gentes, eaſque remotiſſimas eo tempore Chriſtum nouiſſe? quis verò non potius de propinquâ hac Retiæ Prouinciâ, Italiæ tunc temporis accenſâ ac veluti ſuburbanâ, deque Vrbe hac in eâ Metropoli id credat? Sed hæc

(a) *Rer. Au. l. 6.*

(b) *Baron. To. 1. A. C. 46.*

ex coniecturis & sine auctore. Nec mirum; cum Diocletianus Imperator postmodum omnes, quotquot reperiri potuêre, libros Christianæ Religionis monumenta continentes ignibus tradi præceperit; Vnde & hîc multa intercidisse credibile est. Certiùs est quod ex Augustanæ Ecclesiæ antiquâ traditione habemus de Lucio Britanniæ Rege, quem nonnulli cum Cyrenensi illo, cuius Lucas in Actis meminit, non rectè confundunt. Is ab Eleutherio summo Pontifice circa Annum CLXXXIII. per legatos Fugatium & Damianum siue Donatianum Christianâ Fide imbutus spreto Regno multa terrarum spatia, vt & alijs Christum prædicaret, obiuit. Inde in Rætiam nostram veniens, Augustæ Euangelium docuit, & Virum quendam Vrbis primarium Campestrium nomine cum totâ familiâ & alijs quibusdam Ciuibus sacræ Fidei adiunxit. Plebs reliqua ægrè tulit hanc rem, quæ Religionis odio in motum turbasque breui erumpens hominem hospitem primò conuitijs incessit, dein verberibus plagisq; mulctat, lapidibus petit ac demùm puteo demergit, vnde Fidelium ope vix semiuiuus extractus hostium inuidiam declinans in interiorem Rætiam, vbi Curia Vrbs hodie sita est secessit, ibiq; Martyriũ consummasse dicitur, quanquã in nostrâ Ecclesiâ titulo Confessoris in veneratione sit. Fama est ædiculã illã S. Gallo hodie sacrã propè S. Stephani antiquissimã in hac Vrbe esse atque hoc tempore positam. Vt ergo dicamus & fateamur ante S. Afram Augustæ Christianos extitisse atque etiam Conuentus forsan habuisse; atqui cum nulla sit memoria Episcopũ quempiam tunc præfuisse, facilè arbitrari possum, veram ac perfectam particularis Ecclesiæ formam hic eo tempore minimè adhuc fuisse, quam sine legitimis Pastoribus, quorum interest formam Gregis esse, (c) subsistere non posse Catholica doctrina est. (d)

(c) 1. Pet. 5.
(d) Bellar. To. 1. Contr. p. 2. 3. c. 2

Principium ergò Augustanæ Ecclesiæ ad aliud æuum ac posterius deducendum nemo negauerit: sed cui alij nisi Narcisso nostro id debemus? Certè Apo-

stoli

stoli Augustani Titulum & honorem iure sibi vendicat & multis iam seculis possidet. Gerundensis in Hispania Tarraconensi erat Episcopus; Inde ad tempus excedens, Augustam, DEO ita disponente, peruenit, sed hac occasione.

Diocletianus Imperator cum suo Collegâ Maximiano, Christi & Christianorum hostis infensissimus, quos toto sui Imperij tempore (imperauit autem viginti totis annis ac demùm imperio se abdicauit) persequi solitus est, decimo nono tandem Imperij sui Anno qui erat Christi CCCII. omne virus effundere cupiens, noua per vniuersum Romanum Orbem eaque seuerissima aduersus Christianos promulgauit edicta. Excitati fuêre his veluti classico quodam omnium Prouinciarum Pręsides, qui quotquot inuenire poterant (conquirebantur autem diligentissimè) hoc nomine notatos, immanissimè excruciatos neci dabant. Quam igitur acerbè grassata fuerit eâ tempestate in Hispanijs etiam persecutio, plurimorum Martyrum Passiones, quibus Martyrologia referta sunt, abundè testantur. Hinc Narcissus Gerundensis Episcopus non Mortis quidem metu, quam postmodum constanter sustinuit, sed Diuino prorsus impulsu cedendum aliquantisper ratus, fugam arripuit, & longo satis itinere emenso, ad hanc Vrbem cum Diacono Felice profugus, vt Acta S. Afræ narrant, appulit. Fortè fortuitò ingreditur Domum Afræ mulieris in totâ Ciuitate ob vitæ turpitudinem notissimæ. Ipsa siquidam cum tribus puellis Dignâ, Eunomiâ & Eutropiâ Cyprio more, vnde originem trahebat, Veneris sacris dedita corpus vulgauerat. Narcissus igitur non ingratus hospes excipitur pro Amatore, paratur epulum & alia quæ solent amasijs. Venitur ad cœnā, vir Sanctus Christiano more Cruce frontem signat, orat & psallit. Afra hæc omnia præsens intuetur, miratur & stupet, & quinam sint hi inexspectati hospites diligentiùs inquirit. Ediscens autem Christianorum esse Episcopum, primùm quidem attonita humi procumbens indignā

se tali profitetur hospite (quod argumento esse potest Christi nomen Afræ etiam antea non penitus fuisse incognitum) sed mox spe veniæ peccatorum allecta ac per Sanctum Episcopum edocta modum quo à tot peccatis mundari & ad meliorem frugem conuerti possit, communicato prius cum puellis consilio Spiritu Sancto mirabiliter ita disponente pariter resipiscunt, errorem agnoscunt ac Venere valere jussâ Christo dant nomina.

Hilaria Mater Afræ certior horum reddita, Episcopum ad suam inuitat domum; Venientem sub noctis crepusculum læta excipit, & cùm per tres horas ad pedes eius supplex jacuisset, filiam imitata, patefacto prius veteri errore, deinde abjurato, cum totâ cognatione sacro fonte abluta & Christo adiuncta fuit. Narcissus per nouem menses Augustæ commorans, Domum Hilariæ in Ecclesiam Christianorum vertit & Apostolis Philippo & Iacobo, quæ posterioribus seculis à S. Martino titulum accepisse traditur, dedicauit: Dionysium Hilariæ Fratrem in Presbyterum vel vt communiter creditur in Episcopum ordinauit & nouitiæ huic à se institutæ Ecclesiæ præfecit, ac demum cunctis bene stabilitis in Hispaniam remeauit. Afra breui post discessum Sancti Narcissi, quod Christiana esset, comprehensa Gaio Præsidi sistitur. Annus Passionis Afræ non idem apud omnes, Regino CCXLII. Hermannus CCCIV. Velserus & Baronius CCCIII, alij alios assignant aut certè rem sub dubio relinquunt. Prima sententia perse ruit, neq; enim Diocletianus tunc Imperator. Cum altera sentire non possum, cum Diocletianus eo tempore Imperio jam se abdicauerit. Tertiam igitur amplector & moueor, quia disertè docet historia passam esse S. Afram *cùm sæua esset persecutio*, quod de alijs quam duobus vltimis Diocletiani annis quibus imperauit intelligi nō potest. Neque mihi quis dicat persecutionem etiam post abdicatum à Diocletiano Imperium durasse; In Oriente id factum non abnuo, attamen in Occidente, sub quo etiam Rætia comprehensa, sub Constantio Chloro qui proximè Diocletiano successit, etsi non penitus

vbiq;

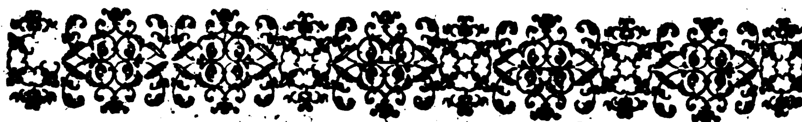
vbique cessauerit, remissiùs agebatur cũ Christianis erga quos, vti & filius Constantinus bene affectus erat.

Afra igitur Anno Christi CCCIII. mense Augusto ob fidẽ comprehensa cùm nec minis, atq; etiam, vt probabile est, verberibus, neque blanditijs ac promissis sat speciosis adduci posset vt Capitolium accederet Dijs sacrificatum, iniquus præses multum stomachatus iniquissimam tulit sententiam, vt viua ignibus exureretur. Dictum, factum. Rapitur à Ministris & mox in Insulam Lyci fluminis (hodie continens est) ad supplicium ducitur, vbi stipiti, qui adhuc in Ecclesiâ illic extructa seruatur, alligata, factâ ad Deum prius feruentissimâ oratione, hostiam semetipsam offerens, sarmentis circumdatur, atque igne supposito sanctam exhalat animam corpore à flammis illæso manente. VII. Id. Augusti hæc contigisse Augustana sentit Ecclesia vbi etiam idem dies S. Afræ sacer habetur, quamuis Romæ, (c nescio quâ occasione) Nonis Aug. celebretur. Dubio non est locus dum hæc gererentur plures Christianos spectatores huius supplicij adstitisse; tres autem puellæ propius accedere non ausæ, cis flumen substitere donec cunctis recedentibus securæ nauigio transportari possent, vbi Corpus S. Martyris integrum repererunt.

(c) Marti. Rom. 5. Aug.

Redditur illicò per puerum certior Hilaria, quæ noctu egressa cum Sacerdotibus Dei tulit sacrum corpus, idque Christiano ritu in eâ memoriâ, quam S. Afra sibi suisque viuens struxerat, sepeliuit. Certè Afram extra mœnia in suburbio prædium habuisse, in quo memoriã sibi suisque struxerit, atque ibi etiam habitasse, antiqua testantur monumenta, nec dubitant qui rerum Augustanarum aliquam habent notitiam. Et cùm alij quam plurimi Martyres in eodem loco fuerint sepulti, de quibus nulla penitus est memoria quod aliunde huc illati fuerint, verosimillimũ est Aream huius nostræ Basilicæ in qua illorum ossa recondita sunt, commune Martyrũ Cæmeterium Memoriæ S. Afræ contiguum fuisse. Nec mirum S. Afram Cæmiterium in suo prædio pro Martyribus instituisse, id enim pietati tantæ Martyris conue-

niebat, cùm legamus Romanas olim nobilissimas Matronas Felicitatem, Priscillam, Lucinam & alias idipsum summâ cum laude fecisse. De die sepulturæ S. Afræ non planè constat, cùm dicat historia illâ ipsâ die quâ sepulta fuit S. Afra, Hilariam cum ceteris Martyribus passam. Dies autem passionis Hilariæ pridie Idus Augusti colitur. Vnde colligere licet, Corpus sanctæ Afræ per aliquot dies insepultum jacuisse, aut certè securo quodam loco positum & cautè custoditum fuisse vsque in diem sepulturæ qui fuit Pridie Idus Augusti. Memoriæ, de quâ diximus, qualiscunque fuerit, siue in modum subterraneæ specus, siue Oratorij cuiusdam facta, ædiculam paruam ab ipsâ Hilariâ cum famulis inædificatam fuisse antiqua nostræ Ecclesiæ traditio est, in quâ dum primo statim die excubant psallentes & orantes, res ad Gaium Præsidem perfertur, qui missis illicò lictoribus jubet vt pacatè primùm cum illis agant, promissis præmijs si obedierint, deinde ni Dijs sacrificare voluerint clausa Memoria, ne detur locus euadendi, igni succendatur. Sed cum illæ de Sacrificio nihil penitus audire vellent, eâdem cum S. Afrâ pœnâ affectæ cœlo inferri meruerunt. Igitur ad instituti me lineam nunc redeo, & aio ab hac conuersione S. Afræ eiusque familiæ ortum Ecclesiæ Augustanæ, & ab hac Memoria, Martyrumque cœmeterio initium huic Basilicæ fuisse, quod hactenus quæsiuimus. Sed auctam hanc fuisse statim à Morte S. Afræ sacrâ ædiculâ siue paruâ Ecclesiâ, supra meminimus, quæ cùm per varia rerum discrimina modo disiecta modo restituta fuerit, in eam tandem excreuit amplitudinem quâ hodie oculis cernitur. De Incrementis jam videamus.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

Incrementa Ecclesiæ, eiusq; præcipui Conditores in medium proferuntur.

ORtum habuit, vt vidimus, hæc Basilica modicum, sed paulatim cepit Incrementa. Natura quippe in ædificijs etiam suas tenet metas. Equidem veteres, vt præclarè obseruauit Tullius,(*a*) in operum suorum molitione eam seriem ædificando secuti sunt, vt primũ necessitati, mox opportunitati, postremò ornatui ac decoro seruijsse viderentur. Non enim domum habere volũt homines vt sint in tecto & tuto solùm, sed etiam vt voluptas haberi possit. Quamobrem primi Ecclesiarũ fundatores, quibus sub persecutionũ procellis etiam in abditissimis locis tutis esse non licuit, parũ decoro templorum studuerunt, neq; in ijs ædificandis magis voluptatẽ quàm necessitatem sectati sunt, sat opportunitatis aut venustatis nacti videbantur, vbi solummodo securi à persecutore Conuẽtus habere possent, vlteriorẽ ornatũ ac decorẽ posteris relinquentes. Hoc in nascente nostrâ Ecclesiâ obseruamus, cuius primam Originem ex ligno fuisse credimus nostris Maioribus. Ipsum Monumentũ seu memoriã S. Afræ ex ligno confectã fuisse scribit Petrus de natalibus, quod tamẽ alijs (*b*) non probatur, quia contra morem & consuetudinẽ; Ego verò vt de Monumento taceam, quod lapideũ aut lateritium fuisse facilè concesserim, certè ædiculã à S. Hilariâ & puellis superadditã ex lignis fuisse Ecclesiastica nostra adstipulatur historia. Sed hæc cũ ipsis Martyribus succẽsa breui interijt.

(a) *Orat. pro Pub. Sent.*

(b) *Velf. Comment. ad pass. S. Afræ.*

Anno deinde CCCVI Cõstantinus in Britanijs Patri succedens Imperiũ inijt, triennio scilicet post Afram & reliquos Martyres extinctos, sub quo redditã mox Ecclesiæ Occidẽtali optatissimâ Pace, ÆdẽS. Afræ à Christianis reparatã fuisse non est quod quis ambigat. Ipsũ Cõstantinũ dum Militẽ & arma cõtra Maxentiũ pararet Augustæ nõnunquã moratũ esse ex antiquo MS. codice habemus. Deuictis autem Tyrannis Maxentio & Licinio

per-

perquam salutares pro Christianorum libertate atque Ecclesiarum commodo emanasse Leges scribit Eusebius (c) de quarum vnâ hæc habet; *Sanctorum Dei Martyrum fortunas qui in fidei confeßione supremum vitæ diem egissent, à cognatis poßideri præcepit; quodsi nullus ipsis superesset sanguinis communione coniunctus vt Ecclesia eorum hæreditates adirent.* Hinc plurima Ecclesijs opum accessio. Et quia S. Afra hîc loci possessiones habuisse fertur, cui nemo ex sanguine junctis succedere poterat, totâ familiâ Martyrio deletâ, easdem nostræ Ecclesiæ tunc cessisse, lege Imperiali sat argumento est, quod hodie etiam pleræq; domus vicinæ solarij pensione Monasterio sint obnoxiæ.

(c) *De vitâ Constant. l. 2. c. 21.*

Tenuêre hunc locum deinceps per aliquot secula Episcopi Augustani, fuitq; illis priusquam primaria Vrbis Ecclesia, quam Cathedralem vocant, exurgeret, non tam sedes viuis quam sepulchrum mortuis, imò vtriusque bona aliquandiu indiuisa fuisse colligitur ex quibusdam Donationibus eisdem indiuisim factis. Nam Maiorum Pietas ea fuit, vt liberaliter opes suas augendæ huic Ecclesiæ conferrent. Vnde & Canonici instituti, qui ob communem vitam quam prisco more degebant vulgô Regulares dicti, sed quando & à quo id factum, Annales nostri exprefsè non produnt. Certè S. VVicterpi æuo qui decimus Episcoporum numeratur, ac circa Annum DCLXII. viuere desijt Cœnobiticam hîc viguisse, constat ex eo quod tunc temporis *Monasterij* titulum jam habuerit. (e)

(e) *In vitâ S. Mag. Abb.*

Igitur Canonici, quos diximus, Regulares, per hæc tempora hunc locum incoluerunt, & vsque ad Annum M. XII. possederunt. Sanctus autem *Vdalricus* ex hac vitâ ad superos translatus (f) cùm in hoc Templo more suorum antecessorum sepulturam sibi legisset, tantis indies magis magisq; cœpit miraculis clarescere, vt Ecclesiæ huic non tantum Lucem ac splendorem nouum, sed etiam, cùm prius à *S. Afrâ* solummodo denominaretur, *Nomen* suum addiderit.

(f) *Anno 973*

Bruno deinde Episcopus Augustanus fauente & adjuuante Rege Fratre *Henrico II.* pulsis hoc loco Canoni-

cis,

cis, Benedictinæ familiæ Professores substituit, eisq; *S. Regmbaldum* Küburgensis etiã stirpis surculum in Abbatem præfecit. Factum hoc Anno M. XII. A quo tempore hæc Ecclesia plurimorum Pontificum, Imperatorum ac Principum beneficio Priuilegijs illustrata, opibus aucta, accedente quoq; Abbatum industriâ insigniter ornata fuit.

Steterat hic locus jam per annos DCC. & quod excurrit, (etsi enim status aliqua mutatio interuenit, Ecclesia tamen & sacra præsertim ibi contenta sarta tecta manserunt) mœnia solummodo ac munitio aduersus hostes deerant : Arbitror ipsam loci sanctimoniam antiquioribus incolis suffecisse ad præsidium : Attamen impiorum prauos conatus nec sanctimoniam semper reprimere, docuit sæpius experientia.

Igitur Adalbero Abbas, (g cuius supra meminimus (g) Sup. c. 2. primo rudi opere ac humili muro Templum ac Cœnobium cingere, mox etiam fortiora munimina addere. Sed Augustani publico ciuium bono magis intenti, prolato pomærio, mœnibus spatiosioribus, propugnaculis ac fossis contra hostium minas & impetus tam vrbem quam Cœnobium communiuêre, & totum huius ambitum inclusêre in præsidium scilicet Reip. & ornamentum. Communiuêre, inquam, quantum licuit contra hostem externum, nam interna pericula & quælibet domestica mala quis mortalium penitus excludat? Creuit enim successu temporis opibus, creuit ædificij amplitudine, sic tamen vt etiam rursus interdum decresceret, certè non semper optimi Fati fuit.

Porro prima huius ædis, vt hodie oculis vsurpatur, fundamenta jecit Henricus Fries Abbas XLI. Sed quâ occasione dicetur infra. Hic Anno M. CCCCLXXV. magno ausu & sumptu posteriorem Templi partem, quam Nauim appellant, superiore anno collapsam ita reparare cepit, vt non tam ad necessitatem aut opportunitatem quam perpetuitatem atque etiam ornatum & elegantiam ædificare voluisse videretur. Eduxit ergo illam è fundamentis, sed res maioris erat molis quàm vt viuus eam perficeret.

Succeſſit in locum & laborem huius Ioannes de Giltlingen, ſed & iſte prius vitam quam opus finiuit.

Tertius ſufficitur Conradus Mörlinus, qui Templi Nauim teſtudine concamerauit ac totum hoc opus abſoluit. Anno M.CCCCXCIX. Pôſt anno ſequenti qui ſecularis erat, ad maiora animum applicuit & abolito etiam veteri Choro nouum moliri cœpit ſub feliciſſimo D. Maximiliani I. Imperatoris auſpicio, qui & ipſe primarium lapidem eiuſdem ædificij poſuit Anno MD. Et cum duæ Turres addi deberent, Abbas cum Conuentu vtrique initium fecit ac ſolenni ritu primum lapidem poſuit, primæ quidem XI. Calend. Iunias; alterius verò ipſis Calendis Iunij Anno MDVI. Non ſilenda hîc etiam iſtius ſeculi felicitas, nam plurimi ex auitâ Pietate liberaliter in huius Templi ſtructuram & ſe & ſua impenderunt, & ipſa quæ tunc fuit annonæ laxitas, Operarum mercedem fecit exiguam ac leuem. Talibus ergo initijs ſurrexit etiam iſta quâ hodie fruimur Chori moles, quamuis necdum ex integro; nam breui mutatâ temporum ac rerum facie magnum in hæc pia opera frigus exortum, nec paruo interuallo imperfectum etiam hoc ſtetit.

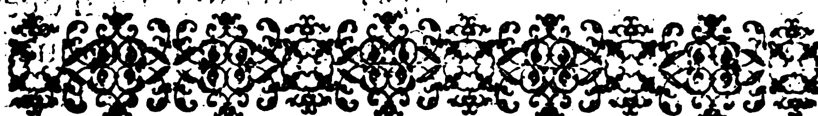
Orto demùm rurſus poſt longa nubila Phœbo, cum Patres noſtri in Bauariâ exularent, Iacobus Köpplinius inijt Anno MDXLVIII. Atque is ſequenti ſtatim Anno Caroli V. Auguſti Decreto reſtitutus mox omnia quâ diuina quâ profana in priſtinum ſtatum reducere laborauit. Eccleſiæ perficiendæ adfectum certè habuit, ſed non oſtendit, maioribus Cœnobij vtilitatibus inuigilans. Ad Turrim tamen manus admouit, & abſoluit etiam, vt ſupra meminimus, Anno M.D.XCIV. Cetera quaſi lege reliquit ſucceſſori.

Is eſt atque etiamnum præſidet Ioannes Merckius, qui Anno MDC. Calendis Martij electus Templi exornandi curam inter primas habuit, nulli

par-

parcens sumptui, ne Ecclesiæ decori quidquam deesse passus videretur. Chorum superiorem cum vtroque inferiori immenso labore concamerauit; Eorum sanctorum, quorum veneranda ossa in hac Ecclesiâ religiosè asseruantur, statuas singulas singulis ædiculis imposuit, ac duplici ordine per Chorum tam ad venerationem quam venustatem distribuit; Altaria tria magnificentissima ac sumptuosissima è ligno sculpta & plurimo auro fulgentia erexit; pauimentum candido marmore strauit; Cancellis ferreis ingeniosè circumflexis & affabrè elaboratis Chorum clausit; Extra Cancellos Altare, Plebanum vulgò dictum, quod Plebs ibi sacris communicet, Christo Crucifixo sacrum ex ære fusili opere augustissimum posuit; Sacrarium eleganter perpoliuit, vestibus sacris perquam pretiosis, Lipsanothecis argenteis, & aliâ suppellectile Ecclesiasticâ ampliter satis instruxit. Minutiora non recensebo, quæ oculis spectantium facilè sunt obuia; Verum potiora Sacrarij monumenta in hoc opere suo loco inferius tam menti quam oculis dabimus spectanda.

CAPVT QVINTVM.

Dona præcipua & Principes à quibus profecta memorantur.

EA plurima sunt, sed potiora hîc libabimus, quæ Principes dederunt, &

Primus esto *Dagobertus* pijssimus ille Francorum Rex qui cum plurimas alias Ecclesias condidisset, auxisset vel ornasset, hanc etiam nostram fundis quibusdam in Villâ *VVinterhemio* donauit. Nec caruit Pietas suo merito. Equidem DEVS horum notor ac munerator est; Nam cùm è vitâ excessisset Dagobertus, visus est à quodam Ioanne Solitario Viro Sanctissimo per Sanctos, quorum Ecclesias ampliter ditauerat, Dionysium scilicet Mauritium ac Martinum ad cælum leuari. *a*)

(a) *Aimoin. lib. 4. de gest. Franc. c. 34. Spond. Anno C. 647.*

Aliud deinde ab hoc æuo Donarium huic loco accessit, idq; precibus S. *VVicterpi* Episcopi. *Pipinus* ille Francorum Rex communiter dictus, Ecclesijs D. Virginis & S. Afræ jus supremum in saltum quendam Prouinciæ Ræticæ ac Diœcesis Augustanæ concessit, publico Instrumento desuper erecto, quod *S. VVicterpus* in Galliam hac de causâ profectus ab ipso *Pipino* Principe alioquin liberalissimo facilè obtinuit. Donatio certa est; De *Rege Pipino* res est ambigua. Neque enim *Pipinus Rex* VV*icterpum* Episcopum videre potuit, qui multis annis extitit eo posterior. Enimuerò si rationem temporis attendamus *Pipinus* iste Dux Neustriæ primus fuit hoc nomine, qui *Clotario, Dagoberto ac Sigeberto* Regibus maior Domûs ac prudentissimus in consilijs Franciæ Regnum laudabilissimè diu administrauit, & ob præclaras Virtutes etiam Sanctitatis existimationem apud posteros reli-

reliquit. (b) Obijt circa annum DCXLVIII. aut XLIX. (b) *Aimoi. Baron. Spond. Chron. Mag. Belg.*

Ipse etiam *VVikterpus* loci huius possessor, beneficus erga eundem esse voluit. Nam is locum quendam superioris Baioariæ, *Eptaticum* dictum, quem Iure proprietatis possederat, ad pios vsus conferre volens, Ecclesiæ S. Mariæ ac Monasterio S. Afræ testamento legauit. c) (c) *Vita S. Mag.*

Transimus ad alia secula, & primùm hîc memorare libet *Adelheidem* illam *Otthonis Magni Imp.* Coniugem religiosissimam. Ea post obitum Mariti (d) aliquandiu superstes multa locis sacris regali munificentiâ contulit beneficia. Inter ea fuit magni pretij Tabula auro gemmisque insignis *D. Vdalrico* dono data, quam postmodum Vdalricus Abbas XXII. qui præfuit circa annum M.CCIII. cum consilio & consensu Conuentus, ne per temporum iniuriam, (sic ætas illa ferebat) omnino perderetur, in publicâ inopiâ diuendidit ac parte vnâ eiusdem Tabulæ prædium in *Gregenhofen* coëmit, parte alterâ prædium in *Lomeringa* ab *Ottone* Comite Palatino Iuniore de VV*ittelspach* olim donatum post rursus pro LXX. libris argenti oppigneratum redemit. (d) Anno 973.

Clarum etiam & notabile exemplum adfectus sui & cultus erga S. V*dalricum* reliquit *Henricus II.* Rex Romanorum pôst etiam Augustus, qui, vt nostri produnt Annales, Ecclesiam maximi sumptus ac splendoris eidem Sancto deuouit intra Vrbem Augustanam, eiusq; ædificandæ curam *Brunoni* Fratri suo Episcopo tunc Augustano demandauit. Cumque ædificium ad splendorem quem Religiosissimus Princeps animo conceperat minimè assurrexisset (id S. Mauritio hodie sacrum est) vt primùm ingressus omnia probè perlustrauit in hæc verba prorupisse fertur, *Res suas de cetero sibi ipsi cordi futuras, nec facturum vt ea quæ salutem Animæ concernunt Fratri deinceps committat.* Relictâ igitur hâc Ecclesiâ ad S. Vdalrici ædem conuersus assignatis

quibusdam villis *Rotenbachio*, *Schönbachio*, *vtroq; Holembachio*, *Magenbachio* alijsque bonis sat liberaliter eam donauit. Queis addidit *S. Cunegundis* Henrici Coniux & Virgo castissima *Tetenwisium* Villam cum omni iure annexo, donum certè à tali Augustâ sat augustum. Confirmauit deinde hanc Donationem *Conradus II.* Imper. ad instantiam *Giselæ* Coniugis ac *Henrici* Filij Anno MXXXIII.

(I) Herm. Cont. *Eberhardus*, alijs Gebhardus Episcopus qui *Brunoni* successit circa Annum MXXIX. præter alia quæ contulit beneficia, dedit S. Vdalrico de bonis paternis Pontem Lyci cum vectigali ex eo percipiendo.

Conradus quidam Marchio Tusciæ dono dedit prædium cum Molendino in *Buitenhusio* quam donationem *Conradus III.* Romanorum Rex Anno M.CXXXIX. approbauit.

Conradus Episcopus Augustanus Comes de *Luzelstain* Oblationes sacras quas nonnulli Antecessorum sibi reseruauerant coram *Hadriano Papa IV.* remisit; Decimas insuper ab antiquo possessas confirmauit ac nouas addidit pro remedio Animæ suæ. Factum hoc Anno MCLVI.

Guelpho Marchio Tusciæ Dux Spoleti, Princeps Sardiniæ ac Domus Comitissæ Mathildis, cuius liberalitate plures Ecclesiæ ornatæ & auctæ fuerunt, de prędio suo Möringano duas Villas & Molendinum in Tagebrechtshouiâ dono dedit Anno MCLXXII. Cuius Nepos hic non omittendus.

Fridericus I. Imperator cognomento *Ænobarbus*, qui ob res præclarè gestas ac plurimas de hostibus Victorias cum Magnis Cæsaribus meritò comparandus esset, nisi diuturno & iniquo bello Romanam Ecclesiam infestās gloriæ suę nubem aliquā obduxisset. Redijt tamē in gratiam cum eâdem Ecclesiâ, pro quâ etiā strenuè dimicaturus in Palestinā immensis terrâ mariq; itinerum, hostium, aliarūq; difficultatū laboribus exantlatis profectus est. Et cū Inferioris Armeniæ partes ingressus ad quoddam

dam rapidissimum Flumen peruenisset, ac sumpto prandio, frigidâ se nonnihil recreaturus, aquam intrasset, casu inopinato vorticibus fluminis abreptus heu! & submersus est. (e) Ob casum tam infelicem Orbis Christianus vniuersus ingemuit. Rem gestam Nicetas (f) Choniates Græcus scriptor lugubri stylo recenset, & laudes tanti Principis breui oratione perstringit. Eius Pietas in multis operibus eluxit. Ostendit, habuitque eam eximiè erga *S. Vdalricum*, quæ etiam inferius memorabitur. Is Anno MCLXXXII. in *Fraternitatis* nostræ album conscribi voluit & gratiam beneficio rependit, omnia Bona Monasterij tam acquisita quā acquirenda Imperiali Auctoritate confirmando, addito & concesso in quædam etiam nouo & ampliori Iure.

(e) *Anno* 1190.
(f) *Nicet. Annal. lib. 2. in fine.*

Quę autem Principes & Dynastę liberaliter dederūt, Apostolicâ deinde auctoritate cōfirmata fuêre. Et quidē *Alexander Papa III.* inter alia sat ampla Priuilegia huic loco concessa supradicta omnia approbauit. Deinde statuit, vt Ordo Monasticus secundum *S. Benedicti* normam perpetuis temporibus hic seruetur. Tum vt petentib⁹, nisi canonicè fuerint impediti, liberè sepultura possit concedi. Demùm vt tempore Interdicti Generalis clausis ianuis, non pulsatis campanis, exclusis interdictis aut excōmunicatis suppresſâ voce Diuina liceat officia peragere. Acta sunt hæc Venetijs in Riuo alto, Anno MCLXXVII. Eadem plures alij succedentes Pontifices rata habuerunt.

Anno pôst MCCCCLV. *Innocentius* Papa VIII. Ius *Mitræ* Pontificiæ gestandæ Abbati *S. Vdalrici* in perpetuum concessit, cum potestate consecrandi Calices, Vestes sacras & alia ad Diuinum cultum necessaria, in singulare ornamentum Ecclesiæ.

Alexandrum VI. huic subiungo, qui Ecclesiam hanc, cùm alioqui Parochia esset, & Abbates in eā præter Ius Patronatus nullū amplius haberent, ita Monasterio vniuit, vt Abbati liberū esset seculare siue Regularē huic ædi præficere Curionē ad nutū amouibilē. Quo beneficio multū leuauit Fratrū molestias Ano MCCCCXCV.

Idem

Idem deniq; Pontifex hanc Ecclesiam celebriorem reddere volens concessit vt quicunq; septem eius Altaria ab Abbate designanda deuotè visitassent, omnes Indulgentias consequerentur, quas ij qui septem Vrbis Ecclesias visitant, acquirere solent. Sed hoc Priuilegium quod summopere cultum huius Loci promoueret, per varias Temporum atque ædificij mutationes diu intermissum atque neglectum, hodie non est in vsu. Verùm ne amplius iaceret cultus huius Loci Paulus V. P. M. concessâ in die S. Vdalrici & S. Afræ ac primâ qualibet Dominicâ Aduentus Plenariâ peccatorum expiatione, addito etiam priuilegiato altari, eundem magnâ ex parte erexit ac restituit. Anno MDCIX.

Plura sunt tam Principum quam priuatorum Beneficia, sed hæc Templi ornamentum præcipuè concernentia memorasse sat esto.

CAPVT SEXTVM.

Incendia Ruinæ & alia Aduersa recensentur.

AB Incrementis gradum iam promoueo ad ruinas & calamitates. Equidem casura omnia extant, nec quidquam Fortunæ inausum est. Ita præclarè Seneca (*a*) edisserit *Enumerare omnes Fatorum vias longum est, hoc vnum scio; Omnia mortalium opera mortalitate damnata sunt, inter peritura viuimus.* Sed libeat etiam tali Fortunæ remediu adhibere à tanto Philosopho præscriptum: *Sæpe*, inquit, *maiori Fortunæ locum fecit iniuria, multa ceciderunt vt altius surgerent & in maius. Timagenes felicitati vrbis inimicus aiebat, Romæ sibi Incendia ob hoc vnum dolori esse, quod sciret meliora resurrectura quam arsissent.* Profectò hoc Fatum Templi nostri sæpe fuit, arsit ad minimùm quinquies, semper ignibus aut ruinis obnoxium. Surrexit tamen iterum; Et ex hoc illud mea felicissima *Phœnix* esto, quæ ex proprio cinere rediuiua semper melior ac pulchrior renata est. Nam ecce primò Annales nostri habent ab *Attilâ* Hunnorum Rege omnium mortalium ferocissimo, qui obuia quæque fulminis instar disiecerit atque protriuerit, *Vrbem Augustanam* fœdè vastatam, *Ædiculam* quoque *S. Afræ Monumento* additam flammis exustam fuisse. Dissentiunt hîc aliqui immeritò, & volunt Attilam in expeditione Gallicâ non peruenisse Augustam, mouisse quidem ex Pannoniâ, sed per Germaniam Magnam & ad alteram solum Danubij ripam, quæ extra Romanũ limitem tunc erat, iter tenuisse, Noricum & Rætiam nostrã non attigisse; Verùm commentitia hæc esse multis doctè probat & ostendit Velserus: (*b*) Maneat ergo Fides nostris Annalibus. Mirari hîc licet infelix & hoc & quod sequitur seculum, quorum vtrumq; aut Barbarorũ incursionibus turbatum aut hæresum grassatione turpiter fœdatum fuit. Plurimæ tunc Ecclesiarum vastationes, nullæ reparationes, cùm nulli Virtute aut Sanctimoniâ

(a) Epist. 91.

(b) Velf. lib. 8. Rer. Aug.

insignes viri his locis florerent. *Nam Arianum venenum*, ait Vincentius Lirinensis (c) *non iam portiunculam quandam, sed penè orbem totum contaminauerat, adeò vt propè cunctis Latini sermonis Episcopis partim vi, partim fraude deceptis, caligo quadam mentibus offunderetur, quidnam potissimùm in tantâ rerum confusione sequendum foret.* Et paulo post hæc addit; *Nec enim tantùm Affinitates, Cognationes, Amicitiæ, Domus, verum etiam vrbes, Populi, Prouinciæ, Nationes, Vniuersum postremò Romanum Imperium funditus concussum & emotum est.* Hac labe Rætiam quoque nostram aspersam fuisse & ingemuisse res videtur extra controuersiam. Verùm quod à nonnullis creditum & assertum fuit circa hæc tempora, Vrsum Clericum Theonesti Episcopi à Philippensibus pulsi Discipulũ, Mediolano Magontiacum proficiscentem Augustæ ab Arianis occisum, (d) nominis errore decepti fuêre, qui Augustam Vindelicam pro Prætoriâ Salassorum interpretati sunt. Primam igitur hanc cladem VVicterpus Episcopus resarciuit, qui inter alia Religiosa loca, quæ instituit, etiam S. Afrę Ecclesiam reparauit donisque auxit.

Opusc. aduers. hæres.

(d) *Pet. de Natalib. l. 5. c. 133. & l. 10. c. 97.*

Iterum deinde arsisse legitur sub Principatu Caroli M. Francorum Regis, occasione bellicorum tumultuum, quos Tassilo Boiorum Dux excitârat. Is enim Pipino & Carolo Regibus non semel rebellis, sæpius etiam bello victus, pace compositâ pactis non stetit, Hunnos Boicæ Genti infensissimos in auxilium contra Francos acciuit. Hinc cædes, rapinæ, incendia, & quidquid malorum bella ferunt, à quibus neque Ædes S. Afræ immunis. Thassilone demùm in ordinem redacto (in Monachum attonsus cum Filio Theodone priuatam iussus est agere vitam) & pace stabilitâ, per Simpertum quem Carolus Augustanis Episcopum Leonis III. P. M. auctoritate tunc dedit, D. Afræ Basilica rursus instaurata fuit.

Quies deinde fuit aliquãdiu, sed semper incerta, nec sine minis hostiũ. Ii fuerunt Hungari, qui circa Annum DCCCLXXXIX è Scythię finibus egressi siue pulsi Pannoniã inhabitare cæperunt, ac Romano Imperio primũ inno-

innotuére (*e*) Incredibile dictu quot castra diruerint, quot Ecclesias combusserint, quot populos iugulauerint, quot repetitis velut ictibus Germaniā Italiamq; afflixerint. Immanes belluas dixisses nō homines nisi à facie, attentis eorum moribus. Crudis carnibus vescebantur, interfectorū sanguine sese potabant. *Et vt ad cædes*, Luitprandum recito, *& crudelitatem nati viderentur, Matres mox editis pueris ferro acutissimo facies secabant, scilicet vt antequam lactis nutrimenta perciperent, vulnerum tolerantiam subire cogerentur.* Itaque clades multas dederunt atque etiam acceperunt. Nam cùm Anno CMXIII sub Conradi Primi Imperio Baioariæ limitem inuasissent, obuijs Baioariorū ac Sueuorum copijs circa Oenum fluuium repulsi sunt. Pôst Henrico Primo imperante Saxoniam infestare ausi, ab eodem Henrico incredibili cæde prostrati füere. Sed necdum fracti. Repetunt Germaniam Anno CMLV. auctis adeo viribus, vt nisi vel terra eos dehiscens absorberet, aut cælum cadens obrueret, à nemine se vinci posse dicerent. Peruagātur rursus Baioariam ac Sueuiam, omnem terram à Danubio vsq; ad Hilaram Amnem atq; Syluam Hercyniam rapinâ, cæde, flammâ depopulantur, Augustam Vrbem obsidione cingunt, Monasterium S. Afræ incendunt ac penitus comburunt. Verùm Otto Magnus ille Imperator hortatu S. Vdalrici, qui tunc Augustanæ præerat Ecclesiæ, excitus approperat, suo ductu rem gesturus. Conseruntur cum hoste manus, vtrinq; caditur; tandem DEO opem ferente Barbari in fugā acti partim Lyco flumine mergūtur, partim ferro cęduntur vsq; ad internecionē, vt deinceps Imperiū non solū inuadere non auderent, sed & suū Regnū contra nostros quibus poterant modis munire cogerentur. Victoriâ tam nobili diuinitus partâ ac Rege in Saxoniā reuerso, S. Vdalricus Episcopus collapsa ac diruta quæq; restaurare volens, de corpore S. Afræ inter ruinas sepulto potissimū sollicitus, tacitis precibus cæleste Numen inuocat, & quid sibi facto opus edoceri postulat. Quadam nocte soluitur in somnum & viso monetur quantocyus Templū S. Afræ reædificare,

(e) Regin. li. 2. c. 77. Otto Frising. l. 6. c. 10.

(f) Luitpr. l. 2. c. 1.

& locum eius sepulturæ quærere certò inueniendum. [illegible] adnouet, succeduntq; omnia [illegible]. Namq; abolitis veteribus, nouos [illegible] cubitis altiores prioribus. Templū intonus [illegible] perficit, ac picturis auget; reliqua demū huius Ecclesiæ ornamenta, quæ ne Barbaris præda fierẽt, in Ciuitatem fuerant translata, per Sanctum Episcopum restituuntur. Ita demùm securitas obtenta ab hoste, sed non etiam à Flammâ.

Nam præter incendia iam enarrata aliud rursus ortum fuit Anno MCLXXXIII. sub Abbate Manegoldo XIX. Res sic se habuit. Die festo S. Alexij cùm Solis æstus esset maximus, vicina quædam Monasterio fabrilis officina inopinato igne corripitur, ac breui ita inflammatur, vt non vicinas solummodo domos, sed & Monasterium, atq; ipsam S. Vdalrici Ecclesiam inuaderet; vnde veluti maturam segetem flamma populari solet, ita quidquid hîc erat ædificij totum edax ignis depastus est. Res fuit digna miseratione & stupore. Neq; enim tugurioli pars superfuit quæ Fratribus hospitij loco seruire posset. Sed pulchriorem ex incendij deformitate faciem mox accepit locus iste per industriam Abbatis Henrici successoris prædicti Manegoldi.

Conflagrauit etiam totum Monasterium, vt nostri ferunt Annales sub Abbate Marquardo circa Annum MCCCXXXIII. quamuis non legatur expressè quid damni Templū eo tempore perpessū fuerit. Monasteriū Marquardus Abbas reficere cœpit, successores perfecerũt.

Breui pôst interuallo subitanea, eaq; vltima flamma Monasterij ædes inuasit, & iã iam in Templum sæuire cœpit. At Religiosus Abbas (is tum erat Conradus VVinclerus XXXII.) desperatis, imò spretis iã humanis remedijs, animũ, spem & preces ad DEVM & Sãctos Tutelares vertit; Nec falsus suâ in DEVM fiduciâ. Nam ipso quasi momento ignis sopitus cœlesti ope quieuit. DEO igitur & Diuis Patronis gratus, supplicationẽ annuã Dominicâ die ante festũ Ascẽsionis instituit, quâ septa Monasterij cum Reliquijs sanctorum quotannis ambiri ac lustrari in rei memoriam voluit.

Non-

Nondum finis malorum; Incendia excipiunt ruinæ. Anno MCCCCLXVI. Melchior de Stamhaim Abbas XL. cum Templum ruinam minaretur, statuit illud quod extra Odeum est destruere, & nouum prorsus ampliusq; condere. Erigitur ingens fabrica superemineńs cunctis Vrbis ædificijs; Magno certè ausu, sed non felici. Artifices quippe quorum fidei bonus Abbas totam structuræ molitionem commiserat, nescio quo errore decepti fundamento non satis firmo, nec solido tectum nimis altum incautè imposuerunt; vnde ruina & læsio non leuis secuta. Nam Anno MCCCCLXXIV. Melchiore Abbate jam defuncto & Henrico Friesio presidente, cum *Fridericus* III. Romanorum Imp. conuocatis Imperij Principibus & cunctis Ordinibus Comitia Augustæ haberet, III. Calend. Iulij, ipso scilicet die qui Diuis Apostolis Petro & Paulo sacratus est, horâ tertiâ pomeridianâ repentina & insolita Tempestas oborta, vrbem hanc grauiter concussit, & animos hominum quotquot vel intra vel extra muros erant mirum in modum terruit. Calamitatem Annales explicare satis nequeunt. Vidisses vno quasi momento condensari nubes, nigrescere cælum, solis adspectum adimi, inhorrere omnia,

Vndiq; omnes venti erumpunt, sæui existunt turbines

Tectum Templi S. Crucis deiectum vicinas domos non paucas oppressit; Mænia Vrbis multis locis læsa, fenestræ vitreæ innumeræ fractæ, cœnacula in hortis labefactata, Arbores quamplurimæ Vrbi vicinæ, imò Syluæ integrę ventorum vi radicitus vulsæ, ac solo prostratæ fuerunt. Triste certè spectaculum; sed tristissimum omnium quod iã narrabo. Stabat Templũ S. Vdalrici penitus nouum, octo continuis annis ex fundamentis extructum, superiori primùm anno perfectum & absolutum. Aderat circa eandẽ horã Parochus cum Coadiutore, ac de ciuibus non pauci funebria justa pro mortuis annuo more peragentes. Sed heu omnes ventos in hanc fabricam coniurasse dixisses, Nam ij vno velut agmine emissi, ita toti incubuêre Templo, vt tectum primò totum

à parietibus auulsum & in aëra sublatum luctantes inter se venti rursus præcipitarent, lateraq. murorum ita ferirent, vt machina tot annis maximo sumptu & labore erecta vno velut ictu concideret, nec aliud quam ingentem lapidum aceruum præ se ferret.

Succubuit Parochus & Coadiutor cum triginta tribus de plebe; Alij quinquaginta qui ad Sacellum S. Bartholomęi, quod in sinistrâ Templi alâ situm est, confugerant, hoc malum exiuerunt. Heu Cladem? Quis damna metiatur? Certè Rempublicam XIIM. Philippeorum sua æstimâsse testantur Annales, nostra non metior. Senserunt ea succedentes huius Monasterij Antistites, qui præterito periculo cautiores noua & firmiora huic Templo deinde posuêre fundamenta, quos tertio capite supra jam memorauimus.

Vltimam nunc addo cladem, nec minimam, qui considerat, nam ea non parùm hanc deformauit Ecclesiam. Non longè ab initio superioris seculi nota illa discessio ab Ecclesiâ Romanâ per aliquot Principes Germaniæ facta est; His plurimæ Ciuitates Imperij liberæ se adjunxerunt ictoque fædere *Smalchaldiæ Anno* 1530. strictissimo, ob sui frequentiam intrepidæ, multa apertè contra Remp. Catholicam molitæ & ausæ sunt. Bellum hîc non in homines tantùm, sed in Deum ac Diuos, quamuis sub Pietatis schemate gestum, non vrbes sed Templa expugnata & vastata, sacra liberè profanata. Ita certè assolet, cum Vrbes pestiferâ hæresum contagione inficiuntur, Diuorum cultus intercidit, religionum sanctitates abolentur. Aberat tunc forte Carolus Imperator Hispanicis, Italicis atque Africanis negotijs occupatus, qui satis pacatum in causâ Religionis Imperium reliquisse videbatur. Eam occasionem plebeij arripiunt (equidem Scabini tunc temporis Augustæ dominabantur, Resq; pub. Democratiæ formam præseferebat, quam Carolus V. Imp. postmodum prudenter in Aristocratiam conuertit) in res nouas proni se-

ni feruntur, Catholicos, Clericos præsertim cachinnis & exprobrationibus lacessunt, Templa inuolant (*nostra Ecclesia hæc perpessa est*) Sanctuariũ augustissimo Sacramento asseruando lapidibus petunt, Altaria sordibus, quas Carta formidat, commaculant, stupra in sacratis locis exercẽt. Patres talia nescire non poterant, compescebant ac lege cauebant; sed remissè, fatali scilicet ignauiâ. Nam paulò pôst ex Patricijs etiam non pauci degenerare, noua consilia inire quo pacto Missæ Sacrificium aliasq; Christianas auitas Cærimonias penitus exterminare possent. Itaq; mittũtur à Magistratu selecti aliquot Viri ad summæ ædis Canonicos in Capitulo congregatos, qui nuntiarent *Rempublicam tantarum inter Prædicatores discordiarum jam pertæsam, concordiam in Religione omnes amare & petere, eam sperari non posse nisi habitâ inter vtramq; partem per doctos Viros disputatione, varios esse Articulos in controuersiâ, deque ijs quid sentiendum ex verbo Dei omnino decernendum, cupere igitur ex vtrâq; parte Viros pari numero eligi & in certamen produci.* Ad hæc Episcopus Augustanus (is tunc erat D. Christophorus à Stadion Princeps laudatissimus ac prudentissimus) ex Consilio DD. Canonicorum respondit; *Inprimis ex tali Colloquio seu Disputatione nullam concordiam, sperari posse, memorarentur aliorum Colloquiorum Marpurgensis, Lipsiensis, Badensis atque etiam Augustensis in Comitijs, vbi Prædicantes ipsi discordes inter se conciliari minimè potuerint, cogitandum igitur quid inter diuersarum sententiarum sectatores futurum sit, disputationem eiusmodi maioribus discordijs faces subdere: Tum inter quoslibet litigantes, si ad concordiam redigendi sint, Judicem necessariò requiri, nisi magis exulcerari velint; Neque hîc jure opponi posse verbum Dei esse Iudicem cui contradicere nefas sit, Non verbo Dei sed Interpreti Iudice opus esse, eamque ob causam Aduersarios ipsos vniuersale aut Prouinciale Concilium postulare. Præterea quæ hîc disputanda forent, in præteritis Concilijs jam disputata ac definita fuisse, quibus procul dubio maior fides habenda sit, quam paucis istis viris, quamuis doctissimis, qui disputaturi essent. Demùm etsi pax inter vtramq; partem conciliaretur, an ea stabilis futura sit, incertum fore. Itaque pro tempore*

Anno 1533.

con-

consultißimum esse Concionatores vtriusque partis sedulò moneri sui officij vt ad Concilium vsque proximè futurum modestiam in dicendo seruent, à conuitijs, exprobrationibus ac minis abstineant, idq; ex parte nostrâ hactenus cautè obseruatum fuisse. Verùm ne existimarent Colloquium hoc cum frigore improbari ac meticulosè dissuaderi, integrum esse DD. Canonicis suos Prædicatores dare, cum aduersæ partis Ministris coram Illustrißimo Episcopo Augustano tanquam Ordinario, vel si Ordinariam Episcopi Augustani Auctoritatem suspectam haberent, coram vicino quodam siue Eichstadiensi siue Frisingensi Episcopo aut aliquâ ex vicinis Vniuersitatibus Ingolstadiensi, Tubingensi seu Friburgensi, aut certè Sacrâ Cæsareâ siue Regiâ Maiestate vel Ducibus Bauariæ congressuros, quolibet istorum locorum rem non ex compacto gerendam, sed ex Dei verbo dijudicandam. Re ita ad Senatum perlatâ paucorumq; dierum habitâ deliberatione mox ingeminare illi & vrgere *in re tam dubiâ statuendum esse semel quid credendum sit, idq; in Disputatione definiendum, paratos esse suos Ministros verbo Dei nixos omnem suam Doctrinam probare ac defendere, idq; coram Episcopò Augustano Dilingæ residente quamuis non tanquam Ordinario, sed assessore ac Parte, non enim ferendum esse Iudicem illum qui Romanæ Sedi & alteri disputantium Parti multis titulis esset deuinctus.* At verò DD. Canonicis aliud suspectantibus ex maturo Consilio nec imprudente placuit respondere; *Turpe esse ac rem mali exempli præterq; morem omnium gentium ea, quæ ab Antiquis semper fuissent credita & in prioribus Concilijs probata ac definita, de nouo in dubium vocare & inutilibus quæstionibus obscurare: consultum igitur videri ne offendantur fideles, indocti præsertim, tali Colloquio penitus supersedere, totamq; causam ad vniuersale Concilium vsque differre; Aut si illud omnino malint institui non alibi quam coram Episcopo Augustano, tanquam Ordinario de cuius Prudentiâ, Fide ac Doctrinâ nullum poßit esse dubium, comparituros.* Ita quidem res transacta fuit, sed nulla pax obtenta. Nam eodem anno ad diem XXVII. Iulij conuocatâ vniuersâ Senatorum Concione longâ præter morem habetur deliberatio, donec id, in quod diu ferebantur animi, erumperet. Et ecce altero die qui Sancto *Apollinari* sacer est, mittuntur ex optimatibus sex ad omnia Capitula & Monasteria, qui Senatus pridie habiti decretum nuntiarent.

Anno 1534. 24. Martij.

rent. Inter cetera veniunt ad D. Vdalrici Cænobium, cauent & cum Imperio vetant *ne quisquam deinceps nostrûm Suggestum ascendat de Rebus Diuinis ad populum dicturus, suos Ministros posthac solos puri puti Euangelij Præcones futuros, vtq; tam Religiosæ quam seculari Familiæ liberum sit huiusmodi Euangelij explicationem accedere*; Et cum dicto statim nouus cum nouâ doctrinâ Ecclesiâstes designatur. Abbas & Fratres hoc nuntio trepidi, & ad resistendum impares frustra quædam opponunt; cedunt tamen huic Tempestati, arbitrantes se nil mali vltra passuros. Verùm triennio propemodum exacto, aduersarij rursus fremere, nostris tanquam victis insultare, falsò exspectari Concilium, melius ac tutius esse vnam in Vrbe coli Religionem. Tandem diu deliberato vniuersis Canonicorum ac Regularium Capitulis in Vrbe ex senatus consulto præscribitur, *vt nemo deinceps rem diuinam faciat, Imagines & Altaria è Templis auferant, Cærimonias ac ritus Ecclesiasticos tanquam DEO ingratos omittant, insuper ipsi Nomina sua Ciuitati, saluis nihilominus alijs eorum immunitatibus, adscribi patiantur, ni velint, intra octiduum Vrbe cedant.* Dura certè illa & iniqua conditio visa, ideo hanc vltimam sponte arripiunt.

Cedunt omnes & quo quilibet possunt emigrant. Abbas S. Vdalrici, is erat *Ioannes Kônlin* XLV. cũ toto Conuẽtu, vno dempto infelice qui remansit, VVittelspachiũ ad Arcem suã in Baioariâ sitã se confert, ibiq; sedẽ locat. Hæc facta XV. Calend. Februarias Año M.D.XXXVII. Mox eodem die aduersarij Templa inuadunt, Altaria spoliant, & dilacerant, Imagines confringunt, & quidquid possunt auferunt. Nonnulli etiam ex optimatibus, quorum melior sententia menti, tædio turbarum Patriam mutârunt, & in prædia sua, aut alias Ciuitates abiuerunt. Interea *Carolus* Imperator ex Hispanijs redux arma parat vltioni quorundam rebellium intentus. Itaq; conductis in vnum copijs, Ratisbonam, inde Ingolstadium mouet, vbi etiam Schmalchaldici confœderati cum suo exercitu sat valido consederant. Enimuerò cũ

res ſucceſſum, quem illi ſperabant, non haberet, Principes confuſi ad ſuas Prouincias dilapſi ſunt. Queis deinde victis & captis, quibuſdam alijs in ordinem redactis, Imperij quoque Ciuitates rebus deſperatis ad preces verſæ ſupplices Legatos ad Imperatorem miſêre. Inter eas Auguſta certis legibus, recepto in Vrbem Clero & in priſtinum ſtatum reſtituto, factâque cum certâ pecuniæ ſummâ expiatione veniam impetrauit. Anno MDXLVII. Dum hæc Auguſtæ geruntur, moritur Abbas S. Vdalrici *Simon Gollius* XLVI. VVittelpachij in Baioariâ. Sed vt finiam, noſtræ quoque Cladi dedit DEVS finem; Nam Anno MDXLVIII. *Iacobus Köplinius* XVI. Maij in Abbatem electus eſt. Is de reſtitutione ſui Monaſterij apprimè ſollicitus, ſub auſpicijs D. Caroli Imperatoris eandem impetrauit, redijtque Auguſtam cum Conuentu Anno MDXLIX. vbi pleraq; inueniens lacerâ & fædâ facie, multa per ſuam induſtriam, (erat enim Oeconomiæ laude celebris) in amplificationem huius loci fecit, & noui velut Conditoris nomen apud plurimos habere meruit.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Celebritas Loci & facta circa eum memorabilia.

AD alia Templi nostri Decora nunc transire conuenit, & præeant ea quæ à Sacris Diuorum Pignoribus illi accedunt. Ammonium Virum Sanctissimũ libet imitari, qui vt cum Athanasio Magno Romam venit, *Ex præclaris*, Nicephori(a) verba sunt, *præcipuisq; eius Vrbis rebus non aliud spectandum sibi censuit, quàm Petri & Pauli Martyriũ & adẽ eam in quâ illorũ Corpora veluti Thesaurus sunt condita.* Ioannem quoq; Chrysostomũ,(b) qui magno videndæ Vrbis desiderio accensus de Corporibus Sanctorũ Petri & Pauli ita loquitur, *Ego autem & propter hoc Romã diligo. Insuper adhuc & aliunde eam habeo laudare & pro magnitudine & pro antiquitate & pro specie & pro multitudine & potentiâ & de directionibus in prælijs. Omnia autẽ talia derelinquens pro hoc eam beatifico, quia & viuens (Paulus) eis scribebat & sic eos diligebat & præsentialiter eis locutus est & vitã ibi temporalem finiuit, & sanctum corpus eius ibi habent: pro quo & honorabilior Ciuitas magis quam pro alijs.* Hæc viri Sancti de vrbe Orbis Dominâ; Quidni de eius Coloniâ ego idem sentiam? Certè siquid magni in artificio, in materiâ, in elegantiâ de hac vrbe ac templo dictum est aut dici potest, id totum relinquo & hanc Ecclesiam tot Martyrum sanguine fundatam & consecratam, tot Sanctissimorum Antistitum ossibus cohonestatam esse, hoc verò vnum amo, hoc æstimo, hoc laudo. Cæmiterium Martyrũ iam olim hîc fuisse, quorũ studio & amore Sancti quoq; Præsules Augustani in eorundem monumenta inferri voluerint supra vidimus; iucundissimum profectò existimabant post obitum cum ijs cubare quos in vitâ plurimùm dilexissent & coluissent. Eorũ simulacra ex argillâ plastico opere duplici nec inuenusto ordine vno supra aliũ in pariete singulis ædiculis illocata totum in Orbẽ coronant & ornant Odeum. Vtrumque Ordinẽ Iconismus hîc appositus magis quam penna potuit

(a) Nic. l. 11. Eccl. Hist. c. 37.

(b) Chrys. Hom. 32. in Epist. ad Rom.

tuit exprimere, vt ijs conspectis etiam simplicibus in mentem veniat de imitatione eorum qui partim suppliciis durissimis partim laboribus immensis sublime illud & aureum cæli Templum petiuerunt.

Hic inserendus Iconismus Ecclesiæ interioris.

Superiorem Ordinem hi tenent; *Ianuarius, Felix, Nimea, Petrus, Diomeda, Quiriacus, Leonida, Largio, Iuliana, Crescentianus, Agape, Eutychianus, Fausta, Philadelphus, Charito, Emblasius.* Inferiorem isti: *Narcissus, Dionysius, Afer, Hilaria, Afra, Digna, Eunomia, Eutropia, Eyria, Adauctus, VVicterpus, Tosso, Nidgarius, Adalbero, Simpertus, Vdalricus.*

Narcissus quamuis hîc nec obierit nec sepultus sit, ponitur tamen vt Apostolus, Auctor & Doctor huius Ecclesiæ. Numerus Martyrum incertus est, & Nomina etiam nonnullorum vt pleraq; alia in rebus Ecclesiasticis ignorãtur; Martyrologia in vtroq; variãt, Nos ex antiquis tabulis (c) erutos octodecim expressimus, omnes scilicet in superiori Ordine cum duobus ex inferiori, Adaucto & Eyriâ, ignoratis nihilominus alijs tredecim qui omnes eodem cum Hilariâ die Pridie Idus Augusti Martyrio affecti fuêre, quamuis diuerso supplicij genere.

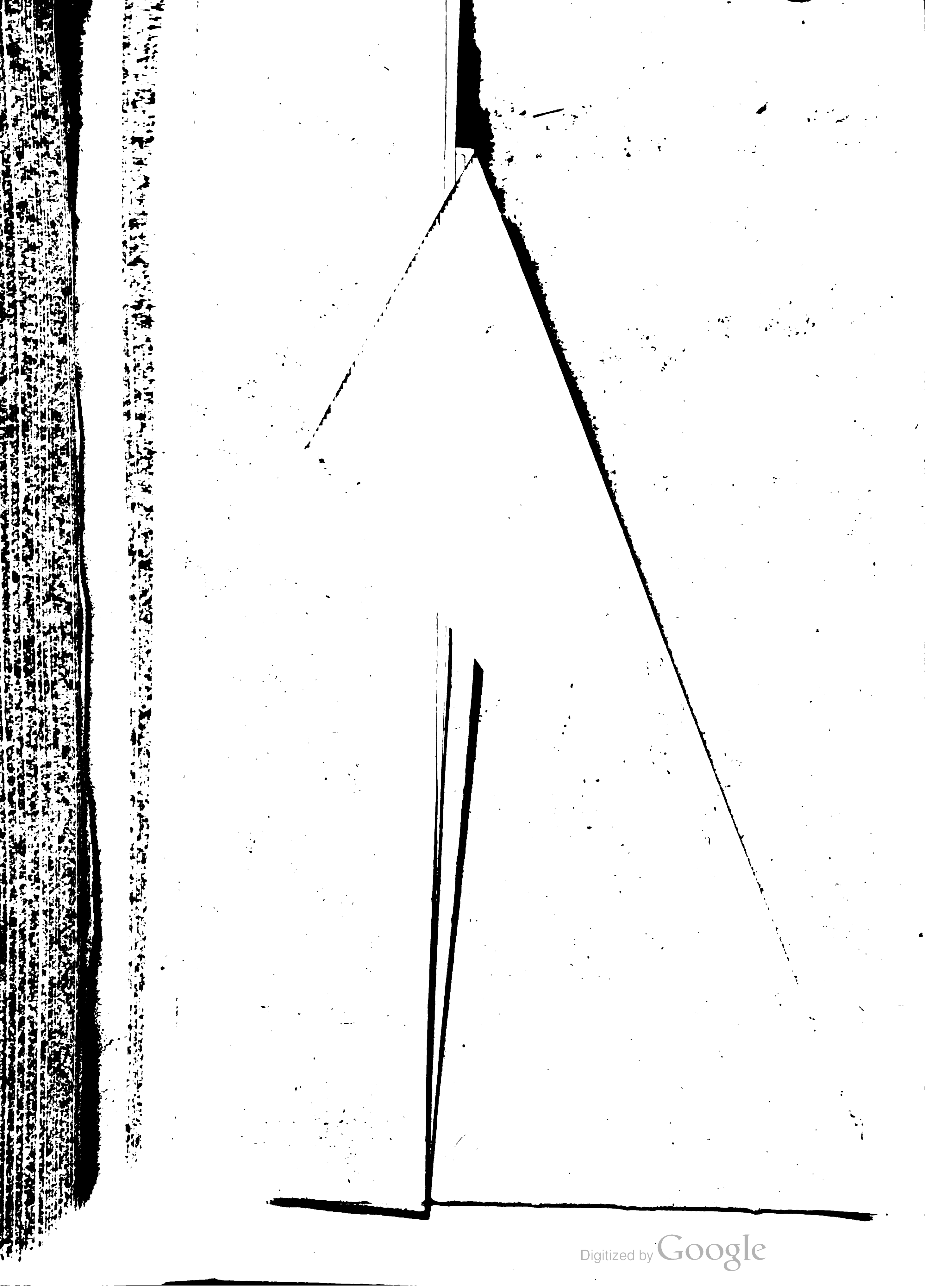
(c) *Sigis. Maist. Chron.*

Nam Hilariâ cum socijs igni addictâ, hi remissius habiti capite cæsi sunt. Ex quâ Pęnarum diuersitate non improbabiliter colligit (d) Velserus istos Martyres non ex cognatione aut famulitio Hilariæ, vt vulgò creditur (nõ enim Leges tunc admisissent in eodẽ crimine Heras igni tradi, seruos capite plecti) sed potius honestæ familiæ, & fortè ex Decurionum Ordine aut Decurionum filijs fuisse suspicatur. Cum autem nil definire audeat, neq; ego definiam. Plures tamen his iam recensitis ob Christianam Fidem neci tunc datos, quorum memoria interciderit, veteri famæ non penitus abroganda est Fides.

(d) *Comment. in Pass. S. Afr. & socior.*

De Afro Patruo Afræ hoc habetur singulare, ipsum Nonis Augusti, quo die eius memoria colitur, martyrio affectũ, ad frangendam nimirũ Afrę iam captiuę constãtiã, sed quo supplicij genere incertũ. Addũtur & ipsi Martyres socij in Tabulis Ecclesiasticis, quos, qcũq; ij fuerint, nã Nomina interierũt, ante Afrã extinctã Diocletiani sæuitiã iam expertos fuisse credendũ est.

Hæc

Hæc ſunt ergo decora & hæc ornamenta huius Templi & Vrbis, quorum Fama tamen vno loco contineri non potuit, quin & exteros ſanctitate huius loci permotos pio adfectu ſacras Reliquias adoratum aduenisse legimus. Certè Fortunatum Pictauienſem Episcopum circa Annum DLXV. Rauennâ ad S. Martini ſepulchrum in Gallias profecturum Auguſtam attigiſſe, ibiq; S. Afræ oſſa pro ſingulari pietatis ſtudio veneratum eſſe, & ratio itineris ipſa perſuadet, & verſus quos ipſe ſub finem libri vitæ S. Martini ſcripſit de diuerſis regionibus, in quibus ſanctorum Reliquiæ adſeruantur, diſertè id produnt; Librum enim ſic alloquitur

Pergis ad Auguſtam quam Vindo Lycusq; fluentat,
Illic oſſa Sacræ venerabere virginis Afræ.

Virginem hîc intellige non integritate ſed ætate.

Sanctus etiam Vdalricus præcipuum huius Eccleſiæ ſidus dum viueret magno ſtudio coluit hunc locũ, quẽ certis argumẽtis noſſet Deo Diuiſq; eſſe perquã acceptũ. Nam poſt illam Vngarorum ſtragem, cuius ſupra meminimus, cùm Ædem S. Afræ flammis abſumptã reparare cogitaret, ſomnio vidit D. Afram hortantem & impellentẽ ad id opus, ſed prohibentẽ ne Cryptam prope ſuum ſepulchrum fodi juberet propter plurima quę illic eſſent ſepulta Sanctorum corpora. Et verè Diuis hunc locum curæ eſſe iſtud factum demonſtrat. (e) Olitor quidam aliquãdo hîc obambulans fortè in ſpecum ſubterraneam lateritio opere fornicatam ſacelli inſtar incidit. Intrat, oculis perluſtrat & cogitat rem vſui ſuo aptam fore, ad olera & alia vtenſilia ibi ſeruanda. Adit ergo Epiſcopum Vdalricum, rem narrat & conſilium vel potius conſenſum rogat. Ille hominem objurgare, & à propoſito abſterrere, ni deſiſteret in pænam ſenſu omni ac viribus certò priuandum. Audit infelix nec paret & nihilominus clam viro ſancto quidquid libet ibi recõdit. Sed non impunè. Nam ſtatim ſine aliâ causâ ſenſus illi imminuũtur, vires debilitantur & ad quaslibet functiones redditur inutilis. Quo nunc miſer? Res ad Epiſcopum defertur, & vnà ſacrilegus ille corã eo ſiſtitur. Qui

(e) Vit. S. Vdalr. c. 14.

rursus seuerè objurgatus facti pęnitens pacē veniāq; precatur, & mox per Sanctū Virū sensui ac valetudini veteri restituitur. Eandē specum dictus Olitor deinde quæsiuit, sed reperire neutiquā potuit. Sāctus igitur Vdalricus huic loco magis magisq; deuotus, singulis diebus Veneris Mysticū ibi sacrū offerre cōsueuit, in quo etiā mortuus jacere volēs viuus sibi Tumulū juxta S. Afrę sepulchrū fieri curauit. O chara Pignora! Qualia sibi à Deo data meritò exsultat hęc Ciuitas, & reliqua suspicit Germania.

Subjungo *Leonem* IX. Pont. Max. Virum omni virtutū genere ac miraculorū gloriâ illustrem, sed præter inuidiam eorum qui fortè dissentire vellent. Hunc Anno MXLIX. ab Henrico III. Imp. à quo Romani mortuo Damaso missis Legatis Pontificē sibi dari petierāt, ex Episcopo Tullēsi Papam designatū ac Romā ire jussum, fama est Augustam venisse ibiq; dum fortè ex tanti oneris cōsideratione formidās Deum suppliciter precibus cōsuleret, cęlesti Musicâ ab Angelis exceptū, supra sanctorū sepulchra talia verba audiuisse; *Dicit Dominus, Ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis:* Vnde ille fidentior peregrini habitu Romā ierit, illic Pontifex creatus ac Leo Nonus appellatus fuerit. Hæc ita cōtigisse scripti Annales nostri tam Latino quā vernaculo sermone diserte affirmāt: Estq. quod gratulemur nobis, si viro tā diuino diuini fauores apud nostros Diuos cōtigerūt. Sed scio alijs hoc non probandū, ratione itineris, quod per Gallias illum cepisse communiter scribūt, (*f*) nobis obstante. Atqui si illum ante suum in vrbē ingressum Augustæ etiam fuisse credamus, quod nemo hactenus apertè negauit, maximè *Henrico* Imperatore, à quo Romā missus fuerat in Baioaria tunc existente, nemini faciemus injuriam. Quod si adfirmare non licet, saltem monere decuit. Certè post susceptum Pontificatum *Leo* Augustæ fuit ibique præclara sui monumenta reliquit.

(f) *Otto Frising. l. 6. c. 33. Baron. & alii.*

Aliud ornamentum huic Templo nostro debetur potius quam reuera accedit, idq; ab *Eginone* quondā Abbate nostro viro prudētiâ, vitæq; sanctimoniâ integerrimo, quē nobis & Fortuna & illius seculi malitia inuidit

ne

ne in suo Domicilio ac sede sepeliretur. Is à pueritiâ in hoc Cœnobio educatus, Augustæ enim natum ferunt, inter Religiosæ ac honestioris vitæ disciplinas laudabiliter adoleuit. Incidit autem Iuuenilis eius ætas fortè in Principatum Henrici I V. Imp. Idq; eo Tempore quo graue illud ac diuturnum schisma, (cuius Guibertus Archiepiscopus Rauennas auctor præcipuus, & Henricus propugnator acerrimus extitêre,) in Ecclesiâ sic inualuit, vt Imperio toto rapinâ, igni, ferroq; miserè deuastato, pauci etiam Catholici Episcopi ex parte Romani Pontificis permanserint. Quapropter, vt ex Bertoldo Constantiensi manifestum est, *omnes pænè Religiosi siue Clerici, siue Laici in aliqua Monasteriorum latibula huiusmodi mala declinauerunt, ne videlicet deuastationem Sanctæ Ecclesiæ cernerent, cui in nullo adminiculari possent. Satius enim illis videbatur vt saltem seipsos delitescendo saluarent, quam pro alijs incassum laborando cum eisdem perirent.* Tria tunc Monasteria ceteris excellebant, *S. Blasij in Nigrâ Syluâ, S. Aurelij quod Hirsaugia, & S. Saluatoris quod Schafhusia, id est, Nauium Domus dicitur, ad quæ mirabilis multitudo Nobilium & Prudentium virorum hac tempestate in breui confugit.* Ergo & noster *Egino* tali impetu actus ad D. Blasij Cœnobium migrauit, ibiq; tam diu in gratiâ omnium vixit, donec famâ eius longius sparsâ in Ministerium Gebhardi Constantiensis Episcopi tunc exulis assumeretur. Quo cum domi forisq; semper versatus tam prudenter rem egit, vt etiam non semel ad Sedem Apostolicam Legatus mitteretur. Anno deinde MCIX. *Henrico* I V. Imp. jam defuncto, cùm Ecclesia ab intestinis malis nonnihil respirasset, Egino requiritur, Abbas S. Vdalrici dicitur, & auspicia noui regiminis, quo eum vota omnium vocabant in hoc loco suscipit. Vidisses mox aliam hîc rerum faciem, nouâ luce omnia illustrari, vitia eliminari, Virtutes in pretio haberi, Numen ipsum magis propitium, multa per sanctos loci huius Patronos atque ipsum etiam Abbatem verè sanctum miranda patrare, quorum nonnulla Vdalscalcus (postmodum Abbas) præsens vidit, notauit & scriptis posteritati commendauit.

Bert. Append. ad Herman. Anno 1083.

Egino multa à Schiſmaticis aduerſa perpeſſus demùm extorris actus, meliori habito conſilio ad *Calixtum II. Pont. Max.* profectus rem omnem ex animi ſententiâ pro bono Eccleſiæ Auguſtanæ ſtatu geſſit, ſed rediturus, ô mira DEI iudicia! cum apud Oſtia Tyberina ſoluiſſet in Tuſciam nauigaturus, maris tempeſtate iactatus in morbum incidit, ac Piſas vix ægre delatus ibi diem clauſit extremum Idibus Iulij, vbi in Cænobio S. Michaëlis Camaldulenſium iuxta eiuſdem Ciuitatis Archiepiſcopos (talem Virtus merebatur honorem,) terræ mandatus fuit, publico certè Auguſtanorum luctu. Anno MCXX.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Dedicationes aliquot Solennes, alijq; actus hîc exhibiti.

POst iteratas sæpe huius ædis reparationes, Consecrationes etiam sæpius repetitas fuisse censendum est. Primā non lego. Certè sanctos *VVicterpum, Simpertum* & *Vdalricum* qui alias alibi Ecclesias dedicauerint, cùm hanc à Barbaris ter exustam restaurârunt, recepto ab antiquis more etiam dedicasse non est locus ambigendi. Dedicationes autem memoratu digniores hæ fuerunt.

Embrico Episcopus Augustanus, qui inijt Anno MLXIX. Ecclesiam SS. Vdalrici & Afræ, cùm angusta esset, à fundamentis destruxit, & ampliorem, acceptis ab Antecessore suo Hērico quinquaginta talentis, restituit, reseruatis tamē sibi oblationibus & donarijs huic loco factis in recompēsationē sumptuū. Pôst circa annū MLXXI. præsentibus & adiuuantib9 Gunzone Aichstadiensi & Euerhardo Frisingensi Episcopis in peruigilio Natalis Diuæ Virginis sollemni ritu eam dicauit.

Iterum deinde cùm Cænobium vnà cū templo Anno MCLXXXIII. ex incendio collapsū & per Henricum III. Abbatē reparatū fuisset, facta est noua eiusdē Consecratio secundâ Paschæ feriâ per Conradū Archiepiscopū Moguntinū, assistentibus alijs Episcopis Vdalscalco Augustano, Ottone Frisingensi, Hermanno Monasteriensi, Ottone Aichstadiensi & Bertoldo Tullensi. Solenne hoc festū & inter rara Augustæ fuit. Adfuit enim *Fridericus I.* Imp. (cuius iussu & auctoritate hæc Dedicatio instituta) cum tribus Filijs atque alijs Imperij Principibus. Erat profectò miranda tunc in Friderico Pietas erga Diuum Vdalricum, cuius sacra Ossa recens inuēta suppositis humeris ipse cum tribus Episcopis vsq; ad locum sepulturæ, quo etiānum cubant singulari Religionis ac deuotionis exemplo portauit Anno MCLXXXVII.

Interuallo deinde trecentorum & quod excurrit an-

norum, Melchior de Stamhaim Abbas Templo ruinam rursus minitanti noua fundamenta moliri cæpit. Missis igitur nuntijs R^{mum}. & Ill^{um}. D. D. Petrum S. R. E. Tituli S. Vitalis Cardinalem de Schaumberg Episcopũ Augustanum acciuit, qui pro solitâ sua Pietate & Modestiâ ad diẽ Assumptionis Diuæ Virginis Augustã lubens venit, & huic ædificio primariũ lapidẽ in tantâ hominum frequentiâ, qualẽ vix videre hîc aliquando licuit summâ cũ solennitate. Anno MCCCCLXVII. posuit. Ibi etiã hæc mira contigerunt. Erat in eâ hominũ turbâ Adolescens puerũ, vt fit, vlnis gestãs. Is mala sorte dũ actũ hûc spectat è sublimi loco XV. pedes alto in subiectã lapidũ struem cũ infãte decidit & immunis ab omni noxâ vterq; resurgit. Iterũ aliud; Fors fuit vt cuidã ex Operis è superiori fabricę parte bipennis è manu laberetur atq; in caput Architecti infra stantis impetu caderet nec vllâ in parte illũ offenderet. Tertiũ hoc fuit. Saxum quoddã prægrande à muro solutũ supernè pręceps ruere cępit, iãq; cadẽdo tabulã fregerat, & proximũ erat vt Operas infernè opprimeret, sed Deo casũ notabiliter moderante saxũ aliò deflexit & sine cuiusquã noxâ in terrã vsq; cecidit. Addo & quartũ. Turris admodũ crassa Templo ad occidentẽ adhęrebat, quã in gratiã noui ædificij solo æquare conueniebat, idq; sumptu nõ leui, de quo iã cũ Opificib9 pactũ erat. Adstant fortè illi sub vesperũ diei cum viris Religiosis, & dũ de re quã commodissimè gerẽdâ consulunt, ecce Turris ab imo fundamento vsq; ad summũ fastigium sponte disrũpitur; Moto itaq; nonnihil fundamẽto reliquæ partes paulatim absq; alio quodã humano adminiculo subsidũt in cumulũ, in quẽ demùm Campana maior, quæ in suo ligneo claustro adhuc permanserat suspẽsa, placidè demittitur nec frangitur, vbi Numinis certè Prouidentiâ factũ vt & labori & sumptui parceretur. Diuis Patronis id etiam in acceptis relatum fuit, vnde & multorum animos Pietas tetigit vt liberaliùs opes suas in augmentum huius Ecclesiæ conferrent. Celebre igitur initium sumpsit hæc fabrica, sed ad Dedicationem, ruinâ cito nimis deformata, non peruenit.

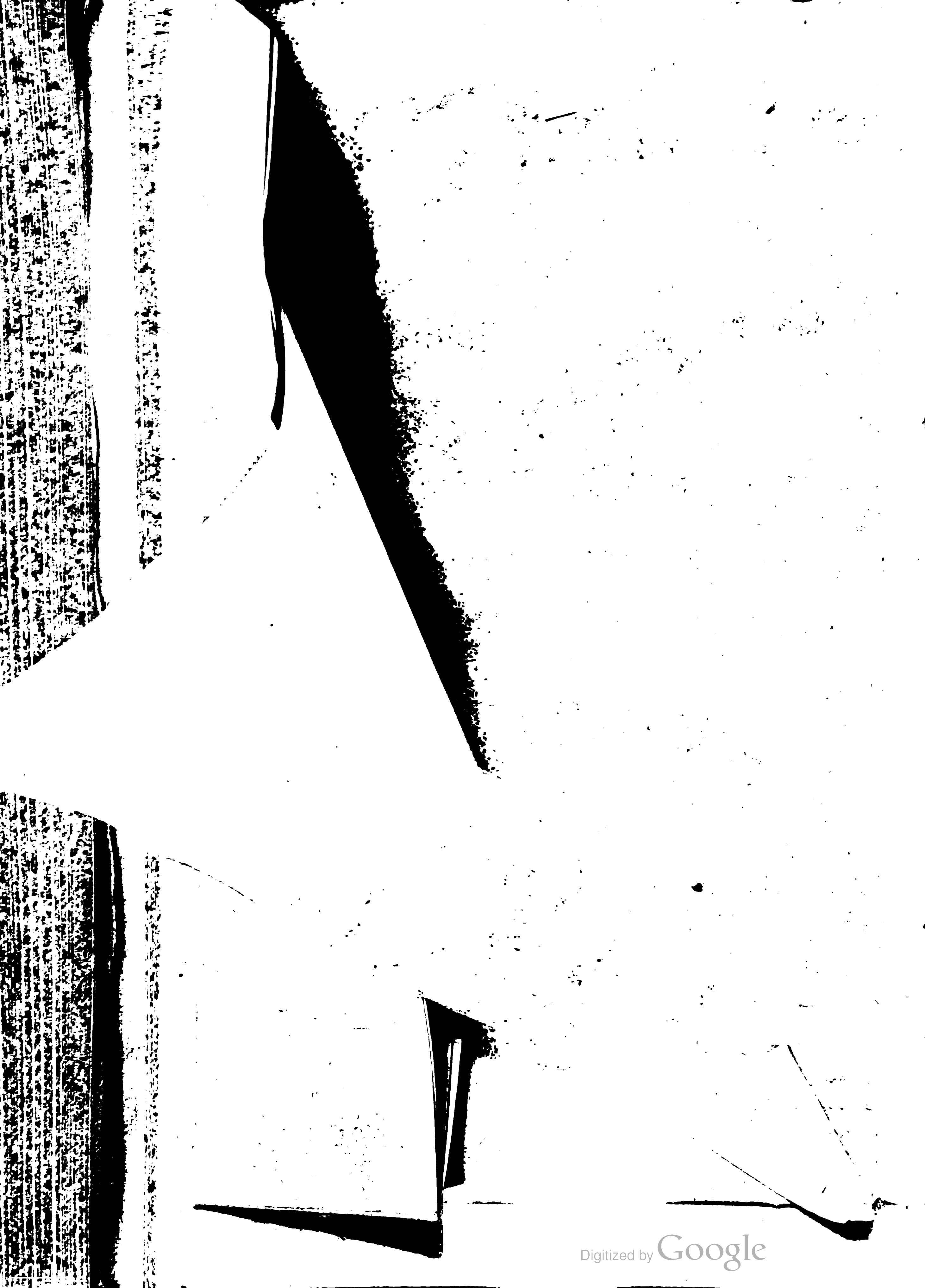
Iam

Iam ſupereſt nos in medium producere pijſſimum illum Principem *Maximilianum I.* Imp. Auguſtum, cuius memoria, cum plurima tam in Vrbem hanc quam Monaſteriũ cõtulerit beneficia, ſanctè in veneratione eſt. Eius affectũ erga Diuum Vdalricũ (quem non vt patronũ ſolummodo coluit, verũ etiã vt Cognatũ, de cuius ſanguine deſcendebat, (*a*) amauit) ſatis docent monumenta quæ reliquit. Is Anno M. D. cõuocatis Imperij Proceribus publicũ Auguſtę Cõuentum inſtituit. Exurrexerat fortè iã tunc è ruinis pars illa Templi S. Vdalrici quæ ceciderat, pars altera, quâ Odeum eſt, vt melior reſtitueretur vſq; ad fundamentũ diſiecta erat. Duplex ergo huic Tẽplo durante illo Cõuentu acceſſit beneficiũ, Dedicatio ſolenniſſima, & primarij lapidis poſitio celeberrima.

(a) *Hedwigis ex Comitibus Kyburgensibus Mater fuit Rudolphi I. Imperatoris. Eyzing. Theſaur. Princ.*

Res ita accidit. Placuit Auguſtiſſimo Imperatori vtrique celebritati adeſſe & ſuo etiam facto celebriorem reddere Inſtituitur ergo ad III. Idus Iulias publica ſupplicatio ad ædem Diui Vdalrici; Eunt Clerici & ſeculares magno numero & põpâ. Primus ex ordine Principũ Bertoldus Comes Hennenbergius Archiepiſcopus Moguntinus vir multâ canitie venerãdus, ideoq; baculo nixus mitrã geſtans cũ reliquis inſignibus Pontificũ ſacris operaturus incedit. Pone eũ ſequitur Suffraganeus Aichſtadienſis medius inter Abbates S. Vdalrici Auguſtę & S. Crucis VVerdeæ Archiepiſcopo mitrati & ipſi inſeruientes. Hinc aulica Cęſaris familia; Mox ipſe *Maximilianus* Imperator cum *Friderico S. R. E.* Tituli S. Theodori * Cardinale Diacono Legato Apoſtolico. Tum reliqui Principes ac Dynaſtæ Fridericus Dux Saxoniæ Princeps Elector, Erneſtus huius Frater Archiepiſcopus Magdeburgenſis Germaniæ Primas, Albertus ac Georgius duces Bauariæ, Fridericus Marchio Brandenburgenſis, Henricus Dux Mechelburgenſis, Laurentius Epiſcopus Herbipolenſis; Gabriel Eichſtadienſis & quotquot alij Principes, Comites & Barones. Vbi ad Eccleſię fores peruentũ, Moguntinus incorã omnibus ſalẽ, Cineres & alia ad Dedicationẽ neceſſaria ſolenni benedictione luſtrat, poſt vlteriorẽ Eccleſiæ conſecrationem

* *Titulus iſte hodie ſublatus eſt.*

Hæc sunt ergo decora & hæc ornamenta huius Templi & Vrbis, quorum Fama tamen vno loco contineri non potuit, quin & exteros sanctitate huius loci permotos pio adfectu sacras Reliquias adoratum aduenisse legimus. Certè Fortunatum Pictauiensem Episcopum circa Annum DLXV. Rauennâ ad S. Martini sepulchrum in Gallias profecturum Augustam attigisse, ibiq; S. Afræ ossa pro singulari pietatis studio veneratum esse, & ratio itineris ipsa persuadet, & versus quos ipse sub finem libri vitæ S. Martini scripsit de diuersis regionibus, in quibus sanctorum Reliquiæ adseruantur, disertè id produnt; Librum enim sic alloquitur

Pergis ad Augustam quam Vindo Lycusq; fluentat,
Illic ossa Sacræ venerabere virginis Afræ.

Virginem hîc intellige non integritate sed ætate.

Sanctus etiam Vdalricus præcipuum huius Ecclesiæ sidus dum viueret magno studio coluit hunc locũ, quē certis argumētis nosset Deo Diuisq; esse perquã acceptũ. Nam post illam Vngarorum stragem, cuius supra meminimus, cùm Ædem S. Afræ flammis absumptã reparare cogitaret, somnio vidit D. Afram hortantem & impellentē ad id opus, sed prohibentē ne Cryptam prope suum sepulchrum fodi juberet propter plurima quę illic essent sepulta Sanctorum corpora. Et verè Diuis hunc locum curæ esse istud factum demonstrat. (e) Olitor quidam aliquãdo hîc obambulans fortè in specum subterraneam lateritio opere fornicatam sacelli instar incidit. Intrat, oculis perlustrat & cogitat rem vsui suo aptam fore, ad olera & alia vtensilia ibi seruanda. Adit ergo Episcopum Vdalricum, rem narrat & consilium vel potius consensum rogat. Ille hominem objurgare, & à proposito absterrere, ni desisteret in pænam sensu omni ac viribus certò priuandum. Audit infelix nec paret & nihilominus clam viro sancto quidquid libet ibi recõdit. Sed non impunè. Nam statim sine aliâ causâ sensus illi imminuũtur, vires debilitantur & ad quaslibet functiones redditur inutilis. Quo nunc miser? Res ad Episcopum defertur, & vnà sacrilegus ille corã eo sistitur. Qui

(e) Vit. S. Vdalr. c. 14.

rursus seuerè objurgatus facti pęnitens pacē veniāq; precatur, & mox per Sanctū Virū sensui ac valetudini veteri restituitur. Eandē specum dictus Olitor deinde quæsiuit, sed reperire neutiquā potuit. Sāctus igitur Vdalricus huic loco magis magisq; deuotus, singulis diebus Veneris Mysticū ibi sacrū offerre cōsueuit, in quo etiā mortuus jacere volēs viuus sibi Tumulū juxta S. Afrę sepulchrū fieri curauit. O chara Pignora! Qualia sibi à Deo data meritò exsultat hęc Ciuitas, & reliqua suspicit Germania.

Subjungo *Leonem* IX. Pont. Max. Virum omni virtutū genere ac miraculorū gloriâ illustrem, sed præter inuidiam eorum qui fortè dissentire vellent. Hunc Anno MXLIX. ab Henrico III. Imp. à quo Romani mortuo Damaso missis Legatis Pontificē sibi dari petierāt, ex Episcopo Tullēsi Papam designatū ac Romā ire jussum, fama est Augustam venisse ibiq; dum fortè ex tanti oneris cōsideratione formidās Deum suppliciter precibus cōsuleret, cęlesti Musicâ ab Angelis exceptū, supra sanctorū sepulchra talia verba audiuisse; *Dicit Dominus, Ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis:* Vnde ille fidentior peregrini habitu Romā ierit, illic Pontifex creatus ac Leo Nonus appellatus fuerit. Hæc ita cōtigisse scripti Annales nostri tam Latino quā vernaculo sermone discerte affirmāt: Estq. quod gratulemur nobis, si viro tā diuino diuini fauores apud nostros Diuos cōtigerūt. Sed scio alijs hoc non probandū, ratione itineris, quod per Gallias illum cepisse communiter scribūt, (*f*) nobis obstante. Atqui si illum ante suum in vrbē ingressum Augustæ etiam fuisse credamus, quod nemo hactenus apertè negauit, maximè *Henrico* Imperatore, à quo Romā missus fuerat in Baioaria tunc existente, nemini faciemus injuriam. Quod si adfirmare non licet, saltem monere decuit. Certè post susceptum Pontificatum *Leo* Augustæ fuit ibique præclara sui monumenta reliquit.

(f) *Otto Frising. l. 6. c. 33. Baron. & alii.*

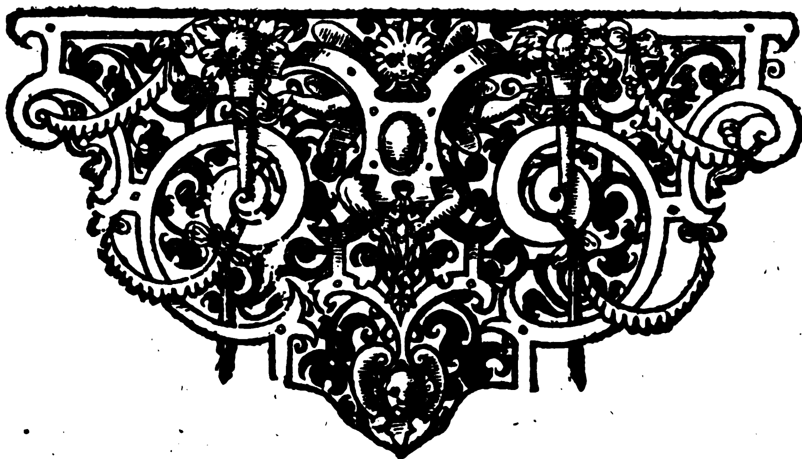
Aliud ornamentum huic Templo nostro debetur potius quam reuera accedit, idq; ab *Eginone* quondā Abbate nostro viro prudētiâ, vitæq; sanctimoniâ integerrimo, quē nobis & Fortuna & illius seculi malitia inuidit

ne

ne in suo Domicilio ac sede sepeliretur. Is à pueritiâ in hoc Cœnobio educatus, Augustæ enim natum ferunt, inter Religiosæ ac honestioris vitæ disciplinas laudabiliter adoleuit. Incidit autem Iuuenilis eius ætas fortè in Principatum Henrici IV. Imp. Idq; eo Tempore quo graue illud ac diuturnum schisma, (cuius Guibertus Archiepiscopus Rauennas auctor præcipuus, & Henricus propugnator acerrimus extitêre,) in Ecclesiâ sic inualuit, vt Imperio toto rapinâ, igni, ferroq; miserè deuastato, pauci etiam Catholici Episcopi ex parte Romani Pontificis permanserint. Quapropter, vt ex Bertoldo Constantiensi manifestum est, *omnes pænè Religiosi siue Clerici, siue Laici in aliqua Monasteriorum latibula huiusmodi mala declinauerunt, ne videlicet deuastationem Sanctæ Ecclesiæ cernerent, cui in nullo adminiculari possent. Satius enim illis videbatur vt saltem seipsos delitescendo saluarent, quam pro alijs incassum laborando cum eisdem perirent.* Tria tunc Monasteria ceteris excellebant, *S. Blasij in Nigrâ Sylua, S. Aurelij quod Hirsaugia, & S. Saluatoris quod Schafhusia, id est, Nauium Domus dicitur, ad quæ mirabilis multitudo Nobilium & Prudentium virorum hac tempestate in breui confugit.* Ergo & noster *Egino* tali impetu actus ad D. Blasij Cœnobium migrauit, ibiq; tam diu in gratiâ omnium vixit, donec famâ eius longius sparsâ in Ministerium Gebhardi Constantiensis Episcopi tunc exulis assumeretur. Quo cum domi forisq; semper versatus tam prudenter rem egit, vt etiam non semel ad Sedem Apostolicam Legatus mitteretur. Anno deinde MCIX. *Henrico* IV. Imp. jam defuncto, cùm Ecclesia ab intestinis malis nonnihil respirasset, Egino requiritur, Abbas S. Vdalrici dicitur, & auspicia noui regiminis, quo eum vota omnium vocabant in hoc loco suscipit. Vidisses mox aliam hîc rerum faciem, nouâ luce omnia illustrari, vitia eliminari, Virtutes in pretio haberi, Numen ipsum magis propitium, multa per sanctos loci huius Patronos atque ipsum etiam Abbatem verè sanctum miranda patrare, quorum nonnulla Vdalscalcus (postmodum Abbas) præsens vidit, notauit & scriptis posteritati commendauit.

Bert. Append. ad Herman. Anno 1083.

Egino multa à Schiſmaticis aduerſa perpeſſus demùm extorris actus, meliori habito conſilio ad *Calixtum II. Pont. Max.* profectus rem omnem ex animi ſententiâ pro bono Eccleſiæ Auguſtanæ ſtatu geſſit, ſed rediturus, ô mira DEI iudicia ! cum apud Oſtia Tyberina ſoluiſſet in Tuſciam nauigaturus, maris tempeſtate iactatus in morbum incidit, ac Piſas vix ægre delatus ibi diem clauſit extremum Idibus Iulij, vbi in Cænobio S. Michaëlis Camaldulenſium iuxta eiuſdem Ciuitatis Archiepiſcopos (talem Virtus merebatur honorem,) terræ mandatus fuit, publico certè Auguſtanorum luctu. Anno MCXX.

CAPVT

CAPVT OCTAVVM.

Dedicationes aliquot Solennes, aliiq; actus hic exhibiti.

POst iteratas sæpe huius ædis reparationes, Consecrationes etiam sæpius repetitas fuisse censendum est. Primã non lego. Certè sanctos *VVicterpum, Simpertum* & *Vdalricum* qui alias alibi Ecclesias dedicauerint, cùm hanc à Barbaris ter exustam restaurârunt, recepto ab antiquis more etiam dedicasse non est locus ambigendi. Dedicationes autem memoratu digniores hæ fuerunt.

Embrico Episcopus Augustanus, qui iniit Anno MLXIX. Ecclesiam SS. Vdalrici & Afræ, cùm angusta esset, à fundamentis destruxit, & ampliorem, acceptis ab Antecessore suo Hērico quinquaginta talentis, restituit, reseruatis tamē sibi oblationibus & donariis huic loco factis in recompēsationē sumptuū. Pòst circa annū MLXXI. pręsentibus & adiuuantib⁹ Gunzone Aichstadiensi & Euerhardo Frisingensi Episcopis in peruigilio Natalis Diuæ Virginis sollemni ritu eam dicauit.

Iterum deinde cùm Cænobium vnà cū templo Anno MCLXXXIII. ex incendio collapsū & per Henricum III. Abbatē reparatū fuisset, facta est noua eiusdē Consecratio secundâ Paschæ feriâ per Conradū Archiepiscopū Moguntinū, assistentibus aliis Episcopis Vdalscalco Augustano, Ottone Frisingensi, Hermanno Monasteriensi, Ottone Aichstadiensi & Bertoldo Tullensi. Solenne hoc festū & inter rara Augustæ fuit. Adfuit enim *Fridericus I.* Imp. (cuius iussu & auctoritate hæc Dedicatio instituta) cum tribus Filiis atque aliis Imperii Principibus. Erat profectò miranda tunc in Friderico Pietas erga Diuum Vdalricum, cuius sacra Ossa recens inuēta suppositis humeris ipse cùm tribus Episcopis vsq; ad locum sepulturę, quo etiānum cubant singulari Religionis ac deuotionis exemplo portauit Anno MCLXXXVII.

Interuallo deinde trecentorum & quod excurrit an-

norum, Melchior de Stamhaim Abbas Templo ruinam rursus minitanti noua fundamenta moliri cæpit. Missis igitur nuntijs R^mum^. & Ill^um^. D. D. Petrum S. R. E. Tituli S. Vitalis Cardinalem de Schaumberg Episcopũ Augustanum acciuit, qui pro solitâ suâ Pietate & Modestiâ ad diẽ Assumptionis Diuæ Virginis Augustã lubens venit, & huic ædificio primariũ lapidẽ in tantâ hominum frequentiâ, qualẽ vix videre hîc aliquando licuit summà cũ solennitate, Anno MCCCCLXVII. posuit. Ibi etiã hæc mira contigerunt. Erat in eâ hominũ turbâ Adolescens puerũ, vt fit, vlnis gestãs. Is mala sorte dũ actũ hũc spectat è sublimi loco XV. pedes alto in subiectã lapidũ struem cũ infãte decidit & immunis ab omni noxâ vterq; resurgit. Iterũ aliud; Fors fuit vt cuidã ex Operis è superiori fabricę parte bipennis è manu laberetur atq; in caput Architecti infra stantis impetu caderet nec vllâ in parte illũ offenderet. Tertiũ hoc fuit. Saxum quoddã prægrande à muro solutũ supernè pręceps ruere cępit, iãq; cadẽdo tabulã fregerat, & proximũ erat vt Operas infernè opprimeret, sed Deo casũ notabiliter moderante saxũ aliò deflexit & sine cuiusquã noxâ in terrã vsq; cecidit. Addo & quartũ. Turris admodũ crassa Templo ad occidentẽ adhęrebat, quã in gratiã noui ædificij solo æquare conueniebat, idq; sumptu nõ leui, de quo iã cũ Opificib⁹ pactũ erat. Adstant fortè illi sub vesperũ diei cum viris Religiosis, & dũ de re quã commodissimè gerẽdâ consulunt, ecce Turris ab imo fundamento vsq; ad summũ fastigium sponte disrũpitur; Moto itaq; nonnihil fundamẽto reliquæ partes paulatim absq; alio quodã humano adminiculo subsidũt in cumulũ, in quẽ demùm Campana maior, quæ in suo ligneo claustro adhuc permanserat suspẽsa, placidè demittitur nec frangitur, vbi Numinis certè Prouidentiâ factũ vt & labori & sumptui parceretur. Diuis Patronis id etiam in acceptis relatum fuit, vnde & multorum animos Pietas tetigit vt liberaliùs opes suas in augmentum huius Ecclesiæ conferrent. Celebre igitur initium sumpsit hæc fabrica, sed ad Dedicationem ruinâ cito nimis deformata, non peruenit.

Iam

Iam superest nos in medium producere pijssimum illum Principem *Maximilianum I.* Imp. Augustum, cuius memoria, cum plurima tam in Vrbem hanc quam Monasteriũ cõtulerit beneficia, sanctè in veneratione est. Eius affectũ erga Diuum Vdalricũ (quem non vt patronũ solummodo coluit, verũ etiã vt Cognatũ, de cuius sanguine descendebat, (*a*) amauit) satis docent monumenta quæ reliquit. Is Anno M. D. cõuocatis Imperij Proceribus publicũ Augustę Cõuentum instituit. Exurrexerat fortè iã tunc è ruinis pars illa Templi S. Vdalrici quæ ceciderat, pars altera, quâ Odeum est, vt melior restitueretur vsq; ad fundamentũ disiecta erat. Duplex ergo huic Tẽplo durante illo Cõuentu accessit beneficiũ, Dedicatio solennissima, & primarij lapidis positio celeberrima.

(a) HedWigis ex Comitibus Kỹburgensibus Mater fuit Rudolphi I. Imperatoris. Eyzing. Thesaur. Princ.

Res ita accidit. Placuit Augustissimo Imperatori vtrique celebritati adesse & suo etiam facto celebriorem reddere. Instituitur ergo ad III. Idus Iulias publica supplicatio ad ædem Diui Vdalrici; Eunt Clerici & seculares magno numero & põpâ. Primus ex ordine Principũ Bertoldus Comes Hennenbergius Archiepiscopus Moguntinus vir multâ canitie venerãdus, ideoq; baculo nixus mitrã gestans cũ reliquis insignibus Pontificũ sacris operaturus incedit. Pone eũ sequitur Suffraganeus Aichstadiensis medius inter Abbates S. Vdalrici Augustę & S. Crucis VVerdeæ Archiepiscopo mitrati & ipsi inseruientes. Hinc aulica Cęsaris familia; Mox ipse *Maximilianus* Imperator cum *Friderico S. R. E.* Tituli S. Theodori ★ Cardinale Diacono Legato Apostolico. Tum reliqui Principes ac Dynastæ Fridericus Dux Saxoniæ Princeps Elector, Ernestus huius Frater Archiepiscopus Magdeburgensis Germaniæ Primas, Albertus ac Georgius duces Bauariæ, Fridericus Marchio Brandenburgensis, Henricus Dux Mechelburgensis, Laurentius Episcopus Herbipolensis; Gabriel Eichstadiensis & quotquot alij Principes, Comites & Barones. Vbi ad Ecclesię fores peruentũ, Moguntinus incorã omnibus salẽ, Cineres & alia ad Dedicationẽ necessaria solenni benedictione lustrat, post vlteriorẽ Ecclesiæ consecrationem

★ Titulus iste hodie sublatus est.

Eichstadiensi suffraganeo committit. Ipse verò cum Imperatore atq; alijs Principibus ad locum vbi Lapides primarij ponendi erant progreditur. Lustratis ergo de more Lapidibus (tres autẽ Septem pedales erant ad hoc destinati) ac per opifices in imum fundamenti demissis, Imperator cum Cardinale descendit, sumptaque trullâ & malleo argenteis & hausto cæmento admodum dextrè primum collocat lapidem, Cardinalis mox alterum, queis demùm tertius superimponitur cũ Inscriptione.

IESV XPO SACRVM.
D. MAXIMILIANVS. ROM. CÆSAR. AVGVSTVS AD III. IDVS. IVLIAS, A FVNDAMENTIS LAPIDEM. HVNC PRIMVM POSVIT ANNO M.D.

Trullæ verò, quam Imperator ad perpetuam rei memoriam in Sacrario asseruari iussit, quamuis hodie, nescio quo infortunio perdita non amplius extet, hæc verba inscripta fuêre

PERPETVÆ SECVRITATI
ET DIVO VDALRICO MAIORI ET PROPINQVO SVO EX PROSAPIA VETERE PRINCIPVM FERRETENSIVM
D. MAXIMILIANVS.
ROM. CÆSAR COMES DE PHIRT DEDICAVIT.
ANNO IVBILEO M.D. AD III. IDVS IVLIAS.

Est & aliud huius facti monumentum ab eodem Imperatore profectum; Statua lapidea Equestris iustæ magnitudinis, quam testandæ venerationi & propagandæ huius diei memoriæ extra Chorũ S. Vdalrici poni mandauit. Cæpta ea fuit, sed nõ perfecta Conspicitur etiamnum in Atrio Monasterij Eques cultu militari, sed rudi opere designatus potius quàm verè expressus.

Tandem & hæc pars Templi eaq; potior perfecta & exornata sub Ioanne Abbate qui hodie præsidet, vltimùm iã à Reuerendissimo & Illmo. Principe ac Domino D. Henrico Episcopo Augustano S. Vdalrici legitimo successore, vero amatore ac studiosissimo imitatore celebri pompâ dicata fuit, adiuuãte R^mo. D. Sebastiano Breuning eius suffraganeo VII. Calend. Septemb. Anno MDCVII.

CAPVT

CAPVT NONVM.

Sodalitas SS. Vdalrici & Afræ, & quorundam Nomina eidem inscripta.

PLures in hac Vrbe celebres habentur Sodalitates, queis tamen hæc nostra, sine inuidiâ dicam, antiquitate præeminet. Ea primò instituta fuit Anno MCCCCXL. sub Abbate Ioanne de Hohenstein hortante & adjuuante Ill.mo Cardinale & Episcopo Augustano Petro de Schaumberg, excitandæ scilicet Religioni & Pietati erga Diuos Patronos in frigefactis hominũ animis, cùm paulò ante habitâ Constantiæ Synodo Patres illi cunctis Ecclesiæ morbis prospiciendum esse decreuissent. Vnde plurimi vtriusq; sexus à principio statim in album eiusdem relati. Sed mox interuallo aliquo maiora cepit incrementa. Nam post annum M.CCCCLXVII. cùm Abbas Melchior de Stamhaim nouam Templi structuram emoliretur, auctoritate eiusdem Illustrissimi Cardinalis ea de nouo confirmata. decretis etiam annuis pro ijs, qui ex Sodalitate diem extremum clausissent & ad Ecclesiæ structuram aliquid contulissent, funeralibus, à Pontifice Maximo Nicolao V. tunc approbata & Indulgentijs aucta fuit. Hinc plures agminatim sua Nomina dederunt, inter quos non pauci etiam potentiâ & dignitate insignes;

Fridericus III. Rom. Imper. semper Augustus cum Coniuge suâ Eleonora Regis Portugalliæ Filiâ.

Petrus S. R. E. Tit. S. Vitalis Cardinalis de Schaumberg Episcopus Augustanus & per Germaniam Legatus à Latere.

Ludouicus Dux Bauariæ cum conjuge suâ Ducis Saxoniæ Filiâ.

Georgius Dux Bauariæ cum conjuge suâ Hartvvige Regis Poloniæ Filiâ.

Sigismundus Archidux Austria cum primâ coniuge suâ Leonora Regis Scotiæ Filiâ.

Fridericus de Zollern Episcopus Augustanus.

Maximilianus I. Rom. Imp. Semper Augustus.

Henricus de Liechtenavv Episcopus Augustanus.

Otho Truchses de VValdburg sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopus Cardinalis Albanensis & Augustanus se propriâ manu inscripsit. Die S. Pauli vltimâ Mensis Augusti Anno MDLXV. Supersedeo nominare singulos.

Certè Oppida integra, Conuentus & Monasteria tam virorum quam Fæminarum huic Sodalitati sese deuouerunt, Sed feruor etiam iste breui remissus tepescere cepit; Nam Religione & Pietate passim contemptâ & exulante per plures annos nemo huic Sodalitati deuotus, nemo adscriptus fuit.

Atqui jam nostro æuo Templi huius ædificium ex integro perfectum & ampliter ornatum, minus fortè decorum videri poterat si hoc solo auito & præclaro ornamento, quod neglectu penitus defecerat, in posterum careret, idcirco Ioannes Abbas maiorum Pietatem secutus & æmulatus, Sodalitatem hanc veluti sepultam resuscitauit, & capto cum Prudentibus viris consilio nouas, pro Diuino cultu in singulos annos, menses & hebdomadas augendo, leges sanxit, quas Reuerendissimus & Ill.mus Princeps Henricus Episcopus Augustanus Anno MDCX. approbauit, Paulus V. Pont. Max. amplissimis Indulgentijs in perpetuum duraturis liberaliter donauit, & multos adeò prouocauit vt Nomina sua eidem mox darent, ex quibus nonnullæ etiam Principum Titulo insignes Personæ; Antistites, Comites, Barones ac Nobiles vtriusq; sexus plurimi, è plebe numerus sine numero. Nec desunt etiam alienigenæ atque è longè dissitis Prouincijs aduenientes qui in Diuorum Vdalrici & Afræ Fidem & clientelam adscribi cupiunt & gratis obtinent.

PRINCEPS.

Sacra

LXXX

CAPVT DECIMVM.

Aræ & Sacella, quædam intra, quædam juxta Templum.

ILlarum prima est S. *Narcissi Episcopi & Martyris*, quæ etiã Diuis Ioanni Baptistæ & Euangelistæ sacra. Eam principem appellamus à loco, quia supremum occupat, à splendore quia ceteris elegantior, à magnitudine, quia reliquis altior, deniq; à dignitate, quia Sanctuarium augustissimæ Eucharistiæ asseruandæ complectitur. Ea Diuo Narcisso jure debebatur primo scilicet Augustanorũ Apostolo & Doctori. Nam is, vt pauca de eo, prætterquam quod supra jam dictum est, referamus, Gerundensis in Hispaniâ Tarraconensi Episcopus, cùm ob immanem Diocletiani persecutionem ad tempus loco cederet, Augustam cum Diacono Felice venit, *Afram* primò Filiam cum Matre *Hilariâ* ac tribus puellis *Dignâ, Eunomiâ & Eutropiâ*, mox omnem eius cognationem Christianam Fidem edocuit.* Quos cum Gentiles aliqui ex signis quibusdam, præsertim quod frequenter Crucem in frontibus pingerent, Christianos esse deprehendissent, ad necem quæsierunt, sed Afra Raab * Hierichuntidem imitata, quæ olim exploratores Iosue sub lino absconderat, hos Christi seruos sub lini fasciculis cælans seruauit, & proditores sermonis ambiguitate, aut certè fictâ quadam excusatione quasi ad sacrificium abijssent, elusit. Malignus etiam Genius qui Afram cum puellis suis à teneris jam annis sibi deuotam tenebat, Ægyptij specie Elephantiaco similis noctu apparens, hanc prædam diu possessam injustè sibi eripi conquestus est. Quem Narcissus Oratione & Iejunio facile pepulit, sed pulchrâ & ingeniosâ disputatione prius confudit. Nam cùm ille vel *vnam animam comedentis & bibentis, dormientis atque iterum euigilantis* sibi donari rogasset, annuit Episcopus, sed Dæmonem adiurauit de occidendo statim illo quem concessisset; Ille jurejurando se facturum respondit; Tum Episcopus, *Vade*, inquit *juxta Flumen Fontis Alpium*

Hic inserendũ Altare Maius S. Narcissi.

* *Anno CCCII.*

* *Ios.* 2.

Julia-

Juliarum, unde nemo potest aquam bibere, non homo non pecus, non fera aliqua, quia Draco ibi habitat & de flatu eius omnes qui ad fontem accesserint moriuntur, hunc interfice, & animam eius in tuam potestatem redige. Dæmon Episcopo multum conuiciatus parere tamen cogitur juramento constrictus & Draconem interficit. Itaque fons ille purus semel factus, ex eo semper mansit. Narcissus Apostolico munere perfunctus post nouem menses Gerundam redijt, vbi per tres annos pro Christianâ Religione laborans multos Christo adjunxit. Demùm cùm ad Aram rem diuinam faceret, ipsemet hostia fit, & tribus acceptis in humero, gutture & surâ vulneribus, quæ sicarius intulerat, occumbit circa Annum CCCVI. Eius festiua memoria IV. Calend. Nouemb. Augustæ colitur, quamuis in Romano Martyrologio XV. Calend. Aprilis ponatur. Anno pôst MLXXXVII. (quod hîc notatu dignum.) Sigehardus Abbas S. Vdalrici Fratrem Laicum è suo Conuentu in Hispanias ad Berengarium Episcopum Gerundensem misit, qui & historiam D. Afræ plenius exploraret, & Reliquiarum aliquid de D. Narcisso Augustanorum Apostolo adferret. Ille suâ legatione functus de Corpore D. Narcissi nil impetrauit, quod integrum & incorruptum adhuc esset; de vestimento tamen & Stolâ, cum quibus in sepulchro conditus erat, partem accepit cum alijs quibusdam Sanctorum Reliquijs; de ossibus carne & cruore terrâ mixtis, itemq; vestimentis sancti Felicis Martyris, non illius Diaconi S. Narcissi, sed alterius quem vt Apostolum venerantur Gerundenses: Præterea de ossibus S. Romani Martyris Socij eiusdem S. Felicis, quos eodem Anno XII. Calend. Aug. prædictus Frater Augustam intulit, cuius translationis memoria eodem die quotannis in nostrâ Ecclesiâ seruatur. Neq; mirandum de Corpore S. Narcissi adhuc integro nihil impetratum, non enim fas est sacra pignora, quæ Deus mirabiliter custodit, temerè violare. Ferunt Abbatem quendam partem digiti pedis ex huius sancti Viri Corpore clam auferre conatum aliquando fuisse, sed Sanctum prodigiosè pedem retraxisse, & sic temeraria ausa repressisse.

uit. Locū sepulturæ juxta tumulū [illegible] ele-
git, in eoq; cryptam subterraneam fieri curauit, in quâ

pore clam auferre conatum aliquando fuisse, sed Sanctum prodigiosè pedem retraxisse, & sic temeraria ausa repressisse.

repressisse. Quid quod Baronius(a) de eodem refert? Sub Petro Aragonum Rege cum Gerunda per Carolum Siciliæ & Philippum Franciæ Reges caperetur, ex sepulchro S. Narcissi, quod milites ausi violare, muscarum examen egressum in exercitum infesto agmine irruisse, ingentem cladem intulisse & in fugam etiam egisse, adeoq; ab incæpto desistere coëgisse, ex quo Muscæ S. Narcissi apud eos in Prouerbium abierint. Factum hoc Anno M. CCLXXXVI. VIII. Septemb.

(a) Bar. Not. ad Matyr. XV. Cal. April.

Altera *S. Vdalrici Ara* versus Austrum sita est, quæ & sacra eius ossa continet. Mira quæ Diuus iste tàm viuens quam post obitum gessit, plura sunt quam vt hâc paginâ stringi queant. Virtutu eius elogium satis amplum breui sententiâ Martyrologium Romanũ 4. Non. Iulij complexũ est, cum eum *miræ abstinentiæ, largitatis & vigilantiæ ac miraculorũ gratiâ illustrẽ* Virum appellat. Natus est ex Patre *Hupaldo* nobilissimo Kyburgensi ac Dilingensi Comite, Matre *Thietburgâ* Burchardi Sueuiæ Ducis Filiâ, Anno DCCCXC. Mirantur autẽ meritò aliqui cur Sigebertus in Boicâ natũ scribat. Puer in S. Galli Cœnobio enutritus & eruditus est, sed prius quã Sacræ Religioni voto se adstringere posset, inde euocatus *Adalberoni* Episcopo Augustano consanguineo suo traditus, eiusdẽ breui Camerarius effectus est. Romã Religionis causâ ter adijt. Anno CMXXIII. Hiltino Episcopo defuncto in Augustanâ sede successit & V. Calend. Ianuar. ordinatus est. Prælio adfuit & Victoriæ magna pars fuit quam *Otho Magnus Imperator* de Hungaris ad internecionem cæsis Anno CMLV. IV. Calend. Augusti reportauit.

Hic inserendũ Altare S. Vdalrici.

Cum præfuisset annis L. obijt IV. Non. Iulij Anno CMLXXIII. ætatis suæ LXXXIII. *S. VVolffgãgus* Ratisbonẽsis Antistes Vdalricũ fataliter decũbentẽ inuisurus Augustã opportunè venit, & cũ mortuũ jã reperisset, sacris operat⁹, funebria justa Episcopus ipse Amico & Episcopo à quo presbyter ordinat⁹ fuerat multis cũ lachrymis persoluit, ac terræ corpus suauissimo odore fragrãs mandauit. Locũ sepulturæ juxta tumulũ S. Afræ viuus sibi elegit, in eoq; cryptam subterraneam fieri curauit, in quâ

CCX. annis cõditus jacuit. Anno pòst CMXCIII. *Luitolfo* Augustẽsi Episcopo petẽte à *Ioanne XV. P. M.* solenni ritu inter Diuos relatus fuit. Et quamuis in Ecclesiâ mos semper fuerit viris sanctitate, virtutibus & miraculis claris cęlestes decernere honores & in sacros codices referre, ritus tamen ille solennis quo hodie vtitur Ecclesia recentior est, & primò legitur (*b*) vsurpatus *à Leone III. Pont. Max.* qui *S. Suitbertum* VVerdensem Episcopum *Carolo M. Imp.* petente Anno DCCCIII. in Sanctorum numerum retulit. Fuit igitur ista S. Vdalrici Canonizatio, vt vocãt, inter primas, & ordine secunda quæ inueniri potuit (*c*) Cum deinde Anno MCLXXXIII. Templum S. Vdalrici incendio absumeretur, tecti culmen, trabes & Saxa collabentia sepulchrum S. Vdalrici adeo oppressêre, vt vix spes tunc superesset sacri eius corporis amplius recuperandi. Verùm Deus qui custodit ossa suorum sanctorum ne conterantur, (*d*) etiam hæc inter ruinas seruauit illæsa. Nam Hartvvigo Episcopo jubente cõducti ad hoc viri per aliquot Septimanas quærunt & fodiũt, nec aliud refodiũt, nisi duas specus easq; vacuas, vnde suspicio nõ leuis Corp9 S. Vdalrici non adesse, desperãt etiã inuenire. Iterũ tamen quærere incipiunt & fodere spẽ non irritam fouentes donec ad tertiã specum reliquis inferiorẽ ventũ. Aduocantur itaq; viri Religiosi, Episcopus ipse in fossam demittitur & ossa S. Vdalrici Pontificali vestitu necdum vetustate consumpto circũdata cum varijs aliorũ Sanctorũ reliquijs invenit, & mox capto cõsilio Anathema dicit in eos qui furto de Sancti Viri Ossibus aliquid surripere ausi fuissent.

(b) *Bellarm. Tom. 1. Controu. lib. de Sanct. Beatitud. & Canon. c. 8.*

(c) *Angel. Rocca. Comm. de Canon. Sanct.*

(d) *Ps. 33.*

Ergo sacrum Corpus cetera illæsum & integrum è ligneo loculo sublatũ, ęneoq; capulo inclusũ ex humiliori in altiorẽ locum translatũ & pone altare positũ vsq; ad annũ MDCVI. ita fuit, vbi demùm nouo huic altari commodius erigendo tumba pàrùm mota & in obliquum versa, vti & altera D. Afræ, ipsa Aræ loco successit. Memini porto me ex literis R. P. *Bernardini Castorij* Societatis IESV Presbyteri legisse paucos ante annos particulam de Ossibus *S. Vdalrici* Ratisbonâ Ro-

mam

mam ad Collegium *S. Apollinaris* missam & donatam, veneranterq; ibi susceptam esse, & exinde diem festum eius quotannis nouo statuto solennẽ haberi. Nos verò etsi nescimus quãdo & quo casu particula illa Ratisbonã aliquando delata fuerit, Diuo tamen nostro hanc gloriam minimè inuidemus, imo potius Nomini & cultui eius augendo & propagando facilè inducimur vt credamus eas de S. Vdalrico veras & genuinas reliquias esse.

Dignum hîc memoratu beneficiũ, quod per meritũ *S. Vdalrici* huic loco ac toti Diœcesi Diuino munere accessit. Siquidem Glires, genus animaliũ non tam molestũ quàm nociuũ, quidquid terrarũ Augustanæ Diœceseos ambitu continetur, inhabitare nequeũt, sed nec viuere illis hîc concessum. Profectò curiosi aliqui legũtur aliunde viuos aliquando intulisse, qui mox vt terrã attigerũt, viuere desierint. Augetur hoc mirũ alio miraculo. Nam & pulueres ex veteri sepulchro, in quo Caro D. Vdalrici, vt fert hominũ conditio, corrupta in terrã abijt, desumpti, & in loca vbi id genus animaliũ familiare est delati, ab omni statim eorundem infestatione reddunt libera. O uim certè diuinam! Eam Europa pænè vniuersa testari potest, ex cuius etiã remotissimis Prouincijs indies adueniũt qui hoc munus petũt & magna cũ Religione domũ ferunt. Libet hîc referre testimoniũ recens ex Tyrolensi Comitatu *Oendorfio*, loco prope Svvazium sito, vbi celebres illę Aurifodinæ, ad nos missũ. Erat pellendis eiusmodi animalibus Terra S. Vdalrici, vt vocãt, pridem illuc perlata, & religiosè in principio asseruata, cuius virtute pestifera illa progenies mox eliminata. Incolæ, liberi jam & securi à molestiâ, ab honore etiam, vt fit, Diuo eiusq; reliquijs exhibendo cessant. Sed ecce rursus apparent glires non minori quàm prius numero, nec sciunt vnde; Tandem incidit cogitatio D. Vdalrici, cuius nuper tam potentem experti opem fuerant; Recurrunt ergò ad illam, vota nuncupant, fidem & fiduciã habent; Mirũ dictu. Glires statim Diuo fauente aufugiũt, & locum sponte velut ingrati hospites nemine alio pellente penitus deserunt. Cæci sunt & plus quam cæci qui

hæc non vident, & manum DEI non agnoſcunt! Nihil hîc addo de Errore quo nonnulli perſuaſi noſtrum Vdalricum Mediolani patrum memoriâ inuentum credunt, ibiq; miraculis etiam clareſcentem venerantur; Ex his iam dictis certè facilè euertitur, neque eſt ratio quæ illum defendat, quiſquis tandem ille inuentus fuerit.

Altare S. Afræ hic inſerendum

Tertia ad Aquilonem Ara eſt D. Afræ ſacro Corpore nobilitata. Afram Cypriam genere fuiſſe, Veneri ab ineunte ętate à parentibus ſacerdotem conſecratam, turpi cultu Cyprio more eam veneratam priuſquam Chriſti numeris adſcriberetur, conſtat ex verbis Hilariæ (e) Matris ad Narciſſum Epiſcopum, quæ ab antiquo ſcriptore in actis eius fideliter referuntur in hunc modum. *Parentes mei Cyprij fuerunt & inde venerunt cum ſacris Veneris. Et Venus coli non poteſt niſi ab his fœminis quæ fuerint fornicatæ: Ideo ego denique Filiam meam ſacris Veneris conſecraui quaſi Deæ Veneri ſeruituram* &c. Quæ autem præterea in Præfatione, quam vulgares libri communiter præfixam habent, in medium adferuntur, *Afræ Natale ſolum Cyprum fuiſſe, Patrem Inſulæ illius Regem cum alio Rege infeliciter pugnaſſe, atque in prælio occubuiſſe, Hilariam Reginam cum Filiâ Afrâ & totâ Cognatione fugâ dilapſam Romam veniſſe; Afram ſomnio ter monitam inde rurſus exceſſiſſe & Auguſtam vrbem vbi Lyco amne Bauari à Sueuis diuiſi, ire iuſſam, & migraſſe ſpe noui regni adipiſcendi*, & quædam alia, incerta ſunt, & meo quidem iudicio à Doctiſſimo Viro Marco Velſero (f) optimis rationibus ducto meritò inter fabulas reiecta. Quis enim tunc Rex Cypri, quæ multos ante annos in Prouinciam redacta Romanis ſeruierat? aut qui Bauari à Sueuis Lyco amne tunc diuiſi quorum diſtinctio his locis multos poſt annos introducta, cum prius vnam Prouinciam ſub Rætiæ Nomenclaturâ conſtituerent, nec Sueui Danubium tunc tranſgreſſi fuiſſent? Eam igitur ex Cypro Inſulâ originem traxiſſe non abnuimus; quo caſu verò parentes eius ſiue maiores inde digreſſi Auguſtam venerint, nemini conſtare hactenus potuit. Lego tamen apud Matthiam Quadum Compendio Vniuerſi lib. 2. c. 46 ante Conſtatini Magni tem-

(e) Cōuerſ. Afr.

(f) Velſ. Comm. in Conuerſ. S. Afr.

ARA
cum
Tumba
S. AFRAE
Pedum
LXII.

tem-

tempora Cyprum Insulam XXXVI. annis continuis ob aquarum indigentiam, cum nunquam pluisset, ab incolis penitus derelictam fuisse. An forte similis causa fuerit Hilariæ vel eius parentibus inde emigrandi, & Augustam concedendi, prudens cogitare poterit. De Regiâ stirpe, ex quâ vulgô eam progenitam faciunt, res non minus dubia; Nam etsi id probari liquidò non possit, asserentem tamen non facilè quis redarguat; Neque enim incredibile est post extinctos Reges & constitutam Prouinciam de regio sanguine reliquias aliquas superuiuere potuisse. Hoc certum habemus ea Insignia cum Crucibus & Leonibus distincta quæ solent D. Afræ appingi nihil ad antiquos Cypri Reges pertinere; Sunt enim, vt acutè, sicut omnia, perspexit Velserus, Insignia *Lusinianorum* qui post excisum in Palæstinâ Francicum imperium, in Cypro rerum potiti, Hierosolymæ & Cypri Reges, quamuis non diu duraturi, dici voluerunt, circa Annum MCXCI. (g) Ergo Afra Christianâ Religione à S. Narcisso imbuta, Veneri mox nuntium misit & omni turpitudini valedixit, quod Gentiles diu latere non potuit, nam ea post IX. à Conuersione menses, dies XII. (aliqui integrum adhuc superaddunt annum) sæuiente Diocletiani persecutione comprehensa & Gaio Iudici oblata, cum se Christianam constanter profiteretur, nec blanditijs nec tormentis moueri posset vt Dijs sacrificaret, damnata & viua incendi iussa est. Quam sententiam illa magno animo accipiens, supplicium hilari vultu adijt: Cumque ad stipitem reuincta flammis vndique cingeretur, audita est IESV Christo gratias agere, & tales preces effundere, quod *qui pro toto Mundo solus hostia in Cruce oblatus esset, iustus pro iniustis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, mundus à peccato pro peccatoribus Uniuersis, ipsam quoque dignaretur habere hostiam.* Et cum dicto sanctam animam, corpore igni nihil læso, efflauit. Neque mirum corpus à flammâ tunc non læsum, prodit enim Passionis historia Afram sarmentis circumdatam, quæ lentum concipiunt ignem, quo corpora Martyrum assari potius quam cremari solebant, erantque non tam accelerandæ quam differen-

(g) *Vide etiam peregrinationē Georgij Ehingeri ad diuersa regna cum Iconibus Regum eorumque insignibus germanicè editam Augustæ Anno MDC.*

Anno CCC. III. VII. die Augusti.

differendæ Morti ac protrahendæ pænæ inuenta, cùm validâ flammâ citius extingui & consumi potuissent, Vnde etiam barbara Gentilium crudelitas æstimari potest. Afra extincta hoc loco, Memoriâ scilicet quam sibi suisque viua fieri curauerat, condita fuit, mansitque ita vsque ad Annum MLXIV. quo ab Embricone Episcopo nouam Templi structuram moliente adhuc integra inuenta, sublimiori & augustiori loco reposita fuit. Exinde ea celebrior indies facta, Exteros etiā ad sui venerationem allexit. Equidem *Anno Coloniensis Archi Episcopus* multis precibus ab Embricone Augustano munus aliquod de Diuæ huius corpore ex magno erga eam affectu petijt, & obtinuit. Ex consilio autem Fratrum Cænobij S. Afræ Episcopus Tumbam aperuit, & quia corpus adhuc integrum & veluti candidissimo cæmento obductum reperit, articulum vnum ex maiori digito pedis abstulit & Archiepiscopo donum misit. Similis deuotio paucis pôst annis animum *Henrici IV.* Imp. tetigit, & vtinam semper eam habuisset. Is Spirę Ecclesiam construxit, quam D. Afræ voluit sacram. Hermannum ergo Episcopum Augustanum rogat augendæ venerationi nouæ Ecclesiæ reliquiarum aliquid de S. Afra submitteret. Ille anxius & expers Consilij Abbatem Cœnobij & Clerum conuocat & quid facto opus in re tam graui inquirit. Capto demùm consilio alterum articulum digiti pedis residuum Imperatori concedendum decernunt, & reipsâ depromunt. Interea Ciues armati fores Ecclesiæ munire ac diligentissimè cauere, ne quid maioris notę de tantis reliquijs auferretur, optantes potius mori quam thesaurum tam amatū amittere. Postquam hæc facta, rursus occlusa Tumba, neque ad hæc vsque Tempora reserata fuit. Beneficam se Diua hæc sæpius cùm aliâs ostendit, tum maximè in Incendiorum periculis ope suâ adfuit. Exemplis tam veteribus quam recentibus id demonstrari posset, sed quia passim sunt obuia, operæ pretium non fecerim si ea hîc reposuero.

Quartum S. Crucis Altare in medio Templi visitur quatuor Imaginibus æreis eximiæ magnitudinis

conspi-

conspicuum; Christi Crucifixi, hinc Diuæ Virginis Matris, illinc Diui Ioannis dilecti Discipuli, in medio D. Mariæ Magdalenæ in genua procumbentis & Crucem amplectentis. Crux ipsa ebeno inducta in sat magnam altitudinem assurgit. Priuilegio Animabus in Purgatorio ter in Septimanâ subueniendi à Paulo V. Pont. Max. auctum fuit, vnde in fronte hæc verba aureis literis insculpta cernuntur, ALTARE PRIVILEGIATVM. A tergo præter versus quosdam inscriptos etiam hæc verba leguntur;

DISCE HOSPES CHRISTIANE NON AES SED RES.
VT FLEBILE CHRISTI PATIENTIS ARGVMENTVM GRATA SEMPER MENTE REVOLVERES;
HOC MONVMENTVM.
IOANNES ABBAS.
FIERI CVRAVIT.
ANNO P. C. N. MDC. V.

Ad dexteram propè conspicitur quintum Altare D. *Virgini* sacrum, quod Assumptionis eiusdem historiam coloribus eleganter expressam oculis exhibet. Munus est ab Illustri ac Generoso Domino *Christophoro Fuggaro* Libero Barone in Kirchberg & VVeissenhorn Ioannis F. Antonij N. Crypta ibi est subterranea, Monumentum scilicet quod sibi suisque viuus posuit, & iam cum Coniuge suâ Mariâ ex Comitibus de Schvvarzenberg mortuus inhabitat.

Huic ad læuam sextum non dissimile respondet, *D. Benedicto* & omnibus qui è Benedictinâ familiâ Beatorũ numeris adscripti dicatum. Id Ioannes Abbas qui hodiè est, Antecessoris sui pijs Manibus Epitaphij loco ob eius insignia merita fieri curauit cum hâc Inscriptione.

D. O. M.
IACOBO. KOEPPLINIO. ABBATI. QVONDAM. DVOS. ET. QVINQVAGINTA. ANNOS. DE. HOC. MONASTERIO. BENE. MERENTI. IPSO. TANDEM. ANNO. SECVLARI. M.DC. DIE. VIII. FEBR. DEFVNCTO, VT. MORTVVS. IN MEMORIA. HOMINVM. NVNQVAM. NON. VIVERET, HANC. ARAM. IOANNES. ABBAS. EIDEM. SVCCEDENS. L. M. POS. ANNO. MDCXXII. SVI. REGIMINIS. XXII.

Dextera

Dextera ingredientibus Ala quinque sacella habet. Primum S. *Georgij* Martyris electum pro sepulturâ ab Illustri ac Generoso Domino *Georgio Fuggaro* Raymundi F. Lib. Barone in Kirchberg & VVeissenhorn; In eo ipse cum conjuge & copiosâ prole post solutum Naturæ debitum jam quiescit.

Alterum *D. Andreæ* Apostoli Titulum præferens Illustris ac Generosi *D. Marci Fuggeri* Antonij F. Lib. Bar. in Kirchberg & VVeissenhorn S. C. M. Consiliarij ac Duûmviri Augustani magnificentiam exhibet. Clauditur septo sat pulchro & sumptuoso marmoreis columnis ac ferreis cancellis distincto, cui Christi Seruatoris ac duodecim Apostolorum statuæ è candido Marmore superstant. Marcus cum conjuge Sibillâ VVilhelmi Comitis ab Eberstein Filiâ ac totâ posteritate, erecto etiam spectabili Monumento, hìc sepeliri voluit.

Hic inserendus Iconismus Sepulchri S. Symperti.

Eodem septo comprehenditur tertium Sacellum *S. Simperti* Episcopi Nomine & Ossibus celeberrimum. Is Amberto Duce Austrasiæ & Symphorianâ Pipini Regis Filiâ Caroli Magni Sorore natus, puer Murbacense Cœnobium ingressus inter pietatem & literas gnauiter adoleuit. Defuncto Abbate eiusdem Cœnobij votis omnium Abbas eligitur. *Carolus* deinde *Magnus* confecto feliciter Boico bello, rebusq; compositis, cum Augustam multis interea cladibus afflictam ac vexatam pristino ornatui restituere decreuisset, sedesq; Pontificalis ibi aliquandiu vacasset, Simpertum Virum omni virtutum genere probatissimum Summo Pontifice approbante, Augustanæ Ecclesiæ præfecit Episcopum. Quam ille dignitatem factis mox adæquauit; S. Afræ Basilicam flammis absumptam & S. Magni Monasterium in Faucibus disiectum restituit. Diœcesim Augustanam *Leonis* III. Pont. Max. & *Caroli Imp.* auctoritate vltra Lycum amnem, cuius antea is limes erat, longè in Boicam extendit. Multa alia cùm in Synodis tum in Aulâ Imperatoriâ pro vtriusque & Ecclesiasticæ & Ciuilis Reip. bono præclarè gessit. Demùm ordinationis Anno XXX. IV. Id. Octob. migrauit ad superos, cuius vitæ Sanctimoni-

Circa Annum DCCC.

am

Sacellum

iam plurima quæ ad eius sepulchrum sæpè contigêre miracula, abundè testantur. Inter cætera vnum hoc recensendum. Cum Anno MCLXXXIII. totum Templum incendio perijsset, adeoq; huius Diui sepulchrum Dio expositum esset, pluuiæq; & Imbres qui tunc maximi cadebant, totã Templi aream aquis operirent, sola eius Tumba, quæ solũ altitudine non excedebat, immunis ab inundatione remansit, quam Aquę diuinâ vi prohibitæ cõtingere non sunt ausæ. Certè innumeræ figuræ hominũ vtriusq; sexus, infantũ præsertim ex cerâ fictæ, quę passim quotidie adferũtur latã sæpissimè opem satis ostendũt. Eam ob causam *Nicolaus V.* Pont. Max. procurante *Petro* S. R. E. Cardinale Episcopo Augustano cũ inter Diuos coli, festãq; quotannis eius memoriã in hoc Cænobio agi meritò cõcessit. Quod idẽ *Gregorius XV.* nuper Anno MDCXXIV. curante R^mo^. & Illmo. Principe *Henrico* Episcopo Augustano in totâ Diœcesi fieri ob mira, quæ per eum quotidie fiunt, lubens permisit. Eius sacra ossa cùm aliàs translata, tum etiam perdita, Templo ruinam patiente, ac rursus inuenta maximo cum apparatu præsentibus *Maximiliano Cæsare, Christophoro & VVolfgango Boiorum Ducibus, Friderico Episcopo Augustano* atque alijs sacrorum Antistitibus honoratiori loco posita fuêre Anno MCCCCXCII. Calend. Maij quæ fuit tertia Paschæ feria. Deniq; Anno MDLXXIX. in eum locum vbi hodie cernuntur & in veneratione sunt, tertiò & vltimò translata fuêre.

Supra jam dictum sacellum aliud est Diuis *Joanni Baptistæ & Euangelistæ* sacrum à Conrado Mörlino Abbate in priuatum Abbatum Oratorium erectum Anno MCCCCXCVI. Fornix inter vtrumq. medius est, insigni opere & arte perfectus.

Quintum *SS. Benedicti & Francisci* à Generoso & Illustri *Domino Octauiano Secundo Fuggero* Georgij F. Duûmviro Augustano extructum. Cryptam habet subterraneã, in quã & ipse sepulturam accepit & posteris suis reliquit.

In sinistrâ deinde Templi Alâ Sacellum sat elegans est Diuo *Bartholomæo* Apostolo dicatum quod sibi

ſuiſq; in Memoriam fieri curauit Illuſtris ac Generoſus Dominus *Philippus Eduardus Fuggerus* Liber Baro in Kirchberg & VVeiſſenhorn. Obijt Anno M. DCXVIII. Ætate & annorum numero cunctos ſui generis ſuperauit, virtute & Prudentiâ nulli ſecundus.

In poſteriore Templo aliud *D. Michaelis* Sacellum eſt Ill^tis^. ac Generoſi *D. Jacobi Fuggari* Antonij F. Liberi Baronis in Kirchberg & VVeiſſenhorn, Domini in Babenhuſio inſignibus clarum, cuius etiam ſumptu & munificentiâ maius Organum primò erectum fuit. Quod cùm vetuſtate nonnihil deformatum, inutile etiam fieret, quatuor Filij hæredes *Georgius, Joannes, Hieronymus & Maximilianus* Illuſtres Kirchbergæ & VVeiſſenhorni Comites inſtaurari & auguſtiori loco quo hodie conſpicitur, poni, Sacellum quoq; nouâ Arâ ornari fecerunt. Iacobus ſepulturam ſibi ſuiſq; hîc parari viuus curauit, ſed mortuus eam non eſt ingreſſus, maluit enim in ſuo Caſtro Babenhuſiano ſepeliri.

Ad læuam Templi anterioris ſupra Sacrarium Sacellum eſt amplum & magnificum *Diuæ Virgini* Deiparæ Sacrum. In eo quotannis quibuslibet Dominicis Aduentus ſub diluculum feſta Salutationis Angelicæ memoria ſolenni actu ſub Miſſæ Sacrificio exhibetur. *Paulus V.* Pont. Max. Indulgentiam plenariam pro primâ qualibet Dominicâ Aduentus conceſſit Anno MDCIX.

Diui *Iacobi Apoſtoli* Ædicula nonnihil à reliquo Templo diſſita, ſed medio alio ædificio conjuncta ex eo celebrior alijs habenda quod Sacrum fontem ſiue Baptiſterium, vt vocant, contineat. Eſt enim Eccleſia hæc Parochialis & Baptiſmalis, & in hoc ſacello infantes recens nati luſtrali aquâ tinguntur.

Vltimum Sacellum domeſticum intra Domum recens à Ioanne moderno Abbate ædificatam comprehenditur. Diuo *Michaëli* & reliquis cæleſtibus Genijs dedicatum & ampliter ornatum eſt. Certè Religionis ac ſplendoris vix aliquid hîc deſiderari poteſt.

Plura

Plura erant olim huic celebri Templo ſacra loca veluti parerga quædam coniuncta, ſed ea in profanos hodie vſus ceſsêre. Siquidem poſteriori Templo ad ſiniſtram ingredientibus domus ampla & longa adhæret, quam vulgò Prædicatoriam vocant, à Ioanne de Hohenſtein Abbate vltimò extructa & ampliata. In eâ quondam Curiones noſtri, priuſquam Paræcia Conuentui vniretur, finito Solenni Miſſæ Officio ad populum de rebus diuinis verba faciebant, & vbi opus erat funeralia etiam pro mortuis peragebant. Hodie Neoeuangelici Conuentus ſuos ibi faciunt. Ædes hæc annexum habet ſacellum S. Agnetis ab Adalberone Abbate VII. primò extructum. Id ſepulchretum Abbatum diu fuit, jam Lutherani occupant & Sacriſtiam vocant, quâ tamen nihil profanius.

Poſtremò Sacellum fuit in Cæmiterio à quodam Berchtoldo Bitſchlinio Ciue Auguſtano honori omnium Sanctorum extructum, cum Cryptâ ſubterraneâ, in quâ fundator ipſe & plurimi alij terræ mandati fuêre. Crypta hodie promptuarium eſt quorundam victualium ad ſtipem pauperibus erogandam.

BASILICÆ SS. VDALRICI ET AFRÆ AVGVSTÆ VINDELICORVM Historiæ.

PARS SECVNDA.

In quâ Sacra Templi supellex spectanda exponitur.

PAtent ergô iam adyta, Lector; ad penetralia te ducam plura spectaturum quam lecturum. Sed ne in primo statim limine offendas, monendus es ex Diuino Oraculo vt calceamenta de pedibus soluas & pio adfectu accedas, Locus enim & quidquid in eo est sacrum est, ideo adorandum, antiquum, ideo venerandum. Cara certè & grata sunt veterum monumenta quantumuis abiecta & vilia, dummodo egregiâ virtute aut eruditione sint commendati. Eam ob causam Isabella Pannoniæ Regina Ouidij Calamum argenteum vt rem sacram adseruauit; Epicteti Stoici fictilem Lucernam trecentis denarijs quidam emit; Alius Protei Cynici baculum, quem in ignem insiliens reliquerat, Talento suum fecit. Quantâ ergô diligentiâ, quantâue Religione par est nos Christi Seruatoris nostri & hominum sanctitate illustrium monumenta, quæ diuinas habent efficientias conquirere, venerari & custodire? Præclarè D. Augustinus (a) *Non sunt contemnenda*, inquit, *seu abijcienda corpora defunctorum maxi-*

(a) lib. de Cur. pro mort. agēd. c. 3.

maximeque iustorum atq; fidelium, quibus tanquam organis & vasis vsus est Spiritus Sanctus. Si enim paterna vestis & annulus ac siquid huiusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior extitit affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quae vtique multò familiariùs atque coniunctiùs quàm qualibet indumenta gestamus. Diuus etiam Chrysostomus (*b*) Thesaurum sacrarũ Reliquiarum Ecclesię concessum inter praecipua DEI beneficia numerat, cuius aliquot verba, cum ad rem faciant, meritò huc inferenda censui, nam Oratione in Babylam Martyrem, *DEVS*, inquit, *quâ est in humanum genus benignitate, inter alias quas infinitas nobis salutis nostrae occasiones dedit, & hanc quoque nobis viam à se munitam esse voluit, idoneum ad virtutem capessendam stimulum, relictis scilicet interim apud nos Sanctorum Reliquijs. Nam post sermonis facultatem ipsa certè Sanctorum sepulchra proximum locum obtinent ad animas hominum in ipsos Sanctos intuentium ad virtutum earundem aemulationem excitandas.* Ecce stimulum Virtutum quo excitatus Maiorum atque Sanctorum hominum facta faciliùs imitere. Sed & alia beneficia ab ijsdem Reliquijs diuino munere in nos proficisci alibi (*c*) monet, & *Idcirco*, ait, *saepe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnaque fide reliquias eorum contingamus vt inde benedictionem assequamur.* Sed quam obsecro benedictionem? Cyrillum (*d*) adi Hierosolymitanum & inuenies quam pulchrè exemplo Helisei Prophetae mortui & in sepulchro iacentis mortuũ tamen ad vitã reuocantis probet, absente etiã animâ inesse corporibus Sanctorũ Virtutem ac potentiã curandi aegros, mortuos suscitandi & alia mira patrãdi. Quod & D. Gregorius (*e*) Papa homeliâ de SS. Processo & Martiniano egregiè confirmans, *Ad horũ*, inquit, *corpora aegri veniũt & sanantur, daemoniaci veniunt & curantur; periuri veniunt & à daemonio vexantur.* Quin & cum sacrarum Translatione Reliquiarum (*f*) Regni quoq; gloriam & Maiestatem à Francis ad Saxones atq; adeo Germanos translatã fuisse scribit Spõdanus (*g*). En ergo prẹclarã à sacris Reliquijs benedictionẽ! Annon exẽpla donet etiã haec Vrbs & hoc Tẽplũ? Legat qui volet Historias SS. Vdalrici & Afrę, Symperti & aliorũ hîc

(b) Chrys. Orat. in Babyl.
(c) Tom. 5. Oper. Orat. in SS. Iuuent. & Max.
(d) Catech. 18. Illuminat.
(e) lib. 40. Homil. homel. 23.
(f) SS. Dionysij & Viti.
(g) Anno C. 836. & 920.

ſepultorum, reperiet vetera quam plurima, nec deerunt recentia quæ longam hinc iam olim atque etiam nunc efluxiſſe benedictionem teſtentur.

Sed iam intrauimus locum, ſingula propius luſtrare licet. Ac ne, quem hîc ſeruamus ordinem fortè cauſſeris, etiam hoc te ſcire oportet, nos prætermiſſo dignitatis ordine ipſius loci diſpoſitionem ac monumentorum inter ſe conuenientiam præcipuè conſiderare voluiſſe. Igitur

Hîc inſerendus Iconiſmus Aræ Sacriſtiæ.

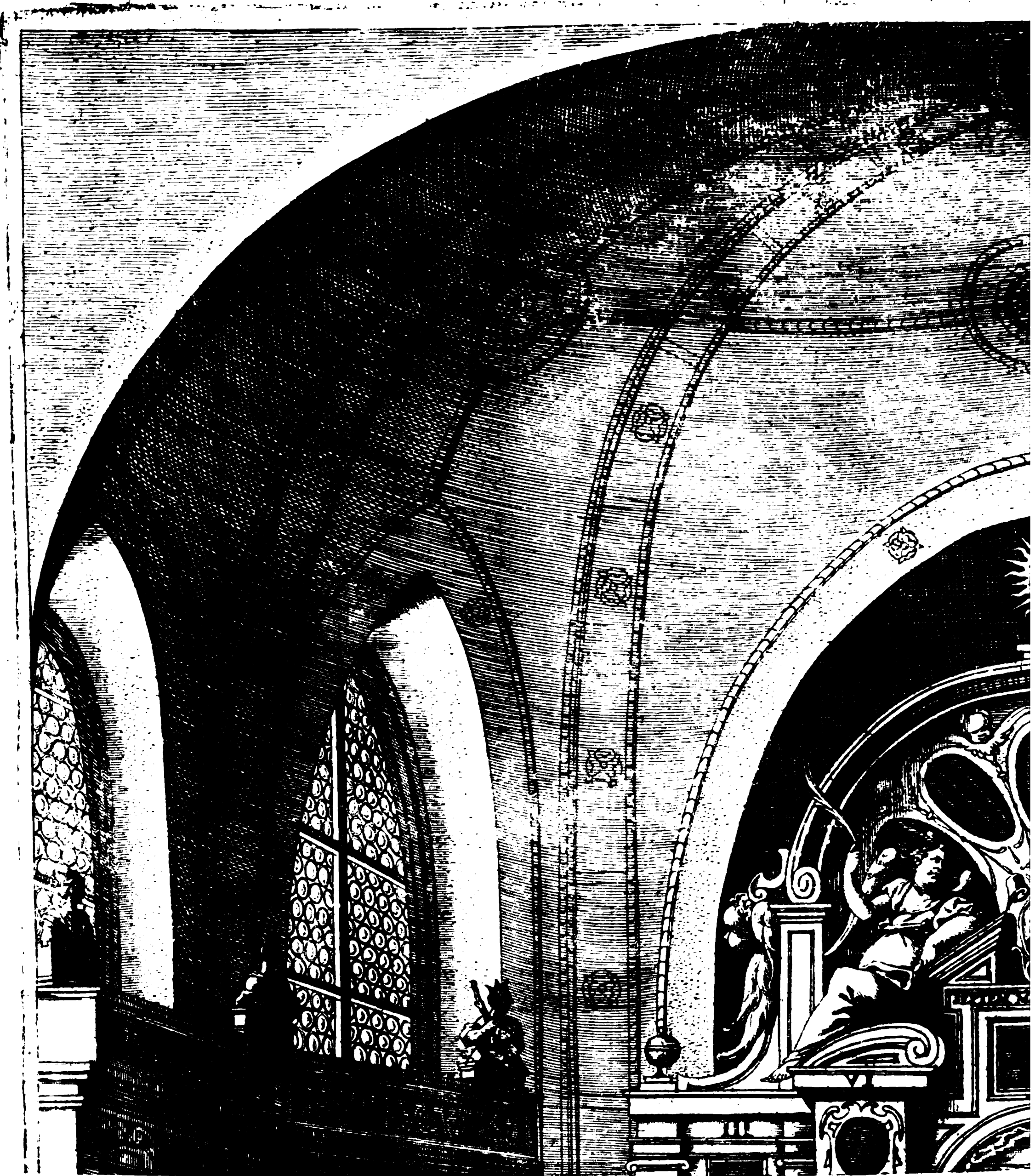
In fronte Sacrarij Ara eſt duodecim Sacris Corporibus Martyrum octo, & Confeſſorum Pontificum quatuor conſpicua, quæ per varios caſus non ſemel perdita & rurſus detecta, hinc diuerſimodè tranſlata, demũ Anno MDC.XVIII. augendo eorum Honori in hunc locum in magnâ Populi frequentiâ repoſita fuêre.

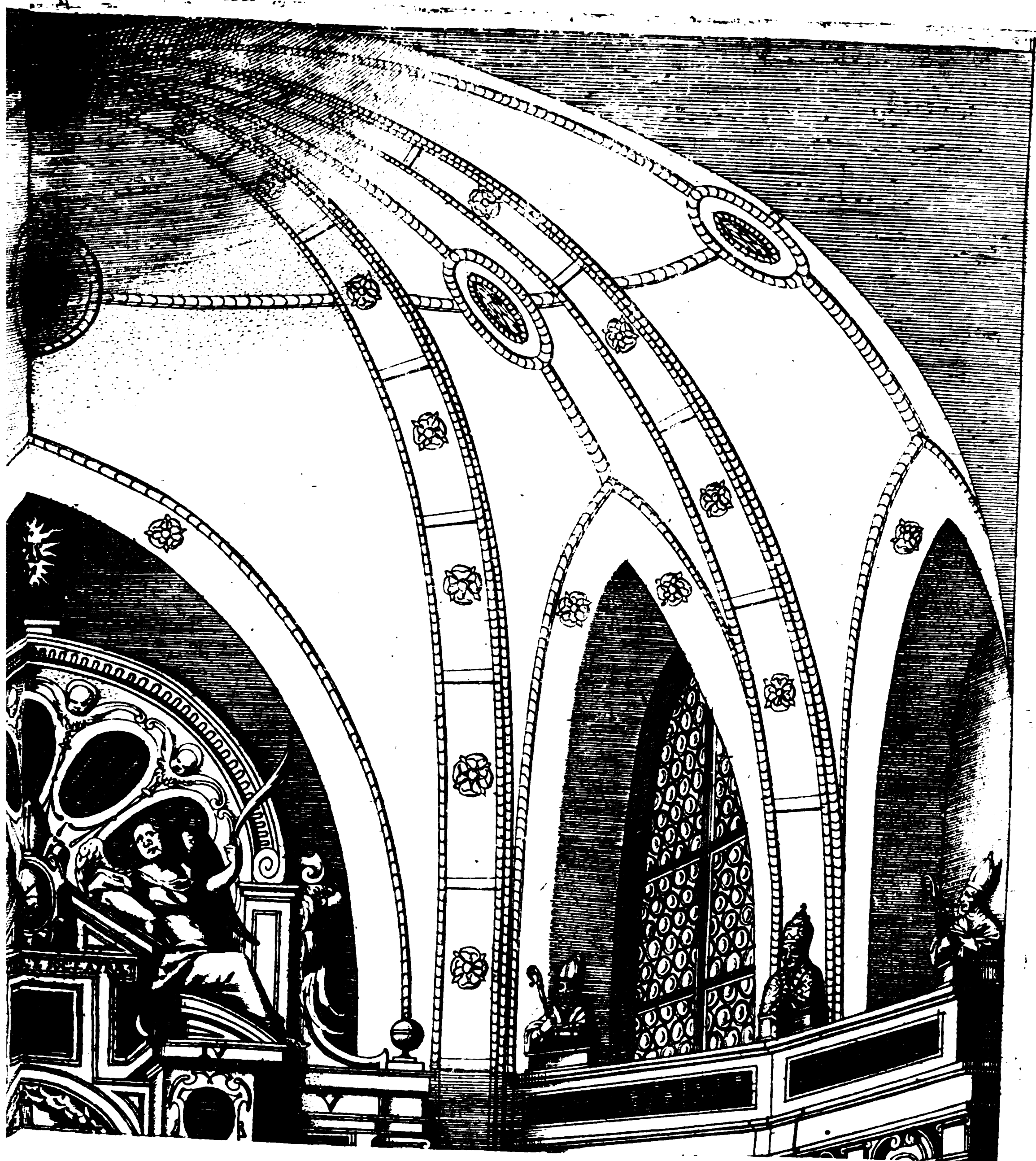
I. Sub ipſius Aræ menſâ, quam vocant, Oſſa S. Dignę Martyris loculo ligneo ac mobili, ad monſtrandum, ſat decenter ornata cubant. Deeſt radius vnus, quem fama eſt D. Vdalricum dum viueret ad Eremum Helueticam dono tuliſſe. Fuit ea ex famulitio S. Afræ & eâdem cum D. Hilariâ ob fidem Chriſtianam pænâ affecta. Affirmant aliqui Romanam fuiſſe, & inde cum D. Afrâ ex Cypro migrante Auguſtam veniſſe; Atqui hoc eandem
1. p. c. 10. meretur fidem quam reliqua de D. Afræ emigratione hiſtoria, de quâ in primâ parte iam ſatis dictum.

II. Vertex Aræ non inuenuſtè arcuatus eſt & ſua habet loculamenta in quibus ſeptem Martyrum ex Sodalitio S. Afræ oſſa demptis Capitibus conſpiciuntur.

Duo latera quatuor Epiſcopi Confeſſores Auguſtani ſanctitate celebres occupant.

III. Primus *VVicterpus* ex Monacho S. Benedicti & Abbate Eluangenſi Epiſcopus Auguſtanus. Præfuit huic Eccleſiæ annis XVI. quibus pro Rep. Chriſtianâ in his oris propagandâ multa præclarè geſſit, varia Templa extruxit, auxit & ditauit, erecta ab alijs conſecrauit. Maiorem vitæ partem in Boicâ loco qui Eptaticus, vulgo Eppach dicitur, traduxit, in quo etiam cum magnâ Sanctitatis

ctitatis existimatione diem clausit ac diu sepultus iacuit. Demùm augendæ eius venerationi Augustam translatus & in Templo D. Afrę tumulatus fuit. Dies obitus X V I. Cal. Maij notatus reperitur, de anno minus certi sumus.

I V. Alter *Tozzo* VVicterpi successor ex Parocho VValdhouensi Episcopus. Is Presbyter adhuc sepulchrũ S Galli Religionis causâ inuisurus, Cereo fertur vsus qui noctu semper ardẽs nunquã deficeret, nec minueretur, orto Sole mox lumen amitteret, occidẽte rursus ardere inciperet ac lucere sine vllâ, vt dictum est, diminutione. Eâ re permotus *S. Magnus* comitem se ei itineris adiunxit & cum reduce *Tozzone* ad VVicterpum Episcopũ Augustanũ peruenit. Inde captâ veniâ ad Alpiũ Fauces pulsis antea varijs serpentũ mõstris sedẽ fixit. VVicterpo ad Cælites euocato Magnus effecit vt *Tozzo*, quem plurimũ coluit, Episcopus Augustæ efficeretur. Pręfuit igitur laudabiliter annis X I I. Magno quinq; annis superfuit, ac XVII. Cal. Febr. circa annũ DCLXXVI viuere desijt.

V. Tertius *Nidgarius* ex Abbate Ottenburano Episcopus Augustanus; cuius vitę historia etsi hodie non extat, sanctitatis tamen memoria adhuc manet, & Corporis Reliquiæ hoc loco in honore habentur, quæ cùm olim ob Templi ruinam perditæ fuissent, circa annũ MCCCCLXXXIX rursus inuētæ fuêre cũ hac Inscriptione.

BEATISSIMÆ. MEMORIÆ. REQVIESCIT. HIC. NIDGARIVS. EPISCOPVS. OMNES. LEGENTES. ORATE. VT. PIVS. DEVS. ILLI. MISEREATVR. OBIIT. BEATVS. DECIMA. SEPTIMA. CALENDARVM. MAII.

Episcopatum suscepit Anno DCCCLXIV.

VI. Quartus *Adalbero* ex Comitibus Dilingensibus Monachus & Abbas Eluangensis, pôst Episcopus Augustanus. Inijt anno DCCCLXXXVII. Præter insignẽ vitæ sanctimoniã ciuilis quoq; prudentię laude insigniter excelluit. *Vnde Arnulpho* & *Ludouico* Filio Impp. fuit acceptissimus & à secretis consilijs. S. Vdalricum consanguineũ suum Adolescentem in familiam recepit tradito ei Camerarij officio. Qui postea Romam profectus à Marino

Marino Viro Sancto, deinde summo Pontifice, per diuinam reuelationem edocto audiuit Adalberonem Episcopum Augustanum diem suum obijsse. Eidem D. Vdalrico pôst Episcopo ac Successori suo sacrificanti Adalbero ex Dei permissione cum Fortunato quodam alio sancto Episcopo non semel adstitit, & sacris simul operati sunt. Obijt demum Anno CMIX.

NOTA.

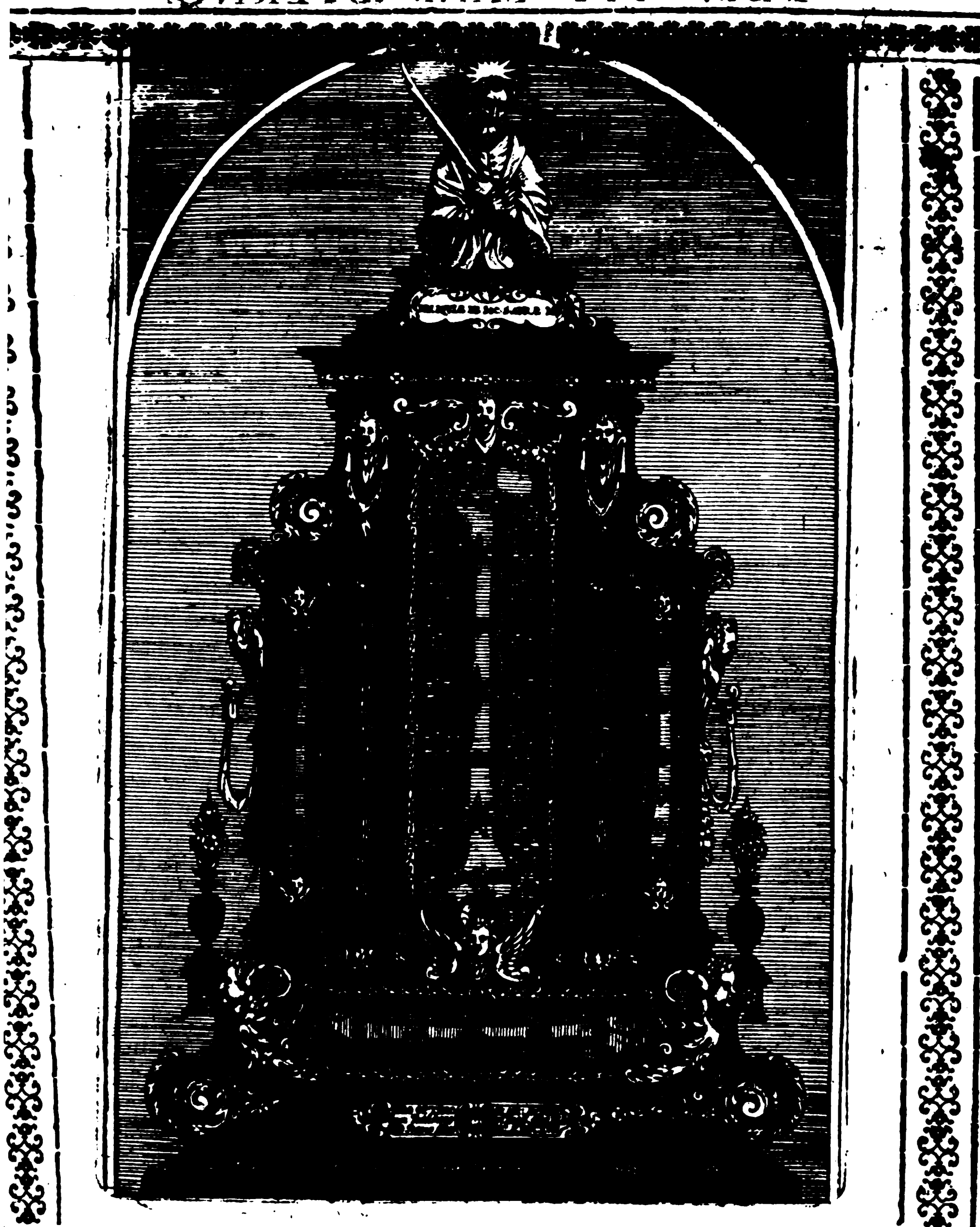
QVatuor istos Episcopos, etsi inter Diuos Solenni ritu non legantur relati, sanctitatis tamen opinionem ob virtutum merita, additis miraculis, apud posteros semper habuisse. *Quæ enim* (Canonizationes) *nostrâ tempestate fiunt*, ait Angelus Rocca * *raræ sunt ob memorias interdum deperditas, nec non ob multiplices probationum aliarũq; rerum difficultates, atq; ob exactam diligentiam & cautelam, quâ Ecclesia in approbando vti solet. Quæ plane omnia sine magno temporum interuallo, superatisq; distantium locorum impedimentis, ac sine immensis laboribus atque impensis fieri non possunt. Hinc multis tam vitæ sanctitate quam miraculorum splendore insignibus honores nondum Canonizatis dari consueti, concedi solent vel in aliquâ Prouinciâ vel in aliquibus tantùm locis.* Idem de nostris hisce Patronis omnino dictum volumus, quorum duo priores solennem Canonizandi ritum paulò antecesserunt, reliqui jam introductum proximè secuti sunt.

* *Comment. de Canoniz. SS. in fine.*

I. In

I.

IN hac tricubitali Tabulâ ex Ebeno pulchrè elaboratâ & argento non inuenustè ornatâ, quam Ioannes Abbas modernus Diuis Martyribus S. Afræ Socijs voluit sacram, continentur

Quatuor Ossa sat magna & integra; quatuor item partes minores cum sex dentibus molaribus ex Sodalitate S. Afræ.

Infernè hæc verba inscripta leguntur;

I DEO.

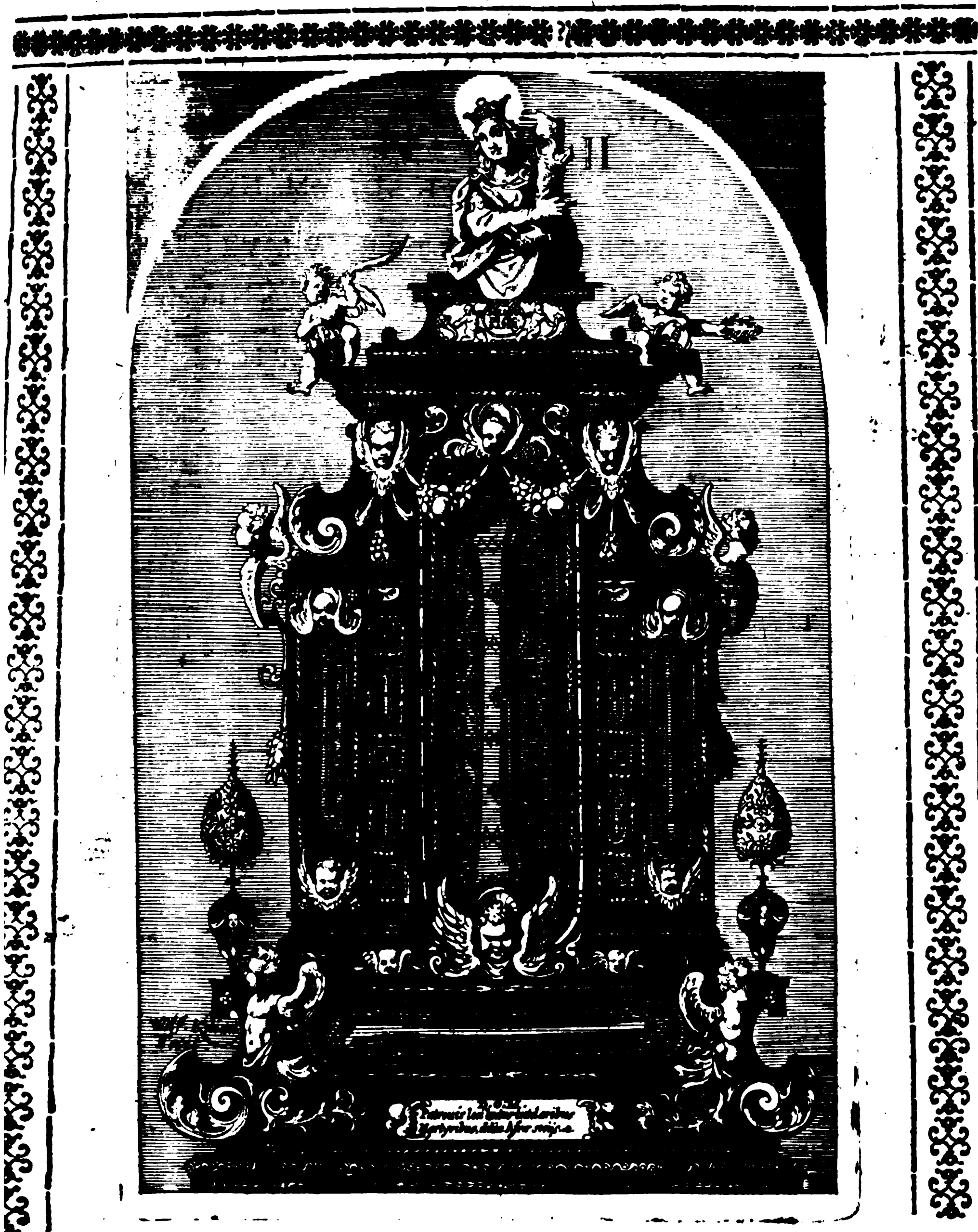
DEO. OPT. MAX. ÆTERNO.

DIVVM. TVTEL. HONORI. SOCIETATIS. S. AFRÆ. M. OPTIMÆ PATRONÆ. DECORI. ECCLESIAE. ORNAMENTO. POSTERITATIS. EXEMPLO. HANC. LIPSANOTHECAM. DOMINVS. IOANNES. ABBAS. PRO. SVA. IN. DEVM. SANCTOSQVE. PIETATE. FACIVNDAM. CVRAVIT.

ANNO XPI. M. DC. XVII. SVI. REGIMINIS. XVII.

Isthæc

II.

thæc Tabula prioris æmula dono à Nobili Schrenckiorum amiliâ huc missa in se habet.

Quatuor Ossa grandia, partes minores quatuor, & sex dentes ex eâdem D. Afræ Sodalitate

criptio talis est:

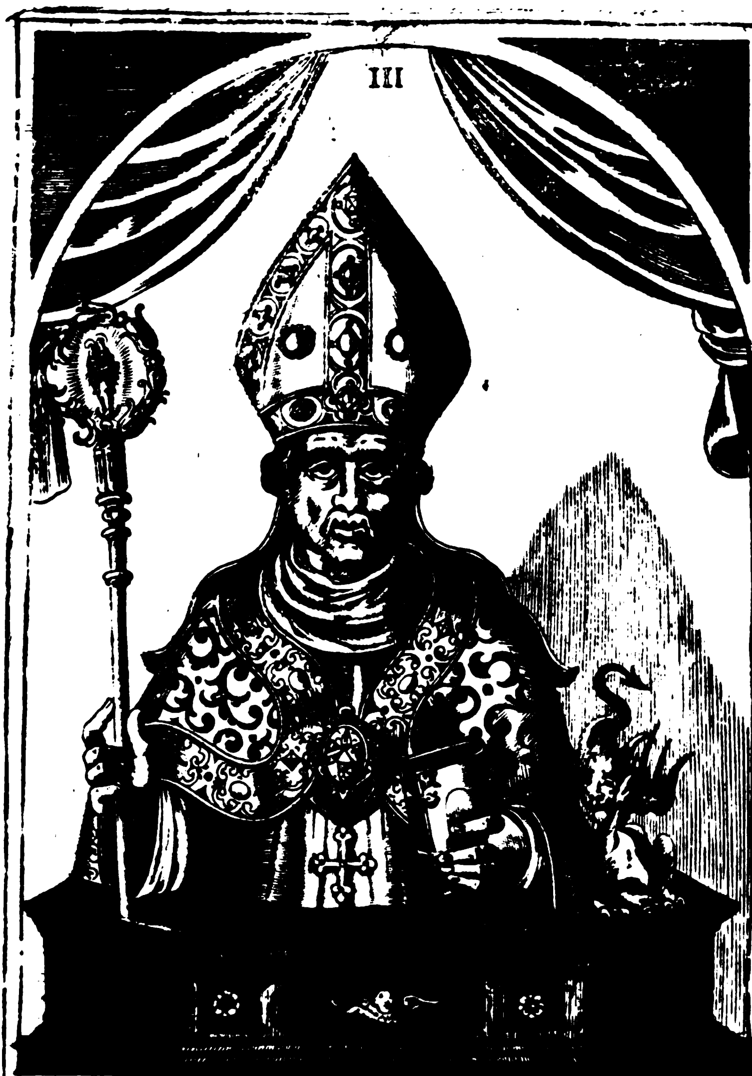
D.O.M.

D. O. M.

PATRONIS. LOCI. HVIVS. TVTELARIBVS. MARTYRIBVS. DIVAE AFRAE. SOCIS. QVORVM. OSSA. HIC. CORAM. SPECTANTVR. PRO. DEBITO. ERGA. SANCTOS. ET. LOCVM. HONORE. AMORE. OPTIMI. PARENTIS. NOBILIS. ET STRENVI. VIRI. FRIDERICI. SCHRENCKI. DE. NOZINGEN. ANTE. NOVENNIVM. VITA. FVNCTI. LOCO. BERTOLDVS. CAROLVS. FRIDERICVS. ET. PAVLVS. FILI. AC. PIA. MATER. NOBILIS. MATRONA. MARIÆ. MAGDALENA. KVRTIA. DE. TVRRI. FILIO. ET. GERMANO. F. ANTONIO SACERDOTI. PRIMITIAS. CELEBRANTE. LL. M. OBTVLERVNT. ANNO. FILI. VIRGINIS. M. DC. XXVII.

D. Narcissus

III.

S. NARCISSVS EP. GERVND. M.

Narcissus Episcopus & Martyr Gerundensis, primus Augu-
stanorum Apostolus, quod, cùm S. Afram conuerteret,
nonem horribili specie apparentem Oratione & Ieiunio pe-
rit, & prius argutâ disputatione conuictum, immanem ad
ium Fauces habitantem Draconem interficere coëgerit, id-
o cum malo Genio semper solet depingi. Eius Imago ex ar-
to pectore tenus efformata atq; hic expressa sequentes con-
t Reliliquias.

De Vestibus S. Narcissi Episcopi & Mart. Gerundensis.	29. Octob.
Duas integras maxillas cum omnibus ferè dentibus, duas item dimidias maxillas ex Societate S. Afræ Mart.	12. Aug.
Insignem particulam de Ossibus S. Sebastiani Mart.	20. Ian.
Spectabilem partem de Ossibus Decem millium Martyrum.	22. Iun.
De Ossibus IV. Coronatum Martyrum.	8. Nou.

De Ossibus Sanctorum	*Christophori*	Martyrum.	25. Iulij.
	Osvvaldi Regis		5. Aug.
	Valentini		*
	Martiniani		2. Iulij.
	Primi & Feliciani		9. Iunij.
	Cantij & Cantiani		31. Maij.
	Exuperij		*
	Lucinij		7. Aug.

De Calceo S. Adalberti & Episcopi & Martyris	23. April.
De Vestibus S. Bonifacij Episcopi & Martyris.	5. Iun.

IV. CARO-

IV.

CAROLVS Quartus Romanorum Imp. adfectum suum erga *D. Dionysium* primum Vrbis Augustanæ Episcopum ostendere volens, hanc ipsius imaginē argenteam inauratam Pragâ Augustam dono misit Anno MCCCLIV. cui *Caput Diui* huius inclusum fuit atq; etiam hodie est, insculptis ad oram Imaginis his etsi rudibus ad morem illius seculi, plenis tamen pietate versibus.

Anno

* Metrum sic lege. Anno Milleno Centeno ter numerato, Cum quinquageno numero quarto simul anno.

Ann M C ter nuato
Cum L nuo IIII. simul anno
Karulus est Quartus regnans hoc nomine dictus
Qui dedit ornatum Sanctis petit hunc fore gratum
Huic est inclusus Terræ Dionisius huius
Præsul deuotus, vita quam nomine notus.

Reliquarum huius Diui Translationis anniuersaria memoria colitur IV. Calend. Martij.* Extat hodie Bulla *Alexandri* Papæ IV. qui pro eodem die huic Ecclesiæ XL. annorum Indulgentias concessit Anno sui Pontificatus IV.*

* Die 26. Feb.

* Anno C.1258

V. HILA-

V.

HILARIA, cuius hæc argentea imago est, Cypria genere, Mater fuit D. Afræ & Soror D. Dionysij Episcopi Martyrum. Cum alijs Martyrij socijs XII. Augusti, quo die festiua eorum memoria colitur, supplicio affecta & hoc loco sepulta fuit. Eius Caput sub Eginone Abbate repertum antiqua produnt monumenta. Ossium præcipua pars ad D. Virginis ædem principem, iam olim translata magno ibi cum honore adseruatur, ha-

K beturq;

beturque eius memoria quotannis sollennior, quod Clerus Augustanus olim ob Religionem Vrbe pulsus post decennale Exilium eius Natali die restitutus fuerit Anno M D X L V I I I. Caput argenteum Pes ligneus sustentat, cuius Cistella has in se habet Reliquias.

De Capite S. Hilariæ

De Capite S. Eutropiæ

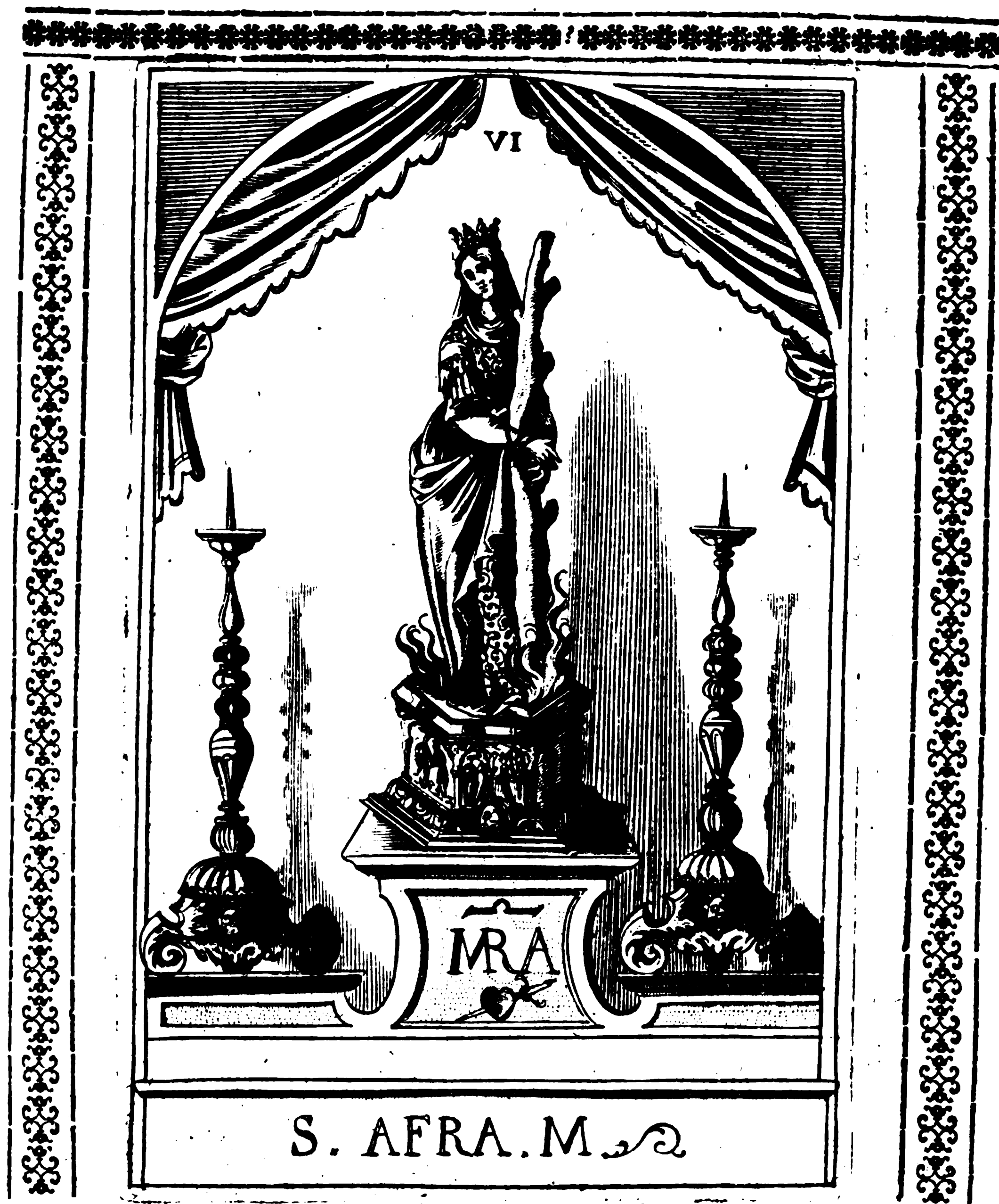
De Ossibus Sanctarum
- *Pinnosæ è Socitate S. Vrsulæ* — 21. Octob.
- *Richildis* cuius Corpus asseruatur in Monasterio Religiosarum Virginum in Summontorio vulgò Hohenvvart. — 23. Aug.
- *Christinæ* V & M. — 24. Iulij.
- *Bibianæ* V. & M. — 2. Decemb.
- *Helenæ Imperatricis* — 18. August.
- *Marthæ Hospitæ Christi* — 29. Iulij.
- *Elisabethæ Viduæ* — 19. Nou.

De Dente S. Mariæ Magdalenæ — 22. Iulij

Duo fragmenta Ossium è Societ. S. Vrsulæ — 21. Octob.

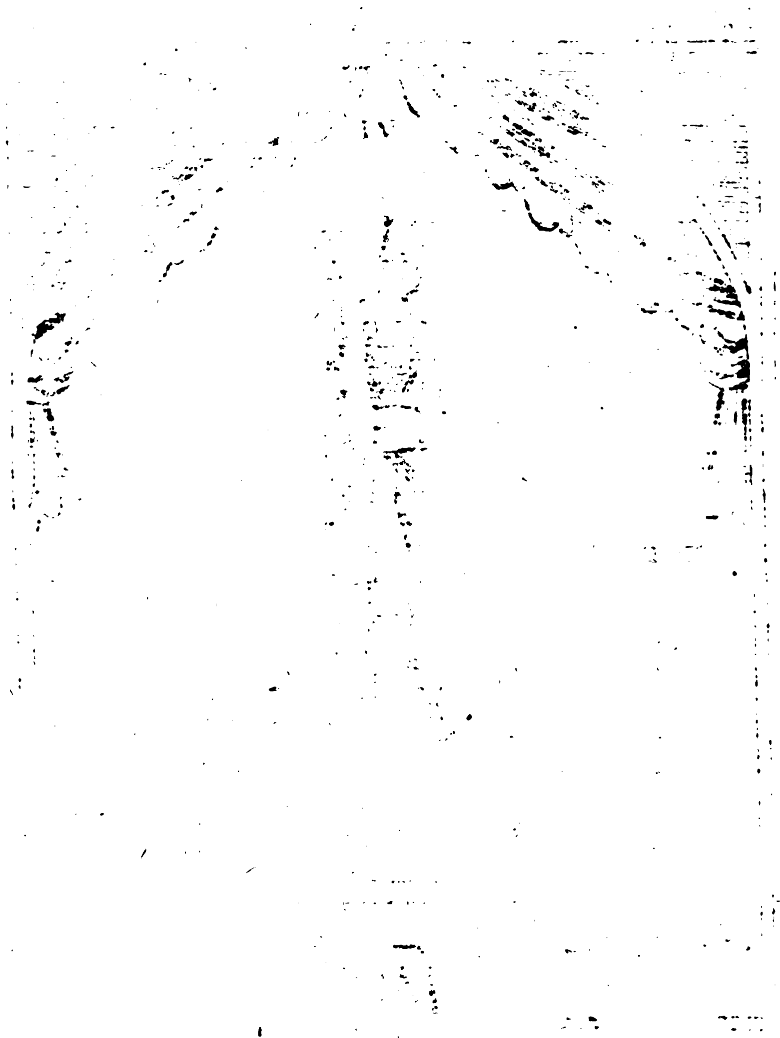
VI. Diuæ

VI.

Diuæ AFRÆ Martyris, cuius cörpus integrum Aræ inclusum jam supra insinuauimus, Imago argentea in se cötinet.

Partem notabilem de Arbore siue stipite cui Diua Martyr alligata per Ignem Martyrÿ palmam promeruit.

VII.

Iua DIGNA Martyr ex Puellis S. Afræ præcipua eidem in
peccato primùm, deinde in Conuersione, demùm in Mar-
socia fuit. Eius Corpus Vdalscalco quondam Abbate præ-
nte inuentum est V. Id. Iulij in arcâ ligneâ, vbi hoc memora-
gnum accidisse legitur. Cum nullum appareret scripturæ
cium cuiusnam illud Corpus esset, Conuersus quidam Ge-
gus nomine, homo rectus ac pius reliqua diligentiùs per-

 scrutans

ſcrutans repperit tandem plumbeam laminam cui inſculpta e-rant hæc Verba

CORPVS SANCTÆ DIGNÆ MARTYRIS.

Quam cum lætus ad Abbatē detuliſſet, ille eam religiosè deoſculatus molaribus ſuis reuerenter applicuit, à dolore dentium quo diu laborauerat mox liberatus fuit.

In hac argenteâ Diuæ Imagine ſequentes habentur Reliquiæ

Duæ dimidiæ Coſtæ / *Articulus digiti* } de eadem D. Martyre.

De Oſſibus & ſepulchro S. *Barbaræ V. & M.*		4. Decemb.
De Oſſibus Sanctarum	*Agnetis V. & M.*	21. Ianuar.
	Ottiliæ V.	13. Decemb.
	Gertrudis V.	17. Mart.
	Catharinæ V.	25. Nouemb.
	Emerentianæ V. M.	23. Ianuar.
De digito S. Vrſulæ V. & M.		21. Octob.
De Crinibus S. Claræ V.		12. Auguſt.

Diua

VIII.

Diua EVNOMIA altera ex Puellis S. Afræ Martyris hic loci ſepulta eſt, cuius argenteo ſimulacro hæ reliquiæ incluſæ habentur

Pars notabilis de Maxilla
Alia de Cranio
Item Dens
Item alia particula de Oßibus

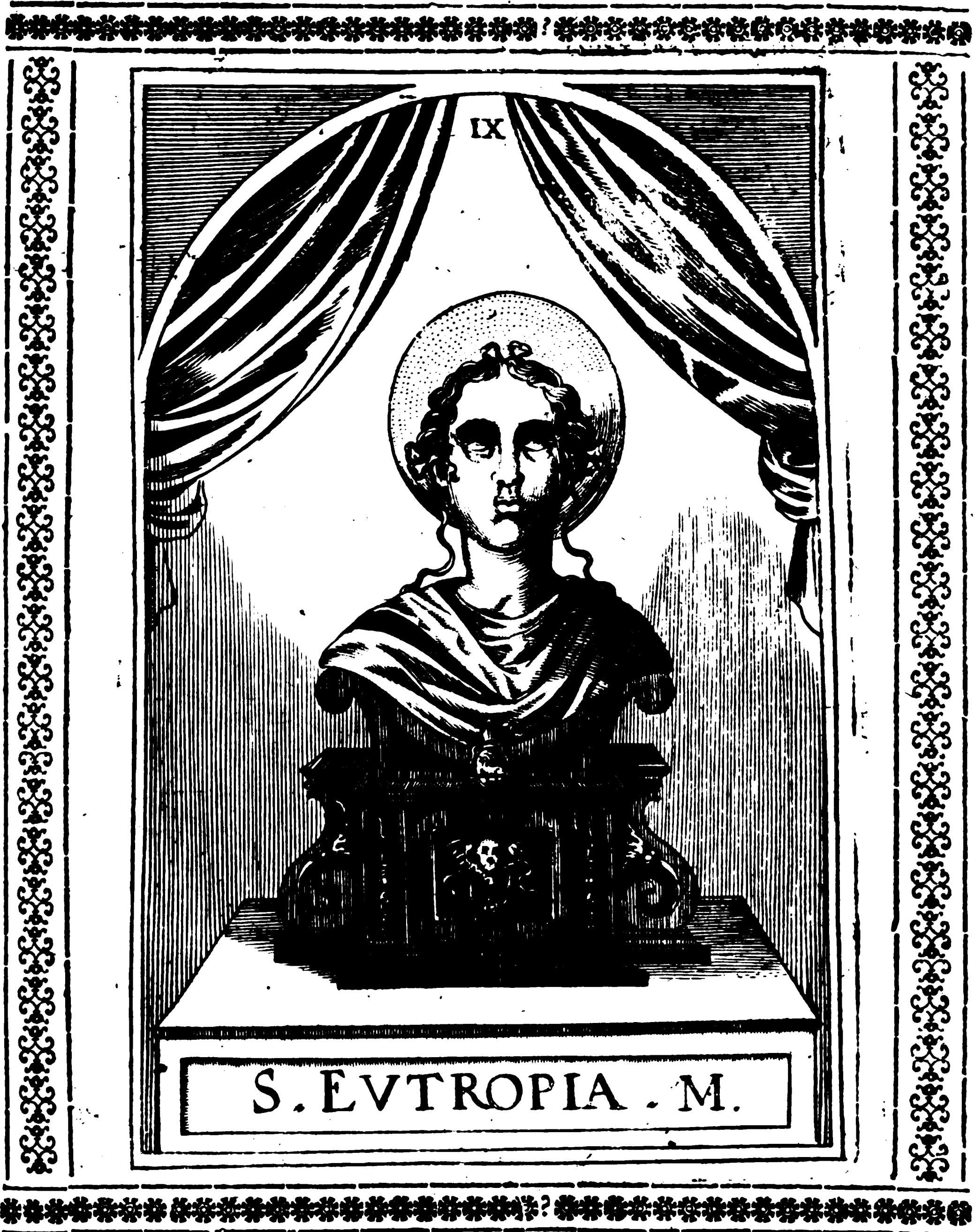
} S. Eunomiæ

Duo

Duo dentes de S. Eutropiâ
De S. Margaretâ V. & M. 12. Iulij.
De Oßibus S. Christinæ V. & M. 24. Iulij.

Diua

IX.

DIua EVTROPIA ex tertia ex puellis S. Afræ idem cum *Hilariâ, Dignâ, Eunomiâ* Martyrium pertulit. Eius sacra Ossa cum reliquis Diuarũ Dignæ & Eunomiæ sub Embricone Episcopo cùm Ecclesia S. Vdalrici restauraretur Prid. Id. Aug. plumbeo Sarcophago inclusa reperta fuêre, quorum pars maior ad Monasterium S. Stephani Protomartyris à Diuo quondam *Vdalrico* constructum translata, reliqua in Sacello quodam huius Eccle-

siæ recondita fuêre. In hac eius argentea imagine hæc sunt.

Pars spectabilis de Cranio *Duo fragmenta de Maxillâ* *Quatuor dentes molares* *Item alij sex dentes*	S. Eutropiæ.

De sepulchro S. Catharinæ V. & M. 25. Nouemb.

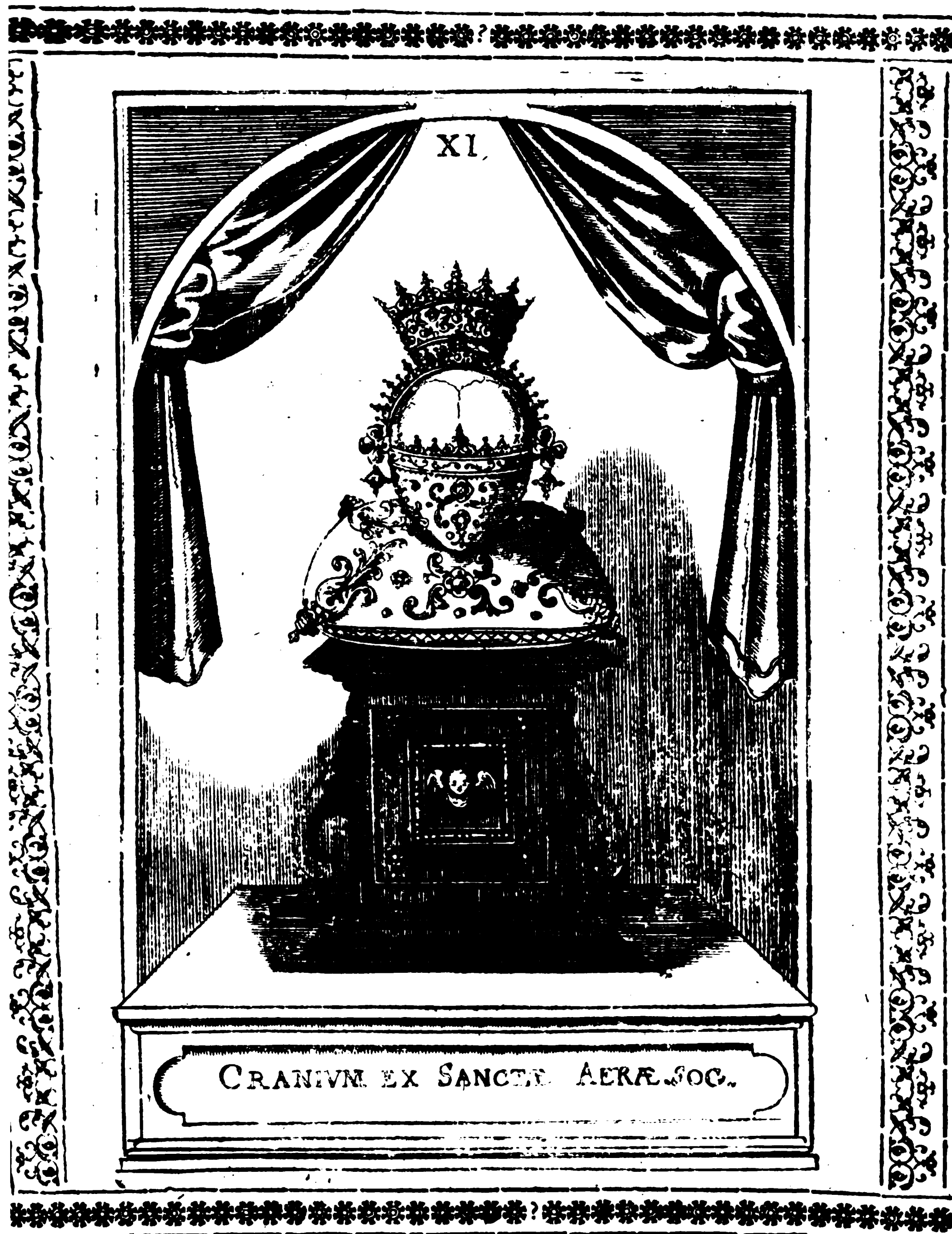
X. Caput

X.

CApvt hoc eleganter ornatum Diuæ *Agapes* est Martyris ex numero eorum qui eodem cum Hilariâ die quamuis diuerso supplicij genere passi sunt.

XI.

CRanium cuiusdam Martyris è Societate S. Afræ, cuius Nomen hodie ignoratur. Nam cùm plurimi Martyres eodem tempore necati fuissent, hoc loco velut in communi Cæmiterio terræ mandati fuêre; Quorum Ossa posterioribus seculis effossa ac reperta distingui non potuerunt, ideo Maiores nostri ea in vnam Diuæ Afræ Martyris præcipuæ Societatem retulêre.

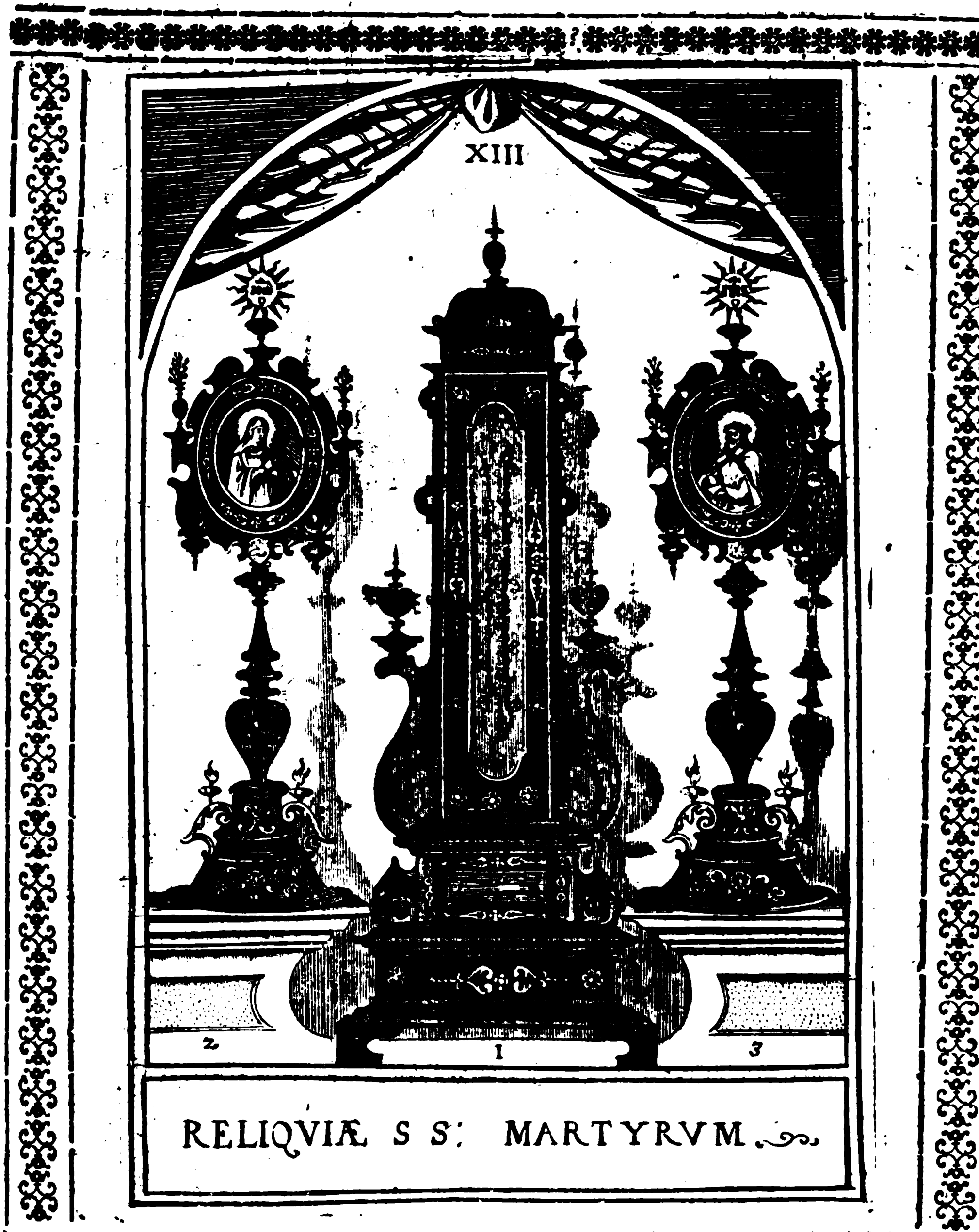
XII.

ALiud hoc ex eâdem Diuæ *Afræ* Martyris Societate *Cranium* est, cuius Nomen in Cælo notius quam in terris.

XIIII. In

XIII.

RELIQVIÆ S S. MARTYRVM.

I. IN hac ligneâ argenteis reticulis ornatâ Pyramide duo continentur diuersæ magnitudinis Ossa

E Societate S. Afræ Martyris.

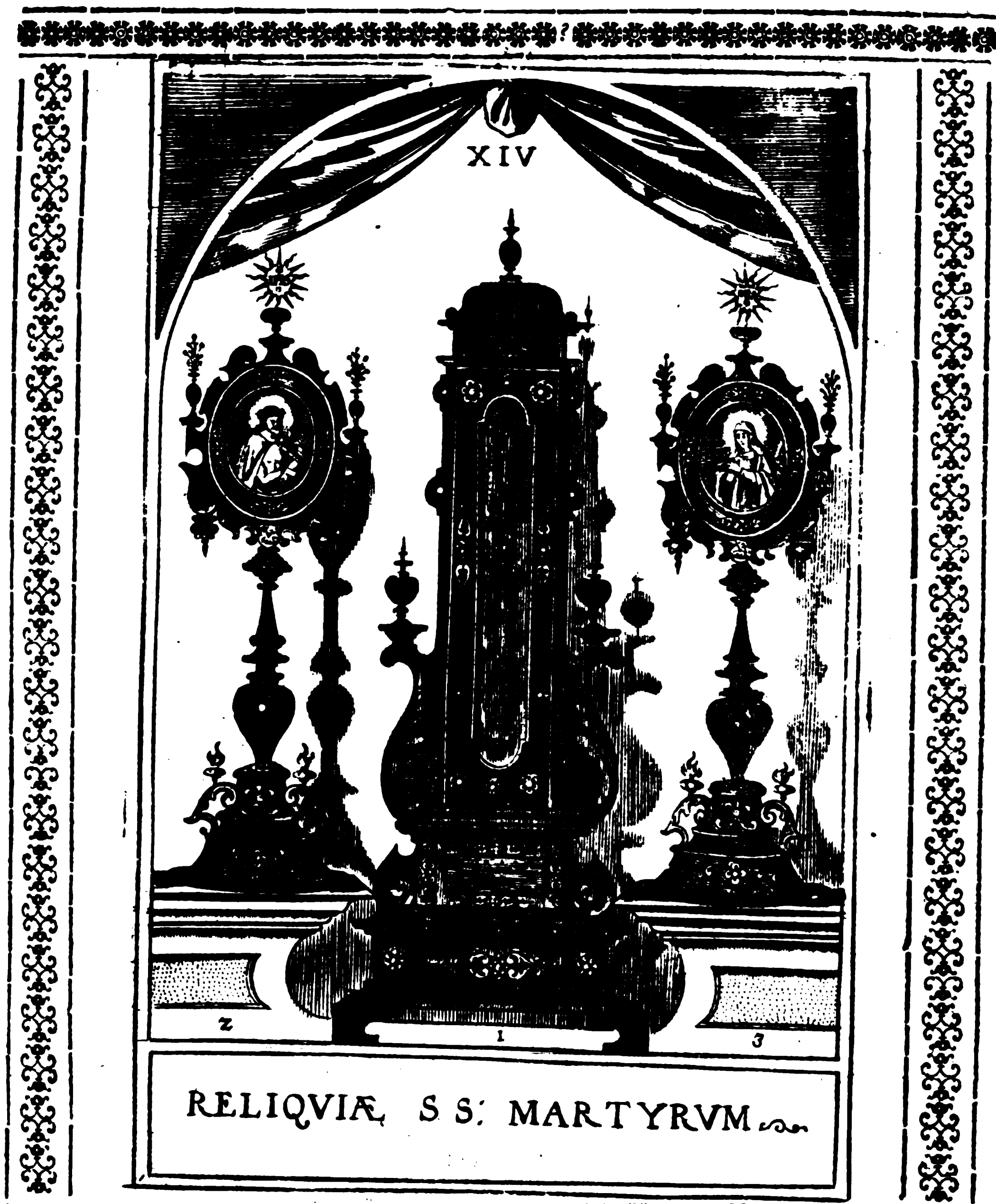
II. Effigies Christi Seruatoris nostri in statu patientis instar Sacræ Agni Dei imaginis efformata & ornata, in cuius pede sun Reliquiæ

De Ossibus { S. Gereonis Mart. 10. Octob.
S. Theodori Mart. 9. Nouemb.

III. Effigies Diuæ Matris in statu dolentis priori correspondens, in cuius pede sunt reliquiæ

De Ossibus S. Romani Martyris Gerundensis & Socij
S. Felicis Doctoris eiusdem Ecclesiæ 1. Aug.
De lapidibus S. Stephani Protomartyris. 26. Dec.

XIV.

I. ALtera Pyramis priori per omnia conformis in se habet itidem duo Ossa

E Societate S. Afræ Martyris

II. Effigies Christi superiori non absimilis in cuius pede inclusæ sunt particulæ

De Ossibus S. Clementis Papæ & Mart. 23. Nouemb.
De Ossibus S. Callisti Papæ & Mart. 14. Octob.

III. Effigies Diuæ Virginis Deiparæ in quâ continentur Reliquiæ

De Capite S. Quiriaci Mart. } 12. Aug.
De Capite & Oßibus S. Largionis Mart. }

XV. In-

XV.

CAPVT S. WICTERPI. EP. AVGVSTANI.

INtegrum Caput S. *VVictlerpi* Confessoris & Episcopi Augustani cum Mitrâ Pontificali multis vnionibus auro & gemmis artificiosè distincta quam pro suo erga Diuos huius Templi Patronos affectu Generosa & Illustris Matrona Domina *Veronica Fuccarina* Baronissa in *Kirchberg & VVeissenhorn*, Domina in *VVelden* fieri curauit. Reliqua huius Diui Ossa in Arâ Sacrarij collocata conspiciuntur, vt supra meminimus.

XVI.

S. SIMPERTVS EPS.
Et Patronus Augustanus.

DIuus SIMPERTVS Episcopus Augustanus, quem hæc Imago argentea pectore tenus fabertimè elaborata refert, multis miraculis in hodiernum vsque diem claruit. Vnum inter cetera hoc loco narrandum. Rapuerat puerulum lupus, eumq; voraturus in Syluas se abdiderat; Mater filium desiderans nec inueniens Simpertum inclamat Patronum & mox sentit; Nam ecce post horas aliquot Lupus Infantem illæsum refert, & illicò velut

velut malè sibi conscius pristinas repetit latebras. Posteri rem miram notarunt, & Diui Præsulis Imagini Lupum puerum ore ferentem addiderunt. Sub Imagine Theca est varijs Reliquijs referta, sunt autem hæ;

	Os de S. Simperto		
	De Capite eiusdem		
	Duæ Costæ de S. Nidgario		
	Quinq; fragmenta de Oßibus S. *Adalberonis*		
De Ossibus Sanctorum	*Gregorij Papæ*		*
	Marci Papæ		7. Octob.
	Martini	Confessorũ Pontificum	11. Nouemb.
	Nicolai		6. Decemb.
	Remigij		1. Octob.
	VVilibaldi		7. Iulij.
	Corbiniani		8. Septemb.
	VVolfgangi		31. Octob.
	Pirminij		3. Nouemb.
	Albini		*
	Joan. Chrysostomi		27. Ianuar.
	Maximini		29. Maij.
	Anastasij		*
	De dextro pede S. Hieronymi		30. Septemb.
	De Dalmaticâ S. Vdalrici		4. Iulij.
	De Casulâ S. Augustini.		28. Aug.

XVII. In-

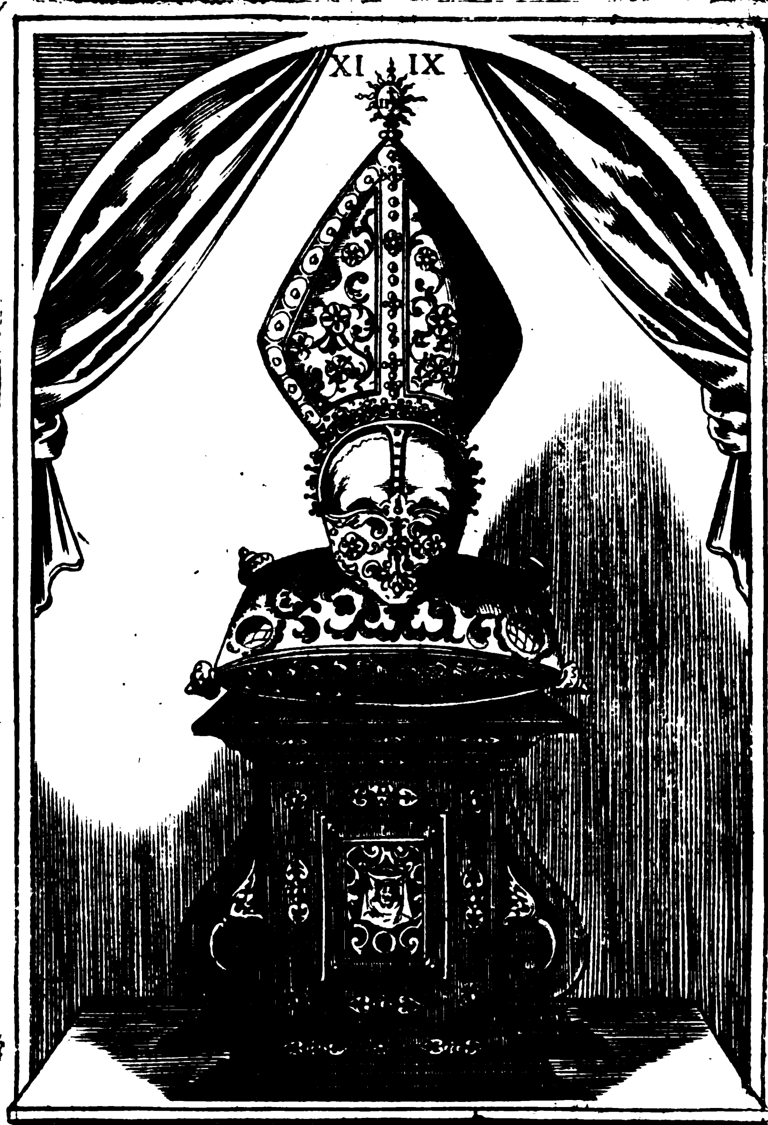
XVII.

CAPVT S. SIMPERTI EP. AVGVSTANI.

Ntegrum Caput Diui *Simperti*, quod eius honori augendo Illustris ac Generosa Domina *Maria Fuccarina* ex Illustri Comitum de *Schvvarzenberg* prosapiâ progenita hac pretiosâ Mitrâ exornari fecit.

XIIX.

CAPVT S. NIDGARII EP. AVGVSTANI.

CApur S. *Nidgarij* Epiſcopi & Confeſſoris Auguſtani cum Mitrâ non minus eleganti quam pretiosâ, quam Nobilis ac Magnificus Dominus Ioannes Chriſtophorus Illſung Patritius ac Septemiur Auguſtanus ex auitâ erga Patronos huius Loci pietate eidem imponi curauit.

XIX.

CAPVT SANCTI ADALBERONIS.

CAput integrum S. Adalberonis Episcopi & Confessoris Augustani, quod augendo tanti Viri Honori pij ac deuoti quidam hac Pontificali Mitrâ ex vnionibus contextâ decorari fecerunt.

XX.

S. VDALRICVS . EPS
Et Patronus Augustanus

DIuum VDALRICVM Episcopum exhibet hæc Imago cuius speciem hoc loco explicare ex vitæ historiâ visum operæ pretium: *Quodam tempore cùm Sanctus Pontifex cum felicis recordationis Antistite Constantiensi beato Conrado die Iouis apud sanctam Afram cenaturus consedisset, ambo de cælestibus rebus continuum habentes sermonem, corruptibilis immemores cibi, spiritu refecti, vsque in sequentem sextam feriam diuina habuère colloquia, non appositas attendentes carnes. Vnde contigit*

Bato-

Baioariæ Ducum baiulum quendam sanctum accedere virum, cui, absoluto pro quo venerat negotio, abeunti carnis frustum dedit, non aduertens sextæ obseruātiam feriæ. Qui nuntius Dominum adiens proprium, volens, malitiâ stimulatus, sanctos diffamare Episcopos quasi sextâ à carnium esu feriâ non abstinuissent, in testimonium illico carnis partem à Sancto viro acceptam protulit, & ecce, dictu mirabile, species carnis in piscis speciem est conuersa, temerarij arguens baiuli detractionem, & sanctorum ostendens innocentiam. Quâ de causâ gloriosi effigiei Pontificis piscis in perpetuam huius miraculi memoriam conpingi solet.

Basis hujus Imaginis has continet reliquias

De *Capite, Crinibus, Manipulo, Stolâ, Dalmaticâ, Casulâ, Sudario, Tunicâ nocturnâ* } S. Vdalrici

Notabilem partem de Capite S. Severi Episc.	*
De Capite S. Anscharij Episcopi Bremensis	3. Febr.
Articulum digiti de S. Conrado Episcopo	26. Nou.
De ossibus S. Arsacij Confessoris	16. Aug.
Duas Costas de S. Thossone Episcopo Augustano	
De Camisiâ, Cucullâ & Cilicio Petri Cælestini	19. Maij.
De Stolâ S. Annonis Archiepiscopi Coloniensis	4. Decemb.
De vestibus S. Caroli Borromei	4. Nouemb.
De Casulâ B. Alberti Magni nuperrimè à Gregorio XV. Pont. Max. Diuis accensi.	
De ossibus Sanctorum *Fortunati* } Episcoporum	*
De ossibus Sanctorum *Martialis* } Episcoporum	30. Iunij.
De ossibus Sanctorum *Quiriaci* } Episcoporum	23. Aug.
De Capite S. Eusebij.	14. Aug.
De Sepulchro S. Martini	11. Nouemb.
De Sedili & Sepulchro S. Hieronymi	30. Septemb.

XXI. Cùm

Crux S. Vdalrici.

XXI.

DEXTERA DNI PERCVSSIT INIMICVM.

Vm Anno Christi CMLV. Vngarorum innumerabilis multitudo Germaniam infestaret, & Baioariâ totâ vastatâ gustam graui obsidione premeret, Diuus *Vdalricus* Episcopus i pro muro fuit. Is de salute suorum Ciuium anxius optimi oris officio functus orando, hortando, consulendo omni- prospexit, Viros in prælium, Mulieres ad preces & supplica- es excitauit. Ipse spem ac fiduciam in Deo ponens insom-

O nes

nes aliquot in oratione duxit noctes; mane sub primâ luce sacris operatus omnem etiam populum cœlesti pane reficit. Crebris velitationibus cum hoste interfuit non militaribus armis verum sacerdorali stolâ tectus, securus & illæsus inter medios telorum iactus. Quadam ergò die parvam ab Angelo de Cœlo portatam accepit Crucem victoriæ certò obtinendæ argumentum. Venit interea & approperat Imperator Magnus ille Otho cum valido exercitu, & prælium in die S. Laurentij commissurus facto prius voto sacrâ communione à Diuo Vdalrico instruitur. Itur mox in hostem, & sequitur victoria quâ Barbari non solùm repressi, sed penitus extincti fuêre, non tam Othonis armis quam Vdalrici precibus & Sanctitate.

Crucem hanc D. Vdalrico de Cœlo missam Maiores nostri in magnâ semper veneratione habuerunt, eaque in hodiernum usq; diem religiosè in hoc loco adseruatur, & immeritò aliqui de illâ dubitant, quod à multo tempore nemini visa fuerit, aio enim eam & videri posse & visam esse. Certè ex antiquo Codice MS. habemus Anno MCCCCLXXXIV. Legatos ab Episcopo Gnesnensi Polono Romam missos Augustæ sacras visitasse Reliquias & hanc Crucem singulari pietate veneratos esse, affirmantes eius famam in plerisq; Poloniæ Ecclesijs notam ac celebrem esse. Clauditur aliâ Cruce ex auro puro ac gemmis pretiosissimis ornatâ cum tali inscriptione.

SACROSANCTAM. HANC. VICTORIÆ. CRVCEM. AB. ANGELO. COELITVS. DIVO. VDALRICO. PORTATAM. D. IOANNES. DE. GILTLINGEN. MONASTERI S. VDALRICI. ET. AFRÆ. ABBAS. HIC. OCCLVDI. ET. EXORNARI. CVRAVIT. DICAVITQ. ANNO. MCCCCXCIIII.

XXII. In-

XXII.

XXII
Deducit Peregrinos
Cingulum S. Afræ M.
Sanat febres.
Leuat Partum.
CALIX S. VDALRICI

INter præcipua monumenta Nobis à D. *Vdabrico* relicta Calix iste meritò censendus est. Fama est eo D. *Vdabricum* in Sacrficijs vsum, imò & ijs quibus, vt ex vitæ historiâ habemus dextra Dei visibiliter supra sacrificantem bis apparuit. Ceterùm mortuo Viro Sancto Calix iste eodẽ cum ipso tumulo, vt moris est, conditus fuit, ac rursus repertus Anno MCLXXXIII. magno certè mortalium beneficio. Nam ægris ac præsertim febri laborantibus, qui ex eo bibunt medetur; Exempla sunt quotidiana, Fæminis in partu laborantibus vinum ex hoc Calice potum lenimẽ sæpè tulit. Datur etiam hujusmodi vinum morsis à rabiosis animalibus ne rabidi fiant, & â noxâ seruantur. Quin etiam peregrinaturi & iter facturi ex hoc Calice biberunt, & prosperos successus habuisse, & in periculis seruatos fuisse sæpius animaduersum fuit. Atqui scire te oportet, Lector, ista non lege aliquâ fieri, sed fructus esse affectus, & pietatis erga Diuum, in cuius nomine Deo permittente & faciente mira hæc eveniunt.

Affectum hunc habuit & ostendit Magnus Cæsar *Ferdinandus* II. Rom. Imp. P. F. Aug. qui Anno M. DC. XIX. *cum Serenissimis Principibus *Maximiliano* Comite Palatino Rheni vtriusq; Bauariæ Duce, hodie S. R. I. Archidapifero ac Septemuiro Electore, &c. *VVolfango VVilbelmo* Comite Palatino Rheni, Duce Bauariæ, Iuliacensi, Cliuiensi ac Montium &c. *Alberto*, Comite Palatino Rheni, vtriusque Bauariæ Duce, nec non RR.mis & Ill.mis Principibus *Ioannne Christophoro* Eichstadiensi, *Henrico* Augustano Episcopis ad diem XXIX. Septemb. Calicem D. *Vdalrici* summâ cum reuerentiâ veneratus est & ingeniculando ex eo bibit.

*Francofurto redux.

Calici Dens quidam eiusdem Diui *Vdalrici* annexus est, qui vino potando immergi solet. Inscriptio antiqua legitur talis.

Hic datur Antidotum quod curat jam moriturum
Lege sacerdotis stetit hoc vas pectore Patris.

Cingulum S. Afræ monumentum alterum devotione plenissimum: quod decenti pietate adhibitum, Fæminas in puerperio felicissimè partu levat.

XXIII. Cum

XXIII.

CASVLA, STOLA ET MANIPVLVS SANCTI VDALRICI

Vm supradicto Anno MCLXXXIII. Ossa S. Vdalrici perdita effoderentur, repertæ sunt vnâ cum ijs sacræ vestes adintegræ postquam CCX. annis in terrâ defossæ jacuissent; cas erant

Casula
Stola
Manipulus

XXIV.

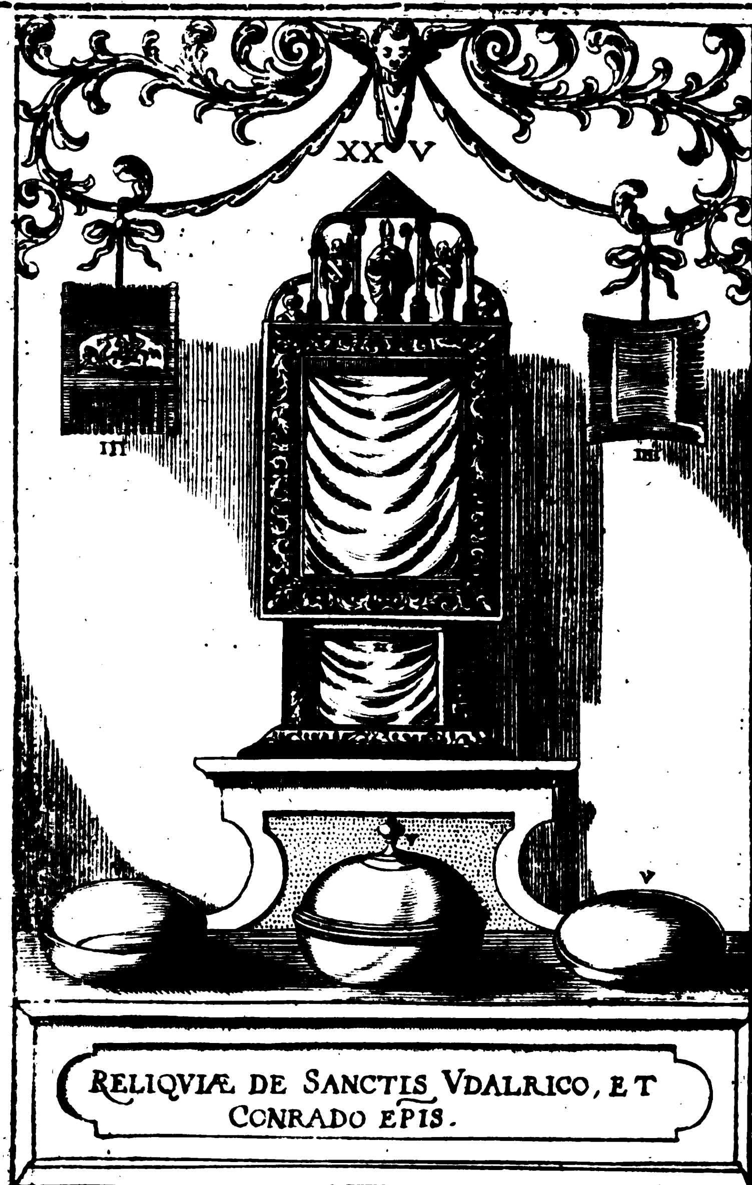
DALMATICA S. VDALRICI

...æter supradictas vestes etiam *Dalmatica* inuenta fuit anti-
...uæ formæ, cuius Icona hîc cernere licet.

Tam Casula quam Dalmatica tantæ sunt longitudinis vt
...tum Virum sat proceræ staturæ fuisse arguant.

XXV. Ta-

XXV.

Tabula argentea hæc est, quam sacratum Reliquiarum honori quidam Vir Nobilis fieri curauit cum Inscriptione tali.

Adiuua S. Virgo Catharina

Dignißimis Beatorum Reliquijs ex Nobilium de Zilinhart prosapiâ cretus VVolfgangus rei militaris ac utriusq; Iuris Titulis illustratus Ecclesiæq; Augustensis Decanus, in libri Missalis doctâ Fratris Leonardi Currificis manu exarati recompensam faciundum curauit Anno Domino MDVI.

Reliquiæ hîc numeris distinctæ hæ adsunt.

I. *Sudarium S. Vdalrici* quod moriens ad caput habuisse fertur.

II. *De vexillo S. Vdalrici* quo in Bello contra Vngaros usus traditur.

III. *Pecten S. Vdalrici.*

IV. *Pecten S. Conradi.*

NOTA.

Episcopos iam olim sacrificaturos capita pectere solitos tradit Durandus; * Eius verba sunt: *Pecten enim propter ordinatam in incisionibus diuisionem, discretionem significat, quâ intentio animæ adornatur, sicut capilli capitis pectine adornantur.* Et in fine: *Crinium igitur,* inquit, *manuum & faciei ornamenta non sunt voluptatis oblectamenta, sed in figuram à Domino sacerdotibus legis iniuncta.* Nemo igitur miretur Sanctos hos Viros Pectinibus vsos.

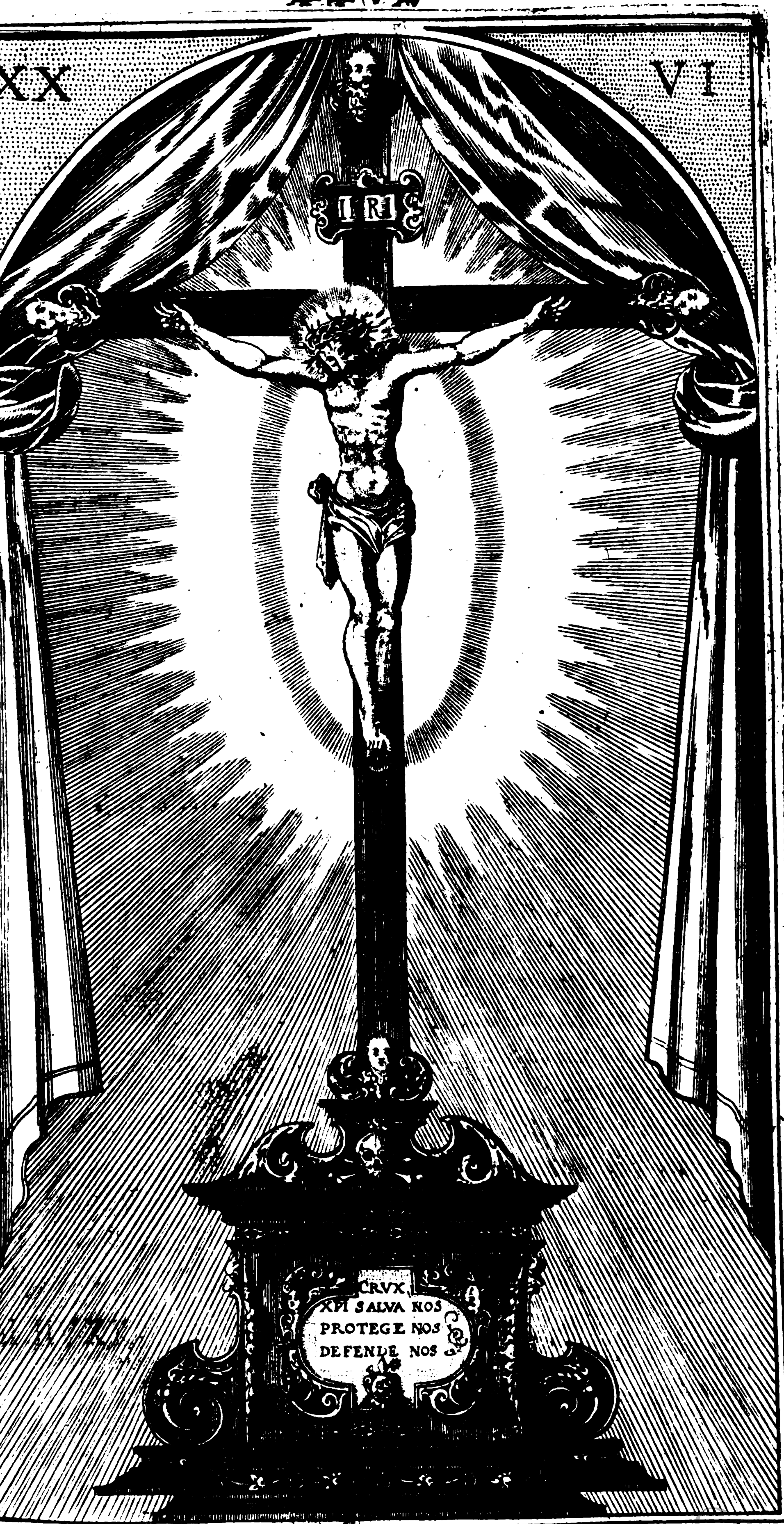
* Durand. lib. 4. c. 3. Ration. Diuin. offic.

V. *Tres Catini lignei* S. Vdalrici cum *uno Operculo* quibus iste Diuus secularis pompę contemptor in vitâ usus fuisse legitur.

Horum Catinorum Religionem attestantur partium frequentes abscissiones, quas animæ piæ nonnunquam pio furto, dum monstrarentur, exportauerunt.

XXVI. Chri-

XXVI.

Christi Domini in Cruce pendentis Simulacrum sex pedum & semis cum hac inscriptione.

CRVX CHRISTI
SALVA NOS ✠ PROTEGE NOS
DEFENDE NOS.

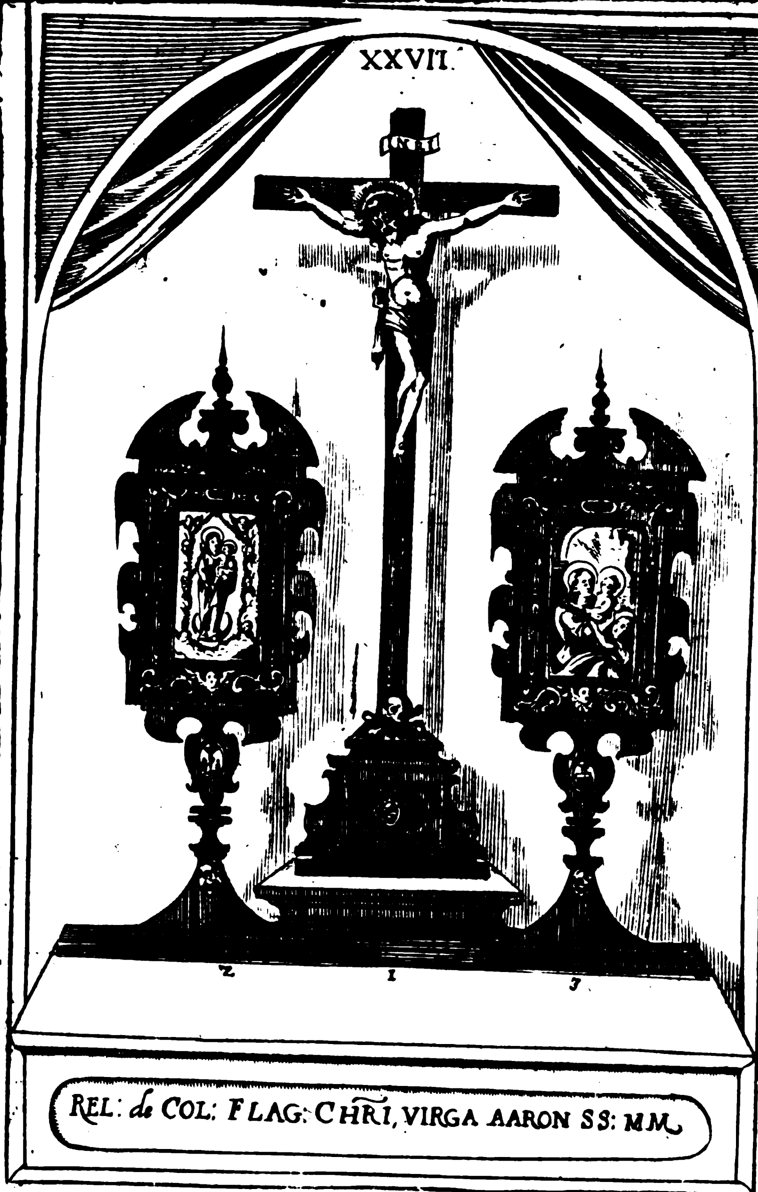
CHRISTO. SERVATORI. QVI. IN. CRVCE. MORIENS. DE. MORTE. TRIVMPHAVIT. HANC. EIVSDEM. VIVIFICÆ. CRVCIS. IMAGINEM. DNS. IOANNES. ABBAS. FIERI. CVRAVIT. DICAVITQ. EV. ANNO. POST. CHRISTVM. NATVM. MILLESIMO. SEXCENTESIMO. VIGESIMO. PRIMO. SVI. REGIMINIS. VIGESIMO. PRIMO.

In basi sequentes continet Reliquias.

Ailquot particulas de Ligno S. Crucis.
Particulam de Spineâ Coronâ Christi.
De Vestimentis Christi.
De Mappa mensali Christi.
De cœnaculo Christi.
De candelabro stante in Dominico Sepulcro.
De Sepulchro Christi.
De loco vbi Christus ter orauit in Monte Oliueti.
De loco vbi Christus fleuit super Hierusalem.
De loco vbi Christus in deserto. 40. diebus ieiunauit.
De loco vbi Dominus apparuit Iacobo post Resurrectionem.
De Monte Thabor.
Do loco in quo Christus captus est.
De loco vbi Christus natus est.
De loco vbi nata est. B. Virgo Maria.
De loco Salutationis Angelicæ.
De loco Crucifixionis Christi.
De loco vbi inuenta S. Crux.
De Monte Syon.
De loco vbi fuit præsepe Domini.
De loco vbi Dominus ascendit in Cœlum.

XXVII. In

XXVII.

I. In hac Christi Crucifixi Imagine continentur Particulæ

De Columna flagellationis Christi

De Virgâ Aaron

II. In hac Tabulâ sunt Reliquiæ

De Ossibus S. Marcelli Papæ & Mart. 16. Ian.

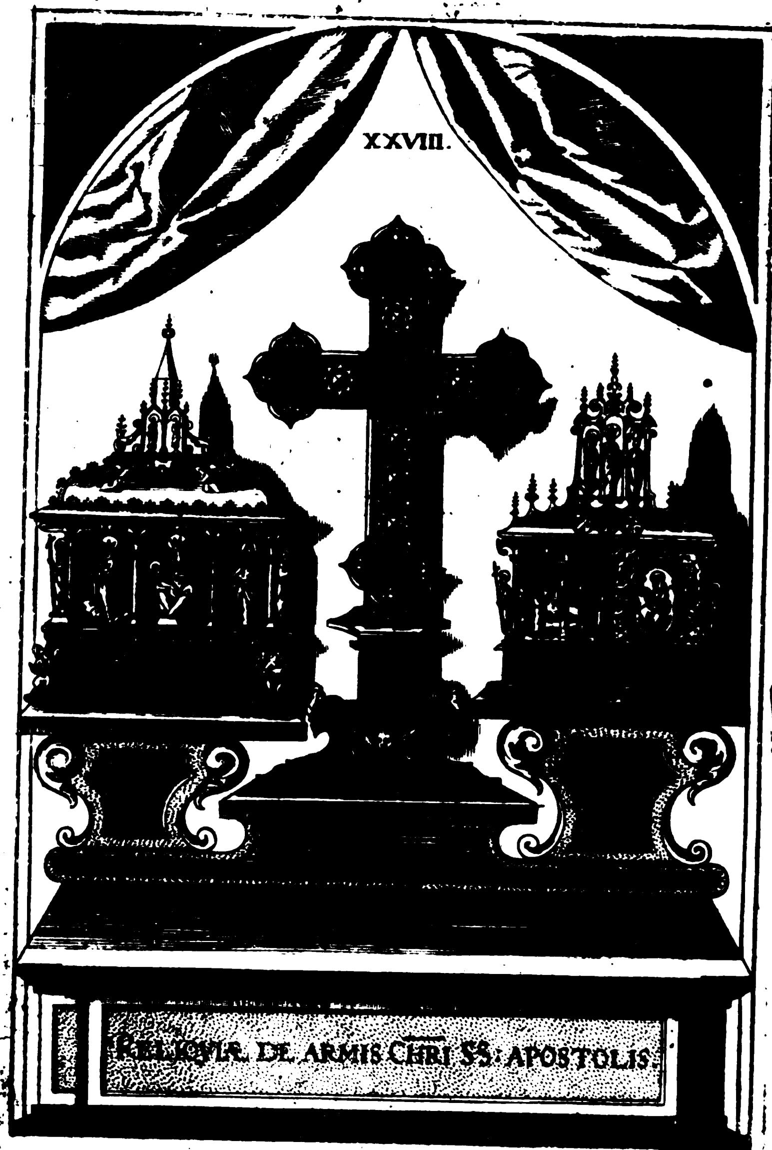
De Ossibus S. Callisti Papæ & Mart. 14. Octob.

RÆ

17. Iulij
15. Iunij.

XXIIX. I. Iu

XXIIX.

N hac Cruce argenteâ, quam Dominus Ioannes de Hohenstein Abbas Anno MCCCCLII. fieri curauit, continētur

Duæ particulæ de Ligno S. Crucis
De Spongia Domini
De Sudario Domini
De Titulo superposito Cruci
De spineâ Coronâ

II. In

II. In hâc Arculâ argenteâ inclusæ sunt reliquiæ

De Ossibus & Vestibus S. Petri Apostoli

Item de Ossibus Sanctorum { *Pauli*, *Jacobi Maioris*, *Iacobi Minoris*, *Andreæ*, *Philippi*, *Thomæ*, *Simonis*, *Matthæi*, *Matthiæ*, *Bartholomei*, *Barnabæ*, *Lucæ Euangelistæ.* } Apostolorum

De Cruce S. *Andreæ.*

III. In istâ Tabulâ eburneâ satis antiquâ fragmentum est

De Mensâ S. *Birgittæ* 23. Iulij.

XXIX. I. In

XXIX.

IN hac Cruce argenteâ quam D. Iacobus Köpplinius Abbas fieri curauit sunt particulæ.

De S. Cruce.
De Præsepio Domini.
De Hydriis in Canâ Galilea.
De Columnâ Flagellationis Christi.
De Sepulchro Christi.

II. Crux parua lignea argenteo pede sustentata, quales Peregrini Hierosolymis adferre solent, in quâ habentur

Particulæ XLII. de varijs locis Terræ Sanctæ.

III. In hac argenteâ capsulâ seruantur Reliquiæ.

De Carne & Oßibus S. *Laurentij Mart.* 10. Aug.

De Cranio & Oßibus S. *Pancratij Mart.* 12. Maij.

Dens S. *Felicis Mart.* ★

Dens S. *Christophori Mart.* 25. Iulij.

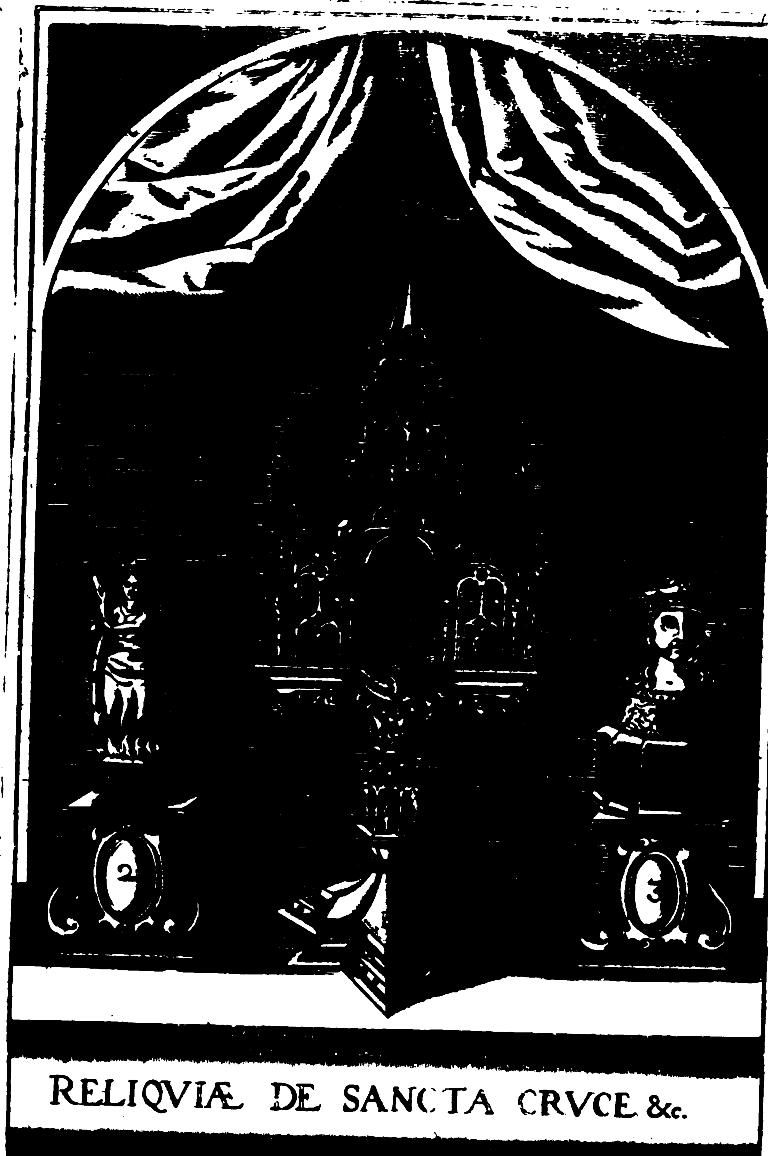
Tres dentes de Sanctis ex Societate S. *Afræ Mart.*

De ossibus Sanctorum	*Adriani*	Martyrum	★
	Pantaleonis		17. Iulij.
	Caßiani		13. Aug.
	Hippolyti		13. Aug.
	Quirini		★

IV. In hoc argento vasculo continetur.

Articulus digiti de S. *Valentino Mart.* 14. Feb.

XXX.

RELIQVIÆ DE SANCTA CRVCE &c.

I. IN hac argenteâ Hierothecâ factâ Anno MCCCCLIV. inclusa sunt.

Duo fragmenta de Ligno S. Crucis. Fama est ea olim siue casu siue studio in ignem proiecta illæsa sponte resilijsse.

Item particula de *Miraculosâ Cruce Carabucensi* ex Indijs ad nos transmissâ.

II. In hac argenteâ D. Martyris Afræ imagine insunt Reliquiæ.

De Ossibus & Crinibus S. Cunegundis Virg. & Imp. 3. Martij:

De Cingulo S. Afræ Mart. quod parturientibus sæpe solatio fuit.

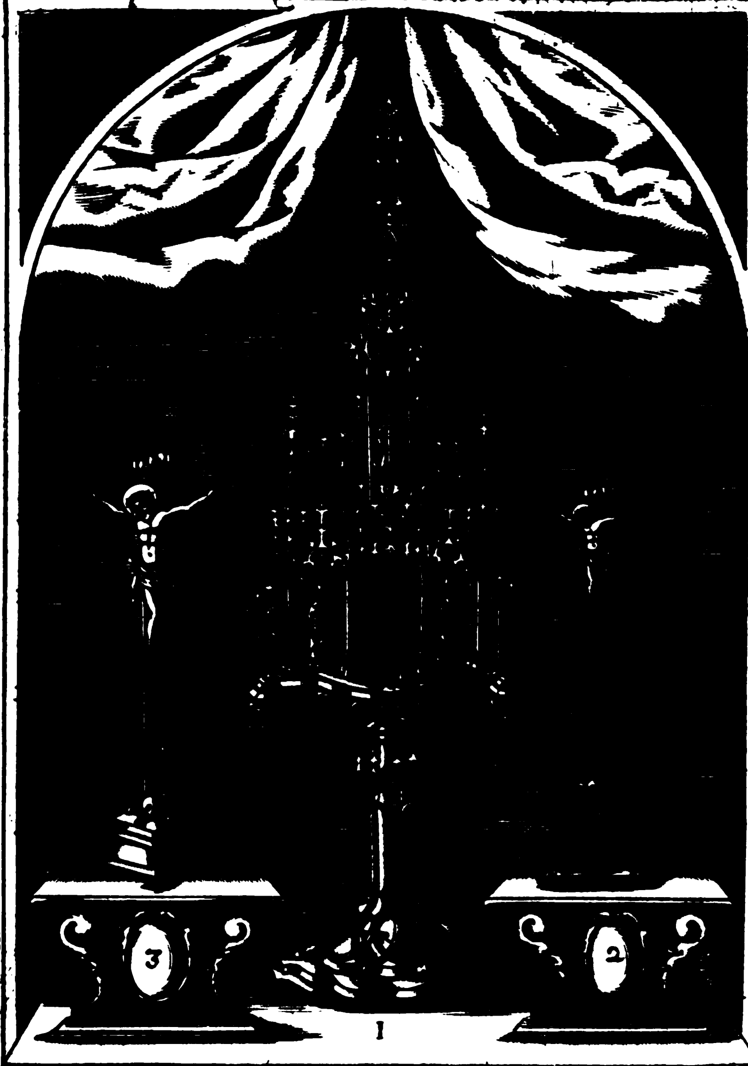
III. In hac argenteâ D. Agnetis Virg. effigie est

Pars de Cranio S. Agnetis V. & Mart. 21. Ian.

Item Os de Societate S. Afræ Mart.

XXXI. I. In

XXXI.

RELIQVIÆ DE COLVMNA FLAG: CHRI. SPINA CORONA etc.

IN hac alterâ Hierothecâ argenteâ expensis Ioannis de Giltlingen Abbatis factâ Anno MCCCCLXXXVIII. adseruatur.

Spectabilis pars *de Basi columnæ marmoreæ* cui Christus flagellis [c]ædendus alligatus fuit.

Particula de Spineâ Coronâ Christi.

II. In hac crucifixi Imagine particula est.
De IV. Coronatis. 8. Nouemb.

III. In hac rursus Christi crucifixi Imagine Reliquiæ sunt.
De Societate S. Achatij Mart. 8. Maij.

XXXII. Ar-

XXXII.

S. MARIA MATER DEI.

ARgentea Diuę Matris Imago cum Christo & Ioanne Puerulis colludentibus pulchrè elaborata cum Inscriptione.

DIVÆ. MARIAE. COELI. REGINAE. VIRGINI. INCOMPARABILI. MATRI. DEI. OMNI. HONORE. DIGNISSIMAE. HANC. IMAGINEM. IOANNES. ABBAS. FIERI. CVRAVIT. CONSECRAVITQ. ANNO. AB. EIVS. PARTV. M.DC. XIX. SVI. REGIMINIS. XIX.

Reliquias

Reliquiæ hîc numeris distinctæ hæ adsunt.

I. *Sudarium S. Vdalrici* quod moriens ad caput habuisse fertur.

II. *De vexillo S. Vdalrici* quo in Bello contra Vngaros usus traditur.

III. *Pecten S. Vdalrici.*

IV. *Pecten S. Conradi.*

NOTA.

Episcopos iam olim sacrificaturos capita pectere solitos tradit Durandus; * Eius verba sunt: *Pecten enim propter ordinatam in incisionibus diuisionem, discretionem significat, quâ intentio animæ adornatur, sicut capilli capitis pectine adornantur.* Et in fine: *Crinium igitur,* inquit, *manuum & faciei ornamenta non sunt voluptatis oblectamenta, sed in figuram à Domino sacerdotibus legis iniuncta.* Nemo igitur miretur Sanctos hos Viros Pectinibus vsos.

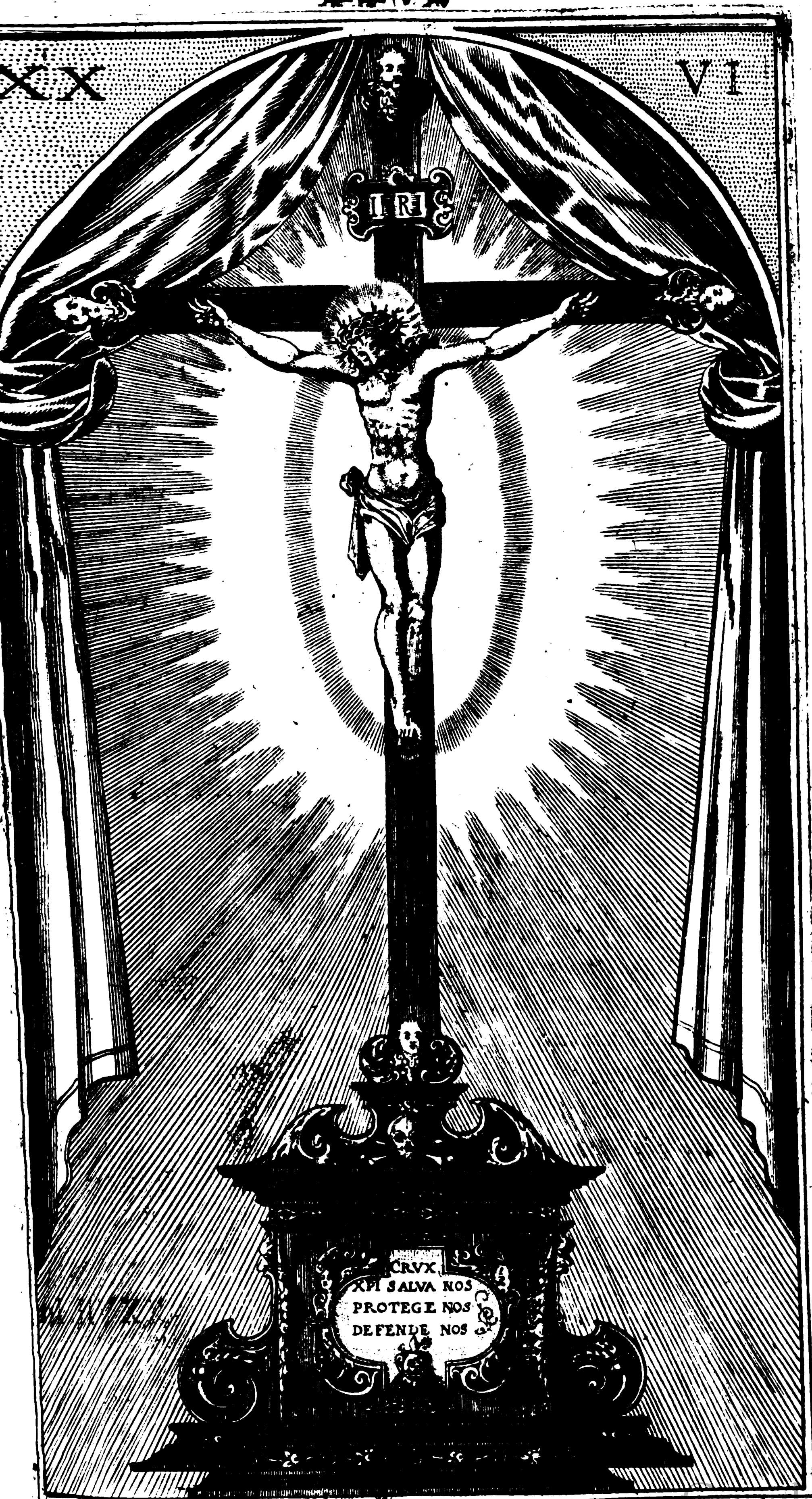
* Durand. lib. 4. c. 3. Ration. Diuin. offic.

V. *Tres Catini lignei* S. Vdalrici cum *uno Operculo* quibus iste Diuus secularis pompę contemptor in vitâ usus fuisse legitur.

Horum Catinorum Religionem attestantur partium frequentes abscissiones, quas animæ piæ nonnunquam pio furto, dum monstrarentur, exportauerunt.

XXVI. Chri-

XXVI

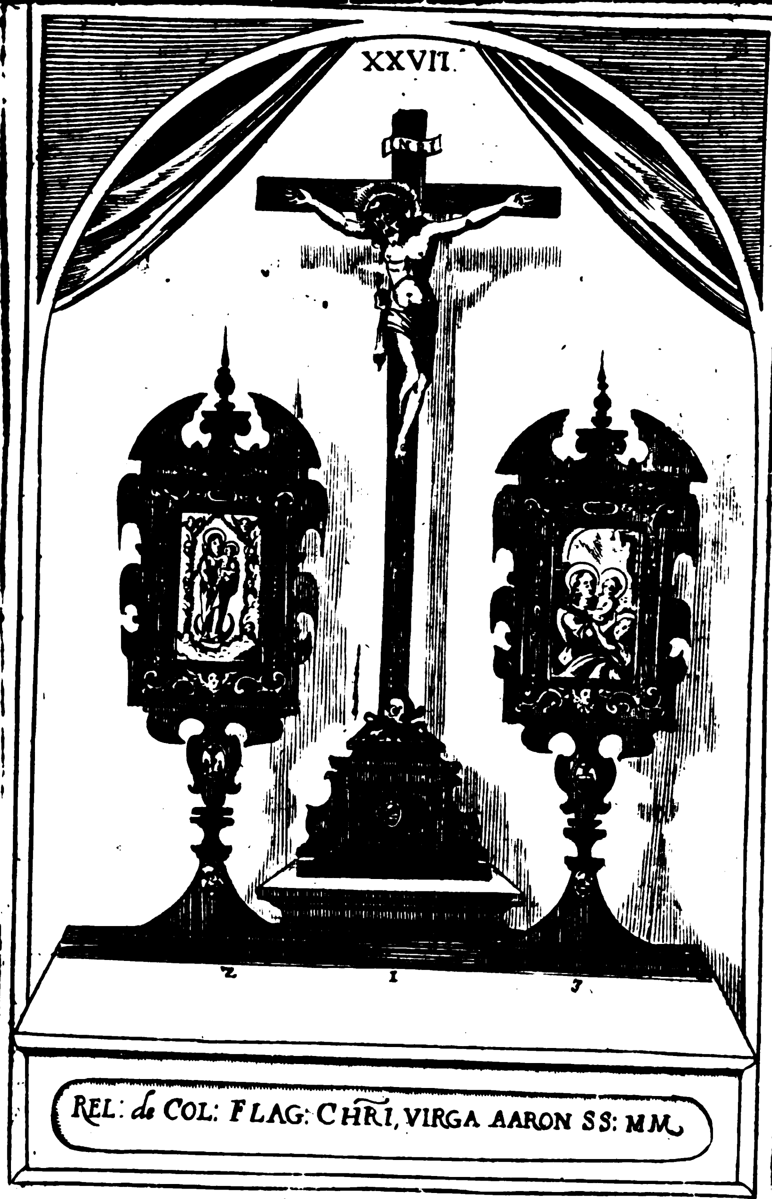
CHristi Domini in Cruce pendentis Simulacrum sex pedum & semis cum hac inscriptione.

CRVX CHRISTI
SALVA NOS ✠ PROTEGE NOS
DEFENDE NOS.
CHRISTO. SERVATORI. QVI. IN. CRVCE. MORIENS. DE. MORTE. TRIVMPHAVIT. HANC. EIVSDEM. VIVIFICÆ. CRVCIS. IMAGINEM. DNS. IOANNES. ABBAS. FIERI. CVRAVIT. DICAVITQ. EV. ANNO. POST. CHRISTVM. NATVM. MILLESIMO. SEXCENTESIMO. VIGESIMO. PRIMO. SVI. REGIMINIS. VIGESIMO. PRIMO.

In basi sequentes continet Reliquias.

Ailquot particulas de Ligno S. Crucis.
Particulam de Spineâ Coronâ Christi.
De Vestimentis Christi.
De Mappa mensali Christi.
De cænaculo Christi.
De candelabro stante in Dominico Sepulcro.
De Sepulchro Christi.
De loco vbi Christus ter orauit in Monte Oliueti.
De loco vbi Christus fleuit super Hierusalem.
De loco vbi Christus in deserto 40. diebus ieiunauit.
De loco vbi Dominus apparuit Iacobo post Resurrectionem.
De Monte Thabor.
Do loco in quo Christus captus est.
De loco vbi Christus natus est.
De loco vbi nata est. B. Virgo Maria.
De loco Salutationis Angelicæ.
De loco Crucifixionis Christi.
De loco vbi inuenta S. Crux.
De Monte Syon.
De loco vbi fuit præsepe Domini.
De loco vbi Dominus ascendit in Celum.

XXVII.

I. In hac Christi Crucifixi Imagine continentur Particulæ

De Columna flagellationis Christi

De Virgâ Aaron

II. In hac Tabulâ sunt Reliquiæ

De Ossibus S. Marcelli Papæ & Mart. 16. Ian.

De Ossibus S. Callisti Papæ & Mart. 14. Octob.

17. Iulij
15. Iunij.

XXIIX.

I. IN hac Cruce argenteâ, quam Dominus Ioannes de Hohenstein Abbas Anno MCCCCLII. fieri curauit, continētur

Duæ particulæ de Ligno S. Crucis
De Spongia Domini
De Sudario Domini
De Titulo superposito Cruci
De spineâ Coronâ

II. In

II. In hâc Arculâ argenteâ inclusæ sunt reliquiæ

De Oßibus & Vestibus S. Petri Apostoli

Item de Ossibus Sanctorum { *Pauli* / *Jacobi Maioris* / *Iacobi Minoris* / *Andreæ* / *Philippi* / *Thomæ* / *Simonis* / *Matthæi* / *Matthiæ* / *Bartholomei* / *Barnabæ* / *Lucæ Euangelistæ.* } Apostolorum

De Cruce S. *Andreæ.*

III. In istâ Tabulâ eburneâ satis antiquâ fragmentum est

De Mensâ S. *Birgittæ* 23. Iulij.

XXIX. I. In

XXIX.

I. IN hac Cruce argenteâ quam D. Iacobus Köpplinius Abbas fieri curauit sunt particulæ.

De S. Cruce.

De Præsepio Domini.

De Hydriis in Canâ Galilea.

De Columnâ Flagellationis Christi.

De Sepulchro Christi.

II. Crux parua lignea argenteo pede sustentata, quales Peregrini Hierosolymis adferre solent, in quâ habentur

Particulæ XLII. de varijs locis Terræ Sanctæ.

III. In hac argenteâ capsulâ seruantur Reliquiæ.

De Carne & Oßibus S. Laurentij Mart.	10. Aug.
De Cranio & Oßibus S. Pancratij Mart.	12. Maij.
Dens S. Felicis Mart.	*
Dens S. Christophori Mart.	25. Iulij.
Tres dentes de Sanctis ex Societate S. Afræ Mart.	

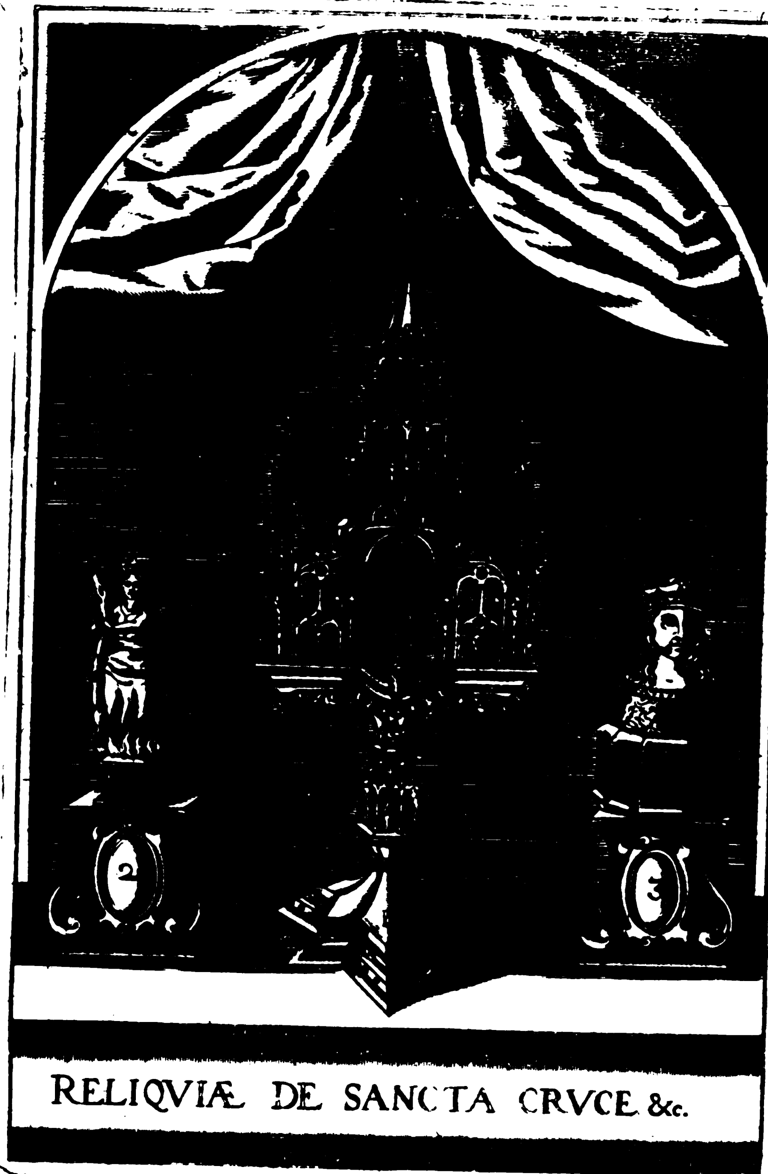
De ossibus Sanctorum	*Adriani*	Martyrum	*
	Pantaleonis		17. Iulij.
	Caßiani		13. Aug.
	Hippolyti		13. Aug.
	Quirini		*

IV. In hoc argento vasculo continetur.

Articulus digiti de S. Valentino Mart.	14. Feb.

XXX. I. In

XXX.

RELIQVIÆ DE SANCTA CRVCE &c.

I. IN hac argenteâ Hierothecâ factâ Anno MCCCCLIV. inclusa sunt.

Duo fragmenta de Ligno S. Crucis. Fama est ea olim siue casu siue studio in ignem proiecta illæsa sponte resilijsse.

Item particula de *Miraculosâ Cruce Carabucensi* ex Indijs ad nos transmissâ.

II. In hac argenteâ D. Martyris Afræ imagine insunt Reliquiæ.

De Oßibus & Crinibus S. Cunegundis Virg. & Imp. 3. Martij:

De Cingulo S. Afræ Mart. quod parturientibus sæpe solatio fuit.

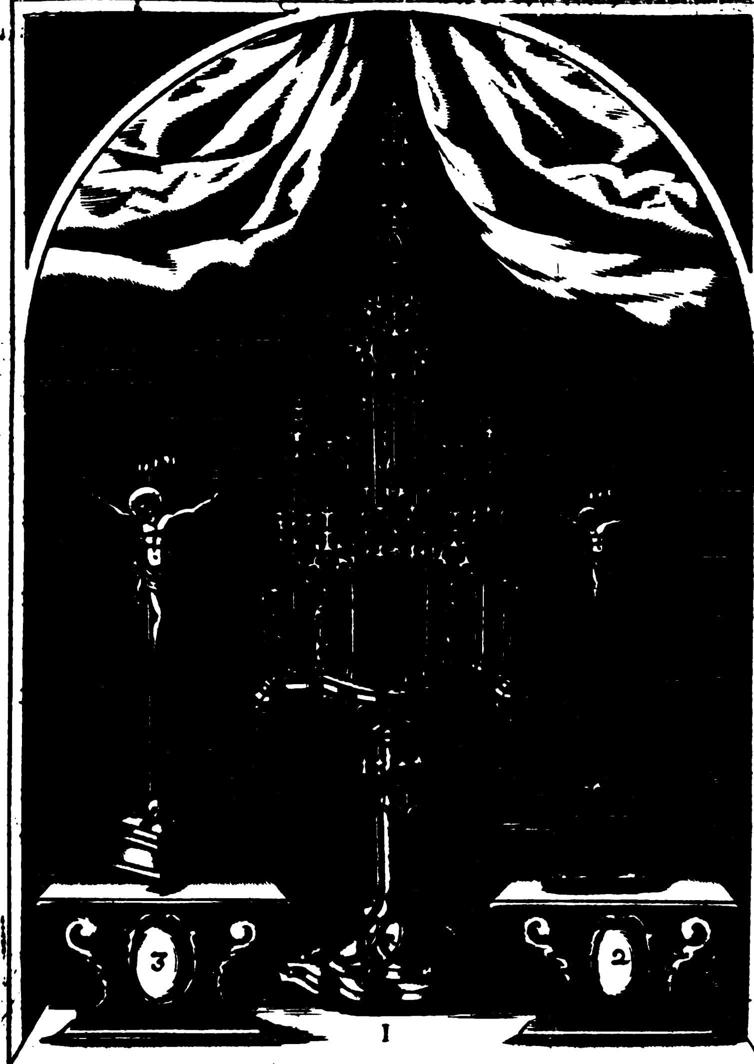
III. In hac argenteâ D. Agnetis Virg. effigie est

Pars de Cranio S. Agnetis V. & Mart. 21. Ian.

Item Os de Societate S. Afræ Mart.

XXXI. I. In

XXXI.

RELIQVIÆ DE COLVMNA FLAG: CHRI. SPINA CORONA etc.

IN hac alterâ Hierothecâ argenteâ expensis Ioannis de Giltlingen Abbatis factâ Anno MCCCCLXXXVIII. adservatur.

Spectabilis pars *de Basi columnæ marmoreæ* cui Christus flagellis cædendus alligatus fuit.

Particula de Spineâ Coronâ Christi.

II. In hac crucifixi Imagine particula est.
De IV. Coronatis. 8. Nouemb.

III. In hac rursus Christi crucifixi Imagine Reliquiæ sunt.
De Societate S. Achatij Mart. 8. Maij.

XXXII. Ar-

XXXII.

Rgentea Diuę Matris Imago cum Christo & Ioanne Pueru-lis colludentibus pulchrè elaborata cum Inſcriptione.

DIVÆ. MARIAE. COELI. REGINAE. VIRGINI. INCOMPA-
RABILI. MATRI. DEI. OMNI. HONORE. DIGNISSIMAE.
HANC. IMAGINEM. IOANNES. ABBAS. FIERI. CVRAVIT.
CONSECRAVITQ. ANNO. AB. EIVS. PARTV. M.DC. XIX.
SVI. REGIMINIS. XIX.

Reliquias

Reliquias in se habet.

De Crinibus & Sindone B. Virg. Mariæ.	
Notabilem partem de Capite S. Ioannis Baptistæ.	
De S. Victoriâ Virg. & Mart.	23. Decemb.
De S. Mariâ Magdalenâ.	22. Iulij.
De S. Catharinâ Virg. & Mart.	25. Nouemb.
De S. Agnete Virg. & Mart.	21. Ianuar.
De S. Ioanne Papâ & Mart.	27. Maij.
De S. Cosmâ Mart.	27. Sept.
Duo fragmenta de Cranio ex Soc. S. Vrsulæ.	21. Octob.

XXXIII. Alia

XXXIII.

Lia Diuæ Virginis Mariæ imago argentea inaurata, quam Dominus Conradus Mörlinus Abbas raro artificio fieri cuhas continet Reliquias;

De Peplo
De Veste
De Oleo miraculoso
De Lacte
De Sepulchro

} B. Virginis Mariæ.

XXXIV.

...iac argenteâ Diui Ioannis Baptistæ Effigie hæ continentur ...liquiæ.

De Oßibus S. Joannis Baptistæ
De loco vbi idem natus est
De loco vbi Christum baptisauit
De S. Iosepho Sponso B. Virginis
De Oßibus trium Regum

De Ossibus Zachariæ Prophetæ
De Oßibus Danielis Prophetæ
De Virgâ Moysi
De Virgâ Aaron
De Mensâ Seruatoris nostri.

XXXV. I. In

XXXV.

N hac tabulâ argenteâ ſunt

Vndecim particulæ de SS. Innocentibus.

Particula de Corpore S. Simonis Tridentini pueri. 24. Martij.

Duæ particulæ de S. Cruce.

In hoc argenteo brachio cui hîc verſus inſcriptus

Agnum Baptiſtæ Digitus monſtrauerat iſte

adſeruantur Reliquiæ

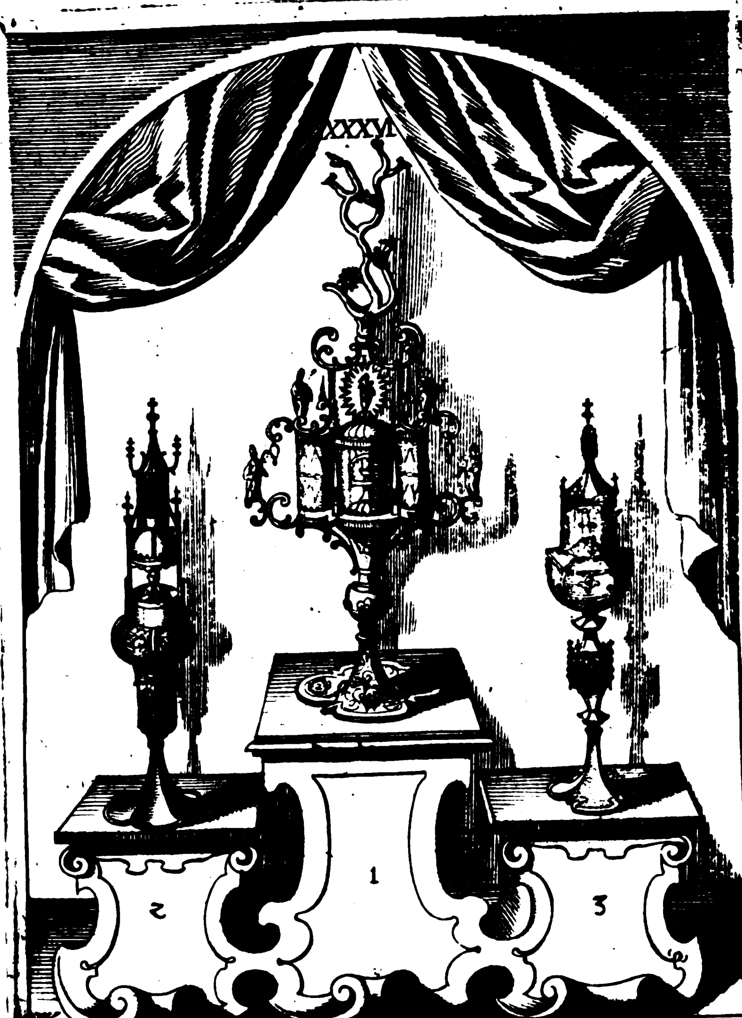
De Digito & *De Capite* } *S. Joannis Baptistæ*

III. Aliud Brachium argenteum cui hæc verba inscripta.

Anno Domini MDVI. Sanctorum Leopoldi ac Maximiliani Reliquiæ huc per Diuum Maximilianum Cæsarem Augustam transmissæ hic continentur, in se habet

Dentem molarem de S. Maximiliano		12. Octob.
Dimidiam Costam / *Item aliud Os*	*de S. Colomanno*	8. Iulij.
De Ossibus Sanctorũ	*Leopoldi*	15. Nouemb.
	Osvvaldi	5. Aug.
	Henrici	14. Iulij.
	Sigismundi	1. Maij.

XXXVI. I. Ar.

ARgentea theca noua in quâ habetur

De Sanguine Apostolorum Petri & Pauli.

De Sanguine S. Bonifacij Mart. 14. Maij.

De Sanguine S. Quirini Mart. 30. Mart.

In hoc argenteo vasculo continetur

De Corpore S. Viti Mart. 15. Iunij.

De SS. Innocentibus. 28. Decemb.

III. In

II. In isto argenteo vasculo sunt reliquiæ

De Legione Thebeorum Mart. 22. Septemb.

Item de Lacte B. Virginis.

XXXVII. In

XXXVII.

hac argenteâ Diui Ioannis Euangelistæ Imagine diuersæ
ıt Reliquiæ, videlicet

De Vestibus & Sepulchro S. Joannis Euangelistæ.

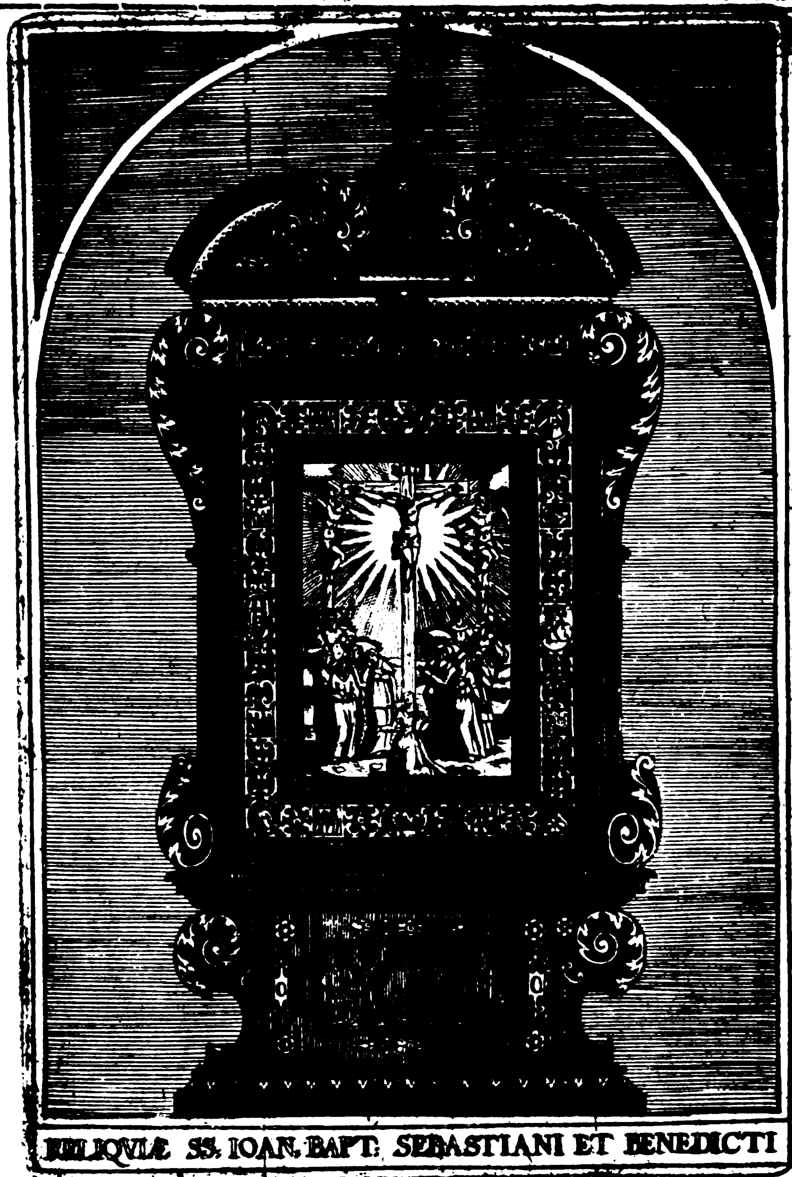
e ossibus Sanctorum	*Petri* *Matthiæ* *Matthei* *Bartholomei*	*Apostolorum*

S De

De Ossibus Sancto-rum { *Jacobi* / *Andreæ* / *Thomæ* } Apostolorum.

De loco ubi Apostoli Spiritum Sanctum acceperunt.
De loco vbi per Apostolos Symbolum fuit concinnatum.
De loco vbi Philippus Eunuchum baptizauit.

XXXVIII.

hac Tabulâ sat grandi argento eleganter ornatâ paucæ sed ustres continentur Reliquiæ.

Dens de S. Joanne Baptistâ.

Dens de S. P. N. Benedicto.

Dens de S. *Sebastiano Mart.*

Item alia insignis particula *de Oßibus* S. *Sebastiani.*

XXXIX.

:d D. Patris nostri *Benedicti* simulacrum argenteum inaura-
n sequentes in se habet Reliquias.

Os Gutturis de S. Benedicto Abbate à R.mo & Ill.mo Principe ac Do-
) D. *Francisco Gulielmo* Episcopo Osnabrugensi, Comite de
rtenberg &c. nuperrimè dono datum.

De Vepribus S. Benedicti.

De Speleo in quo idem latuit. 21. Mart.

 De Os-

De Ossibus Sanctorũ	*Mauri*	Abbatum	15. Ian.
	Galli		16. Octob.
	Antonij		17. Ian.
	Leonardi		6. Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S. *Magni.*			6. Septemb.
De Vestibus S. *Bernardi.*			20. Aug.
De Ossibus Sancto-rum	*Columbani*	Confessorum	21. Nouemb.
	Iodoci		13. Decemb.
	Alexij		17. Iulij.
De Tunicâ S. *Francisci.*			4. Octob.
De Veste & Crinibus S. *Dominici.*			4. Aug.
De Vestibus S. *Henrici Imp.*			14. Iulij.

XL.D. *Pla-*

XL.

D. *Placidi* Martyris Imago argentea Munus à Nobili fa. Veldkirchensi Freyorum his Reliquijs referta est.

De Oßibus S. Placidi Mart.	5. Octob.
Osse de Decem Millibus Mart.	22. Iun.
Dente molari S. Quiriaci Episcopi & Mart. Hierosol.	4. Maij.
Osse de Societate S. Afræ Mart.	

De Os-

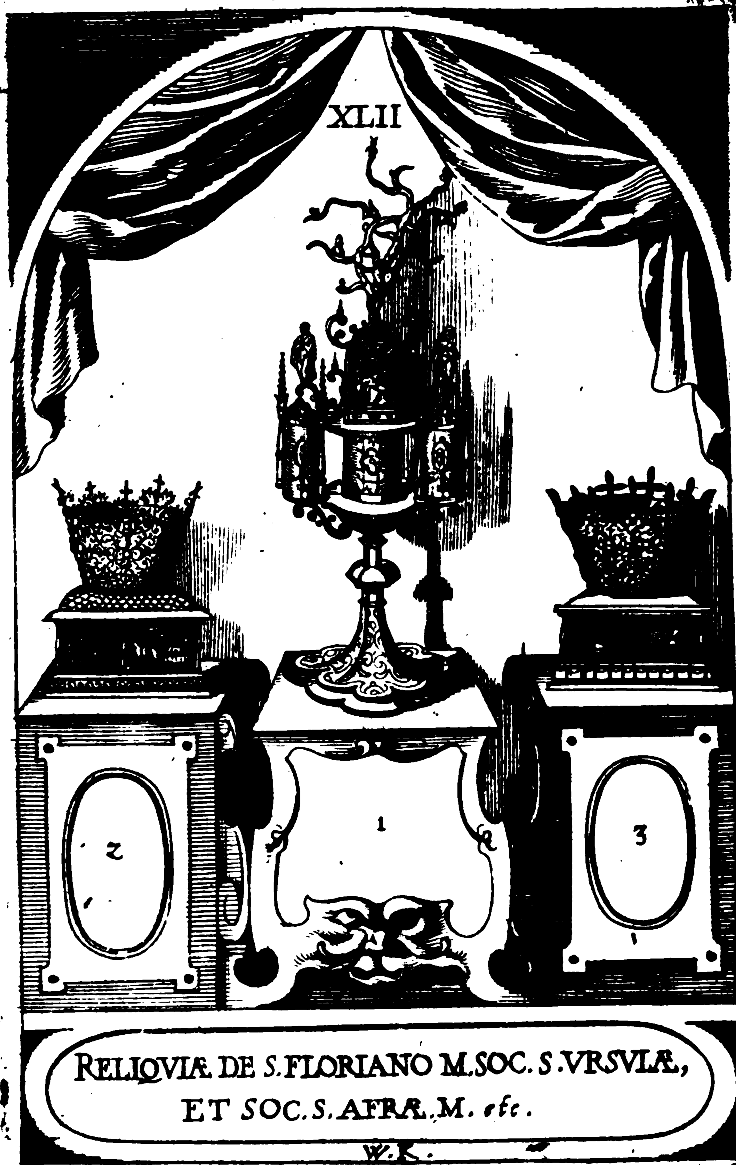
De ossibus Sanctorum	*Dionysii Areopagitæ.*	Martyrum.	9. Octob.
	Dionysii Primi Episc. August.		26 Febr.
	Vrbani Papæ.		25. Maij.
	Erasmi.		25. Nouemb.
	Alexandri Papæ.		3. Maij.
	Narcißi Episcopi Hierosolymit.		29. Octob.
	Seueriani.		*
	Maximi.		*

XLI.

CRanium hoc eſt ex *Societate* S. *Vrſulæ* Virg. & Martyris, quod ex Monaſterio Monialium Ordinis S. Benedicti in Hohenvvart Auguſtanæ Diæceſis iam olim ad hunc locum legitur fuiſſe translatum.

XXXVIII.

IN hac Tabulâ sat grandi argento eleganter ornatâ paucæ sed illustres continentur Reliquiæ.

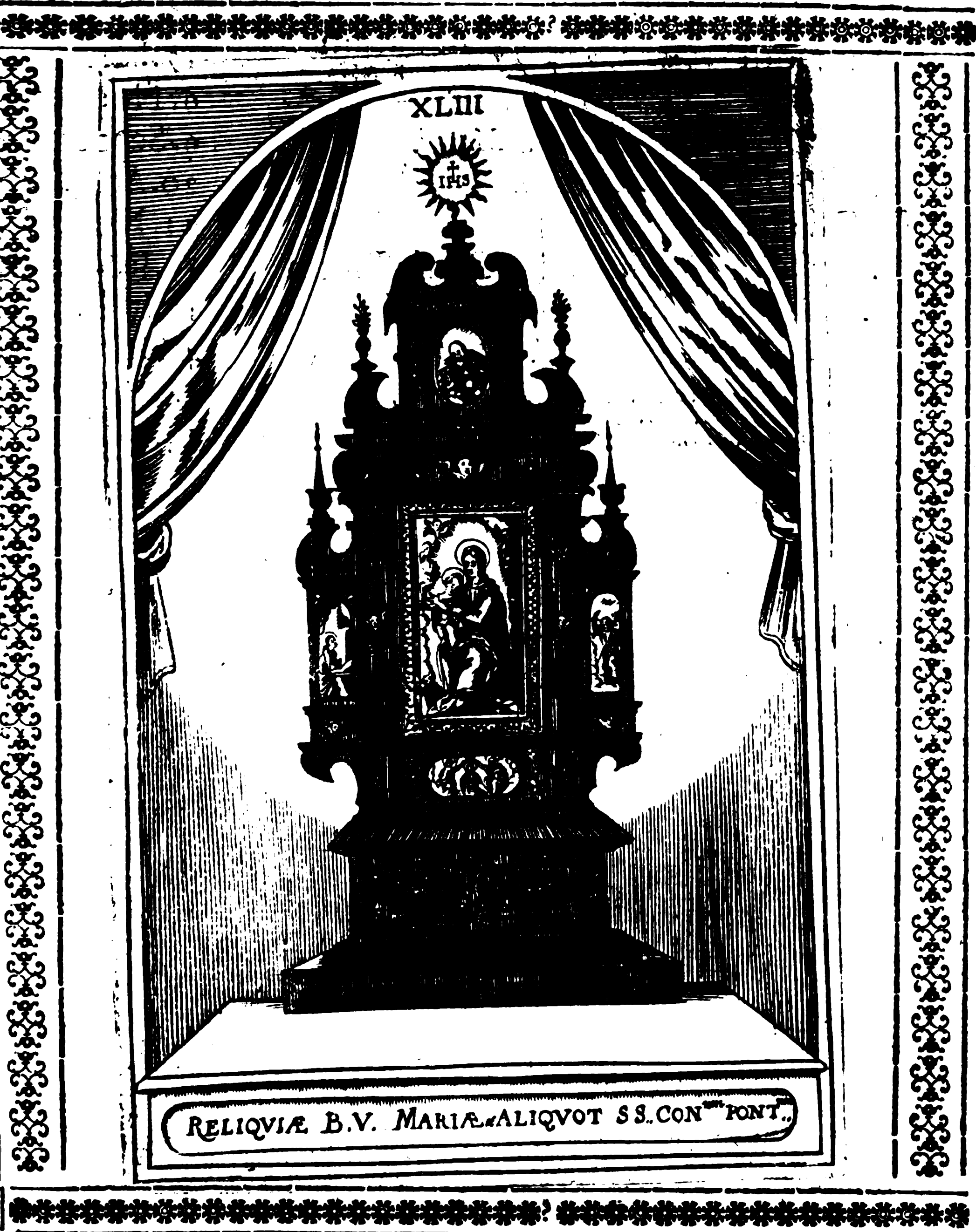
Dens de S. Joanne Baptistâ.

Dens de S. P. N. Benedicto.

Dens de S. Sebastiano Mart.

Item alia insignis particula *de Ossibus* S. *Sebastiani.*

XXXIX.

ISTud D. Patris nostri *Benedicti* simulacrum argenteum inauratum sequentes in se habet Reliquias.

Os Gutturis de S. Benedicto Abbate à R.^mo & Illmo Principe ac Domino D. *Francisco Gulielmo* Episcopo Osnabrugensi, Comite de VVartenberg &c. nuperrimè dono datum.

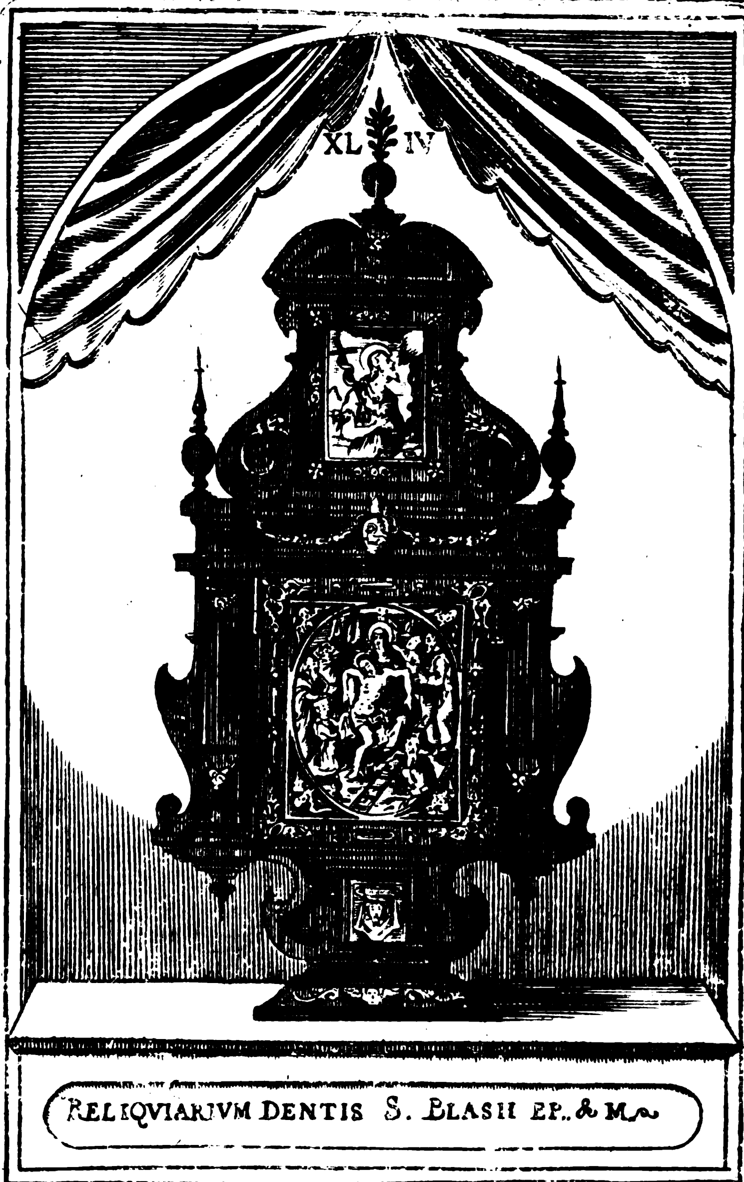
De Vepribus S. Benedicti.

De Speleo in quo idem latuit. 21. Mart.

 De Os-

De Ossibus Sanctorũ	*Mauri*	Abbatum	15. Ian.
	Galli		16. Octob.
	Antonij		17. Ian.
	Leonardi		6. Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S. *Magni.*			6. Septemb.
De Vestibus S. *Bernardi.*			20. Aug.
De Ossibus Sancto-rum	*Columbani*	Confessorum	21. Nouemb.
	Iodoci		13. Decemb.
	Alexij		17. Iulij.
De Tunicâ S. *Francisci.*			4. Octob.
De Veste & Crinibus S. *Dominici.*			4. Aug.
De Vestibus S. *Henrici Imp.*			14. Iulij.

XLIV.

In hac argenteâ Tabulâ repositus est
Dens de S. Blasio Episcopo & Martyre. 3. Febr.
Item Particula *de sacrâ veste S. VVolfgangi* Episcopi Ratisbonensis, quâ indutus ante paucos annos repertus fuit, cùm in eâ annos DLXXVII. latuisset.

XLV. In

XLV.

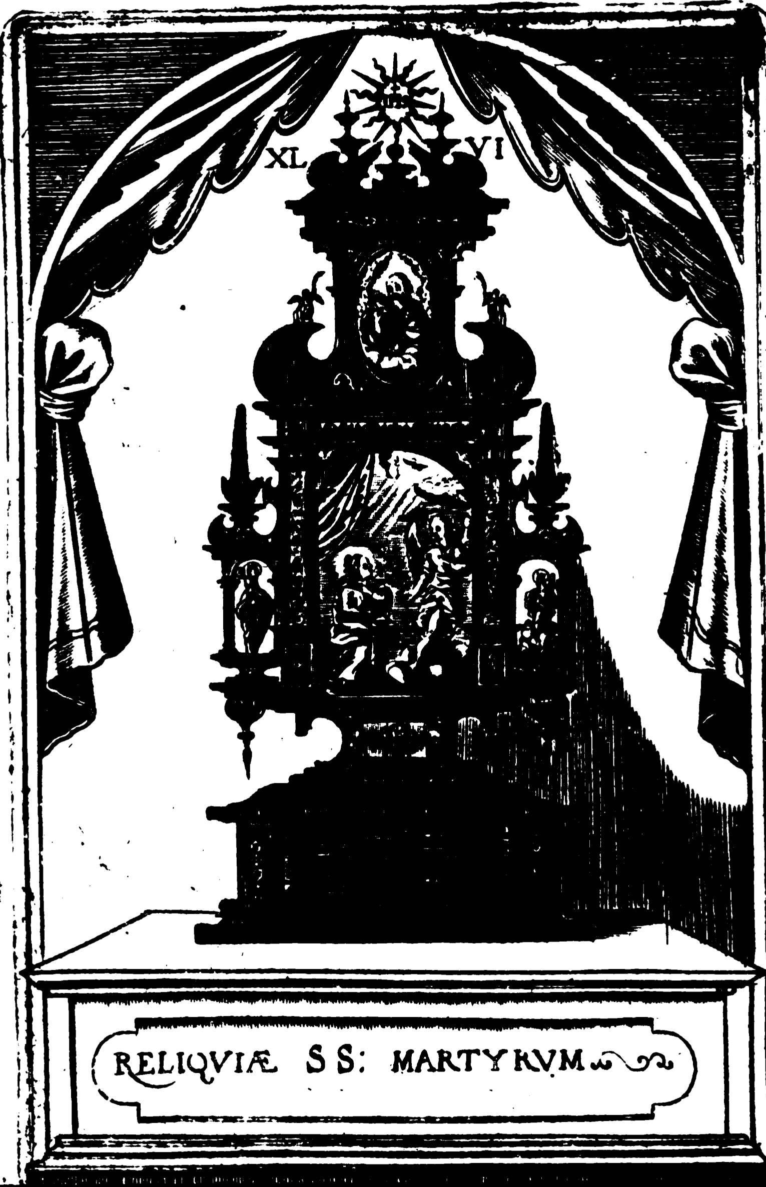
IN huius Tabulæ Cistellâ Reliquiæ sunt.

De SS. Innocentibus.			28. Decemb.
Os de Legione Thebæorum Mart.			22. Septemb.
De Ossibus Sanctorum	*Hyppoliti*	Martyrum	13. Aug.
	Victoriæ		*
	Hemiterij		3. Martij.
	Martiniani		*

De Ossibus Sanctorum	*Alexandri*	Martyrum	*
	Laurentij		*
	Felicis		*
	Dionysij Episc.		*
	Emerammi Episc.		22. Septemb.

XLVI. Isthæc

XLVI.

ISthæc Tabula in se continet Reliquias

De Societate S. Afræ Mart.

De Societate S. *Gereonis Mart.* 10. Octob.

	Iusti		*
De ossibus Sanctorum	*Georgij*	Martyrum	23. April.
	Quiriaci		*
	Chrysogoni		24. Nouemb.

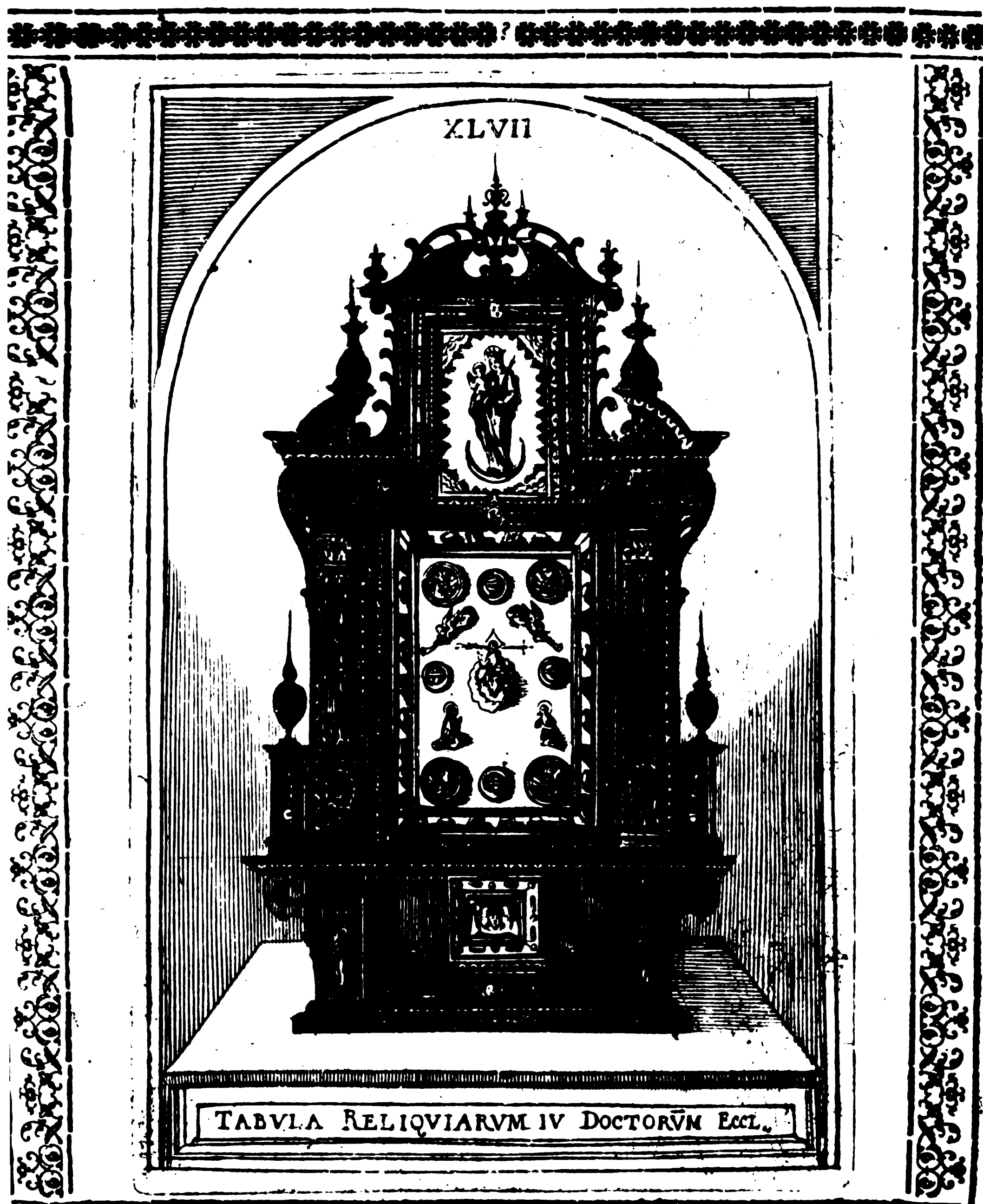
V 2 De os.

De ossibus Sanctorum	*Stephani Proto Mart.* *Petri* *Cyriaci Diaconi*	Martyrum	26. Decemb. * 16. Martij.

XLVII. In

XLVII.

IN hac argenteâ antiquâ Tabulâ sunt Reliquiæ de Sanctis quatuor Ecclesiæ Doctoribus

Ambrosio	7. Decemb.
Hieronymo	30. Septemb.
Augustino	28. Augusti.
Gregorio	12. Martij.

XXXIX.

ISTud D. Patris nostri *Benedicti* simulacrum argenteum inauratum sequentes in se habet Reliquias.

Os Gutturis de S. Benedicto Abbate à R.mo & Ill.mo Principe ac Domino D. *Francisco Gulielmo* Episcopo Osnabrugensi, Comite de VVartenberg &c. nuperrimè dono datum.

De Vepribus S. Benedicti.

De Speleo in quo idem latuit. 21. Mart.

De Ossibus Sanctorũ	*Mauri*	Abbatum	15. Ian.
	Galli		16. Octob.
	Antonij		17. Ian.
	Leonardi		6. Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S. *Magni.*			6. Septemb.
De Vestibus S. *Bernardi.*			20. Aug.
De Ossibus Sancto-rum	*Columbani*	Confessorum	21. Nouemb.
	Iodoci		13. Decemb.
	Alexij		17. Iulij.
De Tunicâ S. *Francisci.*			4. Octob.
De Veste & Crinibus S. *Dominici.*			4. Aug.
De Vestibus S. *Henrici Imp.*			14. Iulij.

XL.

D. *Placidi* Martyris Imago argentea Munus à Nobili familià Veldkirchensi Freyorum his Reliquijs referta est.

De Oßibus S. *Placidi Mart.* 5. Octob.
Osse de Decem Millibus Mart. 22. Iun.
Dente molari S. *Quiriaci Episcopi & Mart. Hierosol.* 4. Maij.
Osse de Societate S. *Afra Mart.*

De Of-

De ossibus Sanctorum

De ossibus Sanctorum	*Dionysii Areopagitæ.*	Martyrum.	9. Octob.
	Dionysii Primi Episc. August.		26 Febr.
	Vrbani Papæ.		25. Maij.
	Erasmi.		25. Nouemb.
	Alexandri Papæ.		3. Maij.
	Narcißi Episcopi Hierosolymit.		29. Octob.
	Seueriani.		*
	Maximi.		*

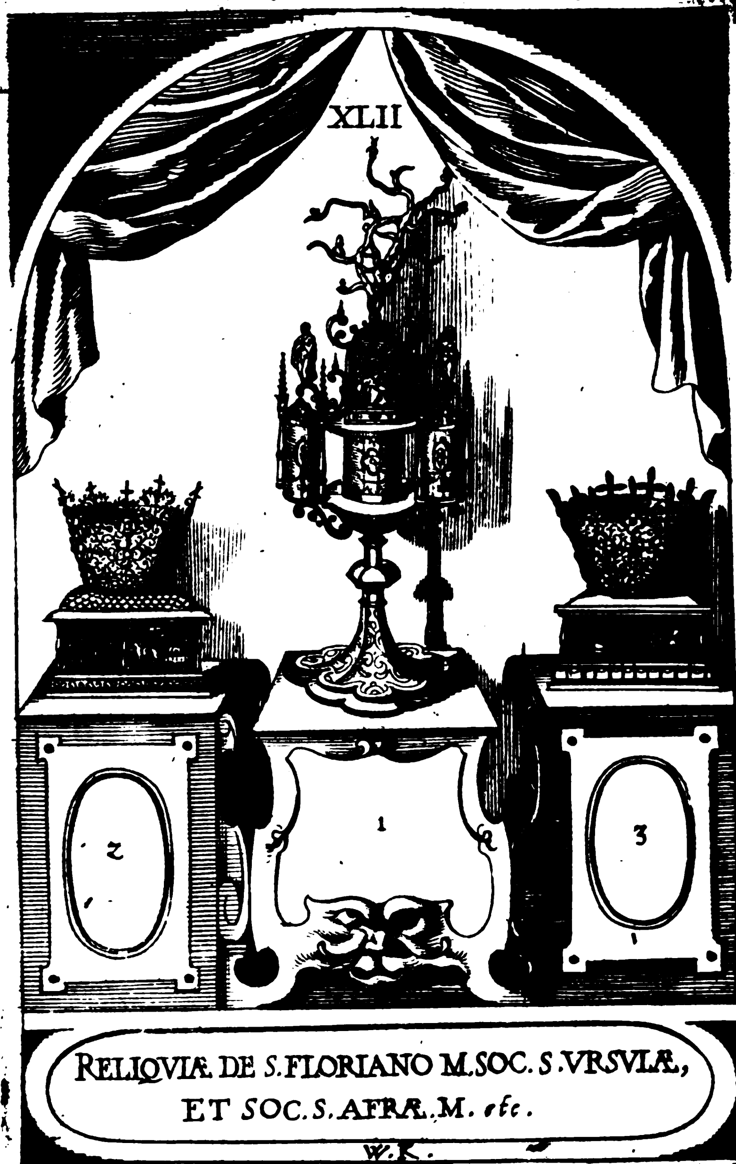
XLI. Cra-

XLI.

CRanium hoc est ex *Societate* S. *Vrsulæ* Virg. & Martyris, quod ex Monasterio Monialium Ordinis S. Benedicti in Hohenvvart Augustanæ Diœcesis iam olim ad hunc locum legitur fuisse translatum.

XXXVIII.

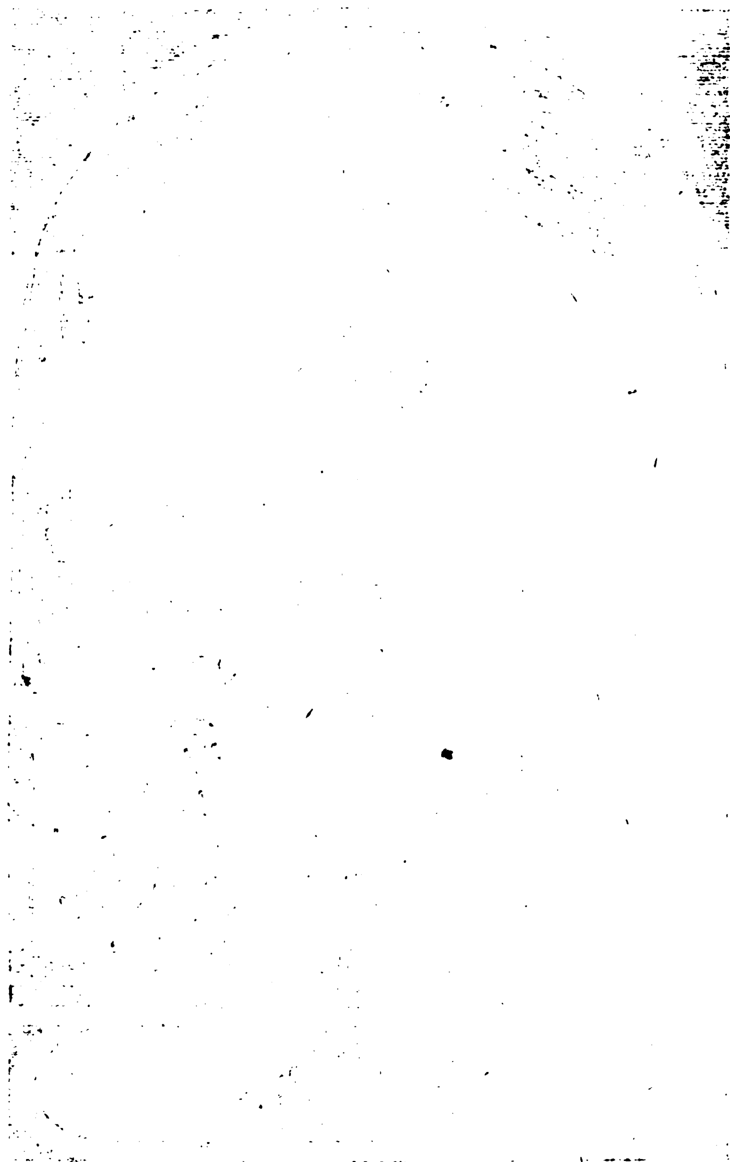
IN hac Tabulâ sat grandi argento eleganter ornatâ paucæ sed illustres continentur Reliquiæ.

Dens de S. Joanne Baptistâ.

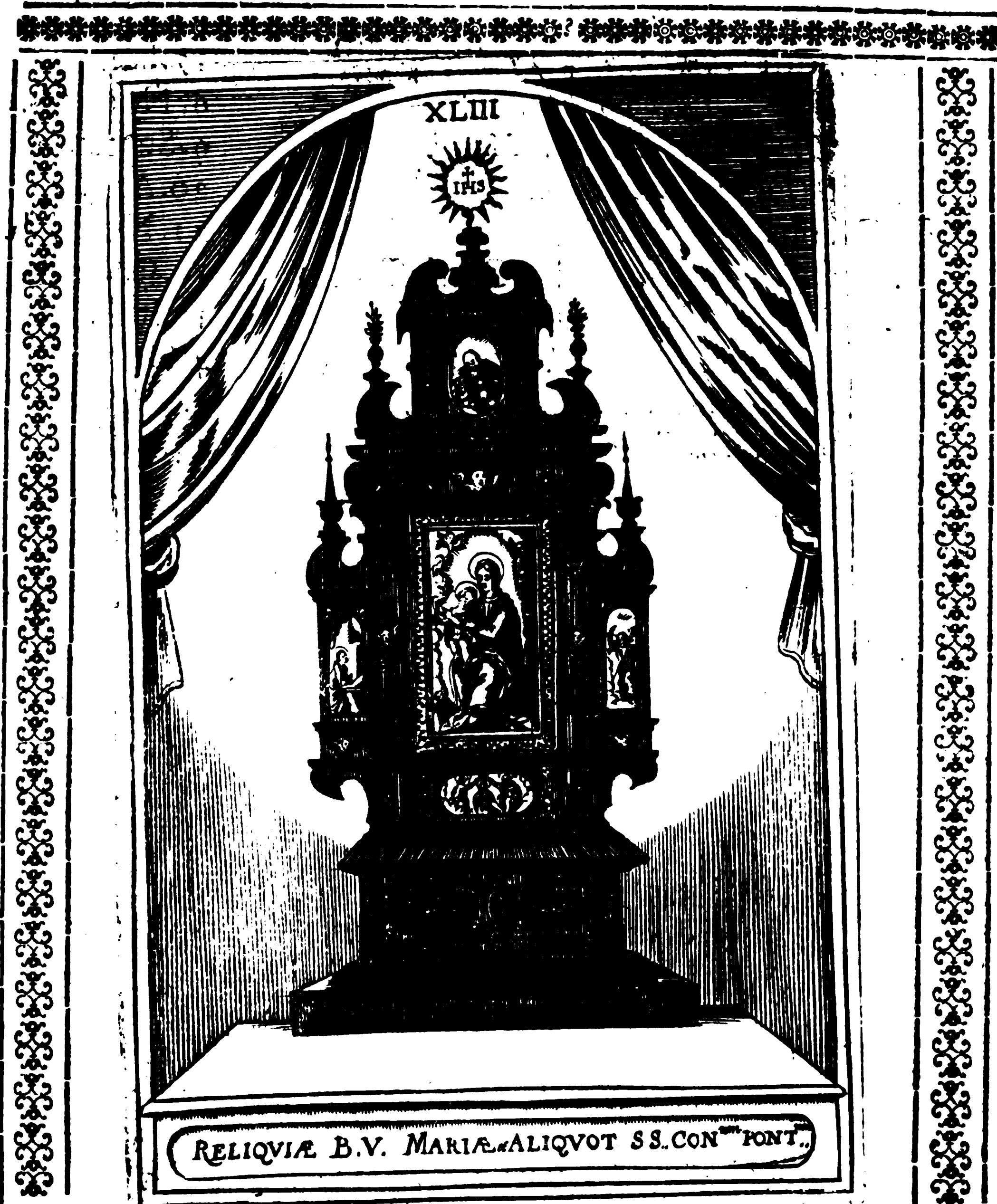
Dens de S. P. N. Benedicto.

Dens de S. Sebastiano Mart.

Item alia insignis particula *de Ossibus* S. *Sebastiani.*

XXXIX.

IStud D. Patris nostri *Benedicti* simulacrum argenteum inauratum sequentes in se habet Reliquias.

Os Gutturis de S. Benedicto Abbate à R.^mo^ & Illmo Principe ac Domino D. *Francisco Gulielmo* Episcopo Osnabrugensi, Comite de VVartenberg &c. nuperrimè dono datum.

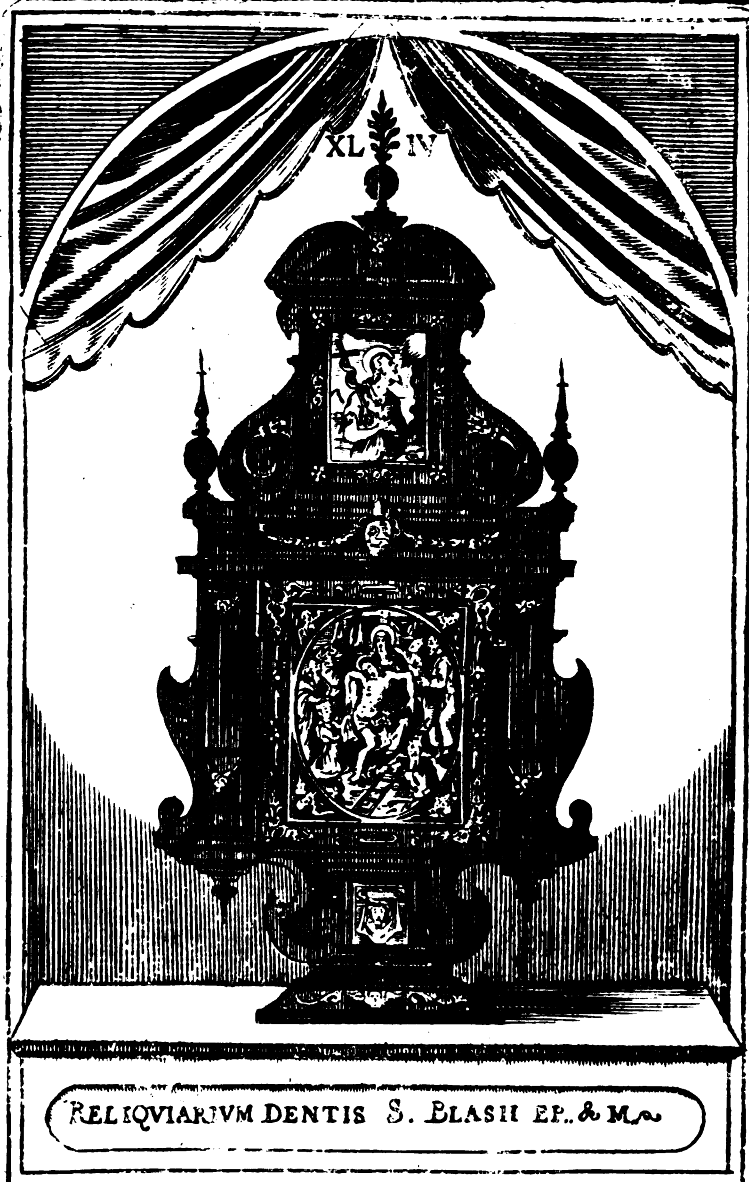
De Vepribus S. Benedicti.

De Speleo in quo idem latuit. 21. Mart.

De Ossibus Sanctorũ	*Mauri*	Abbatum	15.Ian.
	Galli		16.Octob.
	Antonij		17.Ian.
	Leonardi		6.Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S.*Magni.*			6.Septemb.
De Vestibus S.*Bernardi.*			20.Aug.
De Ossibus Sanctorum	*Columbani*	Confessorum	21.Nouemb.
	Jodoci		13.Decemb.
	Alexij		17.Iulij.
De Tunicâ S.*Francisci.*			4.Octob.
De Veste & Crinibus S.*Dominici.*			4.Aug.
De Vestibus S.*Henrici Imp.*			14.Iulij.

XLD.Fla

XLIV.

In hac argenteâ Tabulâ repositus est

Dens de S. Blasio Episcopo & Martyre. 3. Febr.

Item Particula *de sacrâ veste S. VVolfgangi* Episcopi Ratisbonensis, quâ indutus ante paucos annos repertus fuit, cùm in eâ annos DLXXVII. latuisset.

XLV.

IN huius Tabulæ Cistellâ Reliquiæ sunt.

De SS. Innocentibus.			28. Decemb.
Os de Legione Thebæorum Mart.			22. Septemb.
De Ossibus Sanctorum	*Hyppoliti*	Martyrum	13. Aug.
	Victoriæ		*
	Hemiterij		3. Martij.
	Martiniani		*

V XLVI. De os.

De Ossibus Sanctorũ	*Mauri*	Abbatum	15. Ian.
	Galli		16. Octob.
	Antonij		17. Ian.
	Leonardi		6. Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S. *Magni.*			6. Septemb.
De Vestibus S. *Bernardi.*			20. Aug.
De Ossibus Sancto-rum	*Columbani*	Confessorum	21. Nouemb.
	Jodoci		13. Decemb.
	Alexij		17. Iulij.
De Tunicâ S. *Francisci.*			4. Octob.
De Veste & Crinibus S. *Dominici.*			4. Aug.
De Vestibus S. *Henrici Imp.*			14. Iulij.

XL.

D. *Placidi* Martyris Imago argentea Munus à Nobili familiâ Veldkirchensi Freyorum his Reliquijs referta est.

De Oßibus S. *Placidi Mart.*	5. Octob.
Osse de Decem Millibus Mart.	22. Iun.
Dente molari S. *Quiriaci Episcopi & Mart. Hierosol.*	4. Maij.
Osse de Societate S. *Afra Mart.*	

De Os-

De ossibus Sanctorum	*Dionysii Areopagitæ.*	Martyrum.	9.Octob.
	Dionysii Primi Episc. August.		26 Febr.
	Vrbani Papæ.		25.Maij.
	Erasmi.		25.Nouemb.
	Alexandri Papæ.		3.Maij.
	Narcißi Episcopi Hierosolymit.		29.Octob.
	Seueriani.		*
	Maximi.		*

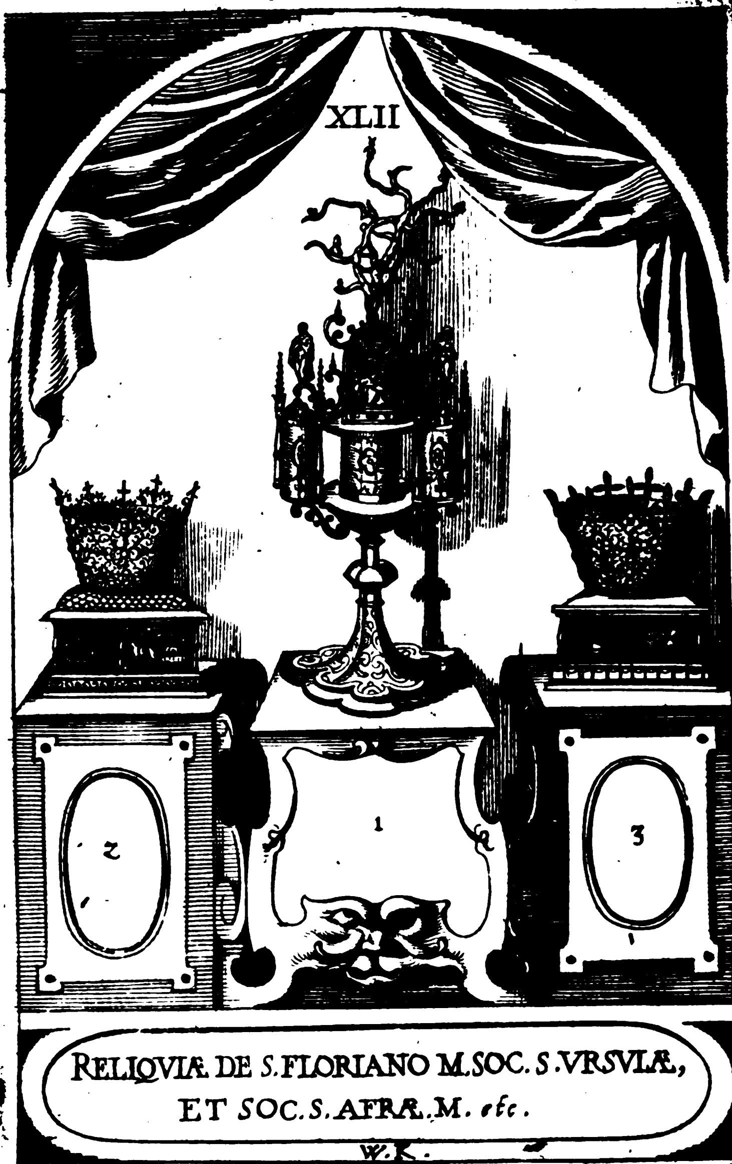
XLI.Cra-

XLI.

CRanium hoc est ex *Societate* S. *Vrsulæ* Virg. & Martyris, quod ex Monasterio Monialium Ordinis S. Benedicti in Hohenvvart Augustanæ Diæcesis iam olim ad hunc locum legitur fuisse translatum.

XXXVIII.

IN hac Tabulâ sat grandi argento eleganter ornatâ paucæ sed illustres continentur Reliquiæ.

Dens de S. Joanne Baptistâ.

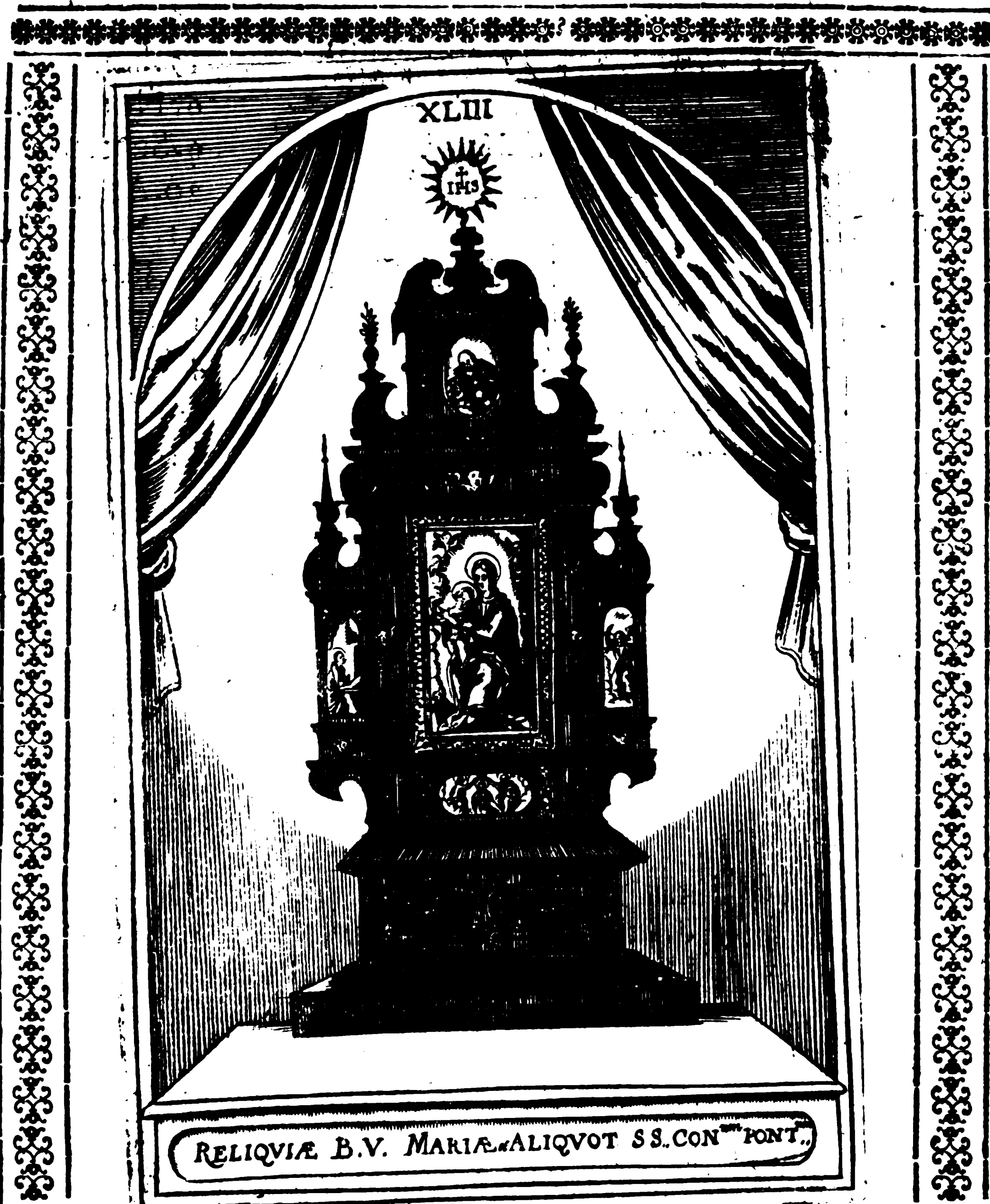
Dens de S. P. N. Benedicto.

Dens de S. Sebastiano Mart.

Item alia insignis particula *de Oßibus S. Sebastiani.*

XXXIX.

IStud D. Patris nostri *Benedicti* simulacrum argenteum inauratum sequentes in se habet Reliquias.

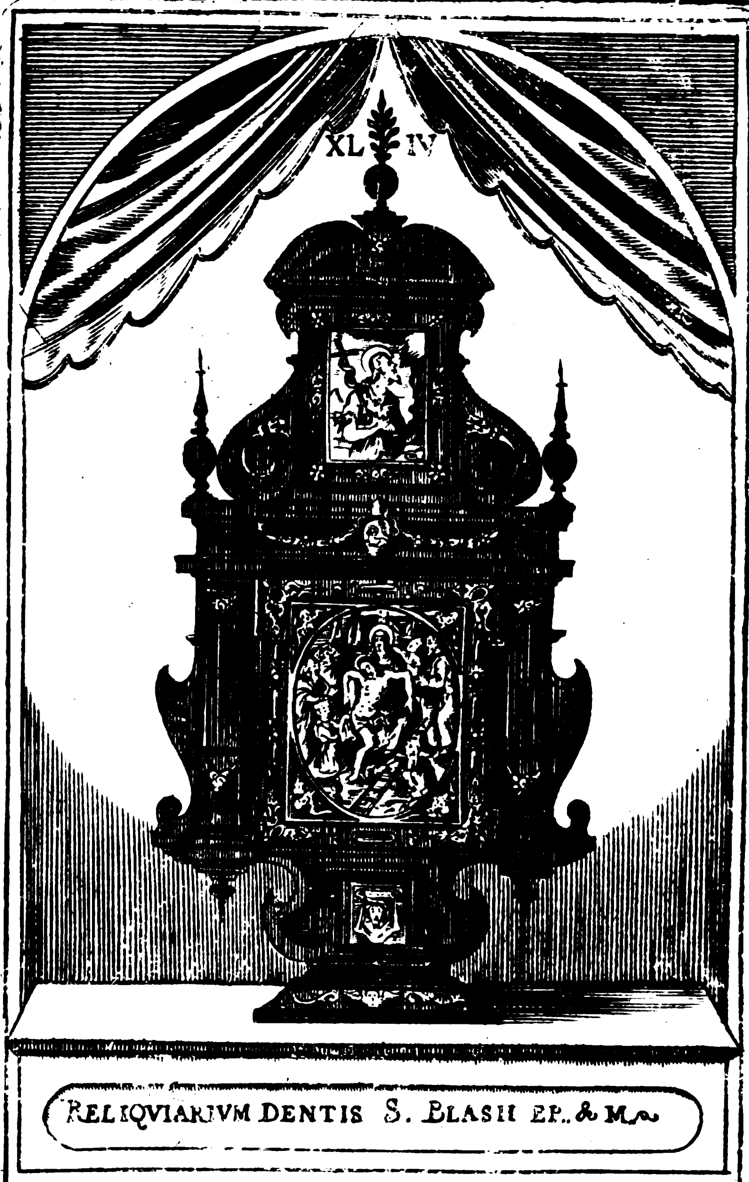
Os Gutturis de S. Benedicto Abbate à R.mo & Ill.mo Principe ac Domino D. *Francisco Gulielmo* Episcopo Osnabrugensi, Comite de VVartenberg &c. nuperrimè dono datum.

De Vepribus S. Benedicti.

De Speleo in quo idem latuit. 21. Mart.

De Ossibus Sanctorū	*Mauri*	Abbatum	15. Ian.
De Ossibus Sanctorū	*Galli*	Abbatum	16. Octob.
De Ossibus Sanctorū	~~*Antonij*~~	Abbatum	17. Ian.
De Ossibus Sanctorū	*Leonardi*	Abbatum	6. Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S. *Magni.*			6. Septemb.
De Vestibus S. *Bernardi.*			20. Aug.
De Ossibus Sanctorum	*Columbani*	Confessorum	21. Nouemb.
De Ossibus Sanctorum	*Iodoci*	Confessorum	13. Decemb.
De Ossibus Sanctorum	*Alexij*	Confessorum	17. Iulij.
De Tunicâ S. *Francisci.*			4. Octob.
De Veste & Crinibus S. *Dominici.*			4. Aug.
De Vestibus S. *Henrici Imp.*			14. Iulij.

XLIV.

In hac argenteâ Tabulâ repositus est
Dens de S. Blasio Episcopo & Martyre. 3. Febr.
Item Particula *de sacrâ veste S. VVolfgangi* Episcopi Ratisbonensis, quâ indutus ante paucos annos repertus fuit, cùm in eâ annos DLXXVII. latuisset.

XLV. In

XLV.

IN huius Tabulæ Ciſtellâ Reliquiæ ſunt.

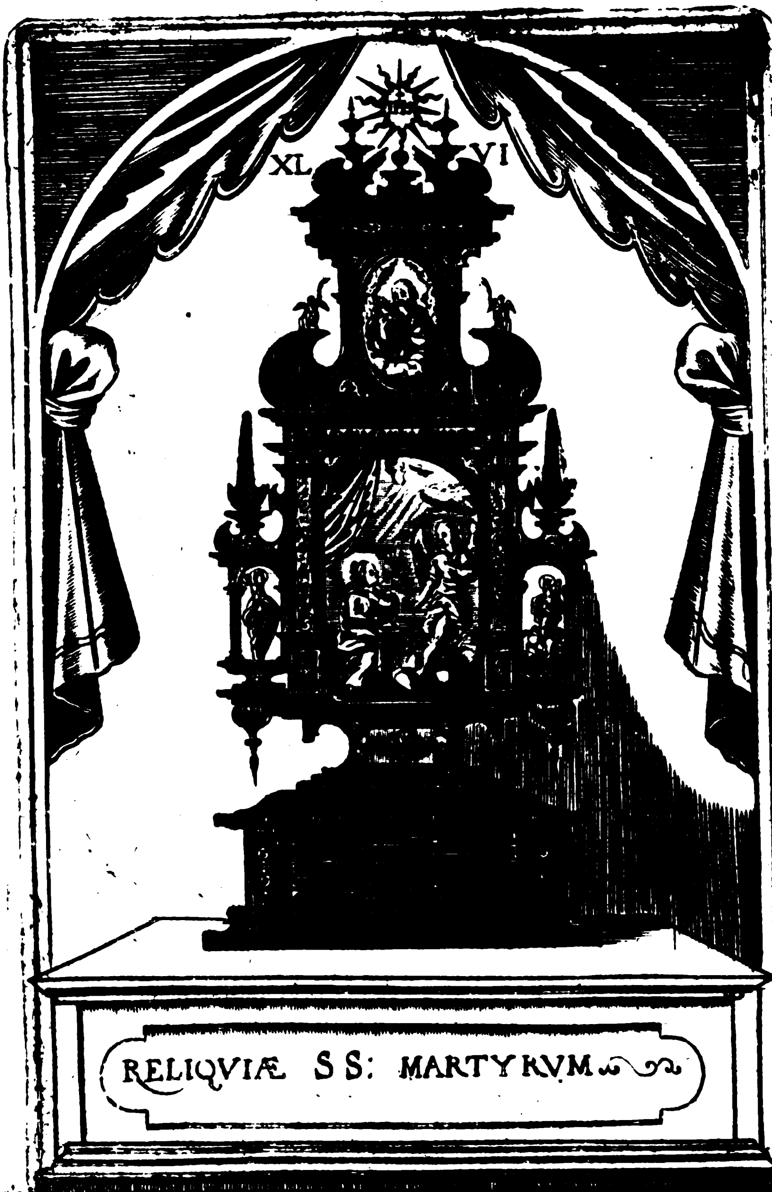
De SS. Innocentibus.			28. Decemb.
Os de Legione Thebæorum Mart.			22. Septemb.
De Oſſibus Sanctorum	*Hyppoliti*	Martyrum	13. Aug.
	Victoriæ		*
	Hemiterij		3. Martij.
	Martiniani		*

V XLVI. De oſ.

De Ossibus Sanctorum	*Alexandri*	Martyrum	*
	Laurentij		*
	Felicis		*
	Dionysij Episc.		*
	Emerammi Episc.		22. Septemb.

XLVI. Isthæc

XLVI.

ISthæc Tabula in se continet Reliquias

De Societate S. Afræ Mart.

De Societate S. *Gereonis Mart.* 10. Octob.

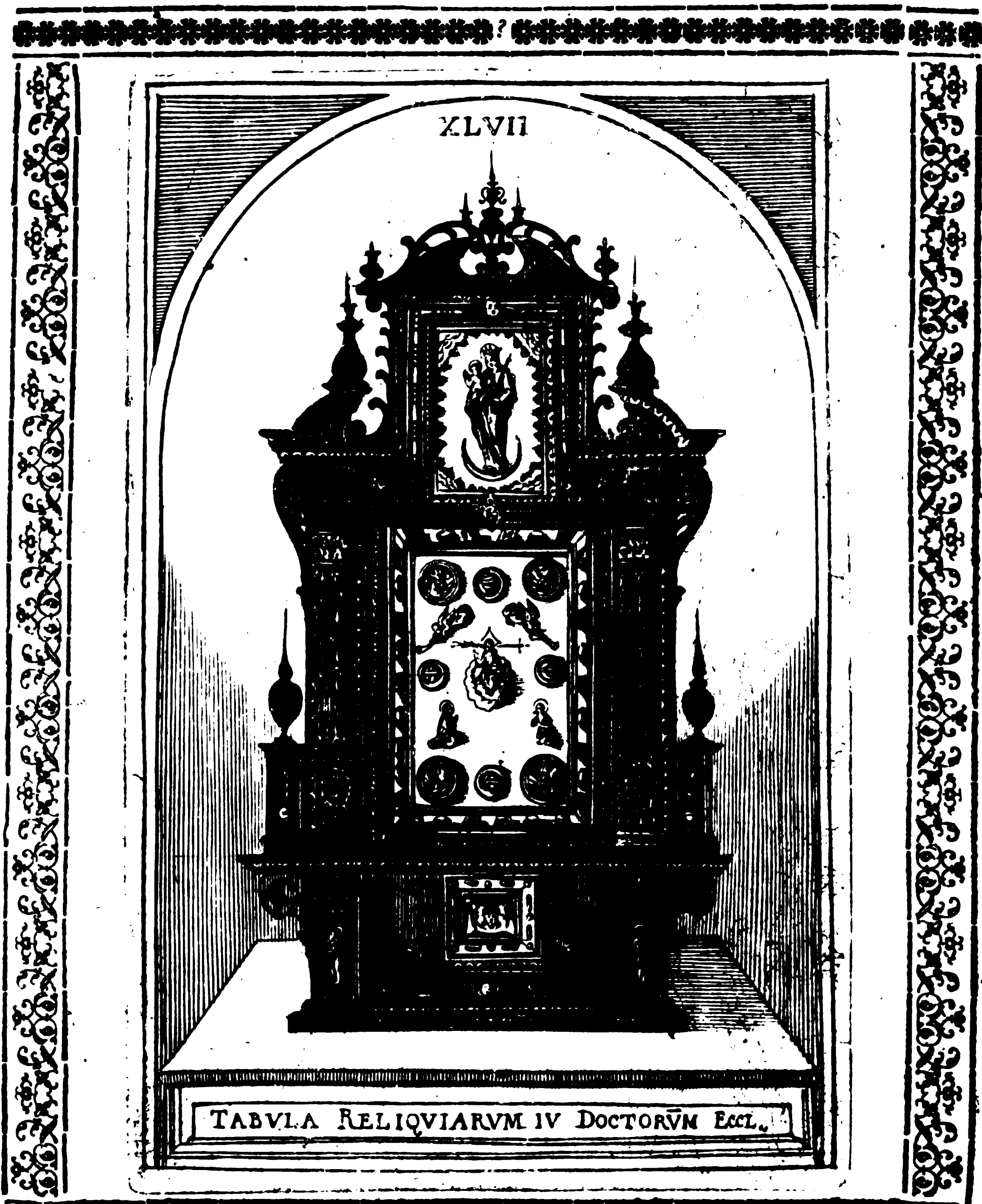
De ossibus Sanctorum	*Iusti*	Martyrum	*
	Georgij		23. April.
	Quiriaci		*
	Chrysogoni		24. Nouemb.

De ossibus Sanctorum — *Stephani Proto Mart.* — Martyrum — 26. Decemb.
Petri ★
Cyriaci Diaconi — 16. Martij.

XLVII. In

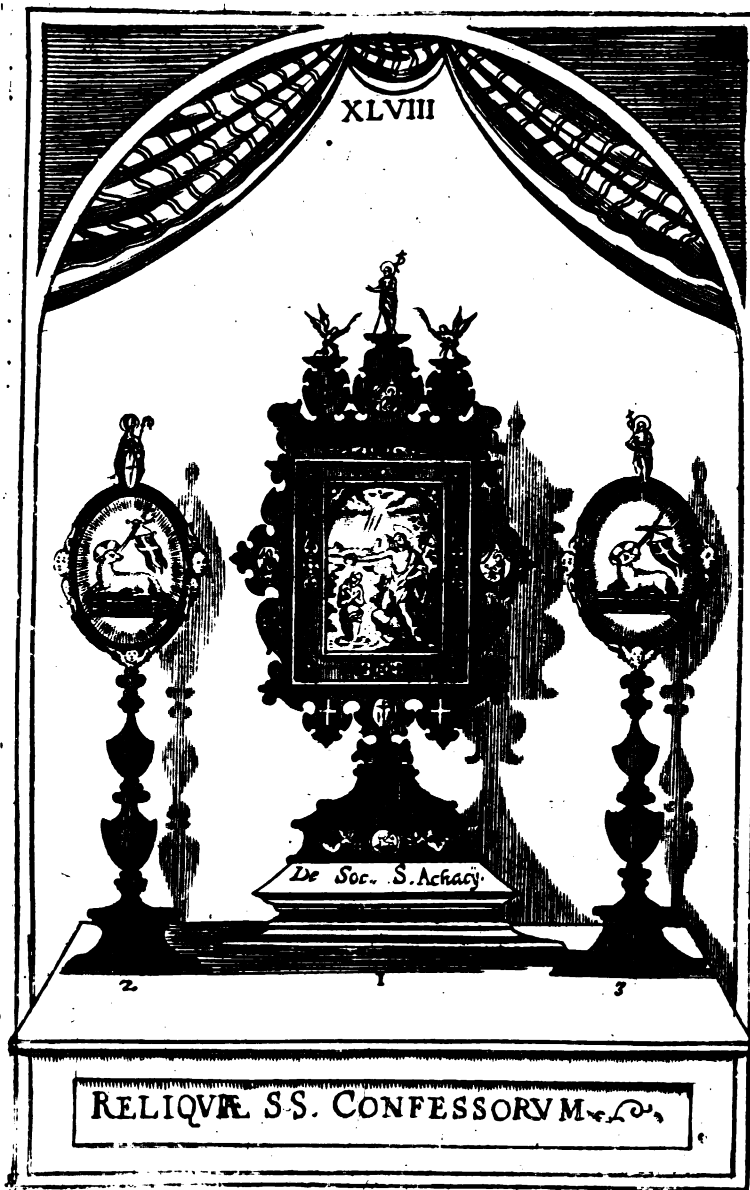
XLVII.

IN hac argenteâ antiquâ Tabulâ sunt Reliquiæ de Sanctis quatuor Ecclesiæ Doctoribus

Ambrosio	7. Decemb.
Hieronymo	30. Septemb.
Augustino	28. Augusti.
Gregorio	12. Martij.

XLVIII.

I. IN hac Tabulâ continetur
Os de Societate S. Achatij Mart. 8. Maij.

II. Isthæc Sacra Agni Dei Imago in suo pede habet
De Oßibus S. Ægidij Abbatis. 1. Septemb.
De Cucullâ S. Bernardini Ord. Min. 20. Maij.

III. Huic

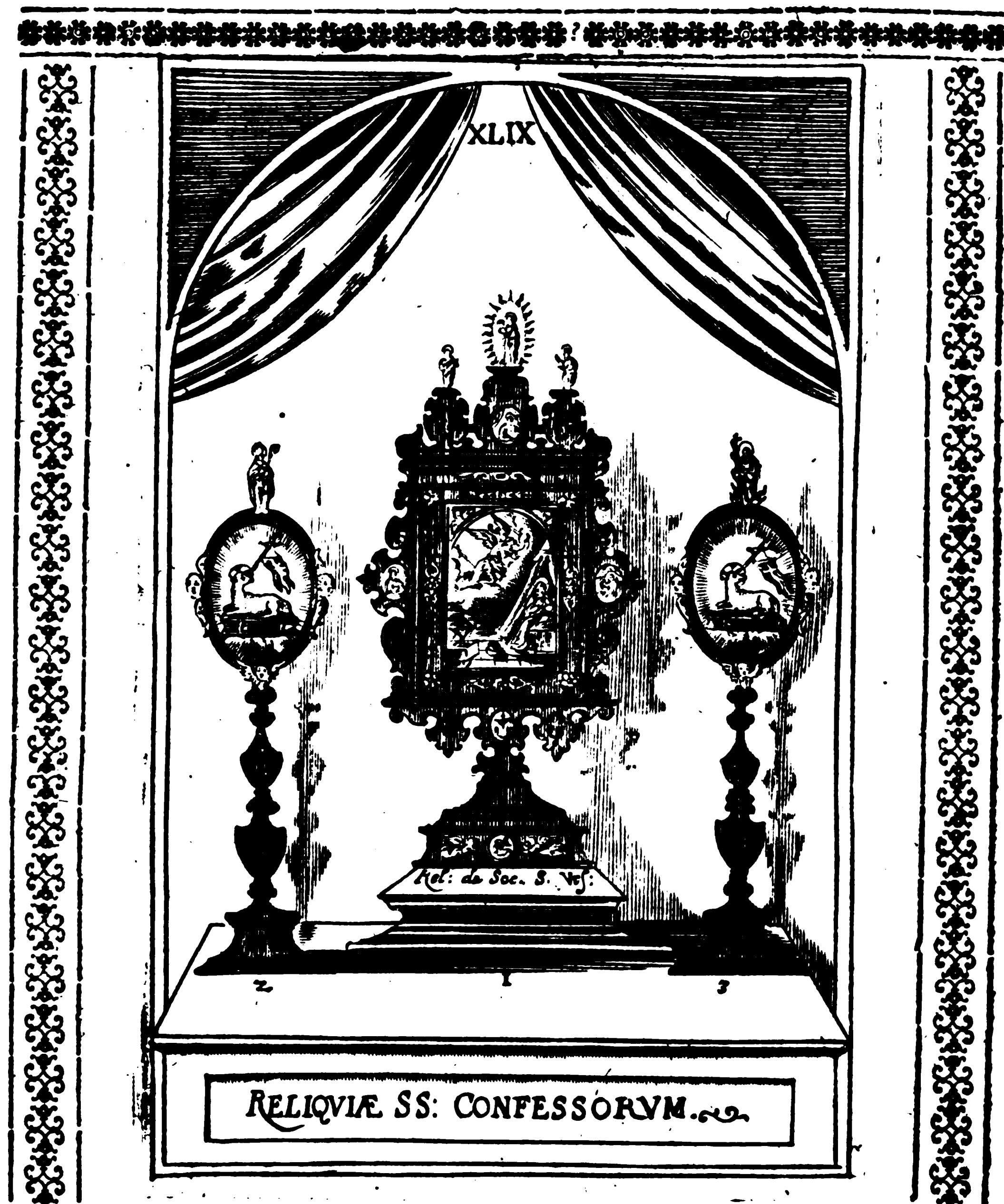
III. Huic Agno Dei insertæ sunt Reliquiæ

De S. Paulo Primo Eremitâ. 10. Ianu.

De Cilicio S. *Simeonis Monachi.* I. Iun.

XLIX. I. In

XLIX.

I. IN huius argenteæ Tabulæ scrinio seruatur
Os de Societate S. Vrsulæ V. & M. 21. Octob.

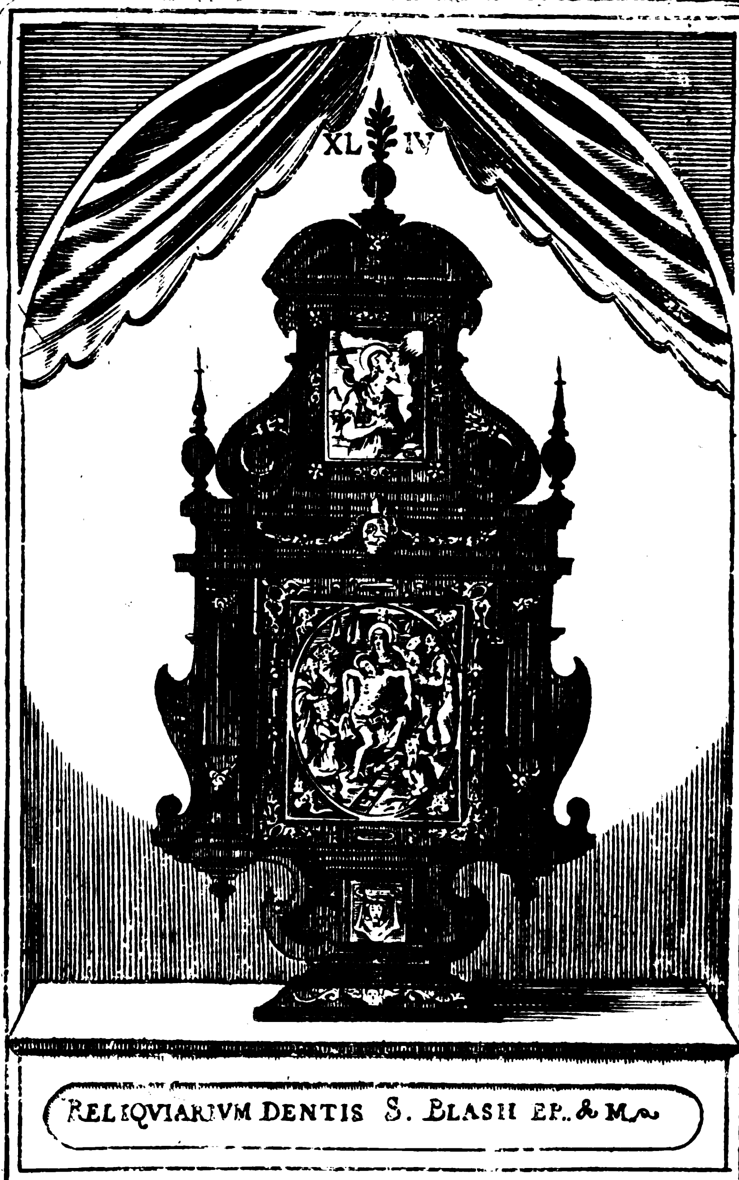
II. Sacra Agni Dei Imago cum Reliquijs
De Oßibus S. Galli } Abbatum 16. Octob.
De Ossibus S. Mauri } 15. Ianuar.

X III. Alia

De Ossibus Sanctorũ	*Mauri*	Abbatum	15. Ian.
	Galli		16. Octob.
	Antonij		17. Ian.
	Leonardi		6. Nouemb.
De Cucullâ & Baculo S. *Magni.*			6. Septemb.
De Vestibus S. *Bernardi.*			20. Aug.
De Ossibus Sancto-rum	*Columbani*	Confessorum	21. Nouemb.
	Jodoci		13. Decemb.
	Alexij		17. Iulij.
De Tunicâ S. *Francisci.*			4. Octob.
De Veste & Crinibus S. *Dominici.*			4. Aug.
De Vestibus S. *Henrici Imp.*			14. Iulij.

XL.D.Fla.

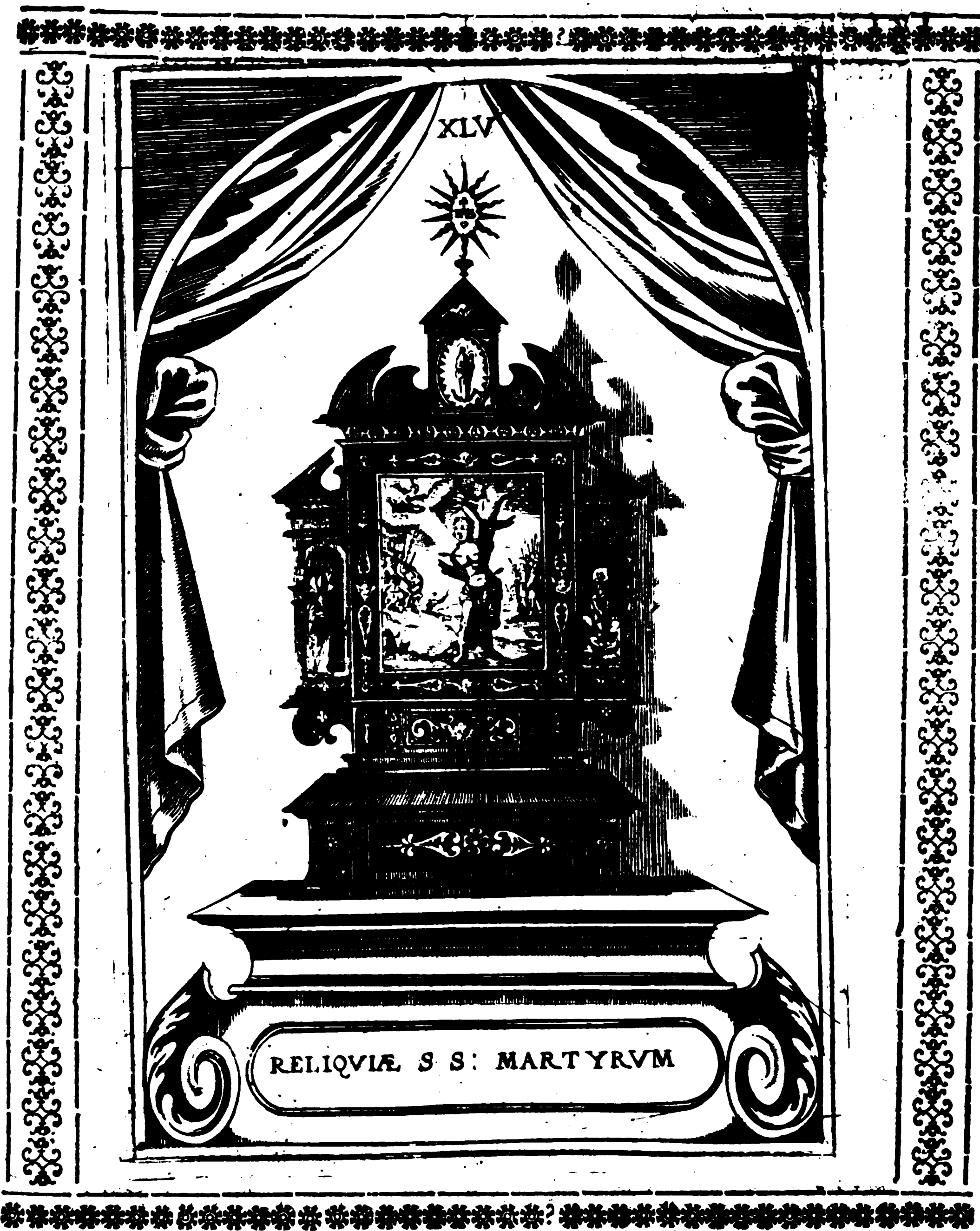
XLIV.

In hac argenteâ Tabulâ repositus est
Dens de S. Blasio Episcopo & Martyre. 3. Febr.
Item Particula *de sacrâ veste S. VVolfgangi* Episcopi Ratisbonensis, quâ indutus ante paucos annos repertus fuit, cùm in eâ annos DLXXVII. latuisset.

XLV. In

XLV.

IN huius Tabulæ Cistellâ Reliquiæ sunt.

De SS. Innocentibus. 28. Decemb.

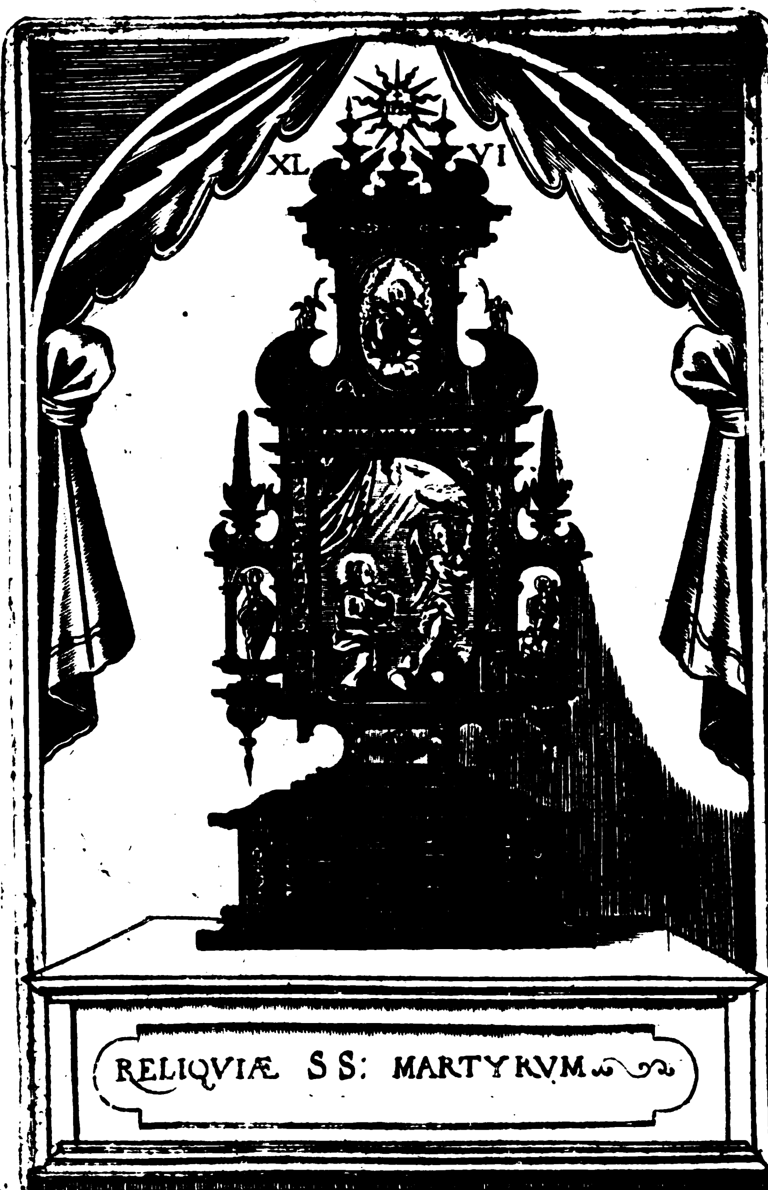
Os de Legione Thebæorum Mart. 22. Septemb.

De Ossibus Sanctorum	*Hyppoliti*	Martyrum	13. Aug.
	Victoriæ		*
	Hemiterij		3. Martij.
	Martiniani		*

De Ossibus Sancto-rum	*Alexandri*	Martyrum	*
	Laurentij		*
	Felicis		*
	Dionysij Episc.		*
	Emerammi Episc.		22. Septemb.

XLVI. Isthæc

XLVI.

ISthæc Tabula in se continet Reliquias

De Societate S. Afræ Mart.

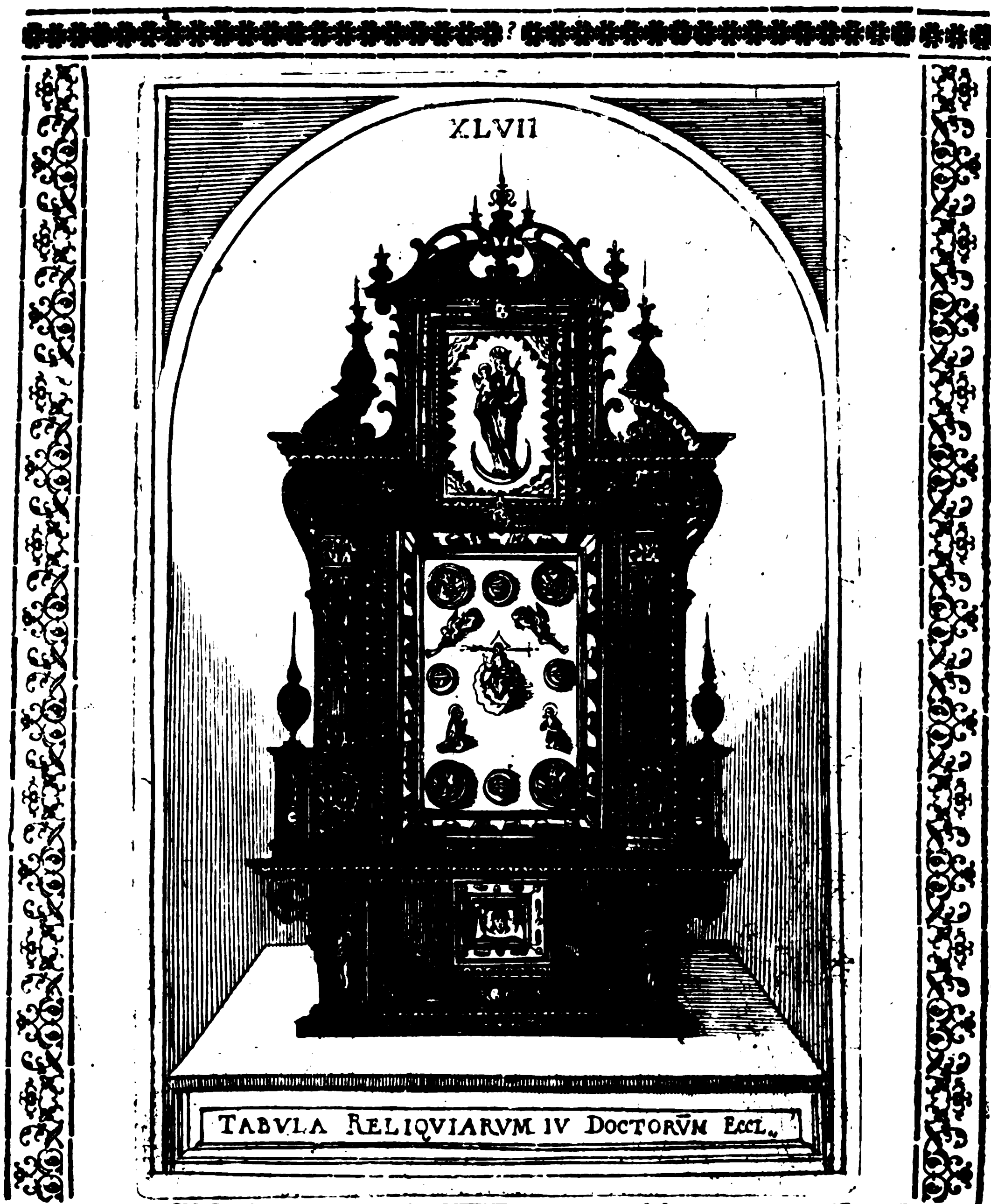
De Societate S. *Gereonis Mart.* 10. Octob.

De ossibus Sanctorum	*Iusti*	Martyrum	*
	Georgij		23. April.
	Quiriaci		*
	Chrysogoni		24. Nouemb.

V 2 De os-

De offibus Sanctorum	*Stephani ProtoMart.*	Martyrum	26. Decemb.
	Petri		*
	Cyriaci Diaconi		16. Martij.

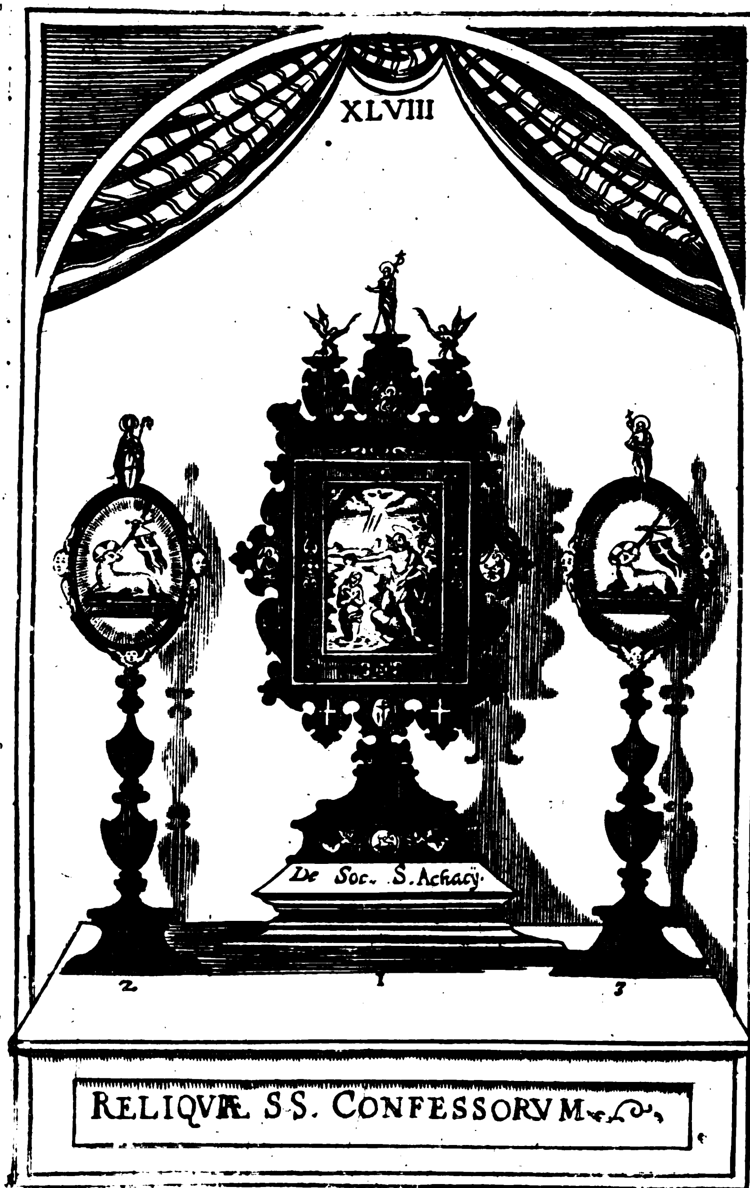
XLVII.

IN hac argenteâ antiquâ Tabulâ sunt Reliquiæ de Sanctis quatuor Ecclesiæ Doctoribus

Ambrosio	7. Decemb.
Hieronymo	30. Septemb.
Augustino	28. Augusti.
Gregorio	12. Martij.

XLVIII.

I. IN hac Tabulâ continetur
Os de Societate S. Achatij Mart. 8. Maij.

II. Isthæc Sacra Agni Dei Imago in suo pede habet
De Oßibus S. Ægidij Abbatis. 1. Septemb.
De Cucullâ S. Bernardini Ord. Min. 20. Maij.

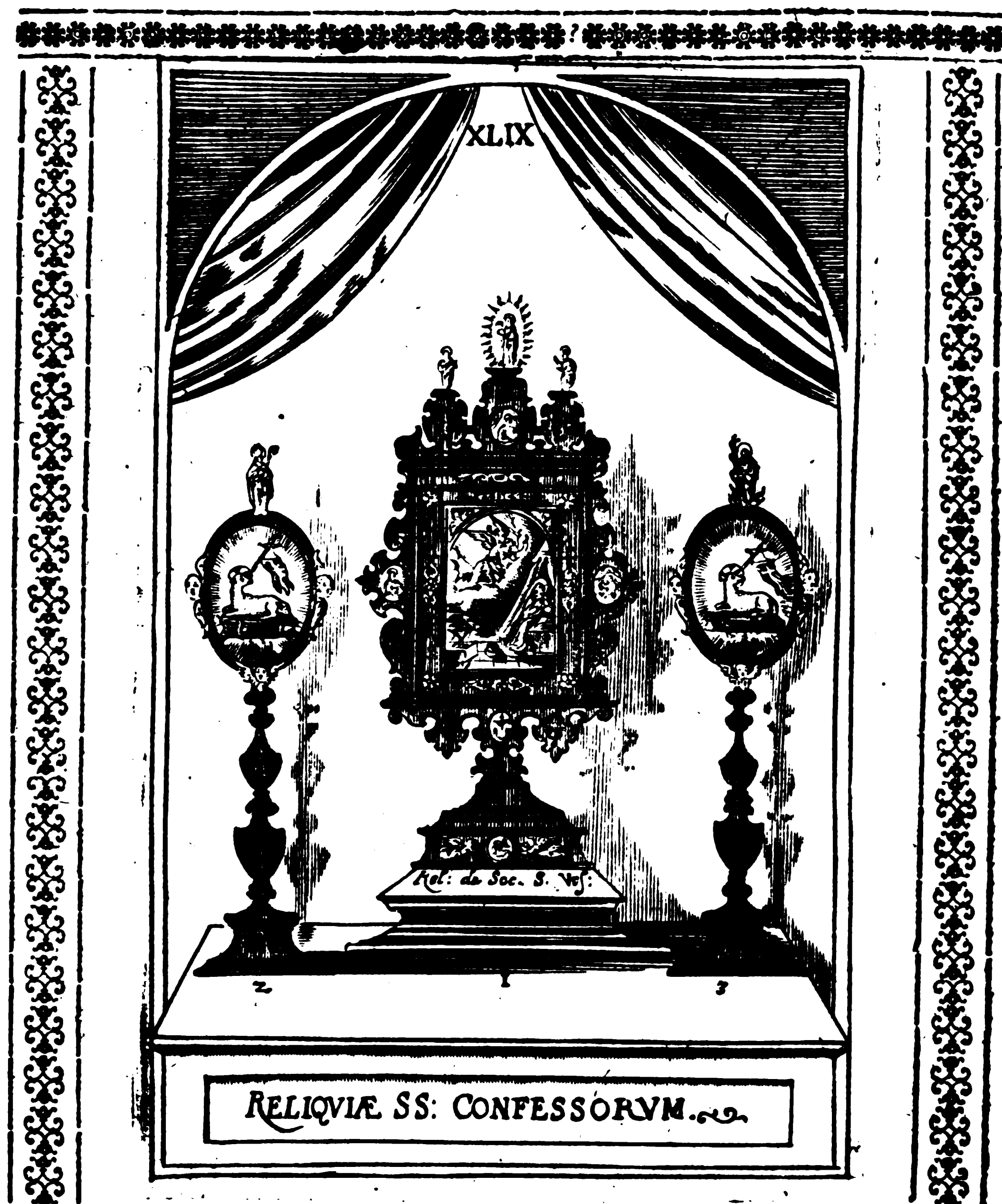
III. Huic

III. Huic Agno Dei insertæ sunt Reliquiæ

De S. Paulo Primo Eremitâ. 10. Ianu.

De Cilicio S. Simeonis Monachi. 1. Iun.

XLIX.

I. IN huius argenteæ Tabulæ ſcrinio ſeruatur
Os de Societate S. Vrſulæ V. & M. 21. Octob.

II. Sacra Agni Dei Imago cum Reliquijs
De Oßibus S. Galli } Abbatum 16. Octob.
De Oſſibus S. Mauri } 15. Ianuar.

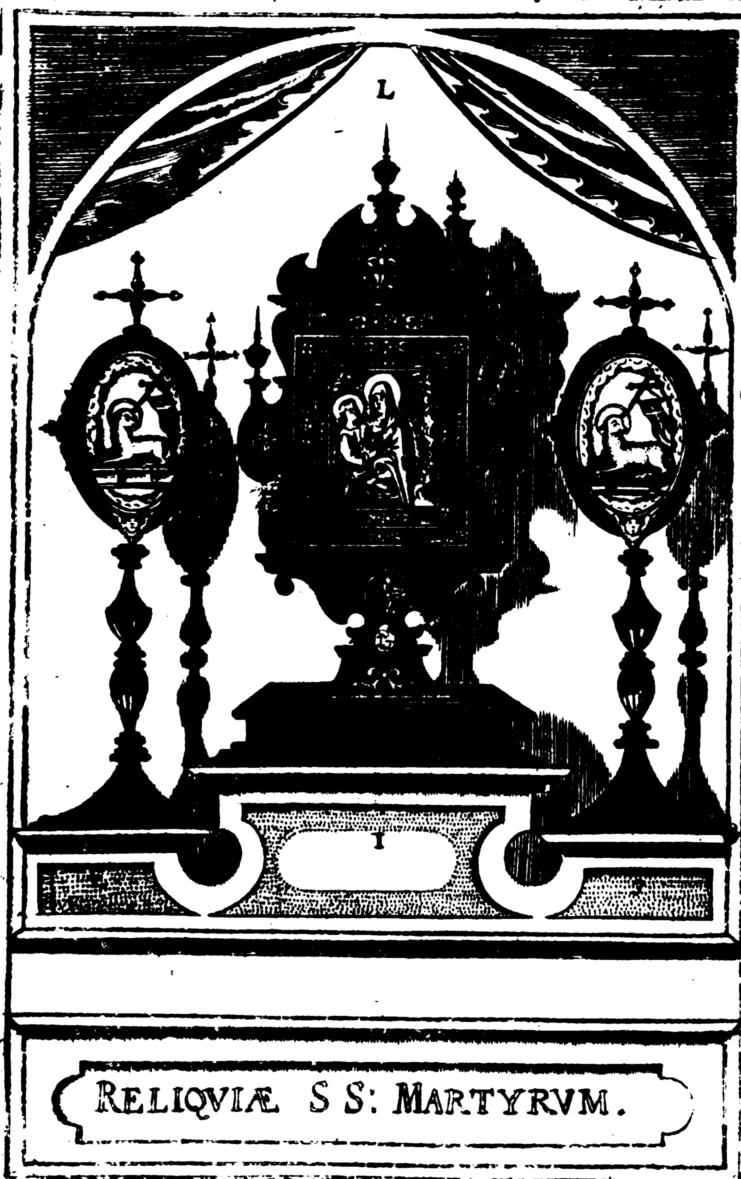
III. Alia Sacri Agni Imago cum Reliquijs.

De oßibus S. Alberti Confessoris. 7. Aug.

De Veste S. Sabbæ Abbatis. 5. Decemb.

L.I.In

L.

I. IN Thecâ huic Tabulæ subiectâ continentur particulæ

De Ossibus Sanctorum

Dionysij Episcopi Augustani & Mart.	26. Febr.
Fabiani Papæ & Mart.	20. Ian.
Vrbani Papæ & Mart.	25. Maij.
Blasij Episcopi & Mart.	3. Febr.
Item de Societate S. Mauritij Mart.	22. Sept.
De SS. Innocentibus	28. Decemb.

II. Agnus Dei cum particula.

De Oßibus S. Kiliani Pont. & Mart. 8. Iulij.

III. Agnus Dei cum particulis ossium.

De SS. Colomanno & Totnano. 8. Iulij.

LI.

I. IN huius Tabulæ pede repositæ sunt Reliquiæ

De Ossibus Sanctorum	*Cordulæ*	Virginum & Mart.	22. Octob.
	Agathæ		5. Febr.
	Agnetis		21. Ianuar.
	Luciæ		13. Decemb.
	Richildis Virginis cum Dente.		22. Augusti.

II. Agnus Dei cum Reliquijs.

De S. Dorotheâ Virg. & Mart. 6. Febr.

III. Agnus Dei alter cum Reliquijs.

De Sanctis *VValpurgâ* & *Gertrude* Virginibus 1. Maij. 17. Martij.

N O T A.

Plures aliorum Sanctorum adesse Reliquias, quorum Nomina aut penitus interierunt, aut certè consumptis vetustate characteribus legi non potuerunt. Nos, omissis incertis, nominatos solummodo hîc posuimus, eorumque Natales, prout in Martyrologio Romano leguntur adscripsimus. De quibus autem incerti eramus quinam essent, quod plures eodem nomine conuenirent, eos hoc * Asterisco notauimus, quod ne nescires, Lector, hîc Te monere voluimus.

BASI-

Pes Augustan.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Abbreuiatus, cui omnes
figuræ 3ae secunda parte
oculis subiectæ applica-
ri, & commensurari
possunt

BASILICÆ SS. VDALRICI ET AFRÆ AVGVSTÆ VINDELICORUM Historiæ.

PARS TERTIA.

Complectens breue Chronicon Templi & Abbatum Monasterij Sanctorum Afræ & Vdalrici.

Anno Christi 46.

Laudio Imperatore *Petrus Apostolus* Romam venit; Inde Discipulos in vniuersam Italiam, Siciliam, Galliam, Hispaniam, Africam atq; Germaniã misit ad instituendas Ecclesias. Nonnullas earum Prouinciarum per se obiuit ac visitauit; vnde probabile fit iam tunc Christianæ Religionis radios aliquos in Rætiam nostram immissos.

179. *Eleutherius* Summum Pontificatum init. A quo *Lucius* Britannorum Rex Doctores petit qui eum cum sua Gente Christianum faciant, & impetrat.

183. *Lucius* circa hunc annum relicto Regno alijs prædicaturus multa terrarum spatia obit; Augustam venit, *Campestrium* primarium virum conuertit.

284. *Aurelius Valerius Diocletianus* Diocleæ ob-

scuro Dalmatiæ loco natus ab Exercitu Imperator acclamatur.

286. Extincto Carino Imperatore Diocletianus *M. Valerium Maximianum* Imperij Collegam adsciscit; Ille Iouij, hic Herculij cognomentum assumit.

292. *Flauius Constantius Chlorus* Magni Constantini Parens in Regnum assumitur & Cæsar creatur.

302. *Diocletianus & Maximianus* Impp. cum diu Ecclesiam afflixissent, iam nouis per vniuersum Imperium contra Christianos promulgatis Edictis Persecutionem (quam Decimā vocant) omnium sæuissimam concitant.

302. *Narcissus* Episcopus cum *Felice* Diacono tantam procellam declinaturus sedem suā Gerundensem in Hispanijs relinquit, Augustam profugus venit.

Afra publica tunc meretrix cum Matre *Hilariâ*, tribus puellis *Dignâ, Eunomiâ, Eutropiâ*, ac totâ familiâ nec non alijs pluribus utriusque sexus hominibus à S. Narcisso ad Fidem Christi conuertitur.

303. *Dionysio* in Presbyterum atq; primum Augustanorum Episcopum ordinato Narcissus Gerundam reuertitur.

Afra ob Fidem capitur & VII. Id. Augusti flammis extincta Martyrij coronam assequitur.

Hilaria cum socijs alijsq; plures Martyres partim igne partim ferro enecantur. Prid. Idus Augusti.

304. *Diocletianus & Maximianus* Augusti, ille Nicomediæ, hic Mediolani uno eodemq; die XI. Calend. Martij depositâ Purpurâ Imperio se abdicant.

Constantius Chlorus & Galerius Maximianus appellantur Augusti; Ille in Occidente, hic in Oriente succedit.

Per-

Persecutio in Occidente, quod *Constantius* probè erga Christianos affectus esset nonnihil remittit.

306. *Constantio* Imperatori Eboraci in Britanniâ mortuo *Constantinus* Filius totiûs exercitus voto felicissimè subrogatur.

Narcissus Gerundæ ab impijs ad Aram crudeliter obtruncatur.

312. *Constantinus Maxentium* Romam Tyrannide prementem Virtute S. Crucis ad Pontem Miluium vincit.

Constantinus salutaria pro Christianis promulgat edicta. Ab eo tempore ædes *S. Afræ* augeri cœpit.

451. *Attila* Hunnorũ Rex ex Pannoniâ in Galliam maximum & apparatissimuũ ducit exercitum. In quâ expeditione Augustã venit, ædiculam *S. Afræ* inflammat.

493. *Theodoricus Amalus* Gotthorũ Rex Odoacre Rege interempto solus totâ potitur Italiâ, & Rætiam quoq; nostram, quæ Romanis adhuc paruerat recipit in potestatem.

494. *S. Benedictus* Monachorum in Occidente Patriarcha Nursinus Patriâ annos natus quatuordecim Eremum petit.

529. *S. Benedictus* Cassinum Montem accedit, ibique Monasterium construit.

543. *S. Benedictus* anno ætatis LXIII. migrat in cælum die XXI. Martij, & in eodẽ cum Sorore suâ *Scholasticâ* tumulo sepelitur.

536. *Justinianus* Imp. Gotthis bellũ infert, quod per octodecim annos durat Ducibus Belisario & Narsete quorũ industriâ Gotthicum in Italiâ Regnum penitus excinditur.

Circa hæc tẽpora Gotthis Italici Belli curâ præpeditis neq; ad Trãsalpinas Prouincias animum adijcere valentibus, Alemannorũ siue Sueuorum res in Rætiâ inualescunt, qui

omnem ferè, quæ cis Lycum Prouincia est, tanquam possessore vacuam occupant.

Idem Boios vltra Lycũ tunc primùm attentasse probabile censet Velserus: Hinc prima Sueuorũ à Boijs Lyco amne diuisio, quorum hi ad Orientem, illi ad Occidentem incolunt. Vtriq; nihilominus primùm Sueui, pôst etiam Boij in Francorum potestatem ditionemque recidunt.

565. *S. Fortunatus* ex presbytero Italico Episcopus Pictauiensis, Rauennâ religionis causâ ad S. Martini sepulchrum profecturus, Augustam venit, Afræ Martyris Reliquias pro cetero pietatis studio veneratur.

631. *Clotarius* II. Galliarum Rex & Monarcha moritur. *Dagobertus* I. Filius hæres instituitur paterni Regni, qui etiam Arnulphi Metensis Episcopi ac Pipini Senioris Ducis Neustriæ consilijs regitur.

Dagobertus Ecclesiam S. Afræ fundis quibusdam donat.

646. *VVicterpus* Augustæ fit Episcopus.

Magnus SS. Columbani & Galli Abbatum Discipulus à Tossone Presbytero ad VVicterpum Episcopũ perducitur & quid animo agitaret exponit, Monasterijq; ad Fauces Alpium construendi licentiam impetrat.

Interea *VVicterpus* in Galliã abit ad Pipinũ Maiorẽ Dom9, à quo Ius in saltũ quendã pro Ecclesiâ D. Virginis & B. Afræ obtinet, alijs quoq; amplissimis donis auctus reuertitur.

649. *Pipinus* Senior Dux Neustriæ diem obit, cui in officio Maioris Domus Filius Grimoaldus substituitur.

662. Circa hunc vel sequentem annum VVicterpus Episcopus ex hac vitâ migrat

663. *Tosso* Presbyter cõsilio S. Magni Abbatis in Episcopum Augustanum eligitur.

670. Magnus abit ad superos. *Tosso*

676. *Tosso* Episcopus cum magnâ Sanctitatis opinione moritur. Vacat sedes Augustana C. annis & quod excurrit.

687. *Pipinus* Iunior Pipini Senioris ex Begga Filiâ Nepos Maior Domus Franciæ efficitur.

741. Carolus Martellus Maior domus Regni Frãciæ Pipini Iunioris Filius Nothus moritur. Succedit in eodẽ officio Pipinus dictus Breuis postea futurus Rex Franciæ.

742. *Carolus* Pipini Regis & Berthæ Filius, postea Magnus nũcupatus, & Thassilo Vdilonis Boiorum Ducis Filius eodem nascuntur anno.

746. *Carlomannus* Austriæ Princeps Pipini Frater relicto Regno Soracte Montem Italiæ primùm, deinde Cassinum petit & Monachum profitetur.

751. Auctoritate *Zachariæ* Papæ Regnũ Francorũ transfertur in *Pipinum* Maiorem Domus, qui sequẽti anno à *Bonifacio* Moguntino Archiepiscopo coronatur & inungitur.

768. *Pipino* defuncto succedunt Filij *Carolomannus* & *Carolus*.

771. *Carolomannus* fato fungitur; *Carolus* Rex solus totius Gallię à Proceribus salutatur Princeps & Monarcha.

788. *Thassillo* Bauariæ Dux multa contra Carolũ hostilia sæpiùs ausus, in Conuentu Procerum morti adiudicatur; sed mitior Carolus quamuis offensus iubet eum in Cœnobium detrudi, & in Monachum unà cum Filio Theodone attonderi, Boioariam verò inter Prouincias Franciæ numerari.

800. *Carolus* Catholicus ac potentissimus Rex à Leone III. P. M. translato à Græcis ad Frãcos Occidentali Imperio, applaudente Romano Populo in die Natalis Domini Imperator Occidentis efficitur.

Eodem anno vel circiter *Simpertus* operâ

Caroli cuius ex sorore Nepos erat, ex Abbate Murbacensi Augustanæ Ecclesiæ Episcopus creatur.

817. *Ludouicus* I. Imp. Pius Aquisgrani Conuẽtum Episcoporum & Abbatum habet, atq; de rectâ Regularium institutione secundum normam S. Benedicti multa præclarè sancit; Conuentui adest *Simpertus*.

828. *Gregorius* IV. Pontificatum init. A quo *Ludouicus* Imp. obtinet pro Monachis in Ciuitatibus & Matricularibus Ecclesiarum locis consistentibus, qui toto anno cum labore & studio Diuina peragunt officia, licentiam saginatis utendi cibis, & post æstiualium noctium vigilias somno reficiendi corpus.

Circa hunc vel sequentes annos *Simpertus* sanctè diem claudit extremum, & miraculis claret.

864. *Nidgarius* ex Monacho fit Abbas Vttenburanus, eodemque anno ob vitę integritatem ac merita in Augustanum postulatur Episcopum.

887. *Adalbero* ex Comite Dilingensi & Abbate Elvvangensi fit Episcopus Augustanus.

890. S. *VDALRICVS* nascitur.

895. Habetur Synodus Prouincialis Triburiẽsis in Germaniâ sub Formoso Pontifice, Arnulpho Imp. præsente, in quâ multa pro Ecclesiasticâ immunitate statuta fuere. Adalbero Episcopus Augustanus adfuit & septimo loco subscripsit.

909. *Vdalricus* primò Romam adit. A *Marino* postea Pontifice Maximo benignè excipitur qui ei successionem in Episcopatu Augustano prædicit.

Eodem Anno *Adalbero* Episcopus Vdalrico Romæ existẽte moritur. *Hiltinus* succedit.

923. *Hiltino* defuncto *Vdalricus* Augustæ Episco-

Episcopus sufficitur & V. Calend. Ianuarias ordinatur in die Sanctorum Innocentum.

936. *Henricus* dictus Auceps Germaniæ Rex fato fungitur, succedit Otto Filius cognomento Magnus titulo Regis.

943. *Marinus* II. de quo supra, Pontificatum summum init.

948. Habetur Synodus Generalis Episcoporũ Germaniæ & quorundam Gallię in oppido Ingelenheim, inter quos etiã *Vdalricus* Augustanus, in causâ Ludouici IV. Regis Franciæ & Hugonis Ducis eiusdem æmuli, præsente Ottone Rege Geamaniæ, ubi etiam de alijs rebus ad disciplinam Ecclesiasticam pertinentibus actum fuit.

954. Cum *Luitolfus* Ottonis Filius & *Conradus* eiusdẽ gener in Regem coniurassent, resq; eò deuenisset vt aduersarij exercitus ad pugnã vtrinq; parati sese mutuo conspicerẽt, iuxta Hilaram amnẽ, operâ *Vdalrici* Augustani, & Hardoberti Curiensis Episcoporum Pax inter vtramq; partem conciliatur & Luitolfus Filius à Patre *Ottone* impunitate donatur.

952. Habetur Conuentus *Augustæ* Episcpporũ ac Principum Germanorum, Francorum ac Longobardorum præsente *Ottone* Rege, Canones statuuntur vndecim. *Berengarius* Londobardorum Rex cum Filio Adelberto Ottoni diu rebellis ibidem se sistit, & Ottonis potestati se tradit, à quo Italiam tanquam subditus suscipit regendam, quamuis postmodum pactis non steterit.

955. *Hungari* Germaniã numerosissimo exercitu inuadunt, Augustam obsidione premũt, Monasteriũ S. Afræ igni succendũt, demùm ab Ottone ad internecionẽ cęduntur. Vdalricus Cruce de cælo acceptâ prelio adest, milites ad pugnam fortiter animat.

Otto

Anno Christi.

962. *Otto* Romam proficiſcitur & à *Joanne* XII. coronatur Imperator.

971. *Vdalricus* ultimò Romam adit. Rediens Ottonem Imp. cum Adelheide Cõiuge Rauennæ inuiſit, à quo Adelbero ex ſorore nepos ſucceſſor illi deſtinatur.

973. Adalbero Nepos ante Vdalricum Auunculum viuere deſinit. Eodem anno *Vdalricus* Epiſcopus IV. Non. Iulij ſanctè moritur, ante & poſt mortem miraculis clarus, à S. VVolfgango ſepelitur.

993. *Joannes* XV. Pont. Max. *Vdalricum* ſanctorum numero adſcribit.

1002. *Heinricus* Sanctus Dux Bauariæ, dictus Claudus, eligitur Rex Germaniæ.

1012. *Bruno* Epiſcopus Auguſtanus *Henrici* Regis Frater adiuuante Rege ex Monaſterio S. Afræ exactis Canonicis, Cœnobium Ordinis S. Benedicti efficit.

REGINBALDVS Primus Abbas. S. REGINBALDVS primus Abbas Monaſterij SS. Vdalrici & Afræ, ex Comitibus Küburgenſibus oriundus.

Præeſt tribus annis poſtea fit Abbas Eberſpergenſis, tandem Laurisheimenſis.

1014. *Henricus* à Benedicto VIII. Imperialem accipit coronam & Imperator acclamatur.

Dego II. 1015. Reginbaldo cedenti, ſuccedit *Dego* Abbas vir laudatus

Godesgenus III. 1018. *Dego* diem claudit, ſuccedit Godeſgenus, à virtute commendandus.

Fridebaldus IV. 1020. Godeſgenus obit. Eligitur *Frideboldus* vir ſenex, doctus & religioſus, ideoq; Henrico Imperatori gratiſſimus.

Sub hoc Abbate Monaſterium ab *Henrico* Imp. & Cunegunde eius cõiuge Virgine, alijsque Principibus multis ac præclaris donis augetur.

1024. *Henricus* Imperator Sanctus commendãs

Ami-

Amicis Cunegundem Coniugem, Recipite, inquit, quam mihi tradidistis virginem vestram, & sic efflat animam.

Eligitur *Conradus* II. in Regem Germaniæ qui postea fit Imperator & Donationes Monasterio factas approbat.

1029. *Bruno* Episcopus Augustanus moritur & in Ecclesiâ S. Mauritij, quam ipse iussu Henrici Imperatoris construxerat, sepelitur.

1030. Frideboldum Abbatem morientem excipit Henricus laudis antecessorum suorum æmulus. *Henricus V.*

1031. *Eberhardus* Episcopus Augustanus cõsentiente Theodoro Boiorum Duce, approbante Conrado II: Romanorum Imp. confert Henrico Abbati S. Vdalrici Pontem Lyci cum vectigali.

1032. *Reginbaldus* operâ Conradi Salici Imp. ad Spirensis Ecclesię Episcopatum prouehitur. Pręest septem annis; Mortuus in Sanctorum numero censetur. Candelabrum pensile in summâ æde Spirensi ex ære auro obductum munus relinquit.

1044. *Henricus* Abbas diem claudit, Theodo sufficitur. *Theodo VI.*

1049. *Bruno* Episcopus Tullensis in Leucis delectus ab Henrico Imp. III. eligitur Romanus Pontifex magno Ecclesiæ bono ac *Leo* IX. dicitur. Dum Romam iret Angelicum concentum audisse fertur in hæc verba, Dicit Dominus; Ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis.

1050. *Adalbero* post Theodonem euehitur in Abbatem. Iste Abbas primus Monasterium, cùm extra vrbis mœnia esset, muro cinxit, sed habito post saniori consilio tam Ciuium quam Fratrum, mœnibus illud omnino includi permisit. *Adalbero VII.*

1051. *Leo* IX. Pont. Max. præsente Henrico Imperatore & Episcoporum ac Principum copiosâ multitudine, Purificationem B. Virginis Mariæ Augustę celebrat & sacellũ quoddam, quod primum à Christianis Augustæ positum dicunt, consecrat ac D. Gallo dedicat.

Multum laborat Leo Papa in extirpandâ Simoniacâ prauitate & abolendis Sacerdotum nefandis coniugijs.

1056. Vsus dicendi Officium Diuæ Genitricis, cum solitis Horis Canonicis introducitur à B. Petro Damiano.

1057. *Henricus* IV. Imp. succedit Patri in Regnũ Germanię puer septem annorum sub tutelâ Agnetis Matris & Henrici Episcopi Augustani.

1060. Misnæ à Reinero Præsule Monasterium D. Afræ conditur & dicatur

1062. *Anno* Coloniensis Archiepiscopus Hẽricũ Regem puerũ clam subducit à Matre inuitũ & reclamantẽ Coloniã perducit, & ipse Principũ cõsilio regni negotia administrat.

1064. *Adalbero* Abbas Monachorum turpiter viuentiũ furorem fugiens Romanum Pontificẽ adit, à quo impetratis in sui fauorem literis domum reuertitur, sed in itinere obit.

Embrico Episcopus Augustanus Ecclesiam D. Afræ à fundamentis destruit, ut eam ampliorem redderet; Inuenit ergo corpus S. Afræ integrum, à quo Anno Coloniẽsis Archiepiscopus reliquias expetit, & articulum pollicis pedis obtinet.

Theodomarus VIII. Adalberone domo absente *Theodomarus* Iuuenis ætate Abbas efficitur.

1071. *Embrico* Episcopus Ecclesiam S. Afræ, quã pridem struere cæperat, complet, & præsentibus alijs Episcopis consecrat.

Anno

1073. *Anno* Coloniensis Episcopus Regni administrationem deponit, atq; è Curiâ discedit.

Alexandro II. Pont. Max. è vitâ sublato *Hildebrandus* S.R.E. Archidiaconus in Papam eligitur, & *Gregorius* VII. appellatur Ecclesiasticæ libertatis assertor, Simoniacæ hæresis ac Sacerdotum incontinentiæ persecutor acerrimus. *Monachus Cluniacensis.*

1076. *Henricus* Rex quod pretio Episcopatus & Abbatias venderet, Excõmunicatos à Pontifice reciperet ac foveret, Promissa Põtificis Legatis nõ impleret, & propter alias accusationes à Principibus contra eum allatas Romã à Gregorio vocatur ad causam dicendã.

Henricus Vormatiæ colloquium instituit pro deponendo Pontifice, cuius damnationi plures Episcopi subscribunt.

Igitur Pontifex habitâ Romæ Synodo Henricum cũ omnibus suis fautoribus anathemati subjicit, & unà Regno privat, sentẽtiam anathematis & Depositionis per literas Encyclicas toto Imperio promulgat.

Principes Germaniæ Romanæ Ecclesiæ defensores Triburiæ propè Oppenhemiũ conveniunt in causâ Henrici Regis, contra quẽ armati de novo Rege eligendo agunt.

Henricus ex imminenti periculo trepidus pacẽ petit, quæ à Principibus promittitur, si, inter alia, anathematis vinculo se solvi curaret, Episcopos excõmunicatos à se dimitteret, atq; ad proximũ Purificatiõis D. Virginis festũ corã Pontifice ac totius Regni Principib⁹ privati instar comparere ac negotii discussioni acquiescere vellet. Locus huic convẽtui Augusta designatur. Init has conditiones Henricus & paret

1017. *Gregorius* Papa iter aggreditur ut statutâ die Augustæ ad discutiendam Henrici Regis causam compareat.

 Hen-

Henricus ipſe terrente conſcientiâ cauſæ ſuæ diffidens Italiam priuatus petit. Pontifici Canuſij caſtello Tuſcię munitiſſimo ſe ſiſtit, & poſt Pœnitentiæ ſigna exhibita, acceptasque ſeueras conditiones vnioni Eccleſiæ reſtituitur.

Rex inde digreſſus ad Longobardos Pontificis hoſtes venit, mox alium induit animum, & in priſtina labitur vitia.

Principes recognitâ *Rudolfum* Sueuię Ducem eligunt Regem, abdicato Henrico.

Eodem anno *Rudolfus* Rex Paſcha Auguſtæ celebrat. Frequentes inter vtrumque Regem deinceps oriuntur conflictus.

1079. Synodus Romę habetur, in quâ *Gregorius* Pontifex Epiſtolā *S. Vdalrici* fictitiam ad Papā Nicolaum de nuptijs Presbyterorum, & Capitulum Paphnutij de eâdem re damnat.

Sigehardus IX. 1080. *Sigehardus* poſt Theodomarū eligitur Abbas, vir integerrimæ vitæ. Is Canonicis D. Virginis ędem S. Vdalrici quotannis in eius feſto atq; D. Afræ viſitantibus vina & cibos offerri beniuolentiæ ergô iuſtituit.

Gregorius Henricum anathemate iterum percellit.

Henricus Gregorio à ſe abdicato ſubſtituit Guibertum Archiepiſcopum Rauennatem quem Clementem III. appellat.

Rudolfus Rex in pugnâ contra Henricum in Saxoniâ occumbit.

1081. Principes Germaniæ habito Conuentu in Saxoniâ *Hermannum* Ducem Lotharingiæ militari peritiâ pręſtantem in locum Rudolfi Regem ſubſtituunt, qui mox aduerſarijs electionem eius impedire volētibus ſat magnam infert cladem, & ad ſtabiliendum Regnum viam ſibi parat. Eum Bertoldus Conſtantienſis in confinio Boiariæ, loco Hoſtetten

ſtetten dicto (pagus eſt ad Monaſterium S. Vdalrici pertinens) de inimicis triumphaſſe ſcribit.

1084. *Henricus* Vrbe Româ potitur & à ſuo Guiberto Rauennate Coronam Imperialem accipit. *Gregorius* interim in Caſtellum S. Angeli ſe recipit.

1085. Generalis Catholicorum Synodus celebratur in Quintilineburgo præſentibus Apoſtolicæ Sedis Legato ac Rege *Hermanno*, vbi inter alia Ordinationes quorundam Epiſcoporum excommunicatorum irritæ declarantur, & Sigefridus Schiſmaticus qui cum VVigoldo Catholico de Epiſcopatu Auguſtano decertabat, cum pluribus alijs Epiſcopis anathemati ſubijcitur.

Gregorius VII. Pont Max diem claudit miraculis clarus.

1086. *Deſiderius* Tit. S. Ceciliæ Card. Presbyter Abbas Caſinenſis eligitur in Papam ac *Victor* III. dicitur.

1087. *Sigehardus* Abbas Fratrem Laicum Gerundam in Hiſpanias ad Berengarium eiuſdem Ciuitatis Epiſcopum mittit, à quo varias Sanctorum Reliquias impetrat.

1088. *Hermannus* Rex migrat ex hac vitâ.

1089. Vrbanus ex Monacho Cluniacenſi Papa II. Legationem per Germaniam decernit Gebhardo Epiſcopo Conſtantienſi, qui Legatus vtitur nuntio ad Vrbanum Papam Eginone Monacho, poſt Abbate S. Vdalrici Auguſtæ.

1094. *Sigehardo* Abbate mortuo *Hartmannus* ex Monaſterio Gottvvicenſi accerſitur, ac Monaſterio præficitur.

1096. Hartmannus Abbatiam deſerit, & in ſuũ Monaſterium reuertitur. *Hartmannus X.*

Anno Christi

Berengari⁹ XI. Eodem anno alius substituitur Abbas Berengarius ex Monasterio Fuldensi postulatus.

1100. *Guibertus* Antipapa moritur.

Paschalis II. ex Monacho Cluniacensi & Abbate SS. Laurentij & Stephani extra muros Pont. Max. succedit *Vrbano* II.

1105. *Henricus* Imp. in celeberrimo Principum Cõuentu Moguntino per Apostolicæ Sedis Legatos Richardum Albanum & Gebharbum Constantiensem Episcopos Imperij insignibus priuatur, quæ mox filio eius Henrico conferuntur.

1106. *Henricus* Senior anno ætatis quinquagesimo quinto repentinâ morte iam priuatus interit, & per quinquennium Ecclesiasticâ sepulturâ caret.

Paschalis Pontifex in Galliam Cisalpinam proficiscitur & Guastallæ oppido ad ripam Padi fluminis sito congregat generalem Synodũ, in quâ omnes Clericos & Episcopos in schismate ordinatos, nisi aut inuasores aut Simoniaci aut aliàs criminosi probati essent, in suis officijs suscipit & confirmat.

1107. *Berengarius* post undecim annos quibus Abbas extitit, sponte cedit & Fuldam redit.

Guntherus XII. *Guntherus* VVessobrunnensis Abbas huius etiam Cœnobij gubernationem suscipit, quam tamen breui deserere cogitur.

1109. Fratres liberam eligendi Abbatis occasiosionem nacti *Eginonem* creant Virum hac & aliâ dignitate dignissimum.

Egino XIII.

1111. *Henricus* Imp. numerosum exercitum ducit in Italiam, & ingressus Vrbem *Paschalem* Pontificem captum cogit ad imponendam sibi Imperialem Coronam.

1117. *Henricus* secundò mouet in Italiam, cui expeditioni adest Hermannus Episcopus Augusta-

gustanus. Pontifice absente Henricus in Ecclesiâ S. Petri se coronari facit à Mauritio Burdino Bracarensi Archiepiscopo.

1118. *Paschalis* Papa moritur; *Gelasius* II. Monachus Casinensis S.R.E. Card. Tit. S. Mariæ in Cosmedin. eligitur, qui mox ab Henrico Schismatico compellitur vrbe cedere & Caietam patriam suam aufugere, vbi post Presbyter & Pontifex ordinatur.

Henricus Pontifice fugâ elapso Mauritium Burdinum in S. Petri Sedem vi intrudit & Gregorium nominat.

Gelasius Pontifex habito Conuentu Capuæ *Henricum* cum suo Pseudo Pontifice damnat & post in Galliam secedit.

Friteslariæ in Germaniâ Synodus congregatur, ad quam Egino Abbas S. Vdalrici vocatur in causa Ecclesiæ Augustanæ, & venit.

Egino Abbas S. Vdalrici multas à schismaticis patitur molestias, tandem vrbe ac Monasterio cedere cogitur.

1119. *Gelasius* Papa Viennæ in Galliâ diem claudit, in cuius locum eligitur *Callistus II.* ex Archiepiscopo Viennensi.

1120. *Callistus* Papa Romam proficiscitur, ad quē suasu prudentum Egino Abbas confugiens, Rosellæ eum inuenit. A quo benignè exceptus ac Romā duct⁹ omnia pro Ecclesiæ Augustanæ utilitate ex sententiâ gerit; Rediens in itinere morbo corripitur ac Pisas delatus in Camaldulensium Cœnobio extremum obit diem non sine sanctitatis existimatione miraculis confirmatâ.

1121. *Gregorius* Antipapa siue Burdinus à *Callisto* II. Pont. Max. capitur, Romam ignominiosè defertur, demùm in Campaniam ad perpetuum carcerem deportatur.

VVolle-

Anno Christi

VVollemarus XV. 1122. *VVollemarus* ex Monacho S. Vdalrici eligitur in Abbatem post Diuum Eginonem Vir Doctrinâ & Religione præstans.

1125. *Henricus* Imp. V. ex hac vitâ migrat absq; prole masculâ, à quo Regnum Germaniæ rursum deuoluitur ad Saxones.

Vdalscalcus XV. 1126. VVollemaro ex hac vitâ sublato succedit Vdalscalcus Abbas Diui Eginonis quondam domi forisque comes indiuiduus, qui etiam eidem Pisis morienti adstitit, ac res ab eo gestas fideliter scriptis mandauit. Vir fuit omni scientiarum genere imbutus, Theologus insignis, Poëta, quales seculum illud ferebat, eximius, Antiquitatis præsertim historiæ Sanctorum non ignarus, Musicæ denique artis peritissimus. Hinc multos ingenij sui fœtus ad posteros transmisit, quorum aliqui extant, pleriq; temporum iniuriâ perierunt. Vitas SS. Vdalrici & Afræ, Mauritij, Mariæ Magdalenæ versibus complexus est, quas etiam Musicis notis compositas Hermannus Episcopus Constantiensis & Gebhardus Apostolicæ Sedis Legatus approbarunt ut licitè in Ecclesiasticis officijs cantari possint. Scripsit quoque librum de Musicâ, & Epigrammata quam plurima; Præter ingenij decorem virtutis etiam splẽdore ita enituit, vt meritò inter laudatissimos huius Cœnobij Antistites numerandus sit.

Hoc anno Hermannum Episcopum obijsse scribit Caspar Bruschius.

Conradus III. Romanorum Rex sub Vdalscalco Abbate approbat donationẽ cuiusdam prædij Monasterio factam à Conrado Marchione Tusciæ, Anno Regni primo.

Celebris expeditio in Terram sanctam contra Saracenos suscipitur à *Conrado* Romanorum

norū & *Ludovico* Frāciæ Regib⁹ acceptâ cruce à S. Bernhardo totius Belli Duce constituto.

1148. Vdalscalcus Abbas fato fungitur & in Ambitu Monasterij sepelitur.

In eius locum venit eodem anno Hezylo Vir probatæ vitæ, qui Monasterium multis prædijs auxit. *Hezylo XVI.*

1152. *Conradus* Rex moriens non absq; suspicione propinati veneni, Regalia *Friderico* Fratris sui Filio cognomēto Aenobarbo relinquit.

Eodem anno *Conradus* Comes de Lüzelstein fit Episcopus Augustanus.

1154. *Hadrianus* Papa IV. ex Abbate primùm S. Rufi deinde Episcopo Albanensi Pontificatum init.

1155. *Fridericus* Conradi Nepos, Sueviæ Dux post exhibitum Pontifici Stratoris officium Romæ ab eo Coronam & alia insignia Imperii accipit.

1156. *Hadrianus* Papa IV. Monasterium S. *Vdalrici* privilegio auget, & in suam protectionem suscipit.

Circa eundem annum *Conradus* Episcopus Augustanus Cœnobium S. *Vdalrici* ingreditur, & iuxta normam S. Benedicti reliquū vitæ vivit, cùm prius Monasterium privilegiis ac bonis ampliter locupletasset.

1159. Hezylo Abbas vivere desinit, in cuius locum venit *Vdalricus de Biberbach* ex Nobili Bappenhemiorum stemmate oriundus, & cum laude præest augens rem familiarem. *Vdalric. XVII.*

Hadrianus Papa IV. Anaguiæ mortem oppetit, cui mox sufficitur Rolandus Presbyter Card. Tit. S. Marci & Apostolicæ sedis Cancellarius dictus *Alexander* III.

Octavianus Cardinalis Tituli S. Cæciliæ erigitur Pseudo Pontifex contra *Alexandrum*. *Fridericus* Imp. favet *Octaviano* Schismatico, qui *Victoris* nomen sibi assumit.

1160. *Alexander* Imperatorem benignè ac frequenter monitum, cùm à suâ perfidiâ non posset reuocare, ab Ecclesiæ communione unà cum *Octauiano* Antipapâ in die Cœnæ Domini segregat.

1161. Duo habentur Concilia unum in Frãciâ, alterum in Angliâ, quibus causa adiudicatur *Alexandro*, Octauianus damnatur.

1163. *Alexander* Papa III. Turonis in Galliâ Cõcilium celebrat, cui adest etiam *Conradus* Archiepiscopus Mogũtinus Comes de VVitelspach Consanguineus Imperatoris. Is dũ Alexandro cõtra Octauianũ adhæret, iram Imperatoris incurrit, à quo Sede Mogũtinâ pellitur, & *Christianus* Imperatoris Cãcellari⁹ eius loco vi intruditur. Pace demum inter Pontificẽ & Imperatorem stabilitâ, *Christianus* Palliũ quod à Pseudopõtifice acceperat publicè comburit, & aliud ab Alexãdro pro Ecclesiæ Moguntinæ administratione accipit, *Conrado* interim ad Sabinensem unde titulum Cardinalis habebat translato. Verùm *Christiano* è vivis sublato, *Conradus* ad Moguntinam sedẽ reuertitur. Anno 1180.

1164. *Octauianus* Antipapa moritur, cuius loco Schismatici eligunt Guidonem Cremẽsem quem Paschalem Tertium appellant, & fouetur à *Friderico* Imp. vt prior.

1167. *Conradus* Episcopus Augustanus in Monasterio D. Vdalrici degẽs diem claudit extremum, & in loco Capitulari terrę mandatur.

Hartvvigus ex Monacho & Priore S. Vdalrici creatur Episcopus Augustanus.

1168. *Fridericus* Imp. nondum ad frugẽ conuersus rursus excõmunicatur, & pęnitus exauctoratur ab *Alexandro* Papâ, victus etiam non semel in bello Italiâ cedere cogitur.

1170. Paschalis PseudoPapa miserè perit Schismatici

matici subrogant *Joannem*, quendam Abbatem Strumensem & Callistum III. dicunt, eundemque Fridericus Imp. approbat.

1171. *Vdalricus* Abbas moritur; Cui succedit *Henricus* de Maysach vir nobilis genere sed animo & virtute nobilior. *Hericus XVIII.*

1172. *Guelpho* Marchio Tusciæ, Dux Spoleti & Sardiniæ beneficus est erga Cœnobium SS. Vdalrici & Afræ.

1177. Pax inter *Alexandrum* III. Pontificem & Fridericum I. Imperatorem Venetijs firmatur perpetua, restitutis omnibus bonis Ecclesiæ in ipsâ Octauâ Apostolorum Petri & Pauli.

Eodem anno *Alexander* III. Pont. Max. Monasterium S. Vdalrici in suã recipit profectionem, & alijs priuilegijs auget in peruigilio S. Afræ Venetijs adhuc existens.

Manegoldus Henrico defuncto succedit in Abbatiâ S. Vdalrici. *Manegoldus XIX.*

1181. *Alexander* Papa III. post sui Pontificatûs per annos viginti duos dignissimam functionem migrat ex hac vitâ.

1182. *Fridericus* Imp Sodalitio Conuentus S. Vdalrici adscribitur, & priuilegia quędam approbat, quædam confert.

1183. Monasterium S. Vdalrici cum Templo totum igne absumitur, quod dum *Manegoldus* Abbas restaurare conatur, euocatur ex hac vitâ.

Henricus hoc nomine Tertius eligitur in Abbatem S. Vdalrici à quo Monasterium splendidè reparatur. *Henricus XX.*

1187. Templum S. Vdalrici iam restitutum cõsecratur à *Conrado* Archiepiscopo Moguntino præsente Friderico Imp. cum Filijs alijsq; Principibus atque Episcopis.

Saladinus Babyloniæ Rex Hierosolymâ

potitur capto *Guidone Lusignano* eiusdẽ Rege.

Fridericus Imp. & Reges Franciæ & Angliæ expeditionem parant in Terram Sanctam.

1189. *Fridericus Imp.* capto Iconio vsq; in Ciliciam penetrat magno Turcis iniecto pauore.

1190. *Fridericus* Imp. in Armeniâ positis ad Serrã amnem castris III. Id. Iunias post prandium Amnem nandi ac refrigerandi causâ ingressus aquarum vi absorbetur magno Christianæ rei detrimento.

Erchenboldus XXI. *Henricus* Abbas diem obit; *Erchenboldus* eligitur qui Cœnobium multis ornamentis auget & illustrat.

1191. Guido Lusinianus à Saladino liber dimissus loco Regni Hierosolymitani Cypri Insulam possidet beneficio Richardi Regis Angliæ. Hinc noui Reges Cypri ex familiâ Lusinianâ.

1200. *Erchenboldum* Abbatem defunctum excipit *Vdalricus* vir decrepitæ ætatis, quam ob rem post quatuor annis, administratam Abbatiam resignat eandem, superstes adhuc aliquot annis. Prædia quædam emit & alia præclarè gessit.

Vdalricus XXI.

Hoc tempore mirabilis illa augustissimi *Sacramenti* conuersio in apparentem Carnis speciem facta est, quæ adhuc hodie in Ecclesiâ *S. Crucis* adseruatur, & miraculis coruscat Augustæ.

Henricus XXIII. 1204. *Vdalrico* Abbati sponte cedenti succedit Henricus de VVelsheim Nobilis, vir egregiâ morum suauitate præditus erga omnes affabilis miti semper vultu & placido.

Theodo XXIV. 1216. *Henricus* diem claudit, sequitur Theodo siue Dietho Abbas ex Monasterio Faucensi postulatus. Præest laudabiliter ac plurimùm prodest.

Hono-

Honorius Papa III. init, qui præter alia priuilegia quæ confirmat etiam Ius in Paræciam S. Vdalrici Abbati competens approbat.

1222. *Henricus* Abbas obit, successor ei designatur *Luitfridus* vir Monasticæ disciplinę amãs, & inde laudatus. *Luitfridus XXV.*

1227. *Gregorius* Papa IX. eligitur, qui Monasterium S. Vdalrici in suam protectionem recipit & Priuilegia confirmat.

1230. *Luitfridus* Abbas resignat Prælaturam, cui Hildebrandus substituitur, Vir bonæ conuersationis & in temporalium administratione rerum prouidus. *Hildebrandus XXVI.*

1243. Innocentius Papa IV. Pontificatum init, qui Monasterij S. Vdalrici priuilegia vetera approbat & noua indulget.

Eodem anno *Gebwinus* ex nobili stemmate de *Thierheim* oriundus post Hildebrandum eligitur Abbas. Laudem meretur ab Ingenio & Religiosæ vitæ obseruantiâ. *Gebwinus XXVII.*

1252. *Manfredus* Friderici II. Imp. Nothus occiso *Conrado* eiusdem Friderici Filio legitimo Regem Siciliæ se constituit.

1265. *Clemens* Papa IV. Gallici sanguinis & genti fautor, *Carolum Andegauensem* aduocat, & Romæ in æde Lateranâ Regem Siciliæ ac Hierosolymorum designat.

1266. *Carolus* Româ digressus Siciliam inuadit, & occiso Manfredo quem ad Beuenentum deuicerat, Regni possessor euadit.

1267. *Gebwinus* Abbas sponte se abdicat administratione Abbatiæ, cui sufficitur *Theodoricus* de Roth vir generis nobilitate & vitæ probitate insignis. *Theodoricus XXVIII.*

1268. *Conradinus* Conradi Regis Neapoleos & Siciliæ Filius, Friderici II. Imp. Nepos,

vltimus Dux Sueuię nobilissimi Stemmatis Adolescens contractis copijs, multâ nobilium manu inter quos *Fridericus* Dux Austrię Cognatus, è Germaniâ in Italiam venit Carolum Andegauensem inde pulsurus. Committitur pugna, Conradinus primò vincit, demùm ob militis prædę inhiantis solutum ordinem vincitur, & fugit cum Friderico Austrio desertus à suis. Agnoscũtur in itinere, quo Pisas ire cogitabant, à quodam Ioanne è gente Frangipanũ cuius prauitate proditi Carolo mox è fugâ retrahuntur & Neapolim abducti barbaro more, totâ Italiâ spectante, Germaniâ dolente capite plectuntur. Conradinus priusquam capite minueretur in publicâ scenâ Carolum accusat, Deum testem inuocat, & ius suum in hæc Regna Henrico Castellano Amitæ suę Filio, voto certè non vano, donat, in signum chirothecam extrahit & abijcit. Quo facto antiquissima Sueuiæ Ducum familia extincta est.

1273. *Rudolfus* I. Comes Habspurgicus Matre Hedvvige ex Comitibus Kuburgensibus, post sat longum interregnum Francofurti eligitur in Imperatorem Romanorum, quam electionem *Gregorius* X. Pont. Max. Lausannæ ratam habuit, nã is Italiam nunquam intrare voluit.

1282. *Petrus Arragonius* Rex comparato exercitu, & Gręco Imperatore Michaële Paleologo aurum suppeditante, dolum in Francos Siciliam tenẽtes excogitat, eumq; cruentũ. Nam factâ Siculorũ coniuratione, ipso die qui Christo resurgenti sacer est, datoq; signo ad vespertinas preces, inermes Franci quotquot Insulam inhabitabant trucidantur. Carolus Rex tunc aberat in Hetruriâ. Interea Ara-

ea Aragonius aduolat, Caroli nauibus ac Regno potitur, & Rex Siciliæ salutatur. Ita scilicet nobilissimus ille Sueuici & Austriaci sanguinis flos à Gallis temerè fusus Siculis Vesperis expiatus est.

Eodem anno *Hartmannus* Comes Küburgensis & Dilingensis Episcopus Augustanus illustris huius Familiæ vltima proles, cùm triginta tribus annis Episcopatui præfuisset, Ecclesiam Augustanam Arce & Ciuitate Dilingensi atque vniuerso Comitatu VViteslingensi auxisset, & plura alia pijs vsibus impendisset, ipsâ die S. Vdalrici cui sanguine iunctus erat, diem claudit extremum.

1286. Carolus Siciliæ & Philippus Franciæ Reges Gerundam in Hispaniâ capiūt, vbi cùm milites Sepulchrum S. Narcissi violare attentant, Muscarum examen è sepulchro egressum in exercitum irruens, sacrilegos in fugam agit, & ab incepto desistere cogit.

1288. Post *Theodoricum* Abbatem fato functum sequitur *Sibotho* cognomento *Stoltzhirsch* Augustanus Patritij Ordinis. Is aduersum habuit Episcopum Augustanum *VVolfhardum* de Roth, à quo Prælaturâ exutus fuisset, nisi cognatorum suorum, qui plurimùm in Vrbe valebant, præsidio Dignitatem hanc tenuisset. Sibotho XXIX.

1292. Demùm sponte eam dimittit, & Custos Templi effectus eo officio per viginti tres annos fungitur.

Excipit ergo eum *Henricus* de Hagnach, qui primò ambitionis omnis exsors munus hoc & onus repudiat, tandem compulsus suscipit. Henricus XXX.

1311. Inchoatur *Concilium Viennense* Generale sub

ſub *Clemente* V. Pont. Max. in quo actum de excidio *Templariorum Militum* quod ad Saracenos defeciſſent. Eorũ bona partim Rhodijs Militibus partim nouis Religionibus attributa. Hinc Ordo S. *Dominici* Auguſtæ introductus, quorum Conuentus intra limites Paræciæ S. *Vdalrici* comprehenditur.

Henricus Abbas quod infenſum haberet Epiſcopum Fridericum ſpeet, vltro abdicat Abbatiam.

Marquardus XXXI.

Henrico cedenti *Fridericus* Epiſcopus citra omnem Fratrum cõſenſum ſubrogat *Marquardum* Nobilem de *Haglen* cognatum ſuũ Religione Dominicanum Virum, alioqui omni quâ Diuinâ quâ humanâ ſciẽtiâ probè inſtructum. Res ſic ſe habuit. Marquardus puer Monaſterium S. Vdalrici ingreſſus Habitum aſſumpſit, in eoq; per annum perſeuerauit. Pòſt mutato propoſito ad Dominicanorum inſtitutum trãſijt, & Monachũ ſollenni ritu profeſſus eidem Ordini totum ſe deuouit & ſacrauit, quem etiam viginti octo annis tenuit. Epiſcopus animaduertẽs Abbatiam S. Vdalrici breui Rectore vacuam futuram, Marquardum cognatum ſuum monet & ſuadet redire ad Benedictinos ſpondet Abbatem certò facturum. Ille hac ſpe illectus obtemperat, redit pœnitens, Apoſtaſiam ſe commiſiſſe hinc olim recedendo fatetur, oſtendens tacitam Profeſſionem, ideoq; trium dierum Pœnitentiâ crimen expiat. Ita Monachum Benedictinum de nouo ſolenniter profeſſus intra paucos dies operâ Epiſcopi Abbas efficitur. Speciẽ huius facti recenſet Bartholomeus Brixienſis in Quæſtionibus Dominicalibus part. 2. q. 91. & ſeq. ubi multis argumentis probat non legitimè hoc factum fuiſſe, feciſſe Epiſcopum

ſcopum quod non poterat. Sed iura ſunt clara. Quod in fine addit nomen Abbatis nomen eſſe Miniſterij non honoris, parum ad rem facit: Certè Abbatiam inter Dignitates numerari, & Abbatem alijs dignitatibus inferioribus Epiſcopo præferri ſcribit Decius c. Decernimus, de Iudic. & alij. Obtinuit ergo Marquardus hanc Dignitatem eaque XX. annis gauiſus eſt.

Principes Electores diſcordes in Germaniâ duos eligunt Cæſares, alij *Ludouicum Bauarum*; alij *Fridericum Auſtriacum*. Hinc bellum Ciuile in Germaniâ diuturnum. Auguſtani Ludouicum recipiunt.

1322. *Ludouicus* cum *Friderico* pro ſummâ Imperij dimicat prope Müldorfium in Bauariâ, quo conflictu *Ludovicus* Victor euadit, *Fridericus* viuus capitur.

1324. Ludouicus Auſtriacos bello petit, & Marchionatum Burgouianum cum auxilio Auguſtanorum inuadit. In eâ expeditione Ciuis quidam Auguſtanus Berchtoldus Bitſchlinius occumbit, & in ſacello iuxta ędem S. Vdalrici, quod ipſe nuper cum veniâ Abbatis honori Omnium Sanctorum extruxerat, ſepelitur.

Ludouicus Imp. Monaſterium SS. *Vdalrici & Afræ* in ſuam tutelam & Imperiali auctoritate defendendum ſuſcipit.

1333. *Cœnobium* S. *Vdalrici* totum cõflagrat, quod dum *Marquardus* Abbas reſtaurare incipit ex hâc vitâ euocatur.

Conradus VVinckler Auguſtanus ſuccedit, Vir integer vitæ, clarus eruditione, prudentiâ conſpicuus, reiq; familiaris adminiſtrandæ ſummè gnarus. *Ludouico* IV. Imp. à Confeſſionibus fuit, cuius etiam Liberos è ſacro fonte ſuſcepit; multa & pręclara ab eo bene- *Conradus XXXII.*

 ficia

ficia & priuilegia accepit. Monasterium totum ædificijs ac diuitijs adeo auxit, vt eius alter conditor meritò dici meruerit.

Sub huius regimine aliud incendium Templum ac Monasterium inuadere cepit, inuocato ab Abbate D. Afræ & aliorum Patronorum auxilio sopitum fuit.

1354. *Carolus* IV. Imperator dono dedit Monasterio S. Vdalrici Tabulam argenteam auro obductam ad includendum Caput S. Dionysij primi Episcopi Augustani.

Ioannes XXXIII. 1355. *Conradus* Abbas diem claudit, eligitur successor *Joannes* de Vischach vir nobilis & rectus. Priusquā ad Abbatiā eueheretur scribendi arte multum excelluit, & libros aliquot grandes suâ manu exaratos in sui memoriam & posterorum vtilitatem reliquit. Scripsisse tractatum de Immunitate Ecclesiæ affirmat Posseuinus in Apparat. ex Eisengren.

Fridericus XXXIV. 1366. *Ioannes* Abbas moritur, quem excipit *Fridericus* de Gummeringen genere quidem nobilis sed factis obscurus.

Henricus XXXV. 1379. *Fridericus* inter viuos esse desinit, eligitur eodem anno *Henricus de Gabelbach* ex nobili stirpe, sed in rei familiaris administratione parùm vtilis.

Ioannes XXXVI. 1396. Cogitur abdicare Prælaturam, & habet successorem *Joannem Laugingerum* ex VVerdeâ Sueuicâ oriundum Abbatem Monasterij S. Magni in Faucibus, cui cum feliciter aliquandiu præfuisset, idque penè collapsum egregiè restituisset, Augustam vocatur & D. Vdalrici Cœnobio præficitur, vbi non tam in Monasticâ disciplinâ quam re domesticâ propagandâ suā probè monstrat industriā.

1403. *Ioannes* Abbas ipso die Diuo Benedicto sacro moritur.

Joannes

1404. *Joannes* Küssinger Augustanus ex Monacho S. Vdalrici postulatus ante quatuor annos in Abbatē Ottoburanū, hoc anno magno Monasterij cōmodo repetitur & assumitur in Abbatē Coenobij S. Vdalrici. Vir erat animi sagacis & prouidi in consilijs. Aedificijs etiam aliquot Monasterium auxit. *Joannes XXXVII.*

1411. *Sigismundus* Rex Hungariæ vnanimi Electorum consensu Imperator Romanorum creatur.

1414. Cum Schisma grauissimum & longissimum esset in Ecclesiâ, operâ *Sigismundi* Imp. cogitur Concilium Cōstantiense generale, In quo tres cedunt Pōtifices, Ioannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII.

Joannes Abbas S. Vdalrici cum in priori Monasterio Ottoburano Infulâ Pontificali decoratus fuisset, & Monasteriū S. Vdalrici nondum eo priuilegio gauderet, id sibi in Concilio Constantiensi confirmari curat.

In eodem Concilio de nouo statutū fuit pro Reformatione Monachorum nigrorū Ord. S. Benedicti in Prouinciâ Moguntinâ degentium, vt de triennio in triennium iuxta antiquam consuetudinem Prouincialia haberentur Concilia.

1417. Vacante adhuc Sede Apostolicâ, Constātiæ, durante adhuc Concilio, in Monasterio Petri domus dicto primū habetur Prouinciale Capitulum Abbatum Ordinis S. Benedicti Prouinciæ Moguntinæ ac Dioecesis Bambergensis.

Eodem anno sublato Schismate Otto Columna Romanus S. R. E. Cardinalis creatur Summus Pontifex dictus *Martinus V.*

1418. Moguntiæ in Conuentu Fratrum Eremitarum S. Augustini celebratur secundum Prouinciale Capitulum Abbatum Ord. S.

Benedicti, in quo pręsident Abbates Fuldensis, Campidunensis & Ioannes S. Vdalrici Augustæ.

1424. *Petrus à Schaumberg* nobilis OstroFrancus auctoritate Martini Papæ V. ex Canonico Herbipolensi & Bambergensi Augustæ fit Episcopus.

1428. *Joannes* Abbas ob aduersam valetudinem ad Thermas proficiscitur & ibi moritur. Cadauer Augustam defertur, & in consueto Abbatum sepulchreto terræ mandatur.

Henricus XXXVIII. In eius locum venit Henricus Heuterus Augustanus.

Eodem anno *Martinus Papa* V. Episcopo Frisingensi iniungit munus reuocandi bona iniustè à Monasterio S. Vdalrici ablata, Pontificatus sui anno XI.

1431. Auctoritate *Martini Papæ V.* cogitur Cōcilium Generale Basileæ; Mortuo Martino V. Pōt. Max. succedit *Eugenius IV.* cuius auctoritate continuatur Concilium Basileense.

1432. Octauum Prouinciale Capitulū Ord. S. Benedicti habetur Augustæ Vindelicorum in Monasterio SS. Vdalrici & Afræ.

1435. Durat adhuc *Concilium Basileense*, à quo Immunitates, Priuilegia, Indulgētiæ & Indulta per Romanos Pōtifices ac Imperatores Cœnobio *S. Vdalrici* vnquā cōcessa approbantur.

Istud Concilium in fine *ἀκέφαλον* docet aliqua quæ à Summis Pontificibus & posteris Concilijs improbata fuere; Dissoluitur ergô per se.

1438. Conuocato scilicet auctoritate Eugenij IV. Pont. Max. alio Concilio Ferrariæ, quod postmodum cogente Peste Florentiā transfertur ibiq; finitur sequenti Anno. Adsunt Græci, Armeni, Rutheni, & Indi qui cum Romanâ Ecclesiâ concordiam ineunt & vniuntur.

Henri-

1439. *Henricus* Abbas viuere desinit, succedit *Joannes ab Hohenstein* nobili ex Baioariâ stemmate oriundus. Is primò in Cœnobio Ebersspergensi Monachum professus, deinde fato cum dirigente Augustam venit, Conuentui S. Vdalrici inseritur, demùm fit Abbas. Multa præclarè gessit quæ famam merētur. Aedificia ab antecessorib' suis cœpta, partim absoluit, partim noua molitus est. Domum Prædicatoriā, vt vocāt, ampliauit & tabulauit. Multa prædia emit, inter ea pagum *Finningensem*. Disciplinā quoq; Monasticā hortatu Petri Episcopi Augustani iuxta statutū Concilij Constantiensis restituit, vocatis ad hoc ex Monasterio Mellicensi quatuor viris Religiosis qui à Monachis Sublacēsibus Religiosas cærimonias iā ante probè edocti fuerant. Alia plura egit cū laude, hoc solo infelix quod pleraq; Monasterij Priuilegia ac Diplomata sub eius regimine incendio perierint. Abdicat Abbatiam vigesimo anno & alijs viginti annis priuatam agit vitam, moritur Anno MCCCCLXXVIII. Joannes XXXIX.

1440. *Fridericus* Archidux Austriæ, Ernesti F. Frācofurti eligitur in Imperatorem Romanorum huius nominis Tertium.

Hoc anno Sodalitas SS. Vdalrici & Afræ initium sumit.

1447. *Nicolaus V.* Pont. Max. hoc anno eligitur, qui primus Diuo *Simperto* Episcopo Augustano diuinos decreuit honores, viuæ vocis oraculo.

1450. *Petrus* Episcopus Augustanus creatur Cardinalis Tit. S. Vitalis à *Nicolao* V. Pont. Max. Anno Iubilei.

Nicolaus Papa V. priuilegijs ornat Monasterium S.S. *Vdalrici & Afræ*.

1454. B. *Joannes Capistranus* Ord. S. *Francisci*

 à *Nico-*

à *Nicolao* V. Pont. Max. in Germaniam missus Augustę magno cũ fructu cõcionatur. Nam Auditores animis perculsi trabas pictas, cartulas & alueos lusorios, & alia eiusmodi ad pedes eius tulêre & flammis tradidêre. Is Dilingâ ad Abbatẽ S. Vdalrici rescripsit, eumq; cum Conuentu meritorum Ordinis sui participem esse voluit.

1455. *Ludouicus* Dux Bauariæ suscipit in suam protectionem Monasterium S. Vdalrici cũ omnibus bonis tam intra quam extra Baioariam sitis.

Georgius Marchio Morauiæ Presbyter ac Professus Monasterij D. Vdalrici hoc anno fato fungitur.

1458. *Pius* II. Pont. Max. antea dictus Aeneas Syluius ex familiâ Piccolomineorum ex Cardinali S. Eustachij & Episcopo Senensi hoc anno eligitur.

1459. *Ioanni Hohenstemio* Abbati sponte cedenti subrogatur communi Fratrum consensu

Melchior XL. *Melchior de Stambaim*, Vir non tam stirpe quã animi viribus & præstantiâ nobilis. Is à iuuentute bonis literis eruditus Viẽnæ in Austriâ grauiorib⁹ Theologię & Pontificij Iuris studijs operã dedit, imò & meritos honoris Titulos ex vtroq; reportauit. Demũ humana fastidiẽs ad diuiniora applicuit animũ, ac Mellicense Cœnobium ingressus Monachũ professus est. Inde paternũ solum aliquãdo inuisurus in Sueuiã venit, & in VViblingẽsi celebri Monasterio aliquãdiu permansit. Ibi agnitâ ei⁹ virtute operâ Cardinalis & Episcopi Augustani, huic loco Abbas præfectus est. Ille mox Mellicũ profect⁹ Viros Diuinâ lege eruditos exciuit, quorũ consilio & ope Monasticã disciplinam plenius restaurauit. Fuit Illustrissimo Cardinali *Petro* eiusq; successori

Ioanni

Ioanni à VVerdenberg Episcopis Augustanis & *Ludouico* Baioariæ Duci à secretioribus cōsilijs. Monasteria quædā huius Diœcesis *Ottoburanum, Thierhauptanū* & alia reformauit. *Fultenbacense* ab Ordine penitus auulsum ab Episcopo *Ioanne à VVerdenberg* multis precibus obtinuit, & ad Benedictinū, missis illuc Fratribus, institutum reduxit. In Monasterio S. Nicolai extra mœnia Vrbis Augustanę olim sito Virgines sacras instituit easq; Monasticis disciplinis probè instruxit, lectiores ex ijs aliquas ad alia Monasteria Virginū *Kûbacense* & *Holzense* transtulit, eaque pristino rigori & decori restituit. Bibliothecam ampliauit & conquisitis vndique libris tam excusis quam scriptis auxit. Vt Fratres ad literas magis animaret, & otium, perniciem Monasteriorum fugaret, artem impressoriam à *Ioanne Gutenbergio* nuper * inuentam in Conuentum suum introduxit. Templum ruinam minitans diruit, & nouum à fundamentis eduxit magno ausu sed non felici successu.

* Anno MCCCCXL.

Hoc anno Maximilianus I. Imperator postea futurus, in die Cœnę Domini Neostadij nascitur; Serenissima Leonora Imperatrix & Mater felicissima hoc faustum nūtium Augustanis per literas significat. In die Paschæ sacro fonte abluitur.

1464. *Pius* Papa II. expeditionem in Turcas parat editâ Cruciatâ; Inde exciti Augustæ MCC. viri, acceptis à Magistratu Augustano armis apud Patres Frācîscanos cōsciētię maculas eluūt, in Cathedrali Ecclesiâ per D. Suffraganeū sacro viatico muniti Cruce rubeâ signātur; demùm ad *D. Vdalrici* ędē ascēdunt terni, vbi per Abbatē in medio Tēpli ingeniculātes breui oratione animati omnes ex Calice D. Vdal-

Vdalrici bibunt, & iter contra hostem aggrediuntur.

Eodem anno habetur Capitulum Prouinciale Patrum Ord. S. Benedicti Herbipoli, in quo præter alios Abbates præsidet *Melchior* Abbas S. Vdalrici Augustæ.

1467. Iterum habetur Conuentus Bambergæ in Monasterio Montis Monachorum, vbi rursus præsidet Abbas *Melchior*.

Eodem anno in die Assumptioni D. Virgini sacro *Petrus* Cardinalis & Episcopus Augustanus primarium lapidem pro noua Ecclesiæ S. Vdalrici structurâ in magnâ hominum frequentiâ ponit.

1469. *Joannes* Comes à *VVerdenberg* eligitur post Petrum Cardinalem in Episcopum Augustanum.

1470. Erphordiæ habetur Capitulum, præsidet cum aliis *Melchior* Abbas.

1471. Restituitur Ordini Benedictino Monasterium *Fultenbacense*.

Henricus XLI. 1474. *Melchior* Abbas diem claudit; Eidem sufficitur *Henricus Fries* Augustanus, Vir Religiosus, insignis castimoniæ, Diuæ Virginis amator singularis, vnde & Virgineus dictus.

Is primo sui regiminis anno Nouercam habuit Fortunam cùm in ipso festo die Apostolorum Petri & Pauli tempestas maxima nouam Templi fabricam vix absolutam deiecit, & Parochum cum Coadiutore ac triginta tribus alijs vtriusq; sexus hominibus oppressit *Friderico* Imp. cum Principibus Imperij Comitia Augustæ celebrante.

1475. *Henricus* Abbas nouam eamque vltimam Templi S. Vdalrici molitur structuram.

Ioannes XLII. 1482. Moritur *Henricus* Abbas, succedit *Joannes de Giltlingen* Melchioris Nepos vir genere ac virtute nobilis. Præest feliciter, auget & illustrat Cœnobium.

Sixtus

1483. *Sixtus* IV. Pont. Max. omnia Monasterij Privilegia ab antecessoribus concessa approbat & confirmat.

1485. Celebratur Capitulum Provinciale Abbatum Ord. S. Benedicti in Cœnobio SS. Vdalrici & Afræ Augustæ.

Innocentius Papa VIII. de nouo concedit Abbati S. Vdalrici & successoribus Ius mitræ Pontificiæ gestandæ cum potestate consecrandi calices & alia ad Diuinum vsum necessaria. Anno Pontificatus I.

1486. *Maximilianus Friderici* Filius viuente ac volente Patre Rex Romanorum eligitur & Coronam accipit Aquisgrani.

1492. Sacra ossa Divi *Symperti* Episcopi Augustani in vltimâ Templi S. Vdalrici ruinâ ruderibus operta ac perdita, superiori anno rursus inventa, hoc demùm cum solenni pompâ præsente *Maximiliano* Rege ac pluribus Imperij Principibus, Episcopis, Abbatibus, Comitibus & Baronibus ad honestiorem locum transferuntur.

1494. *Maximilianus* Austriacus Romanorum jam pridem Rex, hoc anno Imperator acclamatur hoc nomine Primus.

1496. *Ioanni* Abbati de *Giltlingen* succedit *Conradus Mörlinus* Augustanus vir magnæ prudentiæ & eloquentiæ, *Maximiliano* Cæsari à Consilijs, à quo etiam multa beneficia consecutus est. Animi sui magnitudinem tam in ædificijs quàm alijs rebus præclarè gestis egregiè monstrauit. *Conradus XLIII.*

Alexander Papa VI. Parochiam S. Vdalrici vnit Monasterio, & concedit Abbati potestatem instituendi in Curionem Sacerdotem siue secularem siue regularem ad nutum amouibilem.

Anno Christi.

Carolus V. Imperator hoc anno nascitur.

Maximilianus I. Imp. Comitia Augustæ celebrat.

Finito Templi posterioris S. Vdalrici ædificio *Conradus* Abbas anteriorem partem, quam Chorum vocant, à fundamentis emolitur. *Maximilianus* Imperator cum Friderico Sanseuerinate S. R. E. Cardinale Legato à Latere primarium lapidem in die, qui D. Margaritæ sacer est, summâ cum solennitate ponit.

1503. Publica supplicatio præsente *Maximiliano* Imp. ac Imperatrice cum magnâ Clericorum ac Ciuium vtriusque sexus turbâ ab Æde Principe Ciuitatis ad Templum S. Vdalrici instituitur propter prodigiosas Cruces in vestibus lineis hominum, mulierum præsertim, & quibusuis alijs linteis tam Augustæ quàm vicinis locis apparentes.

1504. Imp. Cæsar *Maximilianus* Bohemis hostibus non longè à Reginoburgo deuictis ac triumphatis, militare trophæum D. Simperto consecrat, & ad eius sepulchrum suspendit.

1510. *Conradus Môrlinus* Abbas diem claudit, & in loco Capitulari sepelitur cum tali Epitaphio.

VIVVS. MIHI. HANC. SVB. QVA. MORTVVS. QVIESCEREM. DOMVM. PARAVI. SVM. ETENIM. CONRADVS. MOERLIN. COENOBI. HVIVS. ABBAS. NOLI. OBSECRO. MORTVO. INIVRIAM. FACERE. QVAM. NEC. TIBI. FECERIM.

Ioannes XLIV. Eodem anno eligitur in Abbatem *Ioannes Schrot* Augustanus.

Sub hoc Abbate Religiosus quidam *Leonardus VVirstlinus* ad eo scribendi artem calluit, vt centum diuersas scripturas felici manu suâ ex-

Anno Christi. suâ exararet. Extat is liber in Bibliothecâ S. Vdalrici D. *Maximiliano* Imp. inscriptus.

Eodem tempore Ottomarus Luscinius Argentinensis Lector huius Cœnobij, quamuis non Religiosus, vt Posseuinus putauit, vir haud vulgaris doctrinæ floruit, cuius aliquot ingenij fœtus passim sunt obuij.

1517. *Martinus Lutherus* Monachus Augustinianus contra Indulgentias pessimo initio declamare incipit.

1518. *Maximilianus* Imp. Comitia eaq; vltima Augustæ habet. Is cùm Leoni X. Pont. Max. de turbis à Luthero in Germanicâ concitatis conqueritur, Pontifex Thomam de Vio S. R. E. Tituli S. Sixti Cardinalem Legatum à Latere ad Comitia Augustana mittit.

In eo Conuentu Thomas Cardinalis Caietanus primâ die Augusti auctoritate Leonis X. Pont. Max. Albertum Archiepiscopum Moguntinum & Magdeburgensem Cardinalitio galero donat & in supremum Ecclesiæ Senatum publicâ pompâ in Æde Principe Maximiliano Imp. atq; Principibus Imperij præsentibus adlegit.

Marthinus Lutherus ad hæc Comitia causam dicturus vocatur, qui nisi obtento ab Imperatore ac Principibus saluo conductu venire recusat. Comparet igitur Augustæ, at verò disputationem cum Ioanne Eccio Theologo Ingolstadiensi nisi in partibus Saxoniæ non vult inire. Cumq; *Cardinalis Caietanus* Iuris processum contra eum tanquam hæreticum meditatur, ab Imperatore ac Principibus ob datam Fidem liber abire permittitur Colloquio Lipsiam translato.

Habuit *Maximilianus* Imp. Ædem Diui *Vdalrici* in magnâ semper veneratione. Igitur priusquam dissolutis Comitijs hinc migraret,

Anno Christ.

fati sui veluti gnarus quendam è suis sacrorum Mysten ad Cœnobium mitrit qui diceret, *Cupere suam Maiestatem Rei Diuinæ apud Cognatum suum* (Vdalricum) *interesse, nec velle vt Aulici sui Musici, sed Fratres eam peragant.* Venit religiosissimus Imperator, rem diuinam intentè auscultat, oculos in Fratres sæpè figit, ipso quasi vultu ac gestu vale vltimum facit. Ad extremum Fratribus Bouem grandem donat in solatium & memoriam; Cumq; carnium esus tunc in vsu non esset, ipse à Summo Pontifice indultum habebat, vt vbicunque esset cum Religiosis, ipsi licitè carnibus vesci possent.

Augustâ demùm emigrans vbi ad primam ab vrbe metam peruentum, versus ad eandem bene precatus ait, *Cara Augusta, Cari Ciues quos inter delicias sæpe habuimus, Deus vos seruet, nunquam vos posthac videbimus.* Et cum dicto abijt.

1519 Maximilianus Imp. migrat ex hac vitâ XII. Ianuarij, Princeps inter Christianos Imperatores pace & bello laudatissimus.

Eodem anno in eius locum eligitur *Carolus* Hispaniæ Rex *Maximiliani* Nepos Pietate, Prudentiâ, Animi magnitudine Auo non impar, Fortunâ etiam maior.

1525. *Clemens* Papa VII. Legem abstinentiæ à carnibus laxat tribus in hebdomadâ diebus pro Monachis Ordinis *S. Benedicti* in prouinciâ Moguntinâ constitutis.

Ioannes XLV. 1528. *Ioannes Könlin* Augustanus post fugâ lapsum antecessorem eligitur in Abbatem SS. *Vdalrici & Afræ*, Vir bonus & rectus sed melioris animi quam Fortunæ, Nam hæc eum, cum turbæ in Imperio toto, Augustæ verò maximè essent, loco pepulit cum suis, nec, dum viueret, restituit.

Carolus

1530. *Carolus V.* Imperator Bononiæ à *Clemente* VII. Pont. Max. Imperiali Coronâ donatur.

Eodē anno Comitia Imperialia habentur Augustæ præsente *Carolo* atq; vniuersis Imperij Ordinib⁹ in quibus Lutherani nouā Confessionē suam quam *Augustanā* indigetarūt à Philippo Melāchthone confictā Imperatori approbandā offerunt, quam tamen ipse minimè probauit. sed potius Catholicis Theologis examinandam & confutādam dedit.

Circa finem huius anni Principes, vulgò Protestantes dicti, fœdus Smalchaldiæ ineunt, quod etiam sequenti anno in sui defensionem magis roborant.

1532. *Solimanno* Turcarum Imperatore cum immenso exercitu Germaniæ imminēte Cæsar cū Principibus Noribergę pacem componit vsq; ad proximè futurū Conciliū. Cōiunctis ergo Germanię virib⁹ Tyrān⁹ in fugā agitur.

Carolus Cæsar obtentâ victoriâ Italiam petit, Bononiæ cum Papâ *Clemente VII.* de Generali Concilio indicendo agit, inde in Hispaniam sequenti anno nauigat.

1533. Augustę incipiunt Lutherani insolescere, Clero insultare, ad disputandum prouocare; & quasuis occasiones abolendi ritus Catholicos quærere.

1534. Catholicis Prædicatoribus Augustæ silētium imponitur, solis Ministris Lutheranis ex Senatus decreto Cancelli patent.

1535. *Carolus V.* Imp. Guletā arcē munitissimam, mox Tunetū expugnat pulso Barbarossâ & magno Turcarū numero cæso. Reb⁹ in Africâ compositis & Muleasse in Regnum Tunetanum restituto Cæsar victor in Siciliam traijcit, pôst Romam triumphans ingreditur, inde in Hispaniam reuertitur.

1537. Abrogatis Augustæ per nouum Senatus-

consultum Missâ, Cærimonijs, Aris & quibusuis sacris Imaginibus iubentur Clerici & Monachi in partes Lutheranorum transire aut intra octiduum vrbe cedere.

Eodē anno ad XVIII. Ianuarij fit discessio totius Cleri; *Ioannes* Abbas S. Vdalrici cum Conuentu VVittelspachium in Baioariam secedit; Monasterio potiuntur Lutherani.

1538. *Ioannes* Abbas moritur in Baioariâ, & in Monasterio SS. Petri & Pauli Thierhauptano sepelitur.

Simon XLVI. 1539. *Simon Gollius* Augustanus venit in locum Ioannis Abbatis S. Vdalrici.

Carolus Cæsar ex Hispaniâ in Belgium per Gallias proficiscitur, vbi à Francisco Rege Christianissimo perquàm honorifice habetur.

1541. Comitia Imperialia habentur Ratisponę *Carolo* Cæsare & *Ferdinando* Rege pręsentibus; Controuersia de Religione reijcitur ad futurum Concilium.

Cæsar iterum in Africam nauigat, Algerium infeliciter oppugnat.

1542. *Concilium Tridentinum* diu desideratum hoc anno à *Paulo* III. Pont. Max. indicitur.

1543. *Ottho* ex illustri familiâ Truchsesiorum oriundus magnæ virtutis merito in Episcopū eligitur Augustanum, in locū Christophori à Stadion in Comitijs Norimbergensibus, vbi Cæsaris vices agebat, defuncti, post S.R.E. Cardinalis Tit. S. Sabinę creatur.

1545. Inchoatur Concilium Tridentinum, haberurq; prima Sessio XIII. Decembris.

1546. *Martinus Lutherus* Reip. Christianæ Pestis infelicem exhalat animam.

Cæsar Comitijs Ratisbonæ habitis arma contra quosdam perduelles Imperij, quos Protestantes vocant, clāculum parat, cuius consilia

consilia mox deteguntur. *Fridericus* Saxo & *Philippus* Lantgrauius proscribuntur: Hi Cæsari bellum indicunt. Cæsar ad Ingolstadiũ ex aduerso hostium castra metatur, quos breui in fugam versos cũ toto exercitu insequitur. Interim Principes aliquot cum Ciuitatibus plurimis terrore perculsos supplices recipit. Augusta quasi vltima in gratiam redit.

1547. *Carolus* Imperator cœptum prosequens bellum in Saxoniam mouet, *Fridericum* Electorem debellat, vincit & capit.

Lantgrauius capto Saxone rebus iam desperatis Cæsari fit supplex & captiuus ducitur, & totâ Germaniâ potitur Imperator.

Sub finem Iulij Cæsar Augustam venit, & eò cunctos Imperij Ordines ad Calendas Septembres conuocat.

Ottho Cardinalis & Episcopus Augustanus redit Augustam, & VII. die Augusti quæ Diuæ *Afræ* sacra est, primò in Ecclesiâ S. *Vdalrici* sacris operatur.

Idem deinde facit in Aede Principe, quã Cathedralem vocant, XII. die Augusti quæ Diuæ *Hilariæ* sollennis habetur.

1548. *Simon* Abbas S. Vdalrici VVittelspachij diem claudit, cui sufficitur ibidem *Iacobus* Köpplinius vir ætate Iuuenis sed magni & excelsi animi. *Iacobus XLVII.*

Cæsar Augustæ Senatu exauctorato nouum constituit, & Reipublicæ statum immutat, Scabinis in ordinem redactis.

Clerus Augustam reducitur & in integrum restituitur.

1549. *Iacobus* Abbas Monasterij sui restitutionẽ impetrat, & cũ Conuentu in vrbẽ recipitur. Præfuit iste vir annis LII. queis Monasteriũ pristino splendori magnâ cum industriâ restituit,

Anno Christi

stituit, Iura seruauit, multis etiã bonis auxit.

1552. *Mauritius* Saxo qui Electoratûs Dignitatẽ loco *Friderici* captiui ab Imperatore *Carolo* paulo ante acceperat, obtendens Landgrauij liberationem Cæsari bellum infert.

Augustã paruo præsidio munitã deditione capit, Senatum à Cæsare nuper constitutum immutat, & veterem restituit.

Cæsar XX. die Augusti redit Augustã, Senatum à Principibus institutum remouet, & priorem quem ipse creârat restituit.

1556. *Carolus* V. Imp. Maximis Imperatoribus æquãdus, postquã Imperij Diadema *Ferdinãdo* Fratri, reliqua regna *Philippo* Filio tradidit, ipse in Hispaniã nauigat, & religiosæ vitę studio incensus in solitudinẽ secedit Deo ac diuinis rebus vacaturus; Imperij insignia Augustę in Aede Principe Diuę Virginis suspẽdit.

1558. *Carolus* Imp. æternâ memoriâ dignus XXI. die Septemb. Deo reddit animam. Anno ætatis LIX.

1563. Concilium Tridentinũ finitur sub *Pio* IV. Pont. Opt. Max. habeturq; vltima Sessio III. die Decẽbris & absoluitur quartâ sequenti.

1567. *Synodus* Diœcesana Augustensis Dilingæ habetur præsidente Orthone S.R.E. Cardinale Albanensi & Episcopo Augustano, in quâ multa Ecclesiasticã disciplinam & Cęrimonias concernentia iuxta ordinationem SS. Tridentinæ Synodi statutâ fuêre.

1575. Lutherani Ministri Confessionem suam quã Augustanã dicunt, *Ieremiæ* Cõstantinopolitano Patriarchæ, vt in communionem illius Ecclesiæ admitterentur offerunt, sed repulsam patiuntur, insuper & scriptis confutatur illa Confessio.

1579. Ossa S. Simperti Episcopi tertiò & vltimò transferuntur in eum locũ vbi hodie in veneratione sunt.

Grego-

Anno Christi. 1582. Gregorij XIII Pont. Max. auctoritate Calendarium per insignes quosdam Mathematicæ peritos correctum hoc anno Christiano Orbi promulgatur.

1584. Lutherani & quilibet alij ab Ecclesiâ auulsi nolunt recipere Calendarium Gregorianum tanquam rem Conscientiæ contrariam, ducentes sibi Religioni Pontificis Romani auctoritati se submittere. Hinc seditio ciuilis Augustæ sat periculosa, quam tamen Magistratus suâ auctoritate prudenter compescuit.

1594. Turris illa S. Vdalrici præalta absoluitur sub *Iacobo* Abbate.

1600. *Iacobus Köpplinus* Abbas extremum claudit diem, in cuius locum eodem anno Iubileo ipsis Calendis Martij eligitur *Ioannes Merckhius* qui etiamnum præsidet. Eius in augendo ædificijs Cœnobio, Temploque ornandi studium facta ipsa satis edocent. Lapidem, si lubet, Lector, inspice, pone Altare supremum & hæc verba leges.

D. O. M.

VIRGINI. ΘΕΟΤΟΚΩΙ. RELIQVISQVE. COELITIBVS. PARTIM. HIC. AD. CVLTVM. PVBLICVM. EXPOSITIS. PARTIM. IN. TERRAM. DEMISSIS. CONDITISQVE. ODEVM. PRINCEPS. TRIPLICESQVE. CHOROS. SACELLVM. SVPERIVS. INGENS. ARAS. QVATVOR. MAXIMAS. CVM. NOVA. TOTIVS. PROPE. TEMPLI. SVBSTRVCTIONE. CERTE. INSTAVRATIONE. OMNIQVE. ORNATV. INTRA. PROXIMVM. DVODECENNIVM. MOLITI.

IOANNES. ABBAS. DVODEQVINQVAGESIMVS.
GREGORIVS. PRIOR.
TOTVSQVE. CONVENTVS. POSVERVNT.
ANNO. POST. C. N. M. DC. XII.

1607. R.^mus & Ill.^mus Princeps ac Dominus *D. Henricus* Episcopus Augustanus Aram Templi *S. Vdalrici* omnibus jam numeris absoluti Principem sollenni pompâ dedicat & consecrat.

Syno-

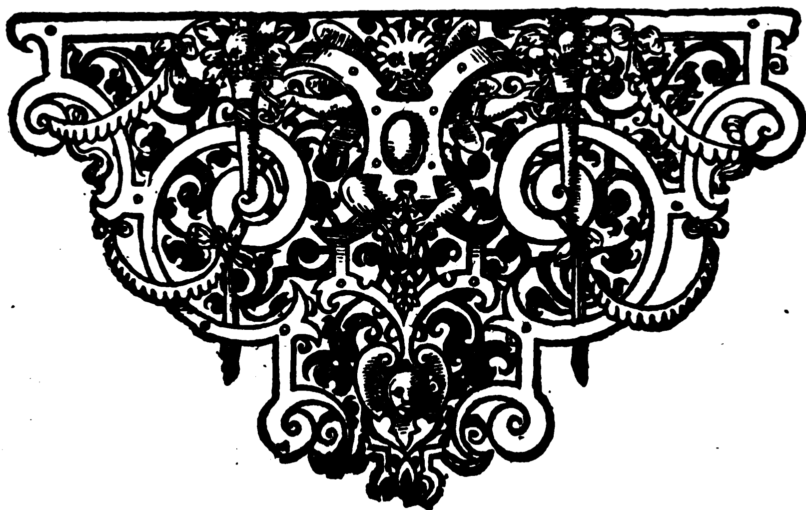
Anno Christi.

1610. Synodus Augustæ Diœcesana cogitur Præsidente eodem Illmo. Principe *Henrico* Episcopo Augustano, cuius Acta typis excusa passim habentur.

Eodem anno Sodalitas SS. Vdalrici & Afræ diu neglecta restituitur.

1618. Ad 7. Idus Octob. Reliquiæ SS. Dignæ & aliorum septem Martyrum, & quatuor Confessorum Pontificum Wicterpi, Tossonis, Nidgarij & Adalberonis ex abdito & angusto loco ad sacrarium solenni pompâ transferuntur & loco augustiori ponuntur.

1619. *Ferdinandus* II. Romanorum Imperator semper Augustus P. F. Francofurti hoc anno electus Augustam venit, & diem S. Michaëli Archangelo sacrum in Æde D. Vdalrici totâ Sueuiâ & Bauariâ applaudentibus medios inter fluctus rerum & procellas facit lætissimum & celeberrimum.

INDEX

NDEX SIVE SYLLABVS LPHABETICVS SS. HIC QVIESCENTI-um & SS. Reliquiarum partim in terram demissarum, partim publicæ venerationi expositarum.

A.

De SS.

B.

De SS.

C.

De SS.

D.

De SS.

Dens

Dens S. P. Benedicti.
Dentis S. M. Magdalena particula.
Dentes tres de 7. Corporib. SS. M. M.
Decies mille M. *M.*
Dignæ Corpus integrum.
Digna quatuor particula.
Dionysio Areopagità.
Dionysio Episcopo Augustano & M.
Caput eiusdem & de Crinibus.
Dominici Veste & Crinibus.
Dorotheâ V. & M.

E.

De SS.

Elisabethâ Reginâ.
Elisabethâ Viduâ.
Emeramno Episcopo & M.
Emerentianâ V. & M.
Erasmo Martyre.
Erhardo Confessore.
Eunomià Martyre.
Eusebio Episcopo Cæsariensi.
Eutropiæ Capite.

F.

De SS.

Fabiano Papâ & Martyre.
Felicis M. Dens.
Felice Diacono S. Narcissi Epi. & M.
Felice Doctore Ecclesiæ Gerundensis.
Feliciano mart.
Feretro S. Conradi Episcopi Constantiensis
Flagellationis Christi statuâ.
Floriani M. manu.
Fortunato Diacono.
Fortunati Episcopi ossib.
Francisci Tunicà.

G.

De SS.

Gallo abbate.
Georgio mart.
Gertrude Virg.
Gregorio Mag. Papâ.
Gradib. S. Alexij Confessoris.

H.

De SS.

Hastâ S. Vdalrici.
Helenâ Imperatrice.
Hemiterio Martyre.
Henrico Confessore.
Hermacherâ Eremitâ.
Hermagorâ Patriarchâ & eius Diacono Fortunato.
Hermete M.
Hieronymo Ecclesiæ Doctore. Eius sedili & sepulchro.
Hilariâ Martyre.
Hyppolito & Cassiano M. M.

I.

De SS.

Iacobo Maiore Apostolo.
Iacobo minore Apostolo.
Ioa: Baptista digito, capite & crinibus.
Ioanne Apostolo & Evangelista.
Ioanne Chrysostomo Confess. Pont.
Iosepho Nutritio Christi.
Innominata Reliquia plurima.
Innocentib. SS. Infantibus. Vndecim particula.
Iudâ Thadæo Apostolo.
Iudoco Confessore.
Iusto Martyre.

K.

De SS.

Khiliano M. & Pont.
Khunegunda Virg. Imperatrice. ossib. & Crinibus.

L.

De SS.

Lamperto Episcopo & Martyre.
Lapilli de varijs SS. locis & sepulchris.
Largione Mart.
Laurentij M. carne & ossibus.
Lazaro Episcopo.
Leonardo Confessore.
Leopoldo Archiduce Confess.
Lucâ Evangelistâ.
Luciâ Virgine & M.

M.

De SS.

Magni abbatis Cucullâ & Baculo.
Manipulus S. Vdalrici Episcopi.
Maria Beatissima Virg. sepulchro, peplo, vestib. lacte alio miraculoso.
Marcelli Papæ & M. ossibus.
Marco Evangelistâ.
Mariâ Magdalene.
Mariano Episcopo.
Margarethâ V. & M.
Martiale Episcopo.
Martino Episcopo & Confessore. Eius sepulchro.
Marthâ V. *& Hospitâ Christi.*
Martyrib. Decem millibus.

Matthæo

Matthæo Apostolo.
Matthiâ Apostolo.
Mauri abbatis Capite, Ossibus, Cucullâ & Baculo.
Mauritio & Legione Thebæorum.
Maxentiâ V. & mart.
Maximiliani Dens molaris.
Maximo Martyre.
Maximiniano Martyre.
Mensâ Christi.
Mercurio M.

N.

De SS.

arcissi Hierosolymitani Episcopi & mart. vestibus.
idgarij Episc. Conf. Corpus integrum.
iscolao Episcopo Confess.
uminiano mart.

O.

De SS.

svvaldo Rege & mart.
ttiliâ V.

P.

De SS.

ancratij Martyris Cranio & ossibus.
antaleonis mart. ossibus.
aulo Apostolo.
aulo Primo Eremitâ.
cten S. Vdalrici Episcopi.
cten S. Conradi Episc. Constantiensis.
tro Apostolo: Eius Cruce, Sanguine & vestibus.
tro M. ex societ. S. Afræ.
tri Cœlestini Camisiâ, cucullâ & Cilicio.
hilippo Apostolo.
acidi M. Discipuli S. Benedicti ossibus.
nnosâ V. & M. ex societ. S. Vrsulæ.
imo Martyre.
æsepi Christi.
iscilliano Martyre.

Q.

De SS.

uatuor Coronatis M. M.
iriaco, Largo MM.
iriaco Episcopo Hierosolymitano. De Dente molari eiusdem.
iriaco mart. ex societat. S. Afræ.
irino mart.

R.

De SS.

Remigio Episcopo.
Richtildis dens, & duæ particulæ de mento.
Romano Martyre Gerundensi.
Romano alio. M.
Ruperto Episcopo.

S.

De SS.

Sabbâ Abbate.
Scholasticâ V. Sorore S. P. Benedicti.
Sebastiano M. & dens de eodem, ac particula insignis.
Secundâ Martyre.
Septem Dentes de septem Corporib. SS. M M. societ. S. Afræ.
Septem Corpora SS. M. M. ex societat. S. Afræ.
Septem Costæ SS. M. M.
Seruatio Episcopo.
Seueri Episcopi Capite.
Seueriano M.
Sigismundo Rege M.
Simeonis Tridentini Corpore & vestibus.
Simone Apostolo.
Sinai Monte.
Sympetri Episcopi Augustani Caput integrum.
Symperti Episcopi Corpus reliquum.
Societatis S. Afræ plurimæ Reliquiæ.
Sanguis SS. Apost. Petri & Pauli.
Societat S. Afræ dentes.
Societatis S. Vrsulæ plures particulæ.
Societat. S. Vrsulæ Cranium.
Spongiæ Christi particula.
Sudarium S. Vdalrici.

T.

De SS.

Theodoro M.
Thomâ Apostolo.
Thotmanno Herbipolensi.
Tiburtio M.
Titulo Inscriptionis S. Crucis Christi.
Tossonis Episcopi Corpus integrum.
Tribus Regibus.
Tunicâ Nocturnâ S. Vdalrici.

V.

De S S.

Vdalrici Episcopi Corpus integrum.
Valentino Martyre. Articulus digiti.
Vexilo S. Vdalrici.
Victore M.
Victoriâ M.
Vincentio M.
Virgâ Aaron, & Virgâ Moysis.
Vito Martyre.
Vndecim millibus Martyrum.
Vrbano Papâ & Martyre.
Vrso Martyre.
Vrsula societ. Cranium.
Vrsula V. & Mart. pars digiti.

W.

Walpurgâ V. & ipsius sepulchro.
Wenzeslao Rege.
Wicterpi Episcopi Corpus.
Wilibaldi Episcopi Corpore & vestibus.
Wolffgango Episcopo Ratisbonensi.

Z.

De S S.

Zachariâ Prophetâ.
Zona S. Afræ M. solatium parturientib.

SANCTI XXV. MARTYRES AVGVSTANI.

QVIRIACVS. LARGIO. CRESCENTIANVS. CHARITO. PHILADELPHVS. PETRVS. EMBLASIVS.
NIMMIA. IVLIANA. DIOMEDA. LEONIDE. AGAPE.
EVRIA. FAVSTA. ET ALII DECEM, QVORVM NOMINA DEVS SIT.

Augustæ Anno CCCIII. pridie Idus Augusti benedicentes Dominum capitis obtruncatione pro Christo necati sunt. Horum Corporum Reliquiæ Religiosè itidem adseruantur, vnâ cum S. Afri Patrui S. Afræ, qui Nonis Aug. passus est, S. Adaucti & aliorum plurium S S. M. M. ossibus.

PARS

PARS QVARTA.

Ea potiſſimum & nonnihil fuſius complectens, quæ noviſſimis bellorum temporibus Auguſtæ & locis adſitis contigêre.

ANNVS M. DC. XX.

ECcleſia Nobilium Virginum D. Stephani Protomartyris ante annos abhinc fermè quinquaginta ſupra ſexcentos â S. Vdalrico Epiſcopo Auguſtæ condita, ſenioq; fatiſcens, adiectâ nouâ turri ſplendidè reſtauratur.

M. DC. XXI.

Auguſtæ Comitia Satuum Catholicorum aguntur per Legatos. Paulus V. Burgheſius Pont. Max. diem obit, ſuccedit Gregorius XV. Ludouiſius.

M. DC. XXIII.

Mortuo Gregorio XV. Vrbanus VIII. Barberinus Pont. Max. eligitur.

M. DC. XXIV.

Feſtum S. Symperti Epiſcopi & Patroni Auguſtani, quotidianis miraculis clari, vltra annos C. LXX. in æde S. Vdalrici celebre habitum, hoc anno per totam Diœceſim Auguſtanam ad XIII. Octobris ſollemne, ſub ritu Duplicis conſtituitur.

Maximilianus Boiorum Dux, S. R. I. Elector renunciatur.

M. DC. XXVIII.

Peſtis ſæuiſſimè Auguſtæ incrudeſcit, cum priori anno iam cœpiſſet malignè graſſari. apud S. Vdalrici nouæ ædes pone Sacellum Baptiſmale S. Iacobi exſtruuntur pro Curionibus in Curam peſte infectorum expoſitis. Ipſi quoq; ſævæ uis malo ſecurius auertendo, Natali S. Symperto ſacro ſoemnis habetur ſupplicatio, Capite S. Præſulis publicæ venerationi deportato, atq; mox præſentiſſimam opem Numinis Diuo patrocinante ſenſère Ciues, & peſtis omnino opita fuit.

Post hæc sequentibus annis Rex suecorum Gustauus Adolphus Imperium armis adoritur & patulis foribus illicò excipitur in Pomeraniâ, sub Religionis schemate aut excitus aut euocatus. Saxo cum Sueco fœdus init. Lipsiæ Conuentus agunt Protestantes, atq; sub velo defensionis arma & militem parant. Gallus missis eò Legatis etiam palàm Consilia & pecuniam subministrat. Iussu Imperatoris restituuntur Cœnobia Wirtenbergiæ. Mantua expugnatur. Cæsar publicis ac fluctuantibus Imperij rebus prospecturus Septem-Virale Collegium Ratisbonam conuocat, Saxone & Brandeburgico exceptis reliqui Electores omnes conueniunt.

Incipit ardere Germania, Hinc illæ lachrimæ! sed quæ nec incendium ab Augustâ prohibere potuerint, de quo paulò explicatius deinceps dicetur.

EXE-

EXEGESIS RERVM SVECO-AVGVSTANARVM.

A

Quodam præſente Teſte fideliter olim deſcripta, nunc publici juris facta.

AVGVSTÆ VINDELICORVM.
Typis Andreæ Apergeri.
Superiorum permiſſu.

Anno M. DC. LIII.

RES GESTÆ SVECO-AVGVSTANÆ.

Espublica Augustana Romani Imperij antiquissima Colonia, multis Seculis tàm in pacis quiete, quàm bellorum discriminibus ac Religionis dissidio adeò semper floruit, vt inter plurimas alias Imperij Ciuitates liberas caput plurimùm extulerit. Et quamuis ab omni hæresis labe, Deo ita permittente, non potuerit penitus servari immunis, imò etiam præcipuæ Lutheranorum Sectæ Confessionis Augustanæ nomen dederit, vtraq; tamen Religio sub Augustissimorum Imperatorum præsidio æquo semper passu progressa est, Lutheranis quidem numero, Catholicis autem potentiâ & Auctoritate Superioribus.

Postquam autem Rebus in Imperio quorumdam Principum factione aliorumq; Turbonum seditione sat fœdè turbatis, Victoria demùm penes inuictissimum Imperatorem Ferdinandum II. stetit, Religio etiam Catholica maiora indies incrementa capere visa est.

M. DC. XXIX.

Hinc Augustæ noua Reformatio felici prorsus successu inchoata, Ministri Lutherani exauctorati ac migrare jussi, Templa eorumdem partim clausa, partim diruta, Senatus ex solis Catholicis lectus, adeoq; Confessio Augustana veluti capite minuta solis Catholicis omne Religionis exercitium reliquit. Durauit hæc Catholicorum felicitas integro triennio, sed Lutheranorum libertas non penitus fracta fuit. Nam ij, præterquam quod ad Vrbes ac vicina hæreticorum loca pro Cœnâ suâ & aliorum Sacrorum vsu liberè excurrerent, idq; Catholici dissimulando permitterent, Legationes interea ad omnes Imperij Principes Sectarios,

Ciuitates item liberas misere, suo Statui redintegrando rogatum consilia, auxilia, vel saltem preces Imperatori flectẽdo, & impetrârunt. Quin & Regem Sueciæ longè sub Arcto positum adeunt, excitant Religionis prætextu & euocant magno Germaniæ probro & exitio. Equidem Princeps Elector Saxoniæ cùm multùm pro Augustanis apud Cæsarem egisset, nec tamen effecisset, vt vel tantillum à suâ sententiâ deflecteret, quin potius in eâdem Constantiæ & Religionis Orbitâ firmus nouo & amplissimo Edicto cuncta ab Hæreticis malè possessa Bona repeteret, adeò sensit hanc repulsam, vt à Cæsare non solùm penitus alienaretur, verùm etiam cum Sueco & Brandeburgico fœdus contra eumdem iniret. Vnde magnus vtrimq; Militum dilectus & Bellum summâ vi comparatur.

M. DC. XXXI.

Et quamuis sub idem Tempus Francofurti omnium Principum Legati conuenissent Pacis componendæ causâ, videbatur enim sub Clypeo, juxta vetus prouerbium, melius successurum pacis negotium, nihilominus vtraq; Acies in campum educta & propè Lipsiam commissa est pugna satis ancipiti Marte; Cumq; jam inclinaret ad Tillium victoria, Suecus superueniens incautos & fessos jam Cæsarianos facilè fudit & in fugam vertit.

Tillius ipse relictus à suis eam arripit ne hosti præda fieret, cùm tres tormenti glandes ita excepisset, vt sanguinem quidem elicerent, sed letaliter non ferirent. Memorabile id satis est etiam ad miraculum, eum fugiendo Halam peruenisse, ibiq; detractâ tunicâ interiore totâ sanguine tinctâ, globos simul è sinu excidisse. Narrauit Princeps Saxoniæ Maximilianus Rudolphus Lavemburgicus eius in pugnâ socius & in fugâ comes & globum vnum monstrauit veritatis argumento. Scio Aduersarios nonnullos, imò Regem ipsum hâc de causâ malè de Tillio opinatos, in eumq; cauillatos præstigium arguentes, sed absit tanta à tali Viro infamia, cuius præclarissimæ animi dotes, pietas insuper & castitas, præter alias virtutes, cœlo & hominibus notæ altioris Fortunæ fuêre, quàm vt tam vili cœno commaculari potuerint. Capti sunt plurimi etiam è Veteranis magno

certè

certè Regi adminiculo pro futuris successibus. Pugna hæc pugnata fuit XVII. Septemb. neque hoc seculo tam funestam Catholicæ parti reperias. Ex hoc vnico infelicis pugnæ eventu mirum dictu! quantus vbiq; pauor nostris, quantaue insolentia Aduersarijs! Nam Sueciæ Rex, cui arridente Fortunâ creuit etiam audacia, mox Victoriâ vti ac pertinacius instare, celeriq; progressu Famam præuertere. Ita munitissimum oppidum Francouiæ Königshovium, cum subsidium esset in morâ per deditionem capit & viam in Franconiam aperit. Mox Herbipolim properat, quâ per pactionem acceptâ, arcem adhuc resistentem paucis diebus expugnat. Non minore celeritate Mariæ valle vulgò Mergenthall, mox Bambergâ per Hornium, demùm Moguntiâ potitur.

M. DC. XXXII.

Cum verò Tillius Hornium cum suo Exercitu Bambergæ hybernantem ex inopinato indè pepulisset & hostium sat magnam stragem edidisset, Rex vltioni viam statim quæsiuit, & facilè etiam inuenit missis aliquot cohortibus Equitum, quæ confinia Episcopatus Eichstadiensis penetrantes totam regiæ militiæ molem post se traxerunt in Sueuiam, in quâ Ciuitas Danubio-Werdana prius â Rege capta quàm certa sui Aduentûs fama fuit. Ita Rex Danubium transijt nemine prohibente, ac structo super Licum amnem ponte primus Bauariæ pedem intulit. Id cum Tillius impedire conaretur educto in aciem milite, mediocris tormenti glandem ferream in tibiâ excepit malo certè ac fatali omine. Hîc rursus in eum Cauilli & quidem â præcipuo Suecorum, impenetrabilem fuisse plumbo non ferro, sed quàm id immeritò jam supra memoraui. Tillius letali vulnere accepto Ingolstadium cum toto suo Exercitu se recepit, Rainium oppidum Sueco hosti cessit. Interea varij Augustæ rumores & omnia spe magis quàm certo consilio geri. Nam III. Aprilis Ciues Lutherani omnes exarmari cœperunt, quod negotium V. post die perfectum fuit.

Famâ autem de captâ Werdeâ Augustam perlatâ mirum dictu! quantùm perfregerit animos Catholicorum. Optimates ex Senatorio ordine lege prohibebantur ne fu-

gerent. Cæteri plerique præsertim Sacrorum Antistites ac plurimi Religiosi necnon Matronæ nobiliores futurorum metu vrbe cesserunt, pars in Tyrolim, pars Salisburgum aut aliò dilapsi. Subueniunt tamen Augustanis aliquot Equitum turmæ auxiliares, sed non diu mansuræ, nam paucis pòst diebus reuocantur ad castra Bauarica, quorum loco IX. Aprilis nonnullæ cohortes peditum domesticorum è Bauariâ introductæ fuerunt. Quo die jam Dilinga à Regijs per deditionem accepta & nocte præcedente ingens incendium Binsvvangij visum fuit. Biduò post ipso Paschæ festo Pons Lici superior Fridbergicus dictus ab ipsis Fridbergensibus flammis exuritur.

Rebus Rainij expeditis Rex bis mille vel eo amplius præuios Augustam mittit Equites, qui XVII. Aprilis sub vesperum Lechusium venerunt, nemine adhuc de hoste quidquam suspiciante, quos aliqui subsidiarios aliunde à Bauaro vel Archiduce missos opinati sunt. Sequenti die cum hostiles apparerent animi æneis tormentis ex vicino propugnaculo petuntur, & pons etiam inferior quâ parte Vrbi vicinior est igni absumitur. Post meridiem Rex vtraq; Lici fluminis latera secura tenens cum toto exercitu Vrbi appropinquat & castra prætoria Lechusij metatur, Equitatu per pagos vicinos diuiso, & nocte statim sequenti Fridbergâ potitur.

Superest Augusta quam Rex oppugnaturus per Caduceatorem prius dedi postulat XIX. Aprilis Restitère initio præsidiarij milites suppetias aliunde sperãtes ita vt per biduum frequentissimos maiorum tormentorum globos in circumvagantes hostes jacularentur. Sed Ciues ad deditionem magis inclinati cum subsidii spes omnis abesset, imò tanquam parum profuturum negatum esset, lectos aliquot è Senatorio ordine in Castra misêre, qui cum Rege paciscerentur. Excepti fuère humaniter & priusquam de pace mentio, interrogat Rex, Adessentne etiam suæ Religionis consortes? Dictum est, non adesse sic volentes. Equidem antequàm Catholici ad Regem mitterent, Lutheranos qui tunc in Cœnaculo Patritiorum congregati consilia agitabant, ad communem pactionem inuitârant, sed illi honestè ex-

cusan-

cusantes abnuerunt, nihil hîc suarum rerum agi, propterea oportuit Catholicos solos ad Regem venire. Vt ergo animaduersum illos non adesse, responsum fuit, sine illis nil agi posse, quorum scilicet in hac pactione maximè interesset. Redeunt igitur in Vrbem Legati, & rursus ad Lutheranos mittunt, inuitant ad pactionem, Regem eò inclinare. Tum illi ex suis etiam quosdam legunt & Catholicis adiungunt non pacturos sed reuera aliud molituros. Nam ad castra vbi ventum Regius Dapifer nomine Regis audit & monet, conuenirent inter se & de antiquo statu paciscerentur, per Regem omnia firmanda. Catholici suam mentem apertè sat citò declararunt de restituendâ Republicâ in eum statum quo ante hoc dissidium fuisset, quæ res Regijs ministris haud displicuit. Aderant tamen Lutherani adhæc altum silentes, & solùm præferentes habere se aliqua priuata quæ cum Rege conferant. Putabatur res jam composita & animi vniti, ideò etiam epulum paratur, bibitur & fiunt vtrimq; læti veluti ad societatem & fidem firmandam. At postquàm Lutherani auditi fuère, vt petierant, tota mox pactio corruit ipso Dapifero Regio mirante & pænè dolente. Nam etsi initio conuenerit, vt Suecus Miles prius non immitteretur in Vrbem quàm Cæsarianus exierit & pactio firma fuerit, nihilominus ante quàm Legati Augustani redirent in Vrbem, Sueci jam portam Iacobæam tenuêre & forum armatis impleuêre. Ita de pactione nulla amplius cogitatio, nullæ conditiones scriptæ, sed illo adhuc die XX. Aprilis Præsidiarius Miles ex Vrbe dimittitur & Suecæ copiæ admittuntur Rege in castris Lechusianis se adhuc continente, quamuis is extra portam Rubeam cum valido equitatu equo insidens Militem Bauaricum emigrantem spectauerit, imò & dictis lacessiuerit: Mei Rustici, inquiens, quid vobis cum armis? ad stiuam abite & arua vestra colite! Ita demùm pars copiarum regiarum in Vrbem admissa per fora & plateas dispersa diebus aliquot sub dîo stationes seruabat.

Vix Vrbe potiuntur cùm ecce quidā rei frumentariæ Præfectus Cænobium S. Vdalrici adit, loca, conclauia ac receptacula penitus omnia lustrat, Vinum delibat, de Granario inquirit, & eo ipso die vicies mille libras panis pro exercitu

para-

parari mandat. Placuit summoperè loci situs & commoditas, ideò & sibi & Præfecto Ærarij quem Camerarium Sueci vocant, diuersorium hîc legit, vultque Annonæ promptuarium esse in vsum totius Regiæ Militiæ.

Prima deinde vocatio Ciuium ad Curiam fit XXII. Aprilis vbi per Præconem ista denuntiata fuère. Omnia in pristinum statum reducenda; Catholicam Religionem cum Lutheranâ deinceps tolerandam; Lutheranos honori & Magistratui pristino restituendos; Ecclesiasticos ab omni molestiâ immunes seruandos. Sub idem tempus Fridericus Comes Palatinus Titulo Regis Bohemiæ de nouo jam honorarus & Augustus Comes Palatinus Neoburgicus Augustam ingressi sunt. XXIII. Aprilis iterùm jubentur Ciues in Curiâ conuenire, vbi mandatum: Omnes in sequentem diem parati essent ad jurandam Regi fidelitatem & obedientiam, si qui essent qui hoc saluâ conscientiâ facere non possent Magistratui se prius sisterent & causam dicerent. Itaque sequenti die Rex Vrbem ingreditur, Concionem in Templo D. Annæ sacro, quam Minister Aulicus sumpto argumento de Reformatione habuit, auscultat, quo tempore in alijs etiàm omnibus Lutheranorum Templis Conciones ad populum habitæ fuerunt. Finitis hisce eorum sacris Rex in domum Comitis Marquardi Fuggeri concessit & ibi è fenestrâ sublimis prospiciens pridie intimarum Iuramentum à Ciuibus excepit. Sumpto deîn prandio Lechusium se recepit, explosis interea ex omnibus propugnaculis maioribus tormentis. Cum Rex postridie denuò Vrbem lustrasset & qualiter nouis aggeribus muniri ac tota cingi posset, probè considerasset, XXVI. Aprilis mouit Ingolstadium vbi Princeps Elector Bauariæ cum suis copijs in præsidio erat. Inter proficiscendum Fridberga Ciuitas & Sacellum D. Afræ in campo Lici expilantur. Et non prætereunda hîc ars quâ vsi aliqui ad inuenienda quælibet recondita. Hordei grana igne in fauillas redacta Cani obiecêre odoranda, qui statim discurrens sagaciter indagauit & vbi in locum rei cuiusdam defossæ incidit, ibi substitit immotus. Et hâc arte vel si mauis præstigio duos Calices apud D. Afræ quos æditmus sub lapidum aceruo reposuerat, inuene-

uene-

uenerunt. Ad diem postea XXIX. Aprilis Electio noui Magistratus instituitur, & Senatus præter spem & pactionem Catholicorum ex solis Lutheranis legitur, in quem finem prius aliquot Familiæ Lutheranorum auctoritate Regiâ in Patritiorum Ordinem adscitæ fuerunt. Durauit hæc Electio à septimâ horâ matutinâ vsq; ad tertiam pomeridianam, & primus Duum-vir Præfectus ex nouis Patritijs & familiâ Stenglinorum electus fuit.

Cum Regius Exercitus jam prope Ingolstadium esset, nec aliundè quam Augustâ commeatum habere posset, ipsis Calendis Maij regionatim per totam Vrbem publicatum fuit; Quicunq; intra Vrbem siue Ciues siue Exteri, jmò etiam Ecclesiastici equos haberent, eos intra duas horas Præfecto rei frumentariæ in Cœnobio S. Vdalrici sisterent, vel saltem numerum significarent, in vsum Regij obsequij sub pænâ capitis. Fuit igitur eo die maximus concursus hominum vtriusquè sexûs in prædicto Monasterio S. Vdalrici partim Equos Præfecto sistentium, partim Cœnobium curiosè lustrantium. Et cum sequenti die centum plaustra necessario commeatu onerari debuissent, vix quinquaginta fuêre reperta, quæ deinde in castra Regis subueherentur. Eodem die Ciues electo nouo Magistratui fidem jurarunt, & statim per Præconem totâ Vrbe promulgatum fuit; Magistratum velle, Ne quisquam postero die domo egreditor: Causa mandati erat, Exarmatio Ciuium Catholicorum, quæ statim secuta fuit.

Quia verò Tyrannica oppressio nunquam sine metu est, & semper boni quam mali suspectiores sunt, ideò non quieuerunt maleuolorum animi, donec Clero etiam insidiosum bellum struerent sub prætextu seruandæ securitatis. Siquidem Rex compositis Augustæ rebus & signis jam longius prolatis, multa quæ in rem suam & Reipublicæ essent futura Ministris suis Georgio Friderico Comiti de Hohenloe & Benedicto Ochsenstirnio Baroni Sueco titulo Gubernatorum Augustæ dominantibus in mandatis reliquit. Vnum inter cetera erat Iurejurando Clerum adigere ad fidem sibi suoquè exercitui seruandam. Res noua erat & insolita Clero Augustano, cui etsi aliqua, pauca tamen etiam alibi

reperias exempla. Verba seu forma Iuramenti primò ad Præpositum Cathedralis Ecclesiæ missa fuit, qui quorumdam prius Religiosorum vsus consilio postea cum reliquo Clero super hac re deliberaturus erat. Itaq; ad diem VI. Maij jussu Vicarij Generalis vocantur aliqui siue bini ex singulis Collegijs & Monasterijs ad consilium apud D. Mauritij agitandum, sed serum id aliquibus fuisse, euentus docuit. Nam eo ipso die ante statutam Consilij horam inopinato venêre tres Regij Delegati ad Cœnobiũ S. Vdalrici ab imparatis & rerum adhuc ignaris huiusmodi Iuramentũ exacturi, quod Regi per omnia obedientes ac fideles existere, ac ne cogitare quidem aliquid mali aut machinationis contra ipsum & suas copias velint. Non deerant etiam minæ nî id fecerint, pro hostibus habendos, & alia media adhibenda habentibus potestatem non defutura. Hæc & similia cum apud D. Vdalrici coram toto Conuentu tunc præsente fuissent relata, primò responsum fuit: Talia Iuramenta apud Ecclesiasticos esse insolita, imò nec necessaria; cùm Monachi Cœnobijs inclusi nil simile machinari aut patrare possint: Deinde Abbatem absentem esse, sine cuius consensu, sicut & Ordinarij Diæcesani nil tale facere ausint: Præterea frequentem Augustæ Clerum esse, quodcunq; ille collatis consilijs facturus sit, Vlricanos eidem conformiter se habituros. Respondent illi: Regis mentem nequaquam esse exspectare donec Superiores super hac re consulantur: Dein consultò noluisse Clericis permittere Conuentum vt in commune consulant, esse enim eiusmodi Conuentus plerumq; suspectos, ideoq; toto illo mane occupatos fuisse obeundo singula Monasteria & Collegia, vt ita apud singulos hanc regiam exequerentur jussionem; propterea hinc non abituros priusquam Cathegoricum haberent responsum. Et cum dicto formam Iuramenti exhibent. Quâ per Priorem perlectâ & ponderatâ, inuentum fuit aliqua comprehendi in eâ quæ saluâ Conscientiâ & Immunitate Ecclesiasticâ non possint promitti aut jurari. Itaquè habitâ deliberatione & rebus alioquin arctatis, cum nemini constare posset quid in alijs Collegijs & Capitulis jam actum vel præstitum fuerit, conuênit inter Patres ita limitare ac declarare prædicti Iuramenti

verba

Verba, quatenus ipsum Iuramentum Conscientiæ & Religionis exercitio, item Obedientiæ Superioribus Ecclesiasticis debitæ, Priuilegijs ac Immunitatibus hactenus possessis, & in summâ S S. Canonibus in nullo præjudicaturum esset, in reliquo Regi fidelitatem, vt petitum erat, bonâ fide juraturos. Hâc declaratione ad Delegatos perlatâ vbi Canonum prætextum audiêre, dubitare cœperunt ne quid fortè Canones cauerent quod etiam Regi in præiudicium cedere posset, igitur Gubernatorem Vrbis Georgium Fridericum Comitem de Hohenloe super hac re consulendum arbitrati, vnus prædictum Comitem adit, & post longum interuallum cum tali responso redit: Regem neq; Conscientijs aut Religioni aduersum quid exigere, neq; Priuilegia aut immunitates infringere aut Canonum statuta imminuere statuisse, sed solummodò securitatem à prauis conspirationibus siue machinationibus, quas alibi jam expertus esset, desiderare, & ob eam causam solam Iuramentum hoc exigere. Qui id præstiterint Regiæ Defensionis ac Priuilegiorum conseruationis Gratiam deinceps experturos. Ita demùm Vlricani cùm minis tùm promissis victi repetitâ priori protestatione Iuramentum edidêre absq; vllo Notario aut alio teste ad hoc vocato.

Interea Rex Ingolstadium assidens ancipitem paullò sensit Fortunam, nam Bauarus cum Præsidiarijs & æneorum tormentorum copiâ sat validus, tot ferreorum globorum vnâ vice grandinis instar in Suecica Castra jaculatus est, vt interfectorum hostes vix certum statuere possent numerum. Equidē Rex ipse periclitatus, cuius equus cui insidebat tormenti ictu cecidit ac perijt, ipse in pede nonnihil læsus. E Ducibus Iuuenis quidam Durlacensis juxta Regem occubuit, cui Augustæ publicæ Inferiæ habitæ sunt. Alius item Comes Palatinus Lautereggensis mediâ nocte cum sollenni pompâ & rarâ luminum frequentiâ per nocturnam portam mortuus illatus & ad D. Annæ clanculùm sepultus fuit. Aliud præterea Corpus exanime cuiusdam Nobilis Sueci & Equestris Ordinis Viri ex Familiâ Handiâ (certè insignia Manum extentam præferebant) Augustam allatum, sed diu post ad diem videlicet XXVIII. Decembris apparatissimo

tissimo funere elatum, itidem ad D. Annæ sepulchro traditum fuit. Terruerunt isti ictus Regem & à longiori obsidione absterruerunt. Igitur mox inde soluens Ratisbonam in animo habuit, sed vim ac repulsam formidauit, inde Landishutum mouit, vbi acceptis pro soluendo Lytro obsidibus Frisingam properauit, & ibi obsides cepit, demum Monachium peruenit, quæ Ciuitates ad resistendum impares magnam pecuniæ summam depactæ nil vltra mali passæ sunt, præter magnificentissimam ac Regiam Principis Aulam quæ tota expilata fuit, Archia etiam reserata ex quibus non solus Rex sed & alij quod cuiq́, vsui erat, abstulêre. Ænea tormenta ingentia Apostolorum imaginibus ac nominibus insignita & in armamentario defossa, siue proditione siue alijs indicijs deprehensa & prolata mox Augustam non sine summo labore transportata fuêre. Ita primus in Bauariam ingressus velut ex oraculo Delphico malum hoc omen habuit.

Suecus Licum penetrans magnam peruertet opum vim.

Rex itaq; superiorem Bauariam infestans, totam eam vsq; ad Isaram fluuium suam fecerat, cum ecce interea nonnullæ copiæ tam Equitum quam Peditum quas Augustæ reliquerat in præsidium Vrbis, meridiem versus ad Alpes vsq; se effundunt, in eaq; expeditione Landspergam, Schongauiam ac Fiessense oppidum primùm viadoriuntur, demum per deditionem capiunt, Monasteria cuncta deprædantur, nec vllam prætereunt occasionem pecuniæ extorquendæ. Tyrolim aggrediuntur, sed in ipso Alpium ingressu à sclopetarijs post rupes latentibus ita excipiuntur, vt animos ad vlteriorem progressum tunc minimè adijcerent.

Ista dum feliciter militiæ geruntur, Regij ministri in Vrbe multa noua contra Catholicos præsertim Ecclesiasticos moliuntur. Nam cum prius exactissima bonorum omnium ruralium descriptio ac designatio per Gubernatorem Vrbis petita fuisset, mox ad auream & argenteam messem itum, & singulis Collegijs ac Monasterijs certa pecuniæ summa loco redimiarum imperata fuit, pro cuiuslibet æstimatione. Capitulum Cathedrale 9000 fl. pendere jubebatur, Capitulum S. Mauritij 928. fl. Capitulum S. Petri 200 fl.

Monasterium S. Georgij 300 fl. S. Crucis 2320 fl. S. Stephani 450 fl. S. Catharinæ 500. fl. S. Vrsulæ 300 fl. Monasterium ad Stellam 200 fl. Collegium Societatis IESV 3000. fl. Vlricani primùm octingentos, & cum nil efficerent, mille, demùm bis mille florenos obtulerunt, cui summæ minimé acquieuerunt Regij, donec ad ipsum Ochsenstirnium Gubernatorem ventum qui quater mille ac quingentos implacabiliter exegerat, præferens Societatis IESV Patres, à quibus vtpotè Vlricanis minimè paribus tria millia florenorum soluenda essent. Verùm cum alij quidam fauentes astarent & grauitatem huius Tributi cum ipsis Vlricanis deprecarentur, tandem mitius ac lenius habiti sunt, impositis scilicet tribus millibus, eo præcipuè intuitu, quod Regi Sueciæ fidelitatem jurârint, & ædem Lutheranam quam Prædicatoriam vocant, aliorum exemplo demoliti non fuerint. Ratio autē colligendarum harum pecuniarum ea solum fuit; Ne ipsi Ecclesiastici Vrbe pellerentur, & Miles à populatione intra Vrbem cohiberetur. Cum enim Vlricani de suis Agricolis solliciti etiam ipsos in huius Summæ pensione vellent comprehensos, minimè fuerunt auditi, sed alia ipsis verè intolerabilia tributa imperata fuêre. Istud æs ex Ecclesiasticis intra breue tempus eâ lege captum est, vt deinceps in vno año tantumdem contribuerent, partitis in singulos menses æquis portionibus, vnde Vlricanos quovis mense CCL. florenos pendere oportebat. Similia itidem quæstûs genera à Magistratu Ciuico non omissa, quin & ipsi tonderent & acciderent vbicumq; liberet. Mox enim publico edicto promulgatum, fuit vt Ecclesiastici deinceps nullo immunitatis priuilegio gauderent, sed de quibuslibet rebus venalibus aut quæ in vsum eorum cederent, vino, frumento & similibus tributum instar ciuium persoluerent; Idq; factum; Nam præter alia tributa pro solo Vino soluit Monasterium S. Vdalrici intra biennium M. CC. XLVIII. florenos. Addita fuit insuper Capitatio in omnes Ecclesiasticos eorumquè familias, ita vt pro ipso Capite quilibet de Clero duos Philppeos, reliqui de Familiâ in singula capita dimidium vnius Floreni soluere debuerint. Hæc de Tributis.

Dum Rex adhuc abest Orator quidam Anglus cum insigni comitatu Augustæ appulit Sueco Regi tam præclaras gratulaturus Victorias, qui etiam Monasterium S. Vdalrici inuisit & à Suecis Ministris honorifico obsonio exceptus fuit. Lutherani porrò grauiter ferentes suas ab antiquo possessas Domos prædicatorias apud D. Georgij & S. Crucis esse dirutas, cum aliter hoc damnum resarcire non possent, ipsas Ecclesias S. Crucis & S. Georgij loco suarum ædium donec per ipsos Antistites reædificarentur, exposcunt. Res inter Canonicos Regulares & Ciues in principio ita fuit transacta vt Chori Ecclesiarum Canonicis manerent, Naues autem Lutheranis cederent. At Rex cum ad XXVII. diem Maij redijsset Monachio Augustam cum toto exercitu, & causa hæc ad eum conjecta fuisset, mox decreuit vt Templa illa totaliter Lutherano exercitio exclusis Canonicis applicarentur. Idq; etiam factum, cum XXX. die Maij quæ erat sollennissima Pentecostes, Lutherani soli primos in ijsdem Templis Conuentus & Conciones habuissent, Canonicis ad priuatos parietes pulsis, vt ibi quocunque possent modo diuino cultui vacarent.

Regem supradictâ die aduentantem postridie Peditatus cum æneis tormentis atq; impedimentis secutus est. Videbatur Rex eo statim die aliò migraturus, qui cum sat magno comitatu post meridiem curru discesserat, verùm sub noctis crepusculum redijt ferias Pentecostes Augustæ transacturus. Sequenti die, quod hîc memorare libet, cum pro more Catholico Fons Baptismalis apud D. Vdalrici esset consecrandus, Lutherani Monachis transitum per domum prædicatoriam ab antiquo consuetum nouo ac temerario ausu occlusêre, prætexentes huius facti mandatum à Doctore Fabritio Regio Concionatore. Et verè fuit eius hæc in principio sententia: At cum Cœnobij Cancellarius eundem Doctorem adijsset eiquè jus antiquissimum illac transeundi astruisset, ipsâ demum æquitate motus ille Doctor transitum minimè negandum censuit eâ quidem lege, vt Monachi suis cærimonijs (quas impudens ille simiarum ludum appellare ausus est) Lutherano exercitio impedimento non sint, à cantu quoad fieri possit sibi temperent, ne forsan

Rex

Rex tunc in Vrbe præsens offendatur. Quia verò Lutherani tunc, vt videbatur, ex compacto, non enim alijs annis id solebant, preces quasdam & piaculares confessiones instituerant vsq; ad meridiem durantes, oportebat Monachos præter omnem consuetudinem finitis prius alijs officijs sine supplicatione solitâ per aliam viam ad sacri Fontis consecrationem accedere. Ita verò deinceps per triennium Domus prædicatoria Monachis inaccessa permansit.

Ipso deinde sacro Pentecostes die Sueci Officiales quidam longum apud D. Vdalrici epulum instituunt ac Doctorem Fabritium eò inuitant. Is inter prandendum, vt solet hoc genus hominum, Priorem Monasterij eidem honoris causâ à læuâ assidentē mordacibus nonnunquam dictis extimulauit, quasi excitaturus ad disputandum, multa contra Summum Pontificem non tam impudenter quam imperitè effutiens, Esse eum Antichristum, idqué inter alia ex hoc constare, quod Deo sesimilem faciat. Audiamus, inquit Prior, modum quo id faciat, ego quidem neq; Romæ nequè alibi talia de Summo Pontifice memini me audîsse. Tum ille: Is certè, inquit, Deo se similem facit, qui Angelis mandare præsumit, hoc autē Romanus Pontifex assolet, præcipiens vni Angelorum; Tolle hanc Animam & porta in Purgatorium. Et alij: Defer hanc Animam in Cœlum. Quæ cum à Priore non sine risu excepta & tam hæc quam alia quædam bonis rationibus fuissent eneruata, stomachatus ille publicè ait; Video me hîc irrideri. Prior autem factum excusans præter suum morem se hîc ad disputandum fuisse inductum affirmauit, eumq; alijs Colloquijs delinire conatus est. At is iram in sinu fouens breui post à mensâ, quasi aliud acturus surrexit & sumpto pallio nemine salutato discessit.

Ad XXXI. Maij Rex Augustæ adhuc versans Genio & cupidini habenas nonnihil laxaturus post Cœnam quam publicam habuit spectantibus Matronis ac Virginibus Lutheranis, etiam in multam noctem saltauit & alios cum eodem sexu ludos instituit, ac postero die in Areâ Episcopali publico Ciuium spectaculo pilâ lusit ventosâ cum quibusdam tunc præsentibus Principibus. At cum Ciuium quidam audaculus eidem pilæ exercitio se associare præsumeret, à lusu cessatum fuit.

Men-

Mense Iunio sic cœpto Rex in Superiorem Sueuiam sua prolaturus Arma, sub noctem Vrbe excessit & ad Castra prope pagum Schvvabmünchingen posita profectus est, vbi milite lustrato mox inde Memingam mouit, sed Vrbem tunc non est adortus: Imò præter omnem opinionem mutato consilio ocyus Augustam cum paucis equitibus, reliquo exercitu ægrè vestigia insequente, pænè fugienti similis VI. Iunij sat mane rediit. Post meridiem eiusdem diei collectâ ex ciuium delectu equitum turmâ Monachium rursus abijt tantâ celeritate, vt Laniones Augustani equitando alioquin assueti cursum eius assequi non valerent. Inde cum jam ante de redimijs ac lytro, tam pro Principis Palatio quam Vrbis, Cleri ac Ciuium salute conuenisset vt trecenta millia florenorum à Monacensibus soluerentur, donec pacto huic satisfieret, Obsides quam plurimos ex varijs hominũ Ordinibus cepit & Augustam deduxit. Nam præter Landishutanos ac Frisingenses qui Augustam jam pridẽ abducti erant, tam Religiosi quam Laici Monacenses numerabantur Vnus & Quadraginta. Ex Clero seculari vnus, Canonicus Regularis vnus, Cistercienses duo, Iesuitæ sex, Augustiniani Eremitæ quatuor, Capuccini quatuor, Franciscani Reformati tres, Patritij ac Mercatores viginti. Isti ad diem VIII. Iunij nouem curribus vecti Augustam ingressi sunt: Mirum hîc dictu! quot cachinnis, ludibrijs, imò & sputis à plebe Lutheranâ excepti fuerint. Constitutum erat vt Religiosi quilibet apud sui Ordinis Professores aut Cœnobia in quibus commodius possent habitare, hospitia caperent, quamuis cum graui cautelâ, vt si quis eorum erupisset aut quouis modo euasisset, Cænobium eius loco teneretur. Tandem re melius pensiculatâ omnes tam Ecclesiastici quam Laici ad Episcopale Palatium translati fuêre, non tamen diu ibidem mansuri. Postridie trecenta circiter plaustra Salis Monachio Augustam auecta fuêre, ac toto illo die quam plurimæ Equitum Cohortes Werdeam proficisci sunt visæ, quò etiam Rex ipse paullò post venit, quamobrem multo commeatu opus erat Augustâ per Licum amnem subuehendo. Eo fine naues aliquot pane recenti atq; etiam nautico seu bis cocto instructæ & oneratæ fuerunt, cum ecce illicò superuenit

uenit mandatum, sisterent cum nauibus, Exercitum totum huc remeare. Quod & factum sub ductu Generalis Banerij, quo quidem Augustam ingresso, reliquus exercitus in vicinis Strassæ pagis stationes habuit, donec ad X I X. Iunij versus Superiorem Sueuiam abduceretur.

Dum hæc foris geruntur, Augustæ etiam tam Sueci Gubernatores quàm Ciues multa noua contra Catholicos machinantur. Equidem Magistratus Ciuicus per suos Delegatos præcepit recenseri ac describi omnes Incolas ac Famulos tàm Ecclesiasticorum quàm Laicorum Dominorum, Quinam? quales? cuius nominis & ætatis ij essent? scire nimirum volebant quotnā in Vrbe essent exteri aut inquilini. Eamdem ob causam XVI. Iunij jussu Dominorum Gubernatorum quidam Vexillifer Suecus cum duobus Ciuibus ac nonnullis armatis militibus ad D. Vdalrici Cænobium venêre cum triplici mandato. Primò. Vt omnia quæcunq; in Monasterio essent Arma vltrò ac sine morâ tradantur. Deinde. Vt singulæ personæ, quas Monasterium pro tempore alit siue sint illi Monachi siue Hospites aut seruitio Monasterij deputatæ diligentissimè numerentur ac describantur. Tertiò. Ne quisquam deinceps cuiuscunq; statûs aut conditionis ille fuerit inscijs Gubernatoribus ad Monasterium recipiatur. Igitur statim reserato Armaturæ loco, quem lege Bauaricâ pro Patriâ ac Regionis defensione pridem instruere necesse fuit, omnia diuersæ sortis Arma extracta, duo plaustra onerata & cum magno Ciuium murmure ac plausu abducta fuêre. Neque enim deerant qui falsò Monachos incusarent, non omnia, vt mandatum erat, Arma fideliter tradidisse, sed residuum quid pulueris tormentarij & alia ad Armaturam spectantia in turri quadam recondita seruasse, quamobrem Monachi scriptis se excusarunt, & vt calumniatores manifestentur & dignè idcircò castigentur supplices efflagitârunt, sed frustra. Imò plura in Monasterio S. Crucis attentata, vbi etiam sepulchra per insolentiam Ciuium violata fuêre, suspecta scilicet, (sed falsò) de puluere tormentario ibi defosso. Quis porrò contumeliam Obsidibus Bauaricis illatam non miretur aut stupeat? Nam dilatâ Solutione pacti æris Gubernator moræ impatiens in Obsides

sæuire cœpit, quos ex Palatio Episcopali, publico certè probro abduci & in domum saltatoriam in foro sitam, ventis ac turbinibus expositam & vndiq; peruiam includi jussit. Ita insolitas Cœli ac frigoris asperitates cum non sine periculo vitæ quidam sustinerent, sequenti die sub vesperam ad pristinam habitationem redire permissi sunt.

Augustani ij quidem qui res turbauerant, aperto jam licentiæ campo summoperè adlaborarunt, vt omnia in eum statum, quo ante Cæsaris decretum erant, restituerentur, Idcircò Conradum Gæbelium Verbi Ministrum jam pridem exauctoratum & Vrbe excedere jussum, acerrimum scilicet Augustanæ Confessionis propugnatorem ex Marchionatu Durlacensi reuocarunt, quem XV. Iunij aduentantem instar idoli cuiusdam cum frequenti curruum numero exceperunt & in Vrbem deduxerunt.

Sed redimus ad nostrum Clerum, qui his ipsis diebus rursus ad Iusjurandum petitus, eâ de causâ ad S. Crucis conuēnit, & constanti concordiâ decreuit in primò oblatam Formam neutiquam jurare. Mittuntur igitur primâ die Iulij duo Canonici Ludouicus à Grauenegg Baro & Ioannes Conradus à Neuhausen ad Gubernatorem Comitem Ioannem Georgium de Hohenloe significatum; Non posse in ea verba jurari quæ & Religioni & Conscientiæ essent aduersa, cupere igitur vt ea Promissio quam ipsi vltrò jam obtulissent acceptetur, & ad plura non adigantur. Quos Gubernator mox interrumpens, Vos inquit Sacrifici, & vestri Adhærentes omni studio & Deum & nos Iesuiticis argutijs circumuenire ac decipere nitimini. Verum sciatis oportet, Papam à cuius parte vos estis nobis esse infensissimum hostem, idcircò Iuramento adigendi estis vos cum Papâ & Episcopo vestro nil mali contra nos machinaturis. Neque deinceps Religiosus aut Ecclesiasticus quisquam alteri literas scribet sine arbitratu Gubernatoris, nec in Clericorum album quispiam recipietur nisi hoc Iuramento prius ligatus. Ita ergò missi illi á Clero, dimissi fuere.

Posthæc ad VII. Iulij Suecica Turma Augustæ vndiq; collecta Werdeam, mox inde vlterius castra mouit, quo tempore varia in Vrbe Edicta promulgantur. 1. Om-

nes

nes qui Ciuium jure non censentur intra Octiduum Vrbe excedunto. 2. Omnes Studiosi qui Patrum Societatis scholas frequentant intra biduum similiter emigranto. 3. Postridie ac deinceps ex quâlibet domo sub pænâ graui quispiam ad Fossionem mittitor. Hæc Augustæ; Sed Fridbergæ quid contigerit dignum hîc memoratu.

Possidebatur ea à Suecis jam tribus mensibus, nam Rex vt Augustam obsidere cæpit, suam statim fecerat, cùm ecce ad diem XIII. Iulij intempestâ nocte superueniunt Croatæ, Ciuibus quidem huius rei non ignaris, potiuntur Vrbe, & quotquot ibi reperiunt præsidiarios incautos nec tale periculum suspectantes trucidant, præter quatuor milites per murum dilapsos, qui cladis huius nuntium Augustam ferre possent. Non longè aberat Crazius cum sat valido exercitu & spem magnam fecerat non tantùm Fridbergæ defendendæ, sed etiam Augustanæ Ciuitatis recuperandæ, sed quam inanis ea fuerit, euentus statim probauit. Equidem re Augustam perlatâ, turbata mox tota Ciuitas, & non tam Sueci milites quàm Ciues Lutherani fremere, minari, insidias etiam Vrbi Augustanæ timere, de Fridbergâ vindictam petere. Hinc tota sequenti nocte consilia bellica, excubiæ diligentissimæ, eæq; agminatim visitatæ, Gubernator ipse insomnis equos in parato semper habere. Tanta scilicet Suecorum ac Ciuium pro se vigilantia, sed maior fuit in Catholicos non leuiter suspectos de proditione animaduersio. Nam postridie eius diei quæ fuit XIV. Iulij tam scripto quam Præconis voce promulgato edicto cautum fuit; Nemo Catholicorum quicunquè pridem Senatorij Ordinis aut quolibet in Republicâ officio functus fuisset in plateis publicis comparêto, sub pænâ capitis. De Ecclesiasticis eadem esto sententia. Mittuntur interea delegati ad omnes Ecclesias & Cœnobia cum seuerissimo mandato omnem æris campani pulsationem inhibente, quin & horologijs silentium imperante. Vix vespera aduenerat, cum ecce maior fit tumultus & turba, vndiq; concurritur, armati milites & ciues delecti forum omne implent, animis seditione, vindictâ ac furiâ plenis. Hæc in foro. Interim mittuntur quidam à Gubernatore ac Senatu qui præcipuos quosq; Catholico-

rum tam Ecclesiasticorum quam Laicorum ad Curiam vocarent ibi cetera Gubernatoris jussa percepturos. Sub idem tempus Turrim S. Vdalrici alius quidam vi occupat, & tam in Turri quam ad Templi fores, quæ deinceps per triennium semper patuêre, excubias ac vigiles collocat. Catholici ad Curiam vocati mox veniunt, idq; per medias turbas, vbi creberrimæ voces auditæ: Ecce hic vel ille, Talis vel talis. Habemus tandem quos volumus Proditores; Rebelles. Ad forum piscarium, ad forum piscarium, id est, ad furcam, ad furcam cum istis.

Ad Curiam vbi ventum, imminebat jam octaua hora vespertina, vocati omnes in augustali ac splendidâ aulâ excipiebantur, cui tamen custodia statim apposita. Adest illicò Delegatus quidam á Gubernatore talia referens. Quamob rem Gubernator Vrbis jussu Regiæ Maiestatis vos ad hunc locum vocari voluerit, ex literis ipsius Regis (jam legerat illas) intelligere potuistis. Quia verò præter vestram fidem, & promissam regiam protectionem (quod ex interceptis literis & varijs hinc inde sparsis sermonibus constat) contra prædictam Regiam Maiestatem atq; istam Rempub. quædam machinari non estis veriti, idcircò in hoc loco custodiemini & manebitis captiui: De vestris interea domibus ac familijs non est quod sitis solliciti, quæ securæ ac imperturbatæ seruabuntur. Ad hæc Hieronymus im Hof nomine reliquorum paucis respondit: Incusationes hîc allatas immeritis imponi & omnino insontibus, cupere igitur secessum & breue spatium deliberandi super hac re. Negat ille id fieri posse, seque alijs negotijs occupatum aliò vocari & simul abit. Igitur omnium consilio prædictus D. Hieronymus im Hof libellum memorialē breuissimè ad Gubernatorem scribit in hunc sensum; Captiuos omnes de suâ Innocentiâ securos neq; vllius culpæ conscios; æquum igitur esse vt & ipsi audiantur ad suam Innocentiam probandam. Et si fortè quemquam præter opinionem reperiri contingeret reum, rogari vt literæ proditionis exhibeantur, & reus de crimine admisso arguatur, ceteri insontes ad proprias ædes liberi dimittantur. Cum scripto etiam captiuorum numerus & nomina sunt data.

ECCLESIASTICI.

Christophorus ab Avv Præpositus. Ioannes Ludouicus à Grauenegg Canonicus. Michael Præpositus S. Georgij.

Bernardus Hörtfelder Prior S. Vdalrici; VVolffgangus VValpach, Conuentualis. P. Dauid Procurator S. Crucis.

Conradus Reihing Rector Societatis IESV cum Coadjutore.

Seculares.

Hieronymus im Hof. Bernardus Rhelinger Duum-Viri.

Conradus Peitinger, Dauid VVelser, Christophorus Ilsung, Gabriel Schellenberger, Secretioris Senatûs.

Constantinus Im Hof. Ædilis.

Felix Ilsung, Ioannes Rhelinger, Ioannes VVolffgangus Zech, Marcus Maij, Stephanus Glaner, Consules.

Hortensius Procco, & Ioannes Castner, Mercatores.

Quamuis ergo libellus ille Gubernatori missus fuerit, incertum tamē lectusnè fuerit an non, certè responsum non obtinuit, præterquàm quod Præfectus Vrbis sat serò venerit & arma à Laicis abstulerit. Ita Captiui eam noctem partim insomnes, partim duro pauimento cubantes transegerunt. Die sequenti cum nemo se offerret qui Captiuorum causam ageret, ipsi Ottonem Lauingerum Consulem Lutheranum accersunt & rem committunt cum Gubernatore transigendam. Is quod domo abesset Gubernator fieri nil posse affirmauit, promisit tamen si redierit ante prandium operam suam fideliter impensurum. Cumquè rogaretur vt saltem Duum-Viros in Senatu tunc congregatos appellaret, quatenus ipsi Captiuorum Ciuium causam susciperent, responsum retulit; Ipsos huius rei esse penitus ignaros, alioqui libenter quod suum erat facturos, hoc solum Duum-Viro Stenglino constare, Gubernatorem in suâ æde hanc capturam instituere decreuisse, sed suo consilio id mutatum fuisse. Sub vesperam redit Lauingerus ac refert Gubernatorem eâdem die nuntium ad Regem ablegasse cum literis; crastinâ die circa Nonam responsum certò allatum iri, idq; exspectandum. Interea duo ex Captiuis Hortensius Procco & Ioannes Castner pacti quinq; millia Philippeorum soluere si quid contra Regem peccassent, ex custodiâ dimissi sunt. Nihilominus eodem die alij quidam Religiosi ac Ciues Laici ad Curiam vocati reliquis Captiuis associati fuêre.

P. Ludouicus Guardianus & P. Archangelus Concionator, Franciscani.

VVolffgangus Langenmantel, Tobias Rem, Octauianus Rhelinger, Christophorus Bechler, Ioannes Christophorus Fesenmayr, Patritij Senatores.

Marcus Luzenberger, Ioannes Heck Senatores, Matthias Kager Consul.

Iacobus VVidenman. Doctor.

Sollicitè in sequentem diem exspectabant Captiui promissum responsum, quod tamen minimè datum, cum nec nuntius rediret, nec Consul Lauingerus compareret. Sub serum autem veniens moram excusat ob nuntij tarditatem qui necdum venerit. Verum id sat argumenti erat totam rem ex compacto geri & fucatè Captiuis illudi. Addit praeterea Consul nouas contra Captiuos querelas ad Gubernatorem delatas, esse plebem malè erga illos affectam, ideoq; dimissionem adhuc differri. Atqui si hæc custodia esset ipsis molesta aut incommoda, aliam Ciuitatem eligerent quò deduci vellent, Vlmam aut Argentoratum &c. Ad proprias ædes reditum non posse concedi: Et quidem Ecclesiasticos idcircò etiam non dimittendos, quod exactum pridem Iusjurandum nondum præstitissent. Ad hæc tria à Captiuis familiariter opponebantur: Cur nimirum tam seuerè contra ipsos sine causâ procederetur? Item cur reliqui Ecclesiastici qui & ipsi non jurassent non similiter ad custodiam traherentur? Demùm cum Patres S. Vdalrici Iurejurando astricti sint, cur ipsi è custodiâ non dimitterentur? Respondit ad primum: Id fieri potissimum plebi placandæ. Ad secundũ. Non posse omnes arctari in vnum locum, partem pro toto censeri. Ad tertium hæsit lingua nec quidquam respondit. Sed jam ad funus tuum eamus Fridberga!

Fuit dies illa XVI. Iulij Augustæ tota turbis, & tumultu plena, præter bellicum apparatum nil cernebatur, nil audiebatur. Legiones aliquot præsidiariæ Ciuibus permixtæ sub meridiem Fridbergam abière, eamq; vi adortæ sunt. Ciues qui prius fugâ sibi non consuluerant, aliquantisper restitêre cum paucis militibus ibi relictis auxilium à Crazio sperantes; Sed neq; Crazius neq; alius qui succurreret aut defen-

defenderet adfuit. Ita miseri victimæ & præda valido hosti occiduntur quotquot reperiuntur in armis, imò nec ijs qui ad templū confugerant parcitur, spoliatis demùm domibus & bonis omnibus direptis, ex quibus locupletissimæ dein per aliquot dies Augustæ Nundinæ, Ciuitas igni succenditur. Cæpit ardere XVI. die Iulij & arsit per continuos sex dies quibus præter Domos priuatas, Templum, Arx ac demùm Ædes Telonij Bauarici crudelissimè exustæ sunt. Immane certè Captiuis in Curia spectaculum, quibus hæc Tragædia in conspectu erat opposita, sed mirum dictu! quanto cum plausu Plebs Lutherana illud aspexerit tectorum culmina & altiora domorum solaria conscendens.

Cum jam Sabbathum aduenisset & Captiui Catholici de Sacrificio in sequentem diem essent solliciti mittunt ad Stenglinum Duum-Virum petentes licentiam crastinâ die siue in ipsâ Curiâ siue in vicinâ D. Petri æde Sacrum faciendi. Is statim ad Gubernatorem rem hanc abijcit, qui tamen eâ die domo aberat. Atqui cum manè rursum quæreretur, responsum fuit, ad Concionem jam abijsse, si ob rem aliquam adeundus foret post prandium domi reperiendum. Quis non elusos hîc videat Catholicos? Illâ die innumera plaustra Fridbergam ex Vrbe ablegata sunt pro Sale & quibuslibet spolijs auehendis. Hactenus igitur Ecclesiastici cum Magistratu Catholico in Curiâ detenti & custoditi fuêre, sed quam ob causam nemini constabat, nequè enim quisquam alicuius criminis reus conuinci poterat. Propterea XX. Iulij jubentur duo conclauia parari ad inquisitionē mox instituendam. Veniunt paulò post septem Delegati à Gubernatore & Magistratu Lutherano; Vnus inter eos Iureconsultus Captiuos in conclaui congregatos ita alloquitur: Quam ob causam nuper ad hunc locum vocati & custodiæ mancipati fueritis, ex propositione tunc habitâ intelligere potuistis, & quamuis interea Gubernatori libellus memorialis nomine vestrûm omnium fuerit oblatus, negotiorum tamen nimia multitudo obstitit, quo minus istud tractari posset, idcircò moram istam non ægre feretis; Itaq; promouendæ ac finiendæ citius huic causæ præsentes Delegati á Gubernatore huc venerunt audituri quid singuli vestrûm

strûm super certis punctis jam proponendis sitis responsuri. Dixit ille & abscessit, reliqui sex mansêre.

Puncta Inquisitionis hæc fuêre.

1. An contra regium edictum pridem publicatum aliquandò domo suâ exierit & quoties?

2. An de hactenus vsurpatis processibus quid præscierit, audierit vel etiam cum alijs contulerit?

3. An conuenticula in domo suâ vnquam habuerit aut talibus interfuerit?

4. An literas ad quemquam dederit, aut aliundè acceperit de rebus huiusmodi suspectis?

5. An Iurejurando se Regi obstrinxerit, idq; fideliter seruârit?

Auditis omnibus, petunt demùm Delegati vt duo ex toto Captiuorum numero discernerentur, cum quibus ipsi haberent quod conferrent. Mox ergò seliguntur Ludouicus à Grauenegg Baro Canonicus & Hieronymus im Hof. His denuntiatur, ex certâ relatione haberi conjuratũ fuisse contra hanc Rempub. in cuius perniciem machinationes quædam in certum diem decretæ fuerint, idcircò pretium operæ fuisse vt præcipua Catholicorum Capita ad custodiam securitati seruandæ traherentur. Quid de hac re ex istâ inquisitione constiterit, se fideliter suis locis relaturos, sperare in breui totius causæ absolutionem. Istis dictis abierunt. Exspectatum deindè per biduum sed frustra; Visum igitur captiuis supplicem rursus libellum Gubernatori porrigere, cui omnes subscripsêre. Videbatur certè res studio differri, & ex compacto Catholicos omnes infestari. Nam & reliqua Plebs Catholica non sine periculo fuit, sed vbi vel leuissimo verbo quis offendisset aut suspicionem mouisset, vel certè à quouis Lutherano, licet falsò accusatus fuisset, extemplò ad carceres trahebatur, per plures dies inauditus tenebatur, ac demùm insons dimittebatur. Sed redimus ad Captiuos, quorum causâ XXIII. Iulij Tribunus quidam Gubernatoris domum adibat responsum laturus, qui horâ nonâ veniens ad Curiam retulit: Maleuolas interuenisse linguas duobus è Captiuis de nouo acriter accusatis, ideò Gubernatorem non parùm turbatum sententiam distulisse, forsan ante prandium adhuc ferendam, neq; opus esse vltra

eò mit-

eò mittere, esse alios jam constitutos qui Decretum à Gubernatore statim nuncient. Post meridiem duo Iurisconsulti adueniunt, totam causam apud Gubernatorem summo studio egisse aiunt. Verùm ex duabus Epistolis hodiè primùm allatis sat liquere occulta cum Crazio consilia misceri, ideò Gubernatorem iratum custodiam soluere non posse, nisi tam Ecclesiastici quàm Laici quilibet certam pecuniæ summam pro securitate paciscerentur. Insuper suspicionem conspirationis etiam hinc augeri, quod è diuersis locis ferè quotidie accipiant literas gratulatorias, quòd tantum euasissent periculum, vndè nec timorem nec rumorem vanum esse. Captiui respondent, nullâ aliâ re se pacisci posse quam Corporibus & Bonis in Vrbe possessis, ad plura vtiq; non adigendos. Ita Gubernatoris qui extra Vrbem tunc erat, aduentus exspectabatur. Sub sextam deniq; vespertinam redeunt prædicti Iurisconsulti ac nomine Gubernatoris referunt: Quia aliter quam bonis in Vrbe possessis pacisci non possent, Gubernatorem accipere conditionem adeoq; custodiam velle relaxatam, hac tamen lege vt præterquam ad Diuina Officia nullus eorum domo pedem efferat: Si quis verò quidquam hostile aut suspectum attentare ausus fuerit, tam ipsum reum quàm reliquos omnes pœnæ obligatos fore. Responsum fuit, pro se quemlibet spondere velle, pro aliis non posse. Tum cænâ sumptâ suas quisq; repetijt ædes.

Cum Catholici ita domibus suis per repetita mandata essent inclusi, & Ecclesiastici ob negatum sæpius Iuramentum strictiùs obseruarentur, mittunt Patres S. Crucis ad Gubernatorem rogatum, an etiam ob visitandos ægrotos domo exire fas non esset? Respondit ille parùm sanè: Ita apud me conclusum est; Maneant Monachi in suis Cœnobijs: Et quis, inquit vlteriùs, per hoc triennium meæ Religionis sectatoribus astitit moribundis?

Interea Abbas S. Vdalrici Halæ in Tyroli exulans, qui dubiâ valetudine discesserat Augustâ, in dies magis deficere viribus cæpit. Cumquè ad diem XI. Iulij pietatis causâ Schvvazium proficiscens curru veheretur, succussu valetudinem alioqui infirmam magis debilitauit, ibiq; diem vigesimam primam eiusdem mensis habuit fatalem & in Tem-

D plo

plo Patrum Franciſcanorum ſepelitur. Libet hîc referre diuinæ diſpoſitionis & ineuitabilis fati memorabile exemplum. Ab alterâ ſuperiori ſeculo factâ expulſione Cleri Anno 1537. vsq; ad hanc vltimam fugam à pluribus ob irruptionem Suecorum arreptam Anno 1632. paulò minus centum intercurrêre anni, quibus duo Abbates ſolummodò huic S. Vdalrici Cœnobio præfuêre. Prior in exilio electus Monaſterium mox ſub Caroli V. felicibus auſpicijs recuperauit, auxit & 52. annis rexit, demùm in pace diem clauſit extremum. Alter verò isq; nouiſſimus Abbas in pace itidem in Antiſtitem lectus, Monaſterium multis ædificijs ampliauit, ſibiq; monumentum non vulgare in Eccleſiâ juxta maius Altare poſuit: Atqui poſt triginta duos annos per Suecum in exilium pulſus, in eodem quoq; viuere deſijt, nec quod ſibi ipſi ſtruxerat ſepulchrum ingreſſus eſt. Ita duo Abbates intra annos 84. ſimili Fortunâ vſi, diſſimillima Fata habuêre. Sed ad Ioannem redeo Abbatem: Eius obitus VI. Auguſti innotuit Auguſtæ, quamobrē Prior cum Fratribus tunc præſentibus ne fortè viduato Monaſterio detrimenti quid accideret maturo conſilio Adminiſtratorem IX. die Auguſti elegerunt, donec redditâ pace & Exulibus reſtitutis pleniori Electione Abbas præfici poſſet.

Magnum certè Suecos ſemper tenebat deſiderium non ſolùm Tyrolenſis Comitatus occupandi, ſed etiam in Italiam penetrandi, cum enim vix Auguſtam veniſſent frequens illis fuit quærere, quot Leucis Româ abeſſent? animum ſibi eſſe breui eò perueniendi. Igitur ingreſſum in Alpes non ſemel tentârunt, verùm Tyrolenſium Sclopetariorum dexteritate in montibus latentium fortiter repulſi fuêre. Bernardus autem Dux Vinmariæ ardentior in ſuo propoſito vsq; ad oppidum Reutenſe penetrauit, nec paruum Tyrolenſibus metum incuſſit. Erat tunc Rex in Franconiâ propè Noribergam & validè Cæſariano & Bauarico milite opprimebatur, vt jam de pace cogitaret, ideò Bernardus Vinmarius ſub initium Auguſti à Tyroli expugnandâ ocyùs reuocatur. Sueco robore ex his oris abducto Bauaricus miles occaſione vſus Landſpergam iterùm occupat, ex quo loco deinceps Auguſtam plurimùm infeſtat ac XVI. Augu-

ſti pe-

sti pecus omne quod extra rubeam portam pascebatur abigunt. Augustani etiam præsidiarij cùm quodam die vltra 20. plaustra cum selecto milite pabulatum emisissent, plerique eorum capti aut trucidati fuêre, paucis famulis in Vrbem redeuntibus.

Rege apud Norimbergam sat diu arctato, cui Bauarus & Fridlandius oppositi erant, magna omnium exspectatio fuit de vltimâ Fortunæ aleâ jaciendâ, & Catholici quidem spem fouebant certæ Victoriæ, quam etiam vaticinia quædam vulgò sparsa & nimis facilè credita promittebant, propè Norimbergam cruentū prælium committendum, ibique de summâ rerum decertatum iri. Verùm totâ illâ æstate nil præclari gestum præter quotidianas velitationes & leues quosdam conflictus, nam Fridlandij fides jam tunc suspecta erat & verè vacillabat. Hoc vnum memorabile erat, quod animosissimus Iuuenis Iacobus Fuggerus Tribunus Equitum cum suâ Cohorte Regis castra adortus fortem impressionem fecit, sed ipse tormenti ictu læsus in manus hostium peruenit & breui post animam generosè exhalauit, cuius fortitudinem Rex ipse miratus moribundum inuisit, & quæ postulauerat lubens concessit, ac demùm mortui funus Ingolstadium gratis deduci permisit.

Rex autem inuento effugij loco mox erupit & Danubij oras repetijt. Oppugnabant tunc temporis fortiter Bauarici Rainium oppidum, cui quidam Mischouallius à Rege Præfectus erat, quem etiam ad deditionem Vrbis coegerunt. Opportunè Rex Werdeam jam tunc peruenerat, cuius aduentum & validum succursum Mischouallius scire poterat & exspectare debebat, tamen Vrbem dedidit. Quā ob rem grauem Regis indignationem & iram incurrit custodiæ statim mancipatus. Interim Rex iterum Rainium adoritur & præter spem statim recuperat. Postea Neoburgum veniens Mischouallium capite minui præcepit, cui vt hanc noxam remitteret, quia Regio verbo id jurauerat, neque ab ipsâ Reginâ tunc præsente exorari potuit.

Ipsa quippè Regina muliebri curiositate mota Regem ex Sueciâ in Germaniam & Sueuiam vsque secuta fuit, quam ipse bellicis curis intentus in Sueciâ maluisset mansis-

se, propterea cuidam suo præcipuo Aulico non semel dixit; Rem sibi gratissimam facturum si Coniugi suæ reditum in Sueciam persuasisset. Venit illa Biberbachium vsq; Arcem Fuggaricæ Familiæ nobilissimam, duabus circiter leucis Augustâ distantem, quam si Fortuna constans mansisset, Regina sibi sedem legerat. Exspectabatur Augustæ cum magno Ciuium desiderio & apparatu, & apud D. Vdalrici jussu Magistratus Organa jam moderabantur vt solenniùs excipi posset. Sed Rege vetante, nescio quo consilio, Augustam nunquam peruenit. Ducebat secum animi gratiâ Simiam Capuccini habitu vestitam. Regem in Franconiam, quò eum Fata ducebant, iterùm mouentem secuta fuit, mortuum vidit, & in Sueciam rediens Cladis eius nuncia & testis esse potuit.

Fuit hactenus Monasterium S. Vdalrici multùm à Præfectis Annonæ grauatum, qui sat splendidè semper tractari voluère, sed præter illos sumptus etiam centum pedites XIII. Septemb. suscipere & solitis seruitijs vsquè ad 12. Octobris prouidere coactum fuit. Ægrè tulerunt Sueci Landspergam nuper sibi ereptam à Bauaris, idcircò collectis iterùm validis copijs Landspergam adoriuntur & breuî capiunt. Cum in itinere essent, ij ipsi milites qui prius apud D. Vdalrici diuersorium habuerant in amplâ planitie Lici D. Afræ Sacellum, Martyrij scilicet eius memoriam totum vastant, stipitem cui diua in Martyrio alligata erat, lapideæ columnæ inclusum & per multa secula seruatum, exscindunt & pessundant, & vicinam sat pulchram domum igni exurunt. Recuperatâ autem Landspergâ decem Legiones Suecorum ad eam lici partem quâ Sueuiam spectat, descendunt Augustam, & donec aliò flectendum esset iter, in pago Haustettensi & alijs vicinis Vrbi consident, vbi præter expoliationem & alia damna illata tantoperè in Rusticos & incolas sæuierunt, vt similem tyrannidem vix secula meminerint, nulla profectò ætas in sexu fæmineo immunnis fuit à libidinè militum quin turpiter fædaretur.

Solebant Hæretici Augustani tunc præcipuè cùm res eorum infeliciter succederent, aut dubia noua spargerentur, magis in Catholicos sæuire. Igitur cum intellexissent Regem

gem suum in periculo esse, auctoritate Gubernatoris Vrbis iterùm Lex hæc tota Vrbe promulgata fuit, XIX. Nouemb. Clerici omnes & ij Ciues qui pridem in Curiâ captiui fuissent, deinceps domi se continerent, sub graui pœnâ. Cùm verò alterâ die quidam Ecclesiastici nihilominus exirent ad Diuina Officia in Ecclesijs peragenda, per milites vi inde pulsi fuêre additis etiam minis si redire præsumpsissent; vndè proximè sequenti die solis, Ecclesia Cathedralis & S. Maurij clausæ manserunt. Paulò pòst ad diem videlicet 27. Nouemb. nuntiatus fuit Augustæ interitus Regis Sueciæ infeliciter propè Luzam Vrbem pugnantis, vbi ipse in prælio, cuius manu, incertum, occubuit; cùm ex alterâ parte etiam fortissimus Heros Papenhemius animosam impressionem in hostem faciens cecidisset; vt meritò dici potuerit illud Vatis Hebræi: Fortis impegit in fortē, & ambo pariter conciderunt. Ægrè tulerunt hanc jacturam Augustani, nihilominùs gloriati sunt de Victoriâ quam Rex etiam moriens reportauerit, in signum lætitiæ tormenta bellica in propugnaculis bis explosa fuêre, nec fas erat Catholicis liberè hac de re loqui. Terrebantur enim exemplo cuiusdam Fabri lignarij, qui cùm contra Regem locutus diceretur, imò trium Fœminarum testimonio de maledicentiâ conuictus esset, ad Numellas damnatus Exilio mulctatus fuit; quem per Lictores posteà eductum Plebs Lutherana tantâ cum furiâ verbis & verberibus lacerans secuta fuit, vt nisi quorumdam ope ereptus fuisset, vitæ periculum non euasisset.

Restabat tunc temporis Monasterio S. Vdalrici sat magna summa de menstruis contributionibus soluenda, cùm tot pecuniæ non possent nisi ægrè corrogari, ascenderat enim debitum ad nongentos florenos. Exigitur non semel etiam cum minis, sed aliquamdiu negatur prætensâ impossibilitate & cum spe aliquâ melioris Fortunæ. Intereà mittitur VIII. die Decemb. quæ erat Conceptioni D. Virginis sacra, valida manus militum ad Cœnobium, qui inopinatò, sub vesperam adueniunt, cœnam Fratribus paratam præripiunt cibos potumq; postulant, dicentes se non recessuros indè donec debita summa soluatur. Instabat jam nox & periculum erat ne totum Monasterium rapacibus hisce

Harpyis præda fieret; cùm ecce Cancellarius Monasterij vnum ex Duum-Viris Præfectis adit pro defensione; Ille mox ad Ochsenstirnium Gubernatorem mittit, & vt Monasterio parceretur rogat. Is demùm placatus jubet Milites illâ adhuc nocte abduci eâ tamen lege vt crastinâ die pecunia soluatur. Quod factum contractis scilicet aliundè mille florenis.

Dum feriæ Natalitiæ propinquæ essent & Catholici suo more diuina officia tam die quàm noctu peragere vellent, Lutherani id ferre non potuêre, sed nouo edicto die XXIV. Decemb. cauerunt vt sequenti Festo Natiuitatis ac deinceps nemo Catholicorum ante septimam horam matutinam domo exiret, nec vesperi post quintam vllus in plateis compareret; Custodes Templi foribus adhibiti omnem ante statutam horam ad Ecclesias ingressum prohibuerunt.

Ministri Lutherani quos Prædicantes vulgò vocant, in ritu suæ Religionis, vt plerumq; fit, diuersas in partes rapiebantur. Nam qui cum Sueco Exercitu venerant, antiquioris Augustanæ Confessionis sectarij multùm ab Augustanis differebant. Adueniente siquidem Rege quidam externus Prædicans Parœciæ S. Vdalrici præfectus, quoties illam Cathedram conscenderat moris antiqui memor Cruce se signabat, Dominicam Orationem ingeniculando pronuntiabat, quod Hæretici Augustani nec imitari nec ferre voluerunt; Propterea summoperè adlaborarũt vt priori eorum Ministro reuocato, iste aliò cum exercitu ablegaretur. Alius item Ochsenstirnij Concionator Aulicus, cum Natalis Domini vicinus esset, ad D. Vdalrici venit & Calicem petijt, prætendens non placere sibi ritum Augustanorum ex scypho Sacramentum suum dispensantium, propositum igitur sibi esse die festo jam instante in suâ Aulâ Germanicè Missam facere, ideoq; Calice opus habere. Cumq; Vlricani in duci non possent vt consentirent, post aliquot dies mittit Concubinam suam, nam vxorem in Sueciâ reliquerat, vt Calicem instantiùs repeteret, additis etiam minis, nî obtineret; cum promisso demùm certò post vsum restituendum. Casu tunc obtulit se occasio vt Calix à quodam Milite venalis

nalis

nalis haberetur ex prædâ jam profanus. Hinc emerunt Vlricani & Prædicanti dederunt cum spe recipiendi. Sed ipse breuî pòst discedens Calicem contra fidem datam secum tulit. Sub idem tempus quatuor Patres Societatis IESV ex Collegio Dilingano ob non solutam contributionem Augustam deducti & in vinculis Curiæ sat longo tempore seruati fuère, donec alio quodam pro ipsis spondente liberi dimitterentur. Annum hunc infelicem clausit dein tum infaustum incendium in Berckheim propè Arcem Wellenburgicam, vbi pleræq; villæ igni absumptæ fuerunt.

Annus M. DC. XXXIII.

Ingredimur jam annum Trigesimum tertium supra millesimum sexcentesimum, cuius initium Catholicis & præsertim Clericis fuit minùs faustum. Viderunt illi certè & experti sunt priori anno quid in seruitute esset, & quàm docta haberent ingenia Hæretici opprimendis Catholicis, sed isti non minora dedêre patientiæ documenta. Equidem continuæ exactiones Tributorum plurimùm eneruârunt Ecclesiasticos, & vbi soluendo quis non esset, alia statim subibat pericula. Eam ob causam Collegium Patrum Societatis VIII. Ianuarij Militum furori concessum per biduum præda fuit, vt jam non victu tantùm, sed etiam quâuis necessariâ suppellectile penitùs destituerentur. Eo ipso quoq; die Vigilum Præfectus omnia Catholicorum Templa & Turres lustrauit, hasque clausit & sigillo muniuit ne cuiquam Catholicorum patere possent. Et cum Regis Nex jam ampliùs cælari non posset, quamuis aliqui Lutheranorum etiam post annum induci non potuerint, vt mortuum crederent, putabant enim ipsum instar Enoch aut Eliæ cuisdam ad tempus sublatum fuisse breuî rediturum; XII. die Ianuarij cum magno vniuersorum luctu Inferias eidem sollennes decreuerunt, habitis scilicet in omnibus Lutheranorum templis Concionibus. Hæc in Vrbe.

Extra eam Cæsariano & Bauarico militi melior Fortuna cæpit arridere: Nam ij Landspergam primò rursùs adorti breuî ceperunt, præcipuis ex Suecorum præsidio captis ac plurimis ad eorum signa transeuntibus. Indè Licum transgressi Mindelhemium, Kaufburam ac Memmingam

expug-

expugnarunt, demùm Bibracum quod pertinaciter diù restiterat per deditionem receperunt. Campodunum fortiùs alijs repugnauit tres assultus repellendo, cumq; jam ad extrema venissent, ipsi Ciues desperati Vrbi exitio fuerunt, quã incenderunt. Quo etiam tempore Generales Hornius & Banerius cum suis exercitibus propè Vlmam juncti plurima damna locis ibi vicinis intulerunt, rapinis ac cædibus omnia vastantes.

Mox ineunte Februario primo statim die rursùm duo manipuli militum ad D. Vdalrici Cœnobium ducti hospitium sumpserunt, eoq; vsquè ad XIV. Martij sunt vsi. Banerius Augustam veniens paucis ibi diebus mansit, prædas alibi partas collegit, ac deinde XVI. Februarij cum valido comitatu in Franconiam auehi curauit, ipse cum aliquot Cohortibus Equitum secutus & itineris socium habuit Comitem de Hohenloe Gubernatorem Vrbis. Hi primi *feliciter* hinc cum opimis spolijs discesserunt. Ochsenstirnius autem Suecorum omnium auarissimus nondum satur rapinis diutiùs adhuc permansit, cuius magnificentissimæ ædes, olim sumptibus Alberti Fuggeri exstructæ ad diem XXIII. Februarij exinopinatò arserunt. Magna Lutheranis, vt semper ita & nunc fuit libido suspicandi, Catholicos clàm incendio huic materiam subministrasse, quarè cùm pridiè eius diei Pistor quidam Catholicus homo probus frumentum in eâdem domo emptum in saccos collegisset, tanquam mali huius Auctor statim comprehenditur & in vincula conijcitur, qui tamen insons repertus breuî dimissus fuit. Non satis erat Augustanis Hæreticis ciuiles vndiq; causas ad se traxisse, nisi etiam Ecclesiastico foro vim inferrent, ideò XXVII. Februarij per publicum edictum promulgari curarunt, vt Ecclesiastico Consistorio in Vrbe abolito, quidquid Ciues in causis Matrimonalibus controuersum haberent non alibi quàm in Curiâ & coram suis Delegatis agerent, eorumq; judicio acquiescerent.

Tam Cæsariani quàm Bauari milites Augustanis quàmdiu sub Suecorum erant dominio semper infesti, præcipuè verò Croatæ terribiles fuerunt. Venère sæpiùs Lechusium vsq;, Licum etiam transgressi armenta abegerunt,

obuios

obuiosquosq; ceperunt, vulnerârunt, occiderunt. Cum autem opportunè ad V. diem Martij integra Cohors Equitum Vlmâ aduenisset, eorum auxilio freti Ciues statim cum ipsis in Bauariam excurrunt pabulatum; Veniunt Griesbachium vsq;, plaustra aliquot onerant & remeant. Vix Tasingam perueniunt, cùm ecce inopinatò superuenit Turma Croatarum è Syluâ erumpens quæ obuios nil tale suspicantes ferro immani excipit & maiorem partem, præter eos qui fugâ celeri sibi consuluêre, trucidat.

Cum deindè Peditum illa Cohors, quæ ante mensem ad D. Vdalrici habitatum venerat iterùm abducta fuisset, vix respirârunt Monachi, cùm loco illorum statim LXXX. Equites leuioris armaturæ ex decreto Augustanorũ introducti fuêre. Res certè insolita & Monachis pænè intolerabilis.

Ochsenstirnius qui superiori anno cunctis Agricolis vicinæ tàm Sueuiæ quám Bauariæ frumentarium tributum indixerat, jam animo discessum meditans etiam in Capita eorum secundum æstimationem cuiusq; pecuniarum censum induci voluit, ita vt quidam florenum integrum, alij dimidium, nonnulli quartam partem, postremi octauam penderent; Et quò certiùs ac citiùs eo potiri posset, Monasteriorum, aliorumq; Territoriorum Præfectis sub capitis pænâ id muneris injunxit, vt ipsi hunc fructum ex Agricolis colligerent ac sibi demùm soluerent.

Bauaricus intereà Miles, qui non longè aberat, occasionem nactus sibi non incommodam potiundi oppido Rain, quod jam diu Suecis seruierat, XXII. Martij id aggreditur & facili negotio capit. Quæ res Augustanos iterùm commouit vt biduò pôst nouo mandato cauerent, ne Catholici ante septimam matutinam & post quintam vespertinam in plateis comparerent, pænâ graui transgressoribus positâ cumq; sequenti die, quæ erat Parasceue, multi ignorantes mandatum, maturè ad Concionem egressi essent, ij statim ad carceres rapti & mulctam pecuniariam soluere coacti sunt. Et quia Confæderatorum cum Coronâ Sueciæ summa cura fuit defendendi & in suâ potestate conseruandi Vrbem Augustanam, ideò quotiescumq; vel minimam suspicionem mouissent Cæsariani oppugnandæ aut obsidendæ

eius Vrbis, illicò suppetiæ mittebantur. Erat tunc Aldringerus cum valido exercitu in Bauariâ, & propè oppidum Aichach considebat vix duabus aut tribus leucis Augustâ distans, vt planè videretur contra eamdem quid moliturus. Huic se opponere volens Hornius cum Comite Rheni ex superiori Sueuiâ venit Augustam, & quasi aliò diuersurus hostem, cum toto exercitu declinauit Werdeam, sed nescio quâ occasione post triduum statim redijt Augustam, ibiq; collectis omnibus copijs, juncto etiam Bernardo Duce Vinmario cum 8000. vt credebatur, Licum trajecit & Bauariam audacter ingressus est. Huic, vt dictum est, oppositus erat Aldringerus, ad quem Hornius Fecialem mittit cum mandato vt peteret deditionem oppidi Aichach. Occurrit Alexander van Ende Tribunus & præsidiarius Oppidi & nomine aliorum respondet: Milites se esse, ad deditionem minimè inclinari, rem Deo & Fortunæ commitendam & Fecialem ad suos remittit. Aldringerus relicto in præsidio Vrbis Alexandro van Ende cum vnâ turmâ Equitum & centum peditibus quasi suppetias certò allaturus ad suos statim abit, nec, vt promiserat, redit, sed toto cum Exercitu Monachium properat, quem statim insecutus Hornius in Castro Dachavv consedit, vbi crebræ inter vtrumq; exercitū excursiones ac velitationes. Intereà oppidum Aichach ab hostibus oppugnatur, & quamuis aliquamdiu fortiter resisteretur, attamen omni spe auxilij sublatâ tandem obsessi se dant & liberi dimittuntur, Vrbs autem præda fit hosti & Augustani spolijs gaudent sat vili coëmptis, certè frumenti magnam vim asportarunt, & Vlricani granarium illic habentes non paruam eiusdem jacturam passi sunt.

Isti successus Augustanis animum addiderunt Landspergæ rursus expugnandæ. Nam XIV. Aprilis cum Equitatu & Peditatu sat valido æneisq; tormentis maioribus eò veniunt, fortiter oppugnant, nec minus resistitur spe auxilij, sed frustra: Etenim XX. pôst, sub medium noctis superueniente etiam Bernardo Duce Vinmario capitur, spoliatur ac fœdè vastatur, captis cæsisq; plurimis & multis Augustam deductis pecuniæ extorquendæ causâ.

Vti porrò optatissimus fuit Lutheranis Ciuibus ad-

uentus

uentus Succorum, quos passim Angelos appellabant, ita si publicæ cædes numerentur, plura ab ijs damna Lutherani quàm Catholici acceperunt. Prætereo alia: Quidam Tribunus Militem suum intra Vrbem hisce diebus lustrabat & Diribitorium in foro fænario decreuerat: Cum tota illa legio staret in ordine, Ciues Lutherani in fenestris hærebant spectaturi, Viri mulieribus permixti; Ecce Militum quidam casu an studio, nescitur, tormenti ictu Virginem ex Seiziorum familiâ nil tale cogitantem in capite ferit & occidit cerebro in plateas sparso. Fit repentè rumor inter Ciues, miles agnoscitur & capitur, vindictam familia clamat & impetrat; Nam XXX. Aprilis reus ille Succus extra portam Gögginganam scloporum glandibus trajectus publicas dedit pænas. Idem ipse Tribunus quem sutoris Filium passim dicebant, Suecus erat, quidquid volebat aut poterat Libidini indulgebat. Sacris fæminarum Cænobiis, S. Catharinæ præsertim vbi nobiliores audierat inclusas, sæpissimè molestus fuit, omni vi quærens ingressum, quem tamen; muliebri Virtute & rarâ constantiâ victus, nunquam obtinuit; seruatâ semper Deo protegente religiosâ Clausurâ. Alibi tamen specimen edidit suæ quâ insanus agebatur libidinis: Nam domum cuiusdam Ciuis Lutherani aliquandò ingressus, in quâ paucorum dierum puerpera lecto decumbebat; eam Marito etiam grauiter indignante vi oppressit, totâ Vrbe insolitum facinus stupente; Sed reum excusauit militaris licentia.

Ochsenstirnius paulò pòst discessurus omnia spolia quæ Finitimis hisce Prouincijs collegerat præmisit; Eâ occasione Equites illi leuioris armaturæ qui apud D. Vdalrici hactenus hospitium habebant, abducti fuêre, tutores ac ductores prædæ Ochsenstirnianæ, nec deinceps reuersi sunt. At Ochsenstirnius multa mala in Clerum Augustanum per biennium machinatus, in peiorem tandem finem desijt, in perpetuam scilicet sui memoriam vel potius ignominiam. Quies aliquamdiu erat Clero ab exactione Iuramenti Fidelitatis, arripit ansam hanc Ochsenstirnius adhuc semel & vltimùm Clero insultandi. Scribitur noua forma Iuramenti, quâ se Clerici Augustani non jam Regi, qui pridem extin-

ctus erat, sed Coronæ Sueciæ & cunctis eidem fœderatis submittere & fidem jurare jubebantur. Verba Iuramenti hæc erant. Nos Prælati, Præpositus, Canonici, Priores, Iesuitæ, Religiosi, Clerici & quotquot Ecclesiastico nomine censemur, promittimus, spondemus ac juramus nos omnes & singulos Coronæ Sueciæ, eiusquè confæderatis semper & vbiq; fideles futuros, eisdem omnem obedientiam & sinceram fidem seruaturos; Contra dictam Coronam Sueciæ, eius Prouincias & populos itemq; confæderatos nihil mali, proditionis, doli vel fraudis vel quocumq; nomine dici possit vnquam siue per nos siue per alios machinaturos, cogitaturos, locuturos, consulturos vel attentaturos, verùm ipsorum, eorumquè Prouinciarum, populorum, Exercituum & adhærentium vtilitatem & commodum semper & vbiq; pro virili nostrâ promoturos, damna & incommoda omni diligentiâ absq; vllâ exceptione impedituros & amoturos; Sic nos Deos adjuuet, & quàm cara nobis est cælestis gloria & nostrarum vtrinquè salus Animarum &c. Mittitur itaq; hæc forma ad XVII. Maij Domino Præposito Cathedralis Ecclesiæ Christophoro ab Avv cum mandato, vt eâdem die horâ quintâ serotinâ suam sententiam dicant; Velintnè jurare an non; & siquidem nolint, sequenti die circa duodecimam horam Vrbe excedant. Præpositus rem illicò ad Clerum quem ideò in loco Capituli Cathedralis conuenire jusserat, pertulit. Conuenêre mox præcipui cuiusuis Collegij aut Monasterij, vbi diu deliberato tandem conclusêre; Iusjurandum hoc præstari non debere nec posse etiamsi Vrbe cedendum sit. Aderat inter alios etiam Administrator S. Vdalrici, qui cùm pluribus exposuisset qualiter à se suisq; superiori anno juratum fuerit, demùm apertè suam declarauit sententiam; Si ad nouum hoc Iusjurandum denuò adigendus esset, se idem quod toti Clero placiturum sit, cum suis itidem facturum, adeoq; aut migraturum aut mansurum; Verùm cum non constet se in hoc Iuramento comprehendi, nec expressè ad id peti, videri sibi consultum rem ita dissimulare, vt nisi de nouo ad jurandum cogatur, ipse cum suis pro maiori bono reliquo Clero hâc in parte se non immisceat. Cui porrò opinioni tunc à nemine contradi-
ctum

ctum fuit. Mox deliguntur tres de Clero, Præpositus ipse, Ioannes Conradus de Nevvhausen Scholasticus & Ioannes Drexelius Parochus S. Mauritij, qui rem ad Ochsenstirnium statutâ horâ perferant & vltimam sententiam exspectent. Abeunt, sed accessum non statim inueniunt, imò paulò ante noctem admittuntur & audiuntur. Vix verba faciunt, cum illicò Ochsenstirnius interrumpit: Et, si vos, inquit, anno superiori fecissetis quod Vlricani fecerunt, maneretis jam in pace. Quia verè jam propositum erat Clero non jurare neq; etiam limitationes petere vel adhibere, idq; Ochsenstirnio sic relatum, ideò statutum fuit vt sequenti statim die circa duodecimam horam Vrbe excederent. Verùm propter nimiam temporis breuitatem induciæ datæ fuerunt vsquè in tertium diem qui fuit XIX. Maij. Præpositus ab Ochsenstirnio reuertens inuenit in plateis Famulum Vlricanum ex composito ibi exspectantem, quem is statim compellat & verba Ochsenstirnij supra memorata refert, & addit: Dic Domino tuo, sat nobis constare Vlricanos in hoc Iuramento non comprehendi, ideoq; securè cum suis in Vrbe manere posse, nos perendiè discedemus. Ita Vlricani ab vlteriori curâ discedendi aut rebus suis prospiciendi abstinuerunt. Clerici postridiè totum diem in præparando discessu insumpsêre, fuitq; magna inter Catholicos Ciues confusio Templis omnibus præter S. Vdalrici clausis. Posterâ die Clerici paulatim emigrare cæperunt, & conuenerat in Cæmiterio Catholicorum se congregare: Multi sperabant rem aliter componendam aut sententiam mutatum iri, cùm præsertim lentè res procederet. Atqui Ochsenstirnio serius è lecto surgente, qui hesternam crapulam edormierat, promissus militum comitatus adhuc deerat. Itaq; viginti sclopetarijs pro tutelâ & securitate adjunctis, circa vndecimam Præpositus itineri se dedit, & cum reliquo Clericorum Agmine exulatum abijt non sine grauissimo luctu & dolore Catholicorum, insultantibus & triumphantibus Hæreticis.

Post hanc vltimam Clero irrogatam injuriam Ochsenstirnius rebus suis bene compositis ad XXI. Maij & ipse in bonâ pace discessit. Igitur Vlricani, qui ad prædictum Iuramen-

tamentum neq; ab Ochsenstirnio neq; à Magistratu Ciuico vnquam amplius adacti fuêre, soli in Vrbe manserunt conseruandæ scilicet Religioni Catholicæ, & vnico solatio ciuium Catholicorum. Non defuêre tamen ex plebe Lutheranâ qui multùm stomacharentur contra Vlricanos manentes, maluissent enim Religionis Catholicæ exercitium ex integro sublatum. Sed prudentiores aliter senserunt. Dederat autem Vicarius Generalis Episcopi priusquam discederet Administratori S. Vdalrici amplissimam potestatem soluendi quoslibet casus Episcopales, approbandi & admittendi ad regimen Animarum quotquot necessarij forent, & alia disponendi pro Religionis vtilitate, demùm etiam causas Matrimoniales vnâ cum Aduocato Consistoriali judicandi si quæ aliundè ad vrbem fuissent conjectæ. Itaq; quatuordecim erant Monachi Benedictini & præter Administratorem quatuor ad Animarum regimen idonei. Cum verò Paraciæ Catholicæ sex essent, easdem Administrator ad quatuor redegit, quarum prima erat D. Virginis Mariæ; Altera S. Vdalrici & S. Mauritij in vnam contracta; Tertia S. Crucis & S. Georgij. Quarta S. Stephani cum suburbio S. Iacobi, & singulis suum præfecit Curionem, ipse Concionibus in Templo S. Vdalrici, vbi solummodò permissum erat publicum Exercitium intentus. Fæminarum etiam Cœnobijs quorum tria erant sacris adhuc cœtibus referta, S. Catharinæ & S. Vrsulæ Ordinis S. Dominici, & Stellæ S. Francisci Conuentualium, suos præfecit Capellanos qui statis diebus Sacra coram ijs facerent, itemq; Confessores qui earum curam haberent. Ita igitur liberã habebant, potestatem eundi Religionis causâ ad quoscunq; ægrotos quæcunq; loca tàm die quàm noctu vbi opus erat, nemine siue Ciue siue milite hæretico impediente aut molestiam inferente. Primâ die Solis quæ erat Sanctissimæ Trinitati Sacra primam Concionem habuit Administrator, ad Populum tam frequentem vt mirarentur etiam Aduersarij tot Catholicos adhuc in vrbe esse. Et quia manè non omnes ad sacra venire poterant, ne scilicet domus Catholicorum vacuæ periculis exponerentur, ad instantiam quorumdam Ciuium etiam post prandium festiuis diebus Conciones institutæ fuerunt; quas alij quidam Patres per vices habuêre maximo rursus Auditorum numero auscultante.

Post

Post Ochsenstirnij discessum successit & ad gubernacula huius Reip. venit Ioannes Georgius Winckelius siue auß dem Winckel Dux Legionarius, qui mox expulsionem Cleri edoctus Ciuium fauorem ambire volens non dissimile factum aggreditur. Supererant in Vrbe præter paucissimos Clericos qui ob senium aut valetudinem emigrare non poterant, etiam aliquot famuli Ecclesiasticorum. Hos omnes exceptis Vlricanis Gubernator nouitius VII. Iunij ad suas ædes vocat, Clericos abire permittit, famulos autem ad Iusjurandum adigit. Porrò cum Ochsenstirnius pridem pactum Lytrum pro redemptura obsidum Boiorum frustra diu exspectasset, nec propterea à suo discessu impediri vellet, stipendia militaria quæ exercitibus debebantur, priuilegio Possessorum vtens, sibi reseruauit, Duces aut Tribunos ad Obsides remisit. Hi rursus moræ impatientes cum in Bauariâ nil efficerent, maturandæ demùm solutioni Obsides duriùs habere cæperunt & Augustâ Werdeam, indè Nörlingam & Weissenburgum vsq; vinctos & catenatos instar jumentorum in summâ tempestate abduxerunt, quos tamen breui Augustam reduxerunt.

Magistratus Augustanus erga Vlricanos nonnihil propensior effectus Campanarum sonum ad rem diuinam eisdem permittere decreuit, sed eâ lege vt non nisi vnâ Campanâ pulsaretur, eâq; bis solummodò in die manè scilicet ad Sacrificium, sub serum ad Vesperas. Cæptum id fuit XI. Iulij, quo die Commemorationem S. P. Benedicti agebant Monachi. Verùm non diu durauit ista promissio. Nam fracto breui malleo maximæ Campanæ quæ sola tunc in vsu erat, altera paulò minor pulsari cæpit, quæ res statim suspicionem mouit hæreticis. Venit ergo Consul à Magistratu missus legem violatam obijciens & vt deinceps ab omni pulsatione abstineretur imperauit. Factum, vt dixit, neq; amplius deinceps vsq; ad Cæsarianorum aduentum æs campanum sonuit. Multæ interea turbæ, seditio item grauissima in Palatio Episcopi, plures etiam cædes inter ipsos milites patratæ sunt, Auctores quidam capite luerunt, quidam vitâ donati fuêre.

Tantum porrò semper fuit odium hæreticorum ac mi-
litum

litum in Sacerdotes quoscunq;, vt quotquot ruri vel in pagis reperissent, captiuos Augustam perducerent & in vinculis custodirent; Augustæ etiam præter Vlricanos in habitu Clericali aut Religioso nullus incedere audebat, propterea cum nonnunquam Sacerdotes aliqui alieno aut vulgari habitu in vrbe fuissent agniti, suspecti de proditione vel ab ipsis ciuibus vrbe mox ejecti fuêre. Sub idem tempus adfertur nuntius Augustam de insigni Victoriâ propè Hammeliam oppidum â Suecis partâ, quæ res Augustanis insigniter erexit animos, idcircò die XXIV. Iulij maiora tormenta explodi voluere, vtq; diem magis festiuum agerent Gubernatorem lauto conviuio in Curiâ exceperunt, postridiè Gubernator volens red hostire Senatum ad suam inuitauit domum & beneuolè tractauit.

Dignum hic memoratu, quod ad diem VIII. Septemb. Natali Diuæ Virginis Mariæ sacram contigit. Vigiles eâ nocte casù Templum eiusdem Diuæ obeuntes, quod vndique clausum erat, præterquàm quod Æditui in cubiculo eidem templo adhærente dormire solerent ex quo ingressus in Ecclesiam, aduertunt claram in eô lucem per fenestras radiantem. Obstupescunt ad rei nouitatem, insidias latere aut certè clandestinos Catholicorum Conuentus haberi suspicantur, & mox Gubernatorem monent, ille Magistratum Ciuicũ. Veniunt igitur mediâ nocte Gubernator cum Duumviris & vno Consule stipati militibus, templum circumdant. Consul audacior reliquis scalas admouet, ascendit ad fenestras & fractâ vnâ rotulâ vitreâ introspicit, nec aliud, quàm pauculas lampades in angulis hinc inde more Catholico ardentes cernit. Ita demùm Æedituos excitant, de insidijs inquirunt, totum templum lustrant, sed elusi abeunt ac deinceps nocturnas lampades accendi seuerè inhibent.

Iterùm paulò pôst frigidus incessit timor Augustanos ob nescio quas Cæsarianorum excursiones, cui pellendo auxiliares Neoburgo postulant copias, quæ etiam venerunt sub ductu cuiusdam Tribuni Rossa ex Liuoniâ oriundi; Eius Locum tenentem Saccum nomine Silesium Monasterium S. Vdalrici per quatriduum in hospitio habuit, isq; gloriaba-

gloriabatur Cœnobium Wiblingense donationis titulo ad se pertinere. Manserunt Augustæ sex dies, & euanescente timore etiam ipsi euanuêre. Nihilominùs Catholicis rursùs sub capitis pœnâ lex statuta; Ne quis manè ante octauam horam aut vesperi post quintam in publicum prodito aut in plateis obambulato.

Decima sexta dies Nouemb. Anniuersaria interitus Regis fuit Augustanis ex Decreto festiua. Lutherani clausis officinis ferias agebant & in omnibus templis Conciones habebant. Miles intereà indies insolentior, & fastidio sim, si molestias quas Monasterium S. Vdalrici ab vno Centurione passum recenseam. Gallinarium vnâ nocte totum vacuefactum, Granarium itidem effractum & frumenti modij per multi auecti, cuius furti vestigia posterâ die longè in plateis apparuêre. Taceo famulos indignè verberatos, Administratorem & Monachos fractis foribus stricto ense quæsitos & fugatos. Sed hæc quis miretur in milite? Peiores in Bauariâ fuerunt cum VIII. die Decembris quingenti circiter in eam excurrerunt & noctu nemine quidquam suspectante Bruggense Municipium cum vicino Firstenfeldensi Cœnobio inuaserunt, spoliarunt, prædas Augustam tulerunt, inter eas septem Religiosos Cistercienses, Abbate ipso ægrè dilapso, captiuos abduxerunt, qui longissimo deindè tempore inter Obsides custoditi fuêre. Horesco referens quàm barbaram Tyrannidem post triduum in eâdem Bauariâ exercuerint cum Licum transgressi insignem pagum Scheiringensem totum expilârunt. In eo duo erant Templa ad quæ pleraq; Iuuentus cum Viris ac Fœminis tanquam Asyla confugerant, sed frustra. Nam vtrumq; ædificium cum inclusis hominibus igni succensum miserrimè exuri permiserant. Res erat aspectu miserabilis, cum quidam ignem declinarent & turrim ascenderent neq; ita sequentes flammas effugere possent, spontaneo demùm præcipitio mortem fugientes mortem inuenêre. Atq; hæc potissimùm sunt, quæ hoc anno sub Suecico regimine Augustæ & vicinis in locis contigêre. Nunc residuam narrationis telam pertexamus.

Annus M. DC. XXXIV.

Annus trigesimus quartus, qui est tertius seruitutis sub jugo Hæreticorum, eò durior fuit quò proximior totali huius Prouinciæ deuastationi. Equidem non malè quidam

Semel profectio, (ait) *premere felices* Deus
Cum cœpit, vrget. *Hos habent magna exitus.*

Ita diuturnum hoc Bellum nil aliud post se relinquere poterat quàm vastitatem agrorum & squallorem, sepulturam demùm plurimorum ædificiorum atquè hominum. Tanta certè fuêre odia tantusq; furor in animis hominum, vt non solùm externi hostes vrere, rapere, vastare consueuerint, sed etiam populatores terræ facti fuerint, qui à populationibus vindicare debebant. Hi nimirum sunt fructus Belli.

Intereà Catholici in Vrbe indies magis arctabantur, & quidem res ita ad extrema vergebat, vt Vlricanis etiam vinum pro sacro vsu deficere inciperet. Statutùm quippè erat Augùstanis omnia Immunitatis Priuilegia Clericis adimere, idq; Regiâ, vt præferebant, auctoritate. Igitur Tributa, Accisa vocant, ex omnibus victui necessarijs exigebant, in vino etiam antiqua dilatabant. Cumq; Vlricani contra promissionem de seruandis Priuilegijs & Immunitatibus ob Iusjurandum præstitum, jam superiori anno partem huiusmodi Tributi soluissent & partem adhuc notabilem deberent, cui soluendo minimè erant, Præfecti huius Tributi cauerunt ne permitterentur, deinceps vinum in foro coëmere donec residuum tributi penderent. Ita Vlricani foro exclusi & debito grauati ab emptione vini abstinere cogebantur. Igitur ne saltem in Sacris faciendis & populi Communione Vino penitùs destituerentur, deliberato priùs cum primoribus Catholicorum, Collectam publicam in singulos menses aut quoties opus esset in Ecclesiâ faciendam instituerunt, vt deinceps Vinum nomine totius Catholicæ Communitatis emeretur, quod Lutherani ægrè etiam hoc titulo & quidem tributo statim soluto permittere voluêre. Imò Collectam ipsam, ne fieret, acriter impedire conati sunt, præten-

prætendentes Eleemosynæ Pauperum imminutionem. Itaq; prima collecta VIII. Ianuarij tam sub matutinâ quam meridianâ Concione instituta & mox Dolium vini emptum fuit centum & duodecim florenis, computato simul tributo Reipubl. pendendo.

Interea conspiratio Wallsteiniana contra Imperatorem & Inclytam Domum Austriacam, imò totum Imperiũ Romanum, cui similem vix vllum seculum dederit, in Bohemiâ diuino nutu detecta, & coniurati cum ipso ductore Wallsteinio trucidati meritas pœnas dederunt. Hanc Augustanis Rebellibus non penitùs incognitam fuisse ex eo liquere potest, quod quidam notæ Famæ ferè bimestri priùs quam scelus detegeretur in domo Gubernatoris apertè ausus fuerit dicere, noua quædã consilia agitari, quæ si euentum habuerint, Aquilam Imperij non altè volaturam.

Ad III. deinde Martij Ædes Laniorum, nobilissimum illud ædificium quorundã ibi epulantiũ incuriâ incensum igni conflagrauit cum sex vicinis domibus, maximo cùm Reipub. tùm priuatorum quorumdã Ciuium damno. Videbatur certè diuina vltio interuenisse, cum, pridie eius diei multa impietas à Lutheranis fuerit exercita. Prætererant jam Bacchanalia & Lutherana Plebs suo more post ea primùm genio indulgere & maiori quàm par erat licentiâ vti ausa fuit. Nam die jam dictâ tam Sueci Milites quàm Ciues aliqui laruati per plateas incedere, pars Flagellantium saccis, pars Religiosis vtriusq. sexûs habitibus vestiti Catholicorũ pœnitentias per ludibrium imitari, quidam flagellis se ipsos cædere, alij expansis brachijs orare & similia patrare nemine prohibente. Fit deinde Conuiuium in prædictâ domo, bibitur largius & saltatur in multam noctem, sequitur demùm incendiũ terribile omnia consumens, erant enim merces ibi quam plurimæ, vt damnum non facilè quis æstimauerit. Lanius etiam quidam infelix, de alijs non certò constat, somno vinoq; sepultus igni præda fit & ipsius ædificij ruinâ obruitur.

Aliud breui pòst ostentum nequaquã silentio prætereundum contigit. Erat domus propè S. Mauritij ab ipsius Parocho priùs habitata, sed tunc in custodiã captiuorũ conuersa.

In eâ murus est juxta fornacem hypocausti continuo foro calentis, vt solet in hyeme. Murus ille V. die Martij non sine summâ admiratione & stupore videntium sudare cæpit rubeis guttulis instar sanguinis, idq; per aliquot horas diei istius & sequentis. Tertio die nil apparuit, quartò redijt sudor & vltimùm, isq; strophiolis à quibusdam exceptus & abstersus rubras maculas reliquit. Hæretici quidam contemnebant, quidam vim diuinam agnoscebant. Erat verò cautum, nè Catholici ad hoc spectaculum admitterentur, tamen aliqui viderunt & ita esse testati sunt. Mira & insolita hæc sunt, sed quis neget á Deo esse cui res humanæ curæ sunt? quamuis homines eius judicia agnoscere aut inuestigare non valeant.

Die XVII. Martij Augustani collectis copijs Mindelhemium profecti sunt, idq; cùm pauci Croatæ in præsidio essent, facilè expugnarunt, & cùm præsidiarij depositis armis pacem & vitam precarentur, primò promissa fuit, sed mox in Curiam inclusi præter fidem datam omnes barbarè & crudeliter trucidati fuère.

Intereà Cæsariani nouum stratagema meditantes Augustam ex improuiso inuadere, & suam facere moliti sunt, sed priusquàm id attentarent, res tota Augustæ per proditionem innotuit, & causa fuit magnæ turbationis in Vrbe & suspicionis in Catholicos. Res sic euênit. Cæsarianæ quædam copiæ trans Licum Amnem castra habebant non procul Augustâ, indè, vt ferebatur, milites nonnulli habitu rusticò mittendi erant ad Vrbem fasciculos fæni cum latentibus Sicis portantes, vti cùm ad portam venissent, cæsis mox Excubitoribus, stationibusq; occupatis reliquo Exercitui qui statim subsecuturus erat, viam in Vrbem panderent. Tales progressus, vt dictum, impedijt proditio, cùm priùs in Vrbe omnia detecta fuissent quàm plenè deliberata. Itaq; Augustani ex propinquo periculo cautiores, XI. Aprilis quæ fuit Feria III. Maioris hebdomadæ manè cùm jam plurimi Catholici ad diuinum officium de more conuenissent, ex inopinatò per Ministros Reipub. templo cedere & domos repetere jubentur, inuiti etiam pelluntur. Vix hæc aspiciunt & mirantur Vlricani, cùm eccè illicò adest Præfectus Vrbis habens mandatum ad Administratorem perferendum

rendum, idq; tale erat. Magistratum Augustanum ex diuersis locis certiorem factum de occultâ & certâ machinatione Cæsarianorum, quâ intra hos ipsos dies Rempub. vi occupare, idq; apud Portam rubeam & propè S. Vdalrici statuissent, idcircò seruandæ Reipub. causâ omninò visum necessarium his locis magis inuigilare, & præcipuè Cœnobio S. Vdalrici ex toto potiri. Itaq; decretum à Magistratu esse vt Administrator cum suo Conuentu mox illo adhuc die ex Monasterio ad Collegium Patrum Societatis migret, ibiq; nihilominùs de more diuina peragant officia. Ad hæc noua Administrator attonitus primò suam suorumq; asserere innocentiam & totius rei ignorantiam, mox proponere incommoda tam festinatæ migrationis, impossibilitatem transferendi totam familiam & omnem rem familiarem ad vsum quotidianum necessariam, Infamiam item & notam Monasterio ex hoc facto inurendam; demùm rogare vt saltem in Monasterio sinantur viuere, si ita libeat, Custòdiam militum pro securitate immitant, quod jam antea non semel factum. Non abnuit Præfectus ea ad Magistràtum in Curiâ tunc congregatum perferre: Abijt, sed mox redijt cum dicto rem in consilio definitam, migrandum esse. Tùm rursùs Administrator, si ergò penitùs, ait, migrandum est, saltem non tam longè à Monasterio remoueamur vsq; ad Collegium Iesuitarum, hoc potissimùm respectu ne tanquam Rei in custodiam detrudi videamur, cum alioqui in ædibus Collegio contiguis captiui custodiantur; Conuentum Patrum Prædicatorum viciniorem esse, ideoq; commodiorem ad quem quotidianus ex villâ victus deferatur. Prætereà periculum esse ne Abbatiæ vis inferatur & Bona indè diripiantur, cui magnoperè cuperent cautum. Motus hisce Præfectus iterùm abit ad Curiam, sed ocyùs adest vltimam ferens decretoriam; De Vlricanis nullam esse suspicionem proditionis, ideò non habere quod sibi timeant de infamiâ; Rem totam cum Gubernatore transactam, sine cuius scitu nil mutari possit, verendum ne si ad ipsum res denuò remittatur, ille non parum offendatur; Mutationem hanc paucorum, vtpotè trium aut quatuor ad summum dierum futuram; Abbatiæ interim ac toti Monaste-

rio sat benè cautum iri, si Administrator suo sigillo Abbatiæ fores signet, pro maiori securitate Ciuem honestum Monasterio præficiendum qui cetera damna auertat. Ita victi Vlricani cesserunt & totum illum diem in transferendâ supellectile insumpserunt, ac sequenti mox die sacris operari cæperunt, hoc potissimùm ægrè ferentes quod Templi angustia vix dimidiam partem Ciuium Catholicorum caperet. Principiò quidem videbatur res non parùm suspecta, cum portam Collegij Ciues armati die noctuq; custodirent, Ciuibus Catholicis omnem aditum intercluderent, Monachos ad ægrotos exeuntes quasi ex officio comitarentur, sed his ad Magistratum perlatis incommoda facilè fuêre sublata. Ita Vlricani cum suis Catholicis quantumuis angustè habitarent in templo illo, solita tamen officia, imò & menstruas quarumuis Confraternitatum Supplicationes neutiquam prætermisêre, quin & in ipso Sacratissimo Corporis Christi Festo cum aliter non possent, Augustissimum Sacramentum per Atrium atq; Collegij hortum ob populi frequentiam solenni duxêre pompâ. Translatis ad hunc modum Monachis ad Collegium, Augustani totum per Ædiles Monasterium lustrari voluerunt, prætexentes occultos ibi esse Cuniculos qui extra mænia ac pomerium Vrbis ducerent. Proindè januas quasdam repagulis ac vectibus obfirmarunt, vnam quâ ad villam itur muro obstruxerunt. Laudanda nihilominùs & plurimi æstimanda Diuina Prouidentia, quæ & hæc fieri permisit, & illis Cæsarianorum molitionibus, ne fierent, obstitit; Etenim, vt communis fama ferebat, si vel minima vis Vrbi illata fuisset, Catholici nunquam Carnificinæ propiores fuissent.

Magna fuit alioqui Catholicorum toto hoc triennio constantia ne deficerent à Religione, præterquàm quod ex Obsidibus duo Religiosi non sine magno Catholicorum rubore desertâ suâ nobili societate perfidè ad Lutheranam sectam transierunt. Et prior quidem ex Ord. S. Francisci Reformatorum cùm priùs aliquamdiu in Aulâ Gubernatoris instructus, vestem suã regularem publicè in atrio combussisset, demùm VII. Iunij in Æde D. Annæ non tam Ordini quàm Religioni Catholicæ nuntium remisit & se

Augu-

Augustanæ Confessioni in publicâ Concione addixit. Alter Cisterciensis aliquantò pôst prioris vestigia sequens cùm ad pulpitum non esset aptus, abjecta Religione & Monacho exuto Musicum Reipubl. professus est.

Intereà Hornius ex superiori Sueuiâ, vbi satis infeliciter bellum gesserat, redijt Augustam cum toto exercitu & omninò videbatur suppetiaturus Ratisbonæ quæ tunc à Rege Vngariæ assidebatur. Igitur X X. Iunij mouit in Bauariam sed satis lentè, cùm propter continuas pluuias, tùm ob resistentiam hostilis exercitus, addito etiàm magno commeatuum defectu, quàmobrem circa X X I X. eiusdem mensis retrocessit vsq; ad Licum. Erat ista cessio similis fugæ, sed verè simulatæ, nam Hornius videns Cæsarianos aliò dilapsos ac de hoste quasi securos vicina hæc loca deseruisse, mox ad III. Iulij Bauariam repetijt, neq; penitùs fidens hosti impedimenta propè Augustam reliquit. Aichachium Oppidum, vbi exiguum erat præsidium præmissis illuc aliquot copijs vi cæpit, Centurionem vrbi Præfectum sub ipsâ portâ laqueo enecari fecit, Vrbem in quatuor partibus incendit, Ciues quàm plurimos vtriusq; sexûs crudelissimè trucidauit, & statim recedens propter auxiliares Equites Ingolstadio sed nimis tardè missos, Ciuitatem pulcherrimam proprio cinere obrutam & sepultam Mundo spectandam dedit. Multi Ciuium contra fidem datam Augustam captiui ducti magnam pecuniæ summam ob vitæ solius redemptionem, reliquis bonis jam omnibus exuti pendere coacti fuêre.

His ita gestis redijt Hornius Augustam vbi Bernardum Ducem Vinmarium cum suo Exercitu exspectauit. Is X. Iulij venit & statim sequenti die junctis viribus Licum transiêre moturi in Bauariam inferiorem & obsidionem Ratisbonensem aut soluturi aut certè hostem aliò diuersuri.

Dum illuc eunt, Augustani quasi de summâ rei jam decertatum esset triumphum ante Victoriam egerunt. Nam quid diu desiderârint, quidq; vtilitatis ex hoc bello sperârint, id hoc tempore veluti extra periculum constituti facto ipso demonstrârunt. Erat diuturnus Francofurti Confœderatorum Conuentus, vbi cùm de stabiliendo jam acqui-

sito

sito statu, tùm de diuidundis Ecclesiasticorum bonis agebatur. Quilibet quod sibi commodum videbatur petebat, & accipiebat, idq; dono & ex liberalitate Ochsenstirnij Senioris illius Regni Succiæ Cancellarij. Verè computus sine hospite. Quæri hîc jure poterat, quis horum insanior, illene qui donabat quod non habebat, an ille qui aliena accipiebat ab eo qui donata tueri non poterat. Verùm quia beneficium alio beneficio recompensari debet, ideò ambigi non potest gratiam Ochsenstirnio relatam maiorem multò fuisse ipso dono. Itaq; Augustanis, quamuis plura sperarent imò etiam Ducatus ambirent, Episcopatum scilicet Augustanum siue Marchionatum Burgouiensem, cessit demùm totum id quod Clerus Augustanus siue intra siue extra Vrbem possederat; Solum Monasterium S. Vdalrici tam diu manebat exceptum donec fieret caducum. Hac super re literæ amplissimæ Francofurti expeditæ jam pridem Augustam venerant, sed earum publicatio ad hæc vsq; tempora differebatur. Igitur ad XVIII. Iulij vocatis ad Curiam quotquot reperiri poterant Ecclesiasticorum Ministris & famulis cum clauibus Ecclesiarum & Domorum quas secum ferre debebant, venit Gubernator Vrbis, & acceptas ab ijsdem Ministris Claues solenniter obtulit ex decreto Consilij formati Senatui Augustano, ac mox Iurejurando adegit Ministros ad manifestandam Veritatem circa bona Clericorum Reipubl. jam donata. Senatus pro felici auspicio nouis subditis tunc præsentibus XL. Ducatos donauit, Gubernatorem ad magnificentissimum Conuiuium in Cænaculo Patritiorum inuitauit, Ministros in quodam hospitio tractari jussit, fuitq; dies illa toti Lutheranorum Reipubl. festa & læta, & crebra vox, Æternùm, æternùm sic erit; Non possunt hæc ampliùs mutari.

Vinmarius & Hornius cum suis copijs soluendæ obsidioni Ratisbonensi impares (equidem assessi XXV. Iulij pacem quærere coacti breui ad eam venerunt & XXVIII. eiusdem Vrbem Regi dediderunt certis conditionibus) aliò vertunt furorem & Landishutum primariam inferioris Bauariæ, eamq; pulcherrimam Ciuitatem aggrediuntur, cui defendendæ auxilio missus est è Castris Aldringerus. Is triduò

in iti-

in itinere insumpto tandem venit vbi hostes Arce ac monte jam potiebantur, vndè illis occasio commodissima Vrbem tormentorum vi coërcendi. Et ita factum est. Nam etsi Aldringerus jam in Vrbe defendere eam conaretur, suosquè ad id animaret, ab imminente tamen desuper hoste iterùm pulsus, dùm fugit, in ipso Isaræ ponte tormenti ictu cecidit, & perijt. Tùm hostis irruens in Ciues vt in hostes sæuit, plurimos cædit, multos capit, omnia diripit & magnam Ciuitatis partem incendiò vastat. Præda satis opima Augustam portata ibi vænijt. Non impunè hæc patrârunt Sueci; nam plurimi eorum fame ac siti enecti in itinere, pars Cæsarianorum à tergo persequentum gladijs cæsi, pars scorbuto nouo morbi genere ac pedum tumore affecti Augustam rediêre, vndè multi propriam dolentes miseriam diuinam agnouêre vltionem, & maluissent nunquam intrasse Bauariam. Cùm deindè paucos dies restaurandis viribus Augustæ permansissent, visi sunt Vinmarius & Hornius nescio quam ob causam non occultas inter se fouere inimicitias, nihil enim familiaritatis inter eos, vt priùs; neuter alteri obuiam ire aut inuisere. Igitur cum IX. Augusti vtriq; exercitui proficiscendum esset & Vinmarium priorem mouere conueniret, is paratus ad forum descendit ad quem Hornius itidem venit & pauca grauiter locuti valedixerunt. Tùm diuersa carpentes itinera ad Danubium in Sueuiam perrexerunt non sine magno segetûm quæ in agris adhuc stabant damno.

Post recuperatam Ratisbonam Rex Vngariæ mox maiorem progressum facturus, quamuis speraretur Augustam restituturus, iter tamen Werdeam Sueuicam flexit, quam XVI. Augusti vi cæpit. Intereà Augustani nonnihil territi rursùm contra Catholicos edictum promulgant. Nequis ante septimam horam matutinam, & post quintam vespertinam in plateis compareto. Eodem die cum Concio apud D. Annæ de more haberetur, Prædicans Auditores ad constantiam & virilem resistentiam contra hostem taliter hortatus est; Nequaquam terreri, etiamsi fames, sitis & qualibet incommoda pro Religione

Augustani excurrerunt vt repeterent, sed non sine jacturâ ac cæde aliquot suorum rediêre. Paucis ab hinc diebus maiori Vrbis damno ostium Aquæductuum obstruxêre subtrahendæ Molis aquæ. Primâ dein nocte milites præsidiarij cum Ciuibus exiêre & nemine resistente aquam statim reduxerunt. Augustani verò de more Catholicis obirati rursùs edicto cauerunt, ne quis Virorum domo prodire ausit. Fuerunt igitur duabus hebdomadis inclusi, festisq; diebus solæ fæminæ Concioni ac Diuinis interfuêre.

Ad V. diem Octob. rediêre Croatæ & Aquam rursùs obstructo Aquæductu & Emissario incenso subtraxêre, & quamuis Augustani conarentur pro virili hostem reprimere, ductis etiam secum tormentis æneis, nil tamen effecerunt, sed commissis aliquot velitationibus murorum latebras repetere coacti sunt. Interim molis versatilibus vsi, quarum plurimas aliundè pridem adduxerant, parùm tamen profecêre, cum integro die vix pro seipso quis satis molere posset.

Alterâ etiam clade Mortalitatis non minus affligebantur Augustani, quam præcipuè in Vrbem inuehebant pauperes Rustici & Milites, quibus nescio an ex necessitate magis quàm malitiâ, etiam medicorum consilio Palatium Episcopale pro valetudinario deputatum fuit. Certè Catholici Medici ad hoc Consilium admissi non fuêre. Illuc igitur cum Prior Vlricanus P. Ferdinandus Frey infectos sacris prouisurus sæpius iret, contagionem & ipse hausit ac XXIX. Septemb. extinctus est. Terruit inopinatus iste casus non tantùm Catholicos sed præcipuè reliquos Vlricanos in Collegio sat angustè & proptereà maiori cum periculo habitantes. Quamobrem conquesti apud Magistratum de loci angustiâ, ac proprium Monasterium aut saltem maius Templum repetentes, minimè fuerunt auditi. Diuinæ tamen Prouidentiæ fuit, ne malum hoc longiùs vires suas exsereret.

Quamuis autem Exercitus Bauaricus diligentissimè inuigilaret, ne quâ viâ Augustanis commeatus aduehi posset, nequaquam tamen impedire penitùs potuêre quin Rustici Bauari spretâ etiam quâlibet pænâ plurimum frumenti

& alia

& alia victui necessaria furtim inferrent. Hinc plurimi auribus, multi naribus mutilati, quibusdam capita abscissa, nonnulli laqueis enecti. Verum istis cum frumento etiam vita vænalis fuit. Ipsi quoq; Augustani magnam frumenti copiam in Prouincià Rhenanâ pridem coëmerant, jamq; Vlmam vsq; magno sumptu conduxerant, quam cum valido comitatu Augustam transuehere decretum erat. Non latuit res hæc Generalem Walium, quare ad XII. Octob. relictis trans Licum castris cum toto Exercitu mouit in Sueuiam seq; interposuit, ne Augustanis Vlmâ quid subuehi posset. Ita deinceps prætoria castra Laningæ fuerunt.

Vix Bauarica castra mota erant, cum illicò egressi Augustani reducunt aquam, idq; sine periculo aut resistentià, quod reuerà diuturnioris pertinaciæ & rebellionis incentiuum fuit. Et quidem quò facilius insidiæ exploratæ haberi possent, Gubernator totam illam nemoris partem, quæ inter Vrbem & aquæductum media est ac prospectum impedit, cædi jussit, ligna plebi in prædam concedens. Illa igitur liberè aliquoties exijt lignatum, & quod quisq; siuè humeris siuè curribus aut equis poterat asportauit. Quo cognito ad XXI. Octob. Croatæ ex improuiso veniunt, omnes in fugam vertunt, quosdam capiunt aut vulnerant, equos non paucos abducunt, armenta quoque ibi pascentia abigunt.

Ita quotidiana pericula & damna non solùm Ciues sed etiam militum plurimos turbarunt, & varios rumores ac querelas excitarunt, multis optantibus magis seriam Vrbis oppugnationem. Vtinam, erant multorum verba, aliquis veniret qui Vrbem sibi dedit postularet! Eo fine contigit XIV. Nouemb. vt manè in publicis plateis multæ schedæ vnâ manu exaratæ spargerentur, vbi non tantùm Ciuibus sed etiam Militibus bonis rationibus suadebatur arma deponere, Cæsari se submittere & Patriæ salutem & quietem quærere. Istas multi inuenerunt tàm Lutherani quàm Catholici & legerunt, sed eo statim die publicè mandatum fuit, qui tales schedas inuenissent Magistratui ferrent sub graui pænâ siquis non obedìsset.

Deficiente autem indies annonâ, necesse fuit milites

excurrere eiusmodi aduehendæ, propterea Bauariæ multùm infesti viciniores pagos omninò exspoliarunt nemine resistente. Cum verò Rex Vngariæ ex Wirtenbergiâ in Austriam esset rediturus per Danubium, visa Augustanis optima occasio, idq; aliorum suasu, pacem cum eo componendi, quam quidem ipsi conati apprehendere sed frigidè, cùm per suos Legatos Regi Werdeæ occurrentes tales obtulissent Conditiones quas ipse nec Legere dignaretur. Ita Rege Viennam festinante, Legati re infectâ Augustam redire.

Sæpiusculè antehac petiêre Vlricani exulantes in Collegio Iesuitarum, vt restituerentur suo Monasterio, sed fortiùs hoc tempore institerunt ob hyemis asperitatem & tandem ex decreto Senatûs impetrârunt. Nam Sabbatho ante IV. Dominicam Aduentus iuuantibus Catholicis cum totâ suâ suppellectile rediêre ad Monasterium, & sequenti die Diuina ibidem Officia peregerunt, eâ tamen lege vt manè ante octauam horam & sub serum post quintam portæ Templi semper haberentur clausæ.

Durante jam diu Obsidione illâ Vrbi sat molestâ, fame etiam populum infestante, Magistratus plùs pro Milite quàm Ciue sollicitus per suos Ministros omnia Catholicorum, inter ea etiam S. Vdalrici Granaria visitari jussit, ab ijsq; certam frumenti quantitatem petijt numeratâ pecuniâ soluendam. Vlricani nonnihil dedêre, quod tamen parùm profecit, nam Ciuium & Militum frequentia rei frumentariæ copiam longè superabat; propterea non immeritò multi obstupuêre insaniam ac peruicaciam hæreticorum ingeniorũ, quia extrema quæq; malebant perpeti, quàm Imperatori vero ac legitimo suo Domino se dare. Nam eò demùm ventum est, vt erigendis Ciuium animis ad deditionem jam inclinantibus, falsos de auxilio rumores excitarent, & tam diù reprimerent donec asininâ & equinâ carne publicè venditâ vescerentur, canes ac feles in delicijs haberent, corijs & pellibus famen tolerarent, stramen minutim contererent, idq; publicâ auctoritate, & ex eo cum modicâ farinâ subacto, quæ crustam daret, panem nemini profuturum pinserent, & quod dictu horendum ab humanâ etiam carne non abstinerent. Exemplo hoc vnicum esto. Vrgente necessi-

necessitate mos erat Militibus spoliare in publicis plateis quosuis obuios victum portantes. Occurrit igitur quædam fæmina de more Canistrum brachio gestans quibusdam Militibus; Hi vim inferunt & canistrum rapiunt, illa viriliter resistit, tandem victa canistrum dat in prædam, Milites spolio læti ad hospitium festinant; Canistrum aperiunt & partem trunci fæminei corporis inueniunt. Illi territi canistrum cum spolio aliò ablegant. Plura sunt quæ ruri & in pagis euenêre, sed satis hæc sint, quæ etiam antiqua facta obscurare queunt.

Peragrauimus hunc Annum, sed nondum emensi sumus calamitates. Equidem Annonæ caritas & fames adeò populum afflixêre, vt tolerari vix ampliùs possent. Nam pretia rerum ad summum excreuerant. Vacca viua vendebatur 120. florenis. Vitulus 30. fl. Equus mactandus 50. fl. Saccus siue scapha tritici aut siliginis 100. fl. Auenæ 30. fl. Libra carnis bubulæ 30. crucigeris. Vitulinæ 45. crucig. Equinæ 16. crucig. vna libra Butyri cocti 1. fl. vnum Ouum 8. crucig. Mensura vini 1. fl. vna libra panis 45. Crucigeris.

Annus M. DC. XXXV.

Itaq; rebus & annonâ sic arctis Senatus frumentationi intentus, cùm aliter eam parare non posset iterùm decreuit omne frumentum quod in totâ reperiretur Ciuitate in publicum & commune horreum inferre, quò plebs egena & tenuis pasceretur. Quod & factum XI. die Ianuarij, cum per Curatores Annonæ omne frumentum, tam à Ciuibus quàm Monasterijs ablatum fuit solutis pro Scaphâ 28. florenis, relictis tamen in singula familiarum capita tribus modijs. Graue hoc erat omnibus ijs, qui adhuc frumenti aliquid propriæ familiæ sustentandæ habebant, cùm non perspicerent qualiter ipsi absumptis illis tribus modijs subleuari possent. Spe nihilominùs iterùm lactabantur, breui non paruam rei frumentariæ copiam Vlmâ aduectandam, quâ & ipsi & tota Resp. frui & ali possent. Sed reuerà ea vana fuit. Nam eo cognito Bauaricus Miles Lauingâ & aliundè collectus viam obsedit quâ præteruehi oportebat, & cæso comitatu fugatoq; frumentum omne cum alijs alimentis diripuit. Quæ res omnem tam Senatui quam Præsidiarijs vlteriorem

riorem resistendi animum adêmit. Hinc consilia de pace cum Cæsare ac deditione, sed quo pacto id suauissimè fieri possit deliberandum erat. Arbitrati sunt autem toti negotio facillimè consultum iri, si primò cum Catholicis Ciuibus concordiam inirent, eamq; certis quibusdam conditionibus mutuo consensu stabilirent, vltra quam Imperatori nil superesset, nisi suam Auctoritatem & confirmationem addere. Difficile erat vtramq; partem tunc animis inter se maximè dissentientem conjungere, Lutherani malè sibi conscij Catholicos apertè ad Colloquium trahere formidabant, Catholici fraudem timentes sese illis credere vehementer dubitabant. Sed quia Lutheranis res erat cordi & necessitas ipsa vrgebat, Duumviri Præfecti Administratorem S. Vdalrici secretò per internuntium appellant, vt ipse Catholicos ad amicum Colloquium in priuato quodam loco instituendum hortaretur ac disponeret. Is ad XVIII. Ianuarij præcipuos Catholicorum ad Monasterium inuitat, rem aperit & suas agit partes. Illi contra validis in principio argumentis moueri se asserunt ne ad tale Colloquium accederent. Tandem persuasi consentiunt eâ conditione, si extra omne periculum tam à Ciuibus quàm Gubernatore ac militiâ imminens instituatur. Istud responsum alteri Duumvirorum relatum summopere placuit. Intereà diuersa agitantur consilia super hac causâ. Vnum in palatio Gubernatoris; Alterum in Curia dimidium diei durans; Quo finito mittitur vnus Aduocatorum Reip. ad Administratorem S. Vdalrici talia referens: Primores huius Ciuitatis & pacis plus amantes jam à longo tempore optasse occasionem submittendi se Imperatoriæ Maiestati, impeditos autem semper fuisse, partim quòd essent arctissimo fœdere deuincti Coronæ Sueciæ, partim quòd Ciues interseipsos discordes, partim etiam quod Miles Suecus vsq; in hodiernum diem in præsidio Ciuitatis esset. Nihilominùs cum omnibus sit manifestum statum huius Vrbis ac totius Prouinciæ per diuturnam Obsidionem, Cæsarianis infestando itinera, & intercludendo omnem commeatum indies in peius ruere; Item quod sociæ ipsorum copiæ longinquæ omnem auxilij vel succursus spem adimerent; Senatum igitur misertum Ciuitatis

tam

tam pulchræ ac florentis, ne fortè in militum potestatem veniret, qui nil aliud desiderent quàm spoliare & penitùs eam ferro & igni pessumdare, isthoc mane deliberasse super deditione Vrbis & vno ore censuisse submittendam esse Cæsari. Atqui promouendo huic negotio necessarium videri cum Catholicis Ciuibus in quibusdam punctis conuenire, cum quibus proindè in Colloquium venire cupiant, ad quod Catholicos induci posse non putent nisi persuasos à personâ publicâ suam interponente auctoritatem. Itaq; venisse in mentem Administratoris S. Vdalrici qui apud Catholicos multum possit ac valeat, voluisse igitur rogatum nomine Senatus, vt hoc officij in se susciperet totius Reip. bono, & animos eorum disponeret ad comparendum certo loco ac tempore à Magistratu præscribendo, vbi deliberandum sit de expediendâ legatione ad Regem Vngariæ aut eius Locumtenentem si ipse abesset à Castris, Regi ac Cæsari placando. Administrator respondit se jam de hac re ex vno Duumvirorum edoctum fècisse suum officium quantum poterat apud Catholicos, esse eos promptos ad comparendum quouis loco ac tempore si vocentur. Si autem suâ operâ vlterius opus haberent, facturum libenter omnia quæ huius negotij dignitas & communis Reipub. vtilitas postulatura sint. Intereà Stenglinus Iurisconsultus Stutgardiam ablegatur ad Gallassum Generalem Locumtenentē, vt eius permissu ac scitu Françofurtum ad Ochsenstirnium Sueciæ Cancellarium proficisci liceat significatum scilicet Augustanæ Reip. statum, quidq; omni auxilio destituti jam facturi sint; Sed minimè id obtinuit.

In hunc ergò finem Lutherani Augustæ XXIV. diem Ianuarij festiuum egerunt, cum tribus Concionibus Numini supplicantes vt propitium haberent pro tali negotio, eodemq; vespere congregato Senatui maiori causam aperuêre cum Catholicis tractandam. Post biduum Colloquium decreuêre cum Catholicis in Curiâ, & quidem Lutherani suam mentem scriptis prodidêre prælectis quibusdam punctis exspectaturi responsum, sed Catholici spatium deliberandi petiêre.

Puncta haec erant.

1. Vtraq; tam Catholica quàm Augustanæ Confessionis Religio vigore pacificationis Anno 1584. factæ & à Cæsareâ Maiestate confirmatæ nec non vsq, ad proximam Reformationem vsurpatæ deinceps firmiter in hac Vrbe conseruetur.

2. Eiusdem Pacificationis vigore Ecclesiasticis ac Clericis qui tempore pactionis in Vrbe reperti fuêre, omnia eorum Templa (exceptis S. Crucis & S. Georgi donec ab eorum Prælatis diruta Lutheranorum Templa reædificentur) sicut & Domus atq; Bona extra Vrbem sita, quæ à Senatu jam possidentur in eo statu quo hodie sunt restituantur; E contra Euangelicis sua templa, scholæ, fundationes & domus pauperum quæ ante captam Reformationem possederant, & adhuc possident similiter salua permaneant; Regiæ tamen donationi per hunc actum donec vniuersalis pactio fiat, nil derogatum aut præjudicatum esto.

3. Cum præcipua Euangelicorum Senatorum querela hactenus fuerit se numero ac suffragijs in causis Religionem concernentibus superari à Catholicis, idcircò præueniendis deinceps hisce incommodis & conseruandæ paci consultum erit Senatum ex Catholicis & Euangelicis mixtim legi & Euangelicos in dimidiam partem admitti; quod quidem Rege Sueciæ adueniente Euangelici libenter factum vidissent, sed obtineri tunc nequiuit. Et si in futurum senatoriæ quædam sedes vacaturæ essent, ex ijs qui jam occasione huius pactionis cedere debebunt, præ alijs substitui poterunt. Bono item publicò consultum videtur, si impar numerus Septemvirorum ita varietur, vti pro initio ex Euangelicis quatuor & Catholicis tres legantur; Idem in Thesaurariorum & Ædilium triumuiratu obseruetur, vt jam pro initio duo Euangelici & vnus Catholicus legantur, defuncto vno ex quatuor Euangelicis Septemuiris, aut duobus Triumuiris, Catholicus substituatur, quo iterum defuncto Lutheranus denuò succedat, & ista alternans variatio inter Catholicos & Euangelicos perpetuo tempore seruetur. Atq; idem judicium esto de reliquis officijs ac Reip. ministerijs.

Quod-

4. Quodsi fortè Episcopus Augustanus vel eius successores siuè nunc siuè posthac, siuè jure siuè extrajudicialiter contra hæc Acta quid tentaturus esset, eâ occasione totus Senatus tàm ex Catholicis quàm Euangelicis adunatus, auertendis huiusmodi conatibus & conseruandæ Religionis Paci vigore transactionis Anno 1584. factæ communicato consilio & auxilio omnes vires suas adhibere & conjungere obligatus esto.

5. In causis porrò Iudicialibus, quibuslibet confusionibus & suspicionibus tollendis, Collegium Aduocantium & ipsa Cancellaria eodem cum Senatu modo & ordine disponatur.

6. Cæterùm virtute huius pactionis, generalis Amnestia & lex obliuionis omnium damnorum, injuriarum & incommodorum vtrinq; sub his turbis illatorum, item fructuum perceptorum ac percipiendorum quocumq; nomine vocentur, inducatur & conseruetur, nec vlli fas sit alium neq; in communi neq; in priuato, neq; juris adminiculo neq; extrajudicialiter conuenire aut huiusmodi prætextu quidquam exigere aut postulare, sed omnia nunc pro vt tunc & tunc pro vt nunc perpetuò sublata sint & nulla.

7. Quodsi etiam Vicini aliqui Status damnorum perpessorum recompensationem (quibus ipsi proindè Augustani causam dedisse non meminerunt) ab hac Ciuitate postulauerint, tum Senatus vniuersus teneatur & obligatus sit huiusmodi prætensionibus respondere & satisfacere.

8. Euangelici Magistratûs Acta & Decreta ratificentur & approbentur, pro vt cum Catholicis, dum officijs suis cederent, similiter factum est.

9. Noui à Rege creati Patritij ab antiquorum Patritiorum societate confirmentur & ijs annumerentur.

10. Omnia in eo statu permaneant quo nunc sunt, donec plena compositio pacis facta & suis locis confirmata & stabilita fuerit.

11. Quodsi Princeps Elector Saxoniæ siuè status Euangelici vltra hanc particularem transactionem aliquid amplius bono Euangelicorum huius Vrbis apud Cæsareã Maiestatem impetrassent aut in futurũ impetraturi essent, possint.

Euangelici eodem fauore gaudere, & particularis ista pactio nouæ gratiæ nil præjudicet.

12 Deniq; alia quædam puncta minoris momenti quàm hæc recensita & ab his dependentia; post functam hanc pactionem suo tempore similiter proponantur.

Deliberato maturè super his punctis Catholici XXX. Ianuarij sequentia in scriptis dedêre responsa.

Catholicos nuperrimè congregatos protestari, & arbitrari reliquos suæ Religionis idem sentire, se ex intimo adfectu ad pacem, quietem & vnitatem inclinatos, nec quidquam prætermissuros quod Reip. ac Ciuium vtilitati & incremento ac pristinæ concordiæ restaurandæ prodesse possit, cupere etiam in omnibus tales videri, vt candidi, pacifici ac recti eorum animi perspicuè cognosci queant.

1. In primis itaq; nemini penitùs ignotum esse, quanti liberum Religionis exercitium momenti negotium sit, in quo non solum Catholicis Augustanis, sed nec cuiquam priuato licitum sit quidpiam decernere aut statuere. Cum ergo Catholici hac in re propriâ auctoritate nihil hactenùs egerint, præter id quod à Cæsareâ Maiestate expresse in mandatis habebant, idcircò malè apud reliquos Imperij status audituros, si hodie pacta inire & quid deinceps in causâ tanti ponderis firmiter teneri oporteret transigere auderent. Meritò igitur hanc causam ad suum locum remittendam esse.

2. Catholicos vti priuatos Ciues Ecclesiasticis siue Clero neq; dare neq; auferre quidquam posse: Neq; eorum muneris esse inter Ecclesiasticos distinguere, quinam tempore factæ pacis Religionis in Vrbe fuerint necne: Prætereà nullum ipsis Ius competere in Ecclesias, Templa, Bona eorum immobilia ac domos, multò minus potestatem aliquã delegatam habere aliquid hac in re decernendi. De Donatione Regiâ similiter ipsis nil constare. Cumq; gubernatio Templorum, Scholarum, Fundationũ, ac Domorum pauperum Augustanæ Confessionis ipsis neutiquam sit commissa, idcircò quemlibet facilè judicare posse ipsos Catholicos in his negotijs, nil nisi irritos actus exercere posse siue concedendo siue denegando. Definitionem igitur omnium

nium harum causarum à Catholicis meritò detrectandam & ad suum forum quo jure spectant reijciendam.

3. Quo ad dispositionem Politici Regiminis & quæ ei adhærent, dependere hoc punctum immediatè à Cæsareâ Maiestate eiusq; ordinatione legendi Senatum. Et quod refertur Euangelicis non displiciturum fuisse mixtum ex vtraq; Religione Senatum, sed à Rege Sueciæ id obtineri non potuisse, Catholicos id modò prætertire, nihilominus facilè sibi persuadere posse, quamuis & ipsi aliud peterent aut sperarent, Cæsarem, si hanc ob rem adeundus fuerit, similiter suo jure vsurum ac proprio motu & placito dispositurum, cùm præsertim aliquot Romani Imperatores vbi vel minima mutatio aut limitatio circa præscriptum Electionis Ordinem occurrisset, semper noua Diplomata, Declarationes & Extensiones proprio motu desuper expediri voluerint. Vereri igitur Catholicos, ne siquid liberius in hoc negotio deliberauerint, statuerint aut pacti fuerint, per tot restrictiones posteros liberâ eligendi potestate penitùs aliquando priuent, possetq; facilè suspicio oriri Catholicum Magistratum modo abdicatum spontè ad sua Officia rursùs anhelare, cuius certè in isto extremo Reip. exitio nullam penitùs habeant causam. Multò igitur conuenientius videri Euangelicos suum jam propositum eligendi modum sine Catholicorum operâ Cæsari proponere; siquid gratiæ impetrauerint, Catholicos suum quoq; fauorem addituros, nec quemquam vel vno verbo contradicturum.

4. Quo ad prætensam Amnistiam, sciant Catholicis cordi semper fuisse & esse Catholicam & Apostolicam illam doctrinam; æternam salutem à nemine acquiri posse nisi remissis & condonatis injurijs, velle etiam nunc repetitum suum erectum & sincerum adfectum, non solùm pacem & concordiam promouendi & conseruandi, sed etiam tam Euangelicis quàm Catholicis omnem fauorem & amorem exhibendi: Cæterùm neminem latere posse, cuilibet homini sua Iura salua & illibata conseruari debere.

5. Deniq; Euangelici Magistratus Acta siue Decreta vtpotè ignota ratificare & approbare Catholicos non posse. Et cùm meminerint Catholici Cæsarem nuperrimè pro

solo suo arbitratu nouitios Catholicæ Religionis Patritios auctorasse; Item Regem Sueciæ vltimos Patritios inconsultis & inscijs Catholicis ad talem dignitatem euexisse, propterea non dubitare laudabilem societatem Patritiorum progrediente tempore in hac re facturam ea omnia quæ decebunt. Catholicos porrò omnibus bene velle, cupere omnes honorare & pro suo quemq; statu venerari. Itaq; constitutum habere pacificos esse, viuere & perseuerare.

Displicuit summoperè Lutheranis hæc Catholicorum responsio, & quomodo eam ferrent mox breui scripto 1. Februarij significarunt; Ex eâ nimirũ apparere Catholicos verborum elegantiâ bellè pacificos ostentare animos, sed reapse omnia pacis media longe posthabere, nec minimo indicio demonstrare quod bono ac quieti Reip. more Maiorum consultum velint. Itaq; rem Deo & Iustitiæ commendandam, & siquid indè incommodi aut mali exitus sit nasciturum, Deum contestari se eius noxæ auctores non fuisse.

Catholici mirati tam grauiter offendisse mox rescribunt, excusant, & fidem suam veterem astruunt, quæ si pluris æstimata fuisset plus vtiq; ponderis habituram fuisse, quam si frustra in tot particularia puncta multorum Principum & Statuum præjudicio consensissent. Posse autem hanc responsionem, si luberet, quibuscumq; vellent communicare, Catholicis id parùm interesse. Et cùm ad plura adigi non possint, Summa hæc sit: Euangelicos alibi locorum legitimorum suam causam agere posse, siquid indè ad Catholicos perlatum fuerit, non dubitent facturos omnia ea, quæ & Reip. & Bono communi profutura sint.

Res vlteriorem non patiebatur moram sed maturè V. Februarij maior conuocatur Senatus & causa de reditu in gratiam Cæsaris agitur, & concluditur de eâ captandâ. Non defuêre de vulgo qui sese opponerent, sed sine viribus, nam & ipsi melius persuasi, sanioribus demùm adhæsere consilijs. Itaq; sequenti die decernitur Legatio ad Generalem Gallassum, eaq; Gubernatori Vrbis insinuatur. Præterea à Catholicis rursùm tria petuntur, vt saltem vnum quod magis
arride-

arrideret, non negarent; Aut socij essent in Legatione, aut literas ad Generalem scribendas expedire juuarent, aut certè in nouum cum Lutheranis Colloquium consentirent. Catholici primum & vltimum abnuerunt, & secundum priuatis tamen literis facturos spoponderunt. Intereà Augustani in Wirtenbergiam mittunt ad Generalem Gallassum saluum conductum pro legatione mittendâ impetratum. Et quidem Catholici, vt promissis starent, literas scripsêre ad dictum Generalem promouendo scilicet huic negotio, easq; Magistratui ad arbitrandum priùs obtulêre. Erant autem tales.

Excellentiss. Comes.

Quod Senatus populusq; Augustanus Confessionis Augustanæ Sacræ Cæsareæ Maiestati se humillimè submittere, eiq; resipiscentes reconciliari cogitent, & eo fine Legationem è Senatu lectam ad Excellentis^mam^ D. V^tam^ expedierunt, libenter equidem & cum gaudio intelleximus. Promouendo igitur negotio tanti ponderis, & quantùm pro tempore fieri potest, omni obstaculo remouendo, si quod ex parte Catholicorum Ciuium oriri posset, nos infrascripti tam nostro quàm omnium nobis Religione ac fide conjunctorum Administratoris S. Vdalrici & Conuentus sui, item trium Cœnobiorum Religiosarum Fœminarum, nec non Nos alij nostro itidem ac totius Catholicæ Communitatis nomine hisce manifestum facimus, nos ex intimo pectore ad pacem & pacata consilia propensos omnibus benè velle, nemini vltra æquum & justum molestos esse cupere, sed potiùs promptos & paratos esse in omni nostrâ actione rectos & candidos demonstrare animos, quod quidem omnibus Catholicis propositum esse penitùs confidimus.

Cum ergò supradicti Senatus populusq; Augustanæ Confessionis proposito suo faciliùs satisfacturi à nobis petierint vti beneuolas nostras mentes etiam Excell^mæ^ D. V^tæ^ planius exponeremus; Ita præter supra memoratam attestationem vlterius declaramus nostro atquè omnium nostrûm nomine, quòd sicut antehac tam in Religionis quàm Politici Regiminis caussis nihil vnquam egimus, mandauimus aut decreuimus extra Cæsareæ Maiestatis expressam

volun-

voluntatem ac jussionem, ita etiam deinceps nos & omnes Catholicos omnia ea quæ Sacra Cæsarea Maiestas siue in Religionis siue Politicis aut alijs quibuscumq; rebus & caussis pro pace & quiete huius Reipubl. ordinauerit, mandauerit, transegerit, pacta fuerit, concesserit, statuerit, reseruauerit aut disposuerit grata & rata habituros.

Supplicamus insuper Excell^mae^ D. V^ræ^ vt publico huius Ciuitatis Bono re & facto constanter omnia sic disponat, quatenùs Catholici cum Euangelicis vniti pacificè, quietè & concorditer in eâ viuere ac permanere restitutâ veteri ciuili confidentiâ valeant. Deniq; totâ hac Repub. ob diuturnam obsidionem in tantas angustias redactâ, vt misera Plebs fame & ærumnis penitùs confecta certæ morti destinata sit, nec mutua supersint auxilia, & nisi maturè huic grassanti malo aliundè remedia prouideantur, Catholici cum Euangelicis pari passu succumbere & interire cogantur, adeò vt hæc florentissima Ciuitas miserabile Mundo spectaculum effecta propter clamores, gemitus & lachrymas Pauperum, Viduarum & Pupillorum vel saxeum pectus ad misericordiam mouere debent, Excell^mam^ D. V^ram^ iterum humiliter obsecramus, vt rebus ita comparatis, & vtraq; Catholicâ & Euangelicâ Communitate nil aliud optante ac desiderante quàm Cæsareæ Maiestatis Gratiam & Protectionem, taliter huius Reipub. & populi curam suscipiat, vt breui optatus euentus sequatur, & totius Patriæ interitus præcaueatur. Ita demùm nostra, omniumq; Ciuium salus asseretur, & Gratiam ab Excell^ma^ suâ D^ne^ tota Resp. Augustana semper agnoscet. Quæ se eidem humiliter ac deuotè commendat. Augustæ, XII. Febr. Anno M. DC. XXXV.

Excell^mae^ D. V^ræ^.

Humiles ac Deuotissimi.
Bernardus Administrator S. Vdalrici.
Hieronymus im Hof.
Bernardus Rhelinger.
Conradus Peitinger.
Dauid Welser.
Christophorus Ilsung.
Gabriel Schellenberger.

Has

Has literas legerunt Lutherani & arbitrati sunt plus sibi noxias quàm proficuas in suscepto negotio futuras; Rursùs ergo offensi penitùs repudiarunt. Et cùm aliter Catholicis id obijcere nescirent aut vellent, mittunt XIII. Februarij duos Aduocatorum ad Administratorem S. Vdalrici cum querelâ; Euangelicum Magistratum accepisse literas Catholicorum ad Gallassum Generalem, sed minimè ad eorum mentem, nec audere cum ijs coram Generale comparere, quæ magis contra quàm pro illis militarent. Debuisse autem Catholicos magis rem ipsam tetigisse & Euangelicos excusasse, non fuisse ipsos huius Belli auctores, nec Regem Suecię Augustam affectasse aut viam aperuisse; Regem armatâ vi Vrbem suam fecisse, Catholicos tradidisse eam Regi sine operâ Euangelicorũ, nec ipsos pactioni interfuisse omni dignitate & officijs tunc exutos. Imperatorem ipsum in publico scripto contra Fridlandium edito fateri Regem Sueciæ aliter motum venisse in Sueuiam & Augustam, & ita tacitè Augustanos Euangelicos excusare. Addendum præterea fuisse: Catholicos cupere & velle vt vtriusq; Religionis exercitium permittatur liberum juxta Constitutionem Caroli V. Impris, posse enim fieri, & nuper sic factum esse, vt Catholici & Euangelici simul pacifici uiuant in Vrbe sed hi sine Religionis Exercitio, quo pacto ipsis neutiquàm satisfactum iri. Prætereà Catholicos in suo scripto malè asserere; Omnia se fecisse ex mandato Imperatoris; Imò plus fecisse & potestatem extendisse ad alia quæ mandata non fuerant. Talia cum retulissent, quæsiuit Administrator, quænam esset eorum petitio; An vt Catholici alias & in dictum sensum scribant literas? Responderunt se id in mandatis non habere, sed posse hæc dicta pro occasione Catholicis indicari. Igitur Legati accepto priùs saluo conductu nihilominùs Stutgardiam sine Catholicorum literis abière & proprio Marte causam agentes ad pacem demùm venêre.

Intereà Gubernator Vrbis qui & ipse suos cum Augustanis Legatos miserat coactus pacem petere, ne apud suos perfidiæ reus incusaretur quasi leuitate quâdam culpabili non fame vrgente, Ciuitatem tam insignem dedidisset, iterùm per suos adjunctis etiam quibusdam de Ciui-

bus omnium Ciuium domos lustrari voluit, siquid forte frumenti adhuc superesset obsidioni diutiùs tolerandæ ac sustinendæ; In Cœnobio igitur S. Vdalrici non tantùm intimas Cistas, lectos, ipsa etiam tectorum secreta scrutati sunt, verùm etiam recentia mortuorum sepulchra violare non sunt veriti, queis strictos enses capulo tenùs infixere. Sed nil repererunt nisi justam dedendæ Vrbis excusationem.

Legati Augustani dies & hebdomades abfuêre in Wirtenbergiâ, quorum mora Augustæ partim suspecta, partim etiam molesta ob inediæ diuturnitatem & homines passim etiam in plateis fame morientes; Sed Conditiones Pacis quas ipsi Augustani præscribebant, tales erant quæ meritò moram causarent, erant enim in plerisq; conformes ijs quas antè jam Catholicis tradiderant, sed res aliter quàm exspectarent ac sperarent decisa fuit in hunc modum.

COMPOSITIO PACIS CVM AVGVSTANIS.

Inter Sacræ Cæsareæ nec non Regiæ Hungaricæ ac Bohemicæ Maiestatis Generalem Militiæ Legatum Matthiam Comitem de Gallas ex vnâ; Nec non Confæderatorum Principum & Statuum Augustanæ Confessionis Tribunum Militiæ & Gubernatorem Augustanum Ioannem Georgium Winckelium siuè auß dem Winckel; Itemq; Augustanæ Reipub. Duumviros, Præfectos, Senatum & Communitatem ex alterâ parte pro dedendâ eâdem Ciuitate militari fide facta.

13. Martij. Anno M. DC. XXXV.

1. Quo ad Religionem, seruetur ea juxta Ordinationem & Reformationem factam ex mandato Cæsareo Anno 1629. Nihilominùs permissum esto Ciuibus Augustanæ Confessionis ex Cæsareâ gratiâ Templum suis sumptibus exstruere, & in eo Administrando vnum Prædicantem (datis priùs reuersalibus quod nil aliud prædicare aut docere velit, quàm ipsi genuinæ ac immutatæ Augustanæ Confessioni, exclusis omnibus alijs in Imperio prohibitis sectis, conforme) sustentare.

2. Quoad Bona Ecclesiastica seruetur itidem Transactio inter Ill^mum Episcopum & Magistratum Augustanum dicto anno facta & à Cæsareâ Maiestate confirmata.

Con-

Concedit tamen eadem Cæsarea Maiestas, vt eæ fundationes quas Augustanæ Confessionis Sectarij pro suâ Doctrinâ conseruandâ proprijs sumptibus erexerunt, ipsis inuiolatæ permaneant.

3. Hospitalia, Nosocomia, Leprosoria, Orphanotrophia ita administrentur prout sacra Cæsarea Maiestas eodem Anno 1629. ordinauit.

4. Respub. Augustana maneat immediatus Imperij status, cui etiam omnia sua Priuilegia, Immunitates, Transactiones, & quælibet antiquæ possessiones saluæ, liberæ & imperturbatæ conseruentur.

5. Quo ad ordinem legendi Senatûs obseruetur deinceps Constitutio Caroli V. Imp. simul cum ordinatione à Cæsareâ Maiestate Anno 1629. desuper decretâ; Pro hâc autem vice restituatur Magistratus prout fuit ante Suecicam mutationem, nihilominùs Cæsareæ Maiestati vlterior dispositio pro proximâ delectione Senatus juxta Caroli V. sanctionem reseruata esto.

6. Omnia damna ex populationibus ac deuastationibus, tam Ecclesiasticis quàm Laicis illata sub hisce turbis, siuè intra siuè extra Vrbem, per incendia, spolia aut rapinas tam bonorum immobilium quàm mobilium, nemo ipso facto resarcire præsumat, sed cuilibet causam habenti via Iuris permissa & aperta esto.

7. Ipsa Respub. Senatus, Ciues, Inquilini, tam Ecclesiastici quàm Laici, etiam in Officijs & Famulitijs constituti cum omnibus ad eos pertinentibus, nullis oppignorationibus, abductionibus, Lytris aut prædationibus tam Personarum quàm Bonorum vllo modo grauentur.

8. Gubernatori, Tribunis & quibuslibet Magistratibus aut Ministris militaribus tam Equitatûs quàm Peditatûs fas sit erectis signis cum tympanis & tibijs, omni armaturâ, igniarijs, glandibus in ore, sclopis instructis & paratis emigrare. Si quos verò tam officialium quàm Militum contigerit diutiùs in Vrbe morari, qui tamen copijs emigrantibus addicti sint, sicut & ænea tormenta & quælibet instrumenta bellica cum eorum Directoribus, Balistarijs, item curribus, plaustris, impedimentis, libera & secura eisdem discedendi & quælibet secum ferendi facultas concessa esto.

9. Si quæ verò tormenta maiora & quæ ad ea spectant adfuerint immota ibi permaneant. Quidquid autem in Vrbe inuentum fuerit ad Principem Electorem Bauariæ pertinens, præsertim ex Armario illustrium monumentorum id omne ocyùs restituatur & ad locum vndè ablatum fuit reportetur. Et quia eiusdem Serenis^mi Principis Electoris copiæ militares tam diu in obsidione Vrbis stipendia meruére, vt 50000. fl. ex Principis Ærario solui debuerint, tanto igitur sumptui resarciendo ab Augustanis dimidia pars ad festum Paschæ, altera ad festum Pentecostes soluatur.

10. Omnibus prætereà (exceptis Cæsareæ Maiestati hæreditario jure subjectis) tam Regi Sueciæ quàm confæderatis Exercitibus, Vrbi & alijs Augustanæ Confessionis consortibus addictis & deuinctis, siuè à Consilijs, Commissionibus, quæsturis aut alijs officijs seruierint, cuiuscunq; etiam Conditionis, Statùs aut nationis fuerint, elapsis sex post Præsidiariorum emigrationem hebdomadis similiter libera ac tuta cum omnibus suis fortunis emigratio concessa esto, neq; vllo prætextu aut conditione suspensiuà donec hoc aut illud fiat, impediantur, neq; officiorum causâ quidquam luant; Nullus etiam Ciuium in discessu spolietur aut alio quouis modo grauetur.

11. Omnium emigrantium Currus, plaustra, impedimenta siuè per terram siuè per aquam nullibi visitentur aut aperiantur, siuè præsentes siuè absentes fuerint eorum possessores, siuè etiam spolia sint, siuè aliæ res, siuè in excursionibus siuè aliter acquisitæ, nullo titulo repetantur, detineantur, vel auferantur, nec teloneis aut vectigalibus onerentur. Quæ verò Præsidiariorum non fuerint, sed sub nomine eorum fortè exportari contigerit, non solùm Ciuis ille qui talia emiserit, sed etiam Magistratus ipse propter hoc satisfacere obligatus esto.

12. Obsides Monacenses & Landishutani & alij captiui vtriusquè partis siuè in Cæsareæ Maiestatis aut Principis Electoris Bauariæ Prouincijs, siuè Augustæ in custodijs detenti, statim post emigrationem Præsidiariorum quouis locorum sine redimijs liberi dimittantur,

sumptus

sumptus tamen in victum quilibet soluere teneatur absq; personæ detentione.

13. Emigrantes sufficienti comitatu tutelæ causâ Erfordiam vsq; ducantur & à cuiuscunq; Exercitûs infestatione defendantur, noctu commodis prouideantur diuersorijs, interdiu non plus itineris conficere cogantur, quàm ipsis placuerit, vel temporis occasio permiserit, multò minus studiosè impediantur aut per ambages ducantur. Et quia ruri magna cernitur inopia frumenti & pabuli, ideò non solùm ille commeatus quem ex Vrbe secum ferent securè per quæuis loca conducatur, vigore huius pactionis, sed etiam Præfecti rei frumentariæ vbiq; locorum gratis necessaria conquirere permittantur. Quodsi etiam opus fuerit emigrantes vnâ vel alterâ die quouis loco quiescere, ibidem similiter gratis sustententur, teneanturq; Augustani pro duodecim plaustris subsidiarios equos faciliori profectioni subministrare, datis tamen obsidibus donec ij fideliter remittantur.

14. Cæsareis copijs ad Vrbem venientibus Suecicum Præsidium statim soluatur & emigrare teneatur.

15. Siquis officialium aut militum antehac sub signis Cæsareæ Maiestatis aut Electoris Bauari militasset, liberè ad ea redire valeat, & pro qualitate dignitatis aut functi officij rursùs promoueatur; Et siquis etiam reliquorum militum spontè ad Cæsaris signa transire voluerit, permissum esto, sed nemini vis inferatur.

16. Quodsi fortè præter spem in ipso itinere per Militùm negligentiam aut insolentiã diuersorium aliquod igni conflagrauerit aut aliud quodcunq; damnum datum fuerit, profectio propterea à nemine impediatur aut retardetur, sed reus deprehensus à suo Prætore condignè puniatur.

17. Infirmi siqui relicti fuerint non valentes iter facere Augustæ tolerentur, quibus etiam necessaria prouideantur, Vbi verò pristinam sanitatem recuperauerint liberi dimittantur ad Suecicum Exercitum cum saluo conductu.

18. Duorum Principum funera Comitis Palatini Lautereggensis & Marchionis Badensis quibus locis modò posita sunt, inuiolata permaneant; Et si Principum agnatorum Familiæ ea aliquandò repetituræ essent, sine contradictione ac redimijs dimittantur.

19 Siquis Ciuium, Incolarum aut Famulorum cuiuscumq; status aut conditionis, vel quilibet alius externus Mercator aut negotiator sustentationis, famulitij aut negotiorum causâ in Vrbe versans cum Præsidiarijs emigrare desideret satisfacto priùs de more Reip. liberè id faciat. Verùm intra sex hebdomades post emigrationem Præsidiariorum à Gubernatore saluum conductum priùs exigere teneatur.

20. Omnibus tam Senatorij Ordinis, quàm Officialibus, Prædicatoribus, Ciuibus, Incolis, Familijs, Famulis, Viduis & Pupillis cuiuscumq; status aut conditionis, solutis priùs more emigrantium tribus annuis indictionibus absq; respectu officiorum aut alio quouis prætextu liberè quocunq libuerit abire permissum esto cum saluo conductu; elapsis sex hebdomadis post emigrationem Præsidiariorū. Quodsi prædictæ personæ adhuc negotij quid haberent in Vrbe, liberum esto ea expedire, & intra annum venditis suis bonis modo jam præscripto emigrare.

21. Præsidio Vrbis nouus miles immittatur ibidem debito more alendus, vbi etiam Disciplina militaris obseruanda erit. Cæterùm quoad militiam & statum publicum absq; Gubernatoris scitu nil agatur. Nihilominùs in Ciuili Regimine Magistratui nullum fiat præjudicium, maneatq; Vrbs hæc immediatum Imperij membrum, cuius ab antiquo possessa priuilegia nullo modo minuantur, Gubernatore diligenter curante ne quid directè aut indirectè contra ea fiat.

22. Cura designandi diuersoria soli Senatui incumbat, qui pro re natâ circa ea disponat, & quoad libera, vt vocant, diuersoria Reip. parcatur.

23. Ista pactio Augustanos ita concernat vt ex futuris pactionibus vniuersalibus nec commodi quidquam sperare, nec incommodi timere debeant aut possint.

24. Ista demùm Pactio à Cæsareâ Maiestate ita confirmetur, vt donec id fiat, Regimen Vrbis in moderno statu penes Lutheranos permaneat.

Hâc pactione jam conclusâ & firmatâ veniunt postridiè Delegati Augustani, instant seorsim apud Generalem Gallassum & reliquos Cæsareos cum querelâ se multùm esse

grata-

grauatos quod Ciues Augustanæ Confessionis & Templo & loco ædificandi Templi adhuc careant, quodq; vnus solummodò Prædicans permissus sit, quem ipsi delegati tantæ Ciuium multitudini satisfacere posse impossibile censeant; Igitur ad petitionem ipsorum dictus Generalis, si tamen ita visum fuerit Cæsareæ Maiestati, concessit vt priori Prædicanti Coadjutor adjungatur, ijsdem cum altero legibus alligatus. Pro exercitio porrò suæ Confessionis Templum Fratrum Conuentualium S. Francisci per sex hebdomades frequentare possint, alium locum continuando deinceps exercitio ab ipsâ Cæsareâ Maiestate supplices petant & impetrare studeant.

Et quia Principem Electorem Bauariæ Vrbi per diuturnam obsidionem coërcendæ 80000. fl. in militem expendere necesse fuit, in supradictâ vero pactione 50000. solummodò nominata fuêre, idcircò speciali hâc transactione promisêre Augustani se præter prædictam summam ad diem S. Michaëlis etiam reliqua 30000. fl. soluturos. Ita pactio conclusa & à singulis qui eidem interfuêre subscripta fuit.

Expedito hoc negotio Augustani ad suos Lares rediêre XXII. Martij; & re ad Senatum perlatâ triduò pòst etiam Populo quid factum sit aperuêre, quod multi non sine stomacho audierunt.

Ad diem XXVII. deindè Martij Generalis Wallius mouit ad Vrbem, cui mox obuiam se dedit Gubernator ad colloquendum. Generalis tunc in castris pernoctauit, quibusdam de Tribunis cum Delegato Cæsareo in Vrbem admissis. Postridiè verò Suecicum Præsidium sub ductu Ioannis Georgij Winckelij Exgubernatoris eo modo quo pactum erat Vrbem deseruit, Generalis Wallius cum Cæsarianis & Bauaricis copijs eamdem ingressus est. Quo die etiam Præpositus Cathedralis Ecclesiæ Christophorus ab Avv ab Exilio reuertens cum alijs quibusdam Religiosis & Ecclesiasticis Viris quas pridem reliquerant domos desertas & benè dissipatas repetiuêre. Fuit eâ dies Lutheranis admodùm tristis, imò nec Catholicis multùm læta, cum Diuersoria quæ Sueci Milites apud eosdem habuerant & vix jam

deferuerant, à Cæsarianis maiori incommodo statim occuparentur. Nam Lutherani penes quos ex pacto Regimen adhuc constabat, Catholicos studiosè grauatos volebant.

Verùm ne Catholici tam faustos successus post triennalem seruitutem ac suppressionem absq; vllo lætitiæ signo præterire finerent, sed Deo bonorum omnium auctori debitas agerent gratias, misère Præpositus Cathedralis Ecclesiæ & Administrator S. Vdalrici ad Generalem Wallium significatum, si ita luberet, operæ pretium factum iri, si pro restitutâ tam feliciter hâc Vrbe Deo cum Hymno Te Deum laudamus, gratiæ referrentur, & Æs Campanum, cui jam tertio anno apud Catholicos silentium imperatum erat, totâ Vrbe pulsatum resonaret, tormenta etiam bellica in propugnaculis explo̍derentur. placuit Generali, & statim eo vespere horâ tertiâ omnia hæc fieri in Templo S. Vdalrici mandauit. Itaq; XXIX. Martij statâ horâ Generalis ipse ad Templum S. Vdalrici cum suis Tribunis ac militibus accessit, & quæ mandata erant cum magno totius Populi plausu & lætitiâ in Templo & propugnaculis peracta fuère.

Regimen intereà Vrbis, vt dictum est, penes Lutheranos adhuc erat, magno Catholicorum gemitu & luctu. Gubernator designatus Comes Otto Henricus Fuggerus Eques aurei velleris præter spem diutiùs aberat, qui etiam confirmationem Cæsaream cum ampliori potestate allaturus sperabatur. Is demùm venit I. Aprilis & benè edoctus Catholicorum jam repetitas molestias, sequenti statim die Lutheranam plebem exarmari & diuersoria Militûm à Catholicis ad Lutheranos transferri præcepit. Cumq; ijdem Lutherani Catholicorum Ecclesias adhuc possiderent, & suas ibi Conciones haberent, institère Ecclesiastici vt vigore Pactionis præter Ecclesiam Fratrum Conuentualium Lutheranis ad præfixum tempus concessam, reliquæ suis possessoribus restituerentur. Idq; mox factum: Nam Gubernator per quosdam suos Ministros à Lutheranis omnium Templorum Claues repetijt & accepit, quas vt solennius restitueret, placuit vt in ipso Parasceues die supplicatio vniuersalis institueretur cum Musicâ, quâ omnes Ecclesiæ quarum possessores aderant obirentur & cuilibet per Vicarium

rium Generalem suæ Claues redderetur. Itaq; dictâ die post meridiem toto Catholicorum Cætu in Templo S. Vdalrici congregato supplicationi initium factum. Indè per domum Prædicatoriam itum, in quâ primus Administrator Claues eiusem domûs à Vicario Generali accepit, pôst ad S. Mauritij ventum, vbi altera statio habita & Claues traditæ. Indè ad D. Annæ concessum, & P. Rector Societatis Iesu claues recepit. Pôst in S. Crucis Cœnobio idem factum; Demùm, cum longiorem progressum dies non ferret, ad D. Virginis Ecclesiam ventum & Supplicationi coronis imposita fuit.

Ad XXIII. Aprilis post longam exspectationem allata fuit Augustam à Cæsareâ Maiestate diu desiderata Confirmatio Pactionis, quæ triduò pôst Lutheranis prælecta, & vt deinceps eidem se conformes gererent mandatum fuit. Ita XXVI. April. Catholicus Senatus primum in Curiâ consessum exclusis Lutheranis habuit.

Cum deindè Lutherani tardiores essent in soluendâ mulctâ à Cæsare impositâ quæ erat 300000. fl. imò impossibilitatem prætenderent, omnes qui antea Magistratum gessissent, in Curiam vocati, ibiq; inclusi fuère, donec certiorem solutionis spem facerent, quam etiam post dies non paucos spoponderunt, & iterùm dimissi sunt.

Ad diem deniq; X. Maij redijt Augustam Dominus Ioannes Præpositus S. Crucis ferens Miraculosum Sacramentum in Chiemensi Cœnobio sub Suecico Bello asseruatum, cui vltra Licum obuiàm venit Administrator S. Vdalrici cum Miraculosâ itidem Cruce S. Vdalrici, quæ sub ijsdem turbis in Tyrolim translata fuerat. Vtrumq; hunc Thesaurum Clerus vniuersus cum toto populo Catholico extra Vrbem cum solennissimâ pompâ excepit, deduxit & quemlibet in suâ Ecclesiâ reposuit. Rara & insolita fuit Augustanis hæc pompa, quam Ducum ac Militum industria, pulcherimi Ordines tam Equitum quàm peditum, & frequentia tormentorum æneorum tonitrua plurimùm illustrarunt.

Recuperatâ itaq; Augustâ & exulibus restitutis in Monasterio S. Vdalrici vnanimi Fratrū calculo ex Administratore in Abbatē eligitur Bernardus Hörtfelder die XXI. Maij.

Anno

Annus M. DC. XXXVI.

Anno 1636. Cum S. D. N. Vrbanus Papa VIII. longo ac fœdissimo huic Bello finem daturus Imperatorem ac Reges Europæ inter se dissidentes reconciliare statuisset, ipsosq; in hunc finem Legatos suos Coloniam ablegare hortatus fuisset, priùs ipse Eminentissimum S. R. E. Cardinalem Tit. S. Angeli in foro Piscium Martium Ginettum cum sat magnifico comitatu eò destinauit. Is 26. Septemb. Augustæ appulit, cui debito ritu excipiendo Clerus totus sub vesperum extra portam rubeam obuiam processit cum suâ Vmbellâ. Quia verò Cardinalis à quibusdam persuasus Magistratum Ciuicum cum suâ Vmbellâ volebat habere obuium, qui eum ingredientem per regias plateas deduceret, Magistratus in Curiâ tunc congregatus tale officium & obsequium præstare omninò renuit, & quamuis Cardinalis eam ob causam nonnihil offensus diutiùs extra Vrbem præstolans etiam ex suis familiaribus vnum ad Curiam miserit, nihilo tamen plus effecit, quàm quod Magistratus responderet se nulli vnquam Pontificio Legato tale obsequium exhibuisse, quod soli Imperatori se debere agnosceret. Itaq; Cardinalis etiam Cleri Vmbellam respuens Lecticâ quâ venerat vsq; in Atrium interius Monasterij S. Vdalrici deferri voluit, vbi ante fores Ecclesiæ à D. Suffraganeo solitis cærimonijs exceptus Vmbellam demùm subijt, & datâ in Ecclesiâ Benedictione solemni hospitium in Cœnobio S. Vdalrici sumpsit. Quod cum vix ingressus fuisset, aduenère præcipui de Magistratu felicem Cardinali aduentum gratulantes, cui etiam muneris consueti loco 50. Cantharos cum Vino & duas Lagenas cum piscibus obtulerunt. Cardinalis grato accepit animo, beneuoleq; illos dimisit. Postero die ad Ecclesiam descendens Sacris ibi coram magnâ Populi frequentiâ operatus, reliquum diei domi transegit. Eâdem die sat serò Augustam venit Episcopus Augustanus Henricus de Knöringen & apud Patres Societatis Iesu diuertens, alterâ die, quæ fuit Dominica & Anniuersariæ Dedicationi Cathedralis Ecclesiæ sacra, Cardinalem in eâ exspectauit. Is cum serenum faueret Cælum, quo liberius omnia in Vrbe posset perspicere, magnâ comitante cateruâ pedes iuit ad Ecclesiam Cathedralem, vbi ab Episcopo solito ritu exceptus

tus & ſalutatus iterùm fecit Sacrum Epiſcopo ad lotionem manuum mantile miniſtrante. Indè rursùs abſcedens iuit ad Monaſterium S. Crucis, vbi adorato Miraculoſo Sacramento tandem redijt ad Vlricanum hoſpitium. Sumpto deîn prandio venit Epiſcopus ſalutatum Cardinalem omnibus Vrbis Prælatis atq; octo curribus ſtipatus. Et quia non decebat Epiſcopũ cum Mozzettâ Epiſcopali comparere coram Cardinali Legato, ideò compactum fuit vt Mozzettâ quidem per plateas vteretur, vbi autem ad hoſpitium veniſſet Cardinalis eâ depoſitâ Mantelletto indueretur donec à Cardinali recederet, idq; factum eſt. Poſt diſceſſum Epiſcopi Cardinalis conſcenſâ Lecticâ & quibuſdam curribus comitantibus loca quædam Auguſtæ celebriora viſurus exiuit, vtpotè Turrim Aquæductuum, Curiam & Nocturnam Vrbis portam. Sequenti die S. Michaëli Sacrâ redijt Epiſcopus ad S. Vdalricum, ibiq; in Sacello domeſtico facto Sacro Cardinalem rursùs inuiſit eumq; ad Eccleſiam deducens iterùm ſolita eidem ſub Miſſâ miniſteria impendit. Tandem 30. Septemb. Cardinalis Donavverdam abijt, atq; indè Coloniam perrexit. Qui cum conſtanter ſibi propoſuiſſet indè non recedere donec optatam Pacem ſtabilijſſet, quia verò Galli Legati toto quadriennio non comparuêre, Bello interim magis magiſq; efferueſcente, idem Cardinalis Anno 1640. quamuis Imperialibus Legatis multùm reſiſtentibus iterùm diſceſſit ac tertiâ die Nouemb. Auguſtam peruenit, vbi vſq; ad ſeptimam eiuſdem in Monaſterio S. Vdalrici perſeuerans, quamuis amicè à Principe Electore Bauaro Monachium vocaretur, & magno certè, imò regio apparatu honorandus foret, Cardinalis nihilominùs rectâ Tyrolim petijt & Ferrariam vbi manere juſſu Summi Pontificis debebat ocyùs contendit.

M. DC. XXXXVI.

Auguſta acriter denuò à Suecis & Gallis obſidetur, graueſq; paſſa hoſtium inſultus, egregiè impetus ferociſſimos tolerauit, ac demùm non ſine præſentiſſimo Auxilio Numinis ipſo D. Symperti Patroni Auguſtani Feſto, Aduentu Exercitus Cæſarei à Ser^mo Archiduce Auſtriæ Leopoldo Guilielmo penitùs liberatur Suecis & Gallis profligatis atq; in fugam disjectis.

FINIS.